DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

REDIGERET AF

O. HELMS

Kjøbenhavn 1917—1918

19-78490 - Ch.10

H. H. THIELES BOGTRYKKERI KØBENHAVN

INDHOLD AF AARGANG 12.

HÆFTE I—II.

HÆFTE III—IV.

STUDIER OVER FUGLEFALD VED DANSKE FYR OG FYRSKIBE.

I. LÆRKEN *(ALAUDA ARVENSIS)*.

MED I KORT OG 12 GRAFISKE FREMSTILLINGER.

AF

SYLVESTER M. SAXTORPH.

Følgende Arbejde gør ikke Krav paa at regnes som noget afsluttet og absolut gyldigt; dertil kommer jeg ind paa altfor mange Theorier og Gaader, man endnu ikke kan løse med den Viden, der hidtil haves om Fuglenes Træk. Arbejdet har jeg selv kun betragtet som et Forsøg paa at faa et Resultat ud af længere Tids Syslen med disse Spørgsmaal, og jeg beder ogsaa Læserne opfatte det kun som et saadant.

I de snart mange Aar, der er gaaet, siden man begyndte at indsamle Fugle, faldne ved vore Fyr og Fyrskibe, er der i de Beretninger, der er udkommet i »Videnskabelige Meddelelser fra naturhistorisk Forening i Kjøbenhavn«, ophobet et uhyre Materiale, der hidtil har ligget som noget i sig selv ganske vist meget værdifuldt, men dog forsaavidt ganske uoverskueligt og udenfor en snæver Kreds af Ornithologer vist næsten ukendt.

Saavidt mig bekendt er der aldrig gjort noget virkeligt Forsøg paa at bearbejde dette Materiale; det eneste, jeg har truffet paa, er en lille Oversigt over Kragetræk opstillet af H. Winge i Beretningen af 1902. Jeg føler mig derfor tilskyndet til nu at offentliggøre mit Arbejde, saa mangelfuldt det end paa mange Omraader er, væsentlig fordi det er mit Hovedformaal, om jeg ikke derved kunde tilskynde andre til ogsaa at tage fat med i et alvorligt Studium af Fuglenes Træk.

Der vil i det følgende Gang paa Gang blive nævnt Spørgsmaal, der under mit Arbejde med dette Emne er kommet frem, og som jeg paa nuværende Tidspunkt ikke kan løse, men som ved fortsatte Studier og Bearbejdelser af andre Fugles Fald ved

Fyrene vil kunne løses og ogsaa bør løses. Jeg skal blot lige nævne, at en Sammenligning mellem Beretninger om Dagtræk af Fugle her i Landet, Fald af Fugle ved vore Fyr og Fald ved Fyr i vore Nabolande vilde være et yderst fortjenstfuldt Arbejde og maaske vilde bringe Løsning paa meget af hele Trækspørgsmaalet, hvor man endnu kun svagt kan ane en Sammenhæng.

Hele Spørgsmaalet om Fugletrækkets Afhængighed eller Uafhængighed af herskende meteorologiske Forhold melder sig, og man kan sikkert faa mere Klarhed herover ved videregaaende Undersøgelser. Et andet Spørgsmaal er det ogsaa, om Fuglene paa Flugten følger bestemte, begrænsede Trækveje eller overflyver Landstrækninger med »bred Front«. Jeg er mig fuldt ud bevidst, at man i et Arbejde som dette beskæftiger sig med mange usikre Forhold; man ved intet om, hvorfra de faldne Fugle stammede, eller hvor de paa Trækket agtede sig hen; danske Fugle er sikkert kun en forsvindende Brøkdel af dem. Og man kunde spørge, om dette ikke var en helt gal Vej at gaa for at udforske Fugletrækket, thi er det ikke under fuldstændig abnorme Forhold, at der sker Fuglefald, og hvem borger for, at ikke det normale Fugletræk betinges af ganske andre Faktorer? Jeg vil senere faa Lejlighed til at vise, at dette vist ikke har saa meget paa sig, og om saa alligevel skulde være, vil jeg gerne drage en Parallel mellem dette og medicinske Forhold, hvor man netop ofte gennem Studiet af de pathologiske Forandringer i en Organisme naar til Forstaaelse af de normale Funktioner.

Skulde imidlertid nogle af mine Anskuelser i det følgende vise sig forkerte, og det tør jeg ingenlunde bestemt benægte, tror jeg dog, at Tal og Kendsgerninger vil have sin store Interesse for Forstaaelsen af Lærkens Træk her over vore Egne.

Det skal endelig paa dette Sted være mig en kær Pligt at bringe min bedste Tak til de Mennesker, der paa forskellig Maade har hjulpet med til, at dette Arbejde er blevet gjort. Først og fremmest bør der rettes en Tak til Personalet rundt paa Fyrene og Fyrskibene; det er kun ved deres ihærdige og energiske Arbejde, at et Materiale som dette kan samles. Dernæst vil jeg gerne takke D'Hrr. Mag. scient. H. Winge og

R. Hørring for Tilladelse til at gøre Brug af Fyrberetningerne i dette Øjemed. Paa andet Sted i Afhandlingen citerer jeg nogle ikke offentliggjorte Arbejder af denne Forenings Formand, E. Lehn Schiøler, og for fuld Udnyttelse af dennes rige Erfaring er jeg megen Tak skyldig.

Fil. kand. Hjalmar Rendahl, Stockholm, der har vist mig en enestaaende Velvilje ved at meddele mig om Lærketræk i Sverige, beder jeg ad denne Vej modtage min Tak.

Endelig har paa mangfoldige Maader andre hjulpet mig ved stedse at vise den største Interesse for dette mit Arbejde og derved staaet mig bi med Raad og Daad; herfor takker jeg Ingeniør, cand. polyt. Kuhlman, Hillerød, Overlæge Helms, Nakkebøllefjord, Frøken E. Madsen, ibidem, mag. scient. Poul Jespersen og stud. mag. Å. Vedel Tåning, Kjøbenhavn.

En Forudsætning for en Omtale af Lærketræk hen over Landet, baseret paa Fyrberetningerne, er naturligvis, at denne Fugl overhovedet viser sig ved Fyrene, og at den falder i et nogenlunde rimeligt Antal. Mange Fugle trækker som bekendt kun ved Dagslys, hvorfor man ad denne Vej intet kan erfare om Trækket. Lærken hører ikke til disse Fugle. Derfor har jeg valgt at begynde med den, fordi den viser sig saa overordentlig talrigt ved Fyrene hvert Aar, baade Foraar og Efteraar, optræder endog enkelte Aar i særlig store Mængder, hvad naturligt maa øge Interessen for Problemerne ved denne Fugls Træk. Endelig er Lærken ogsaa en saa almindelig kendt Fugl, at det maaske af den Grund ogsaa er berettiget at begynde med den.

Med det Kendskab, man har til Lærkens Udbredelse i de europæiske Lande rundt om os, maa man paa Forhaand være berettiget til at antage, at der gaar et livligt Træk over vort Land. Lærken er maaske en af de Fugle, der viser sig aller hyppigst ved Fyrene; paa Højde med den kommer i alle Tilfælde kun Sangdrosler og Vindrosler, og op derimod Stæren. Hvert Foraar paa Optrækket falder der Lærker ved Fyrene, af hvilke saa en Del indsendes til Museet; det samme sker naturligvis om Efteraaret paa Nedtrækket, ogsaa her falder og indsendes Fugle. Man skulde mene, at dette Materiale maatte kunne give en Del Oplysninger om Trækket: Hvor det fore-

gaar? Hvor Fuglene særlig trækker hen? Om der findes særlige Trækveje? Trækkets Retning? Og ikke mindst Oplysninger om Trækkets mulige Afhængighed af meteorologiske Forhold. Materialet er med denne Slags Problemer for Øje ordnet paa forskellig Maade, idet jeg har samlet og opstillet de tørre Data, Tal og Fyrnavne fra Beretningerne. Jeg har kun taget Stoffet op til Bearbejdelse fra de sidste 20 Aar fra 1895 til 1914 begge inclusive, dels fordi jeg mente at maatte begrænse mit Arbejde (Stoffet fra disse Aar alene er næsten uhyre, naar man vil trænge ind i det), dels fordi de første Aars Beretninger kun er saa spredte, at de ikke paa samme Maade som senere Aars Beretninger kan give et udtømmende Billede; for det tredje mener jeg, at man fra disse 20 Aar naar op paa saa høje Tal, at man med Rette kan drage Slutninger og Middeltal ud af disse alene.

Det er tidligere nævnt, at Lærken var en saare almindelig Fugl ved Fyrene paa Trækket; derfor kunde det være af Interesse at gaa lidt nærmere ind paa det Forhold, blot som en Orientering til at begynde med.

Paa Tabel I har jeg i første Kolonne opskrevet det Antal Fugle, der er indsendt til Museet, et samlet Antal af 5395. Man vil straks se, at der er ret store Variationer i Antallet fra de enkelte Aar lige fra 95 til 906; men man vil særlig se, at der dog alligevel hvert Aar falder et ret stort Antal Fugle. Et virkeligt foreløbigt Indtryk faar man dog maaske neppe af disse Tal alene, men sammenholdt med 2. Kolonne, der er over det i Beretningen angivne omtrentlige Antal faldne Fugle, vil de dog nok have Interesse. Denne Talrække viser selvfølgelig et langt højere Antal Fugle end forrige; det er jo ikke alle faldne Fugle, der er indsendt. De Aar, i hvilke der er faldet forholdsvis faa, indsendes ogsaa omtrent alle; men, falder der en enkelt Nat ca. 1000 Fugle ved et Fyr, er de ikke alle indsendte. Derfor mener jeg, at disse sidste Tal maaske giver et bedre Indtryk af den Mængde Lærker, der er faldet ved Fyrene. Der er ialt i de 20 Aar faldet ca. 15540 Fugle; 4 Aar viser over 1000 faldne og 1914 endog indtil 5200. Læserne vil maaske allerede nu se, at Trækket er ikke noget ganske ligetil; Fuglene passerer ikke hvert Aar Danmark paa samme Maade. Der maa være særlige Forhold til Stede i de Aar, der bringer de store Fald, i hvert Tilfælde maa der være Aarsager, hvilke de nu er, som

TABEL 1.

Antal faldne og indsendte Lærker*.

Indsendte.		Faldne efter Beretningerne.	
1895	103	1895	230
1896	196	1896	350
1897	189	1897	300
1898	239	1898	421
1899	262	1899	449
1900	144	1900	256
1901	174	1901	305
1902	190	1902	205
1903	256	1903	323
1904	243	1904	287
1905	337	1905	479
1906	317	1906	1932
1907	282	1907	1535
1908	155	1908	577
1909	95	1909	176
1910	239	1910	539
1911	144	1911	306
1912	289	1912	364
1913	635	1913	1306
1914	906	1914	5200
Ialt...	5395	Ialt...	15540

ikke virker ens hvert Aar. Læserne vil ogsaa nu tænke, om Faldet væsentlig sker Foraar eller Efteraar, om et usædvanligt stærkt Fuglefald sker Foraar eller Efteraar, Ting vi ret snart skal beskæftige os med. Man kan vel af Tallene nok sige, at ca. 3—400 faldne Lærker om Aaret er det omtrentlige, kun enkelte Aar lidt færre, andre Aar meget mere.

Disse Tal skulde altsaa blot rent foreløbig give et Indtryk af, hvad der menes med, at en Fugl falder hyppigt ved Fyrene.

Ved Omtalen af en Fugls Træk melder det Spørgsmaal sig altid, om Fuglen trækker her over i lige høj Grad Foraar og Efteraar. Det er en Kendsgerning, at mange Trækfugle iagttages over en Landsdel paa Optrækket f. Eks., men ikke paa

* I følgende Del af Beretningen er kun medtaget Tal paa faldne, men ikke indsendte, Fugle fra Nætter, hvorfra er indsendt Prøve.

TABEL 2.

Lærker fra de 20 Aars forskellige Maaneder indsendte til Museet.

	Januar	Februar	Marts	April	Maj	September	Oktober	November	December	
1895.......	3	0	50	4	0	5	40	1	0	= 103
1896.......	19	42	66	2	0	0	54	12	1	= 196
1897.......	0	93	32	13	0	6	27	15	3	= 189
1898.......	7	59	64	6	0	0	50	53	0	= 239
1899.......	3	112	71	8	1	0	12	47	8	= 262
1900.......	6	52	22	4	0	3	20	37	0	= 144
1901.......	7	15	15	8	0	0	126	3	0	= 174
1902.......	4	10	110	2	0	0	41	21	2	= 190
1903.......	11	101	33	0	1	5	94	3	8	= 256
1904......	16	40	129	2	0	0	42	14	0	= 243
1905.......	2	101	116	11	1	9	38	59	0	= 337
1906.......	11	69	53	9	0	0	160	15	0	= 317
1907.......	3	23	16	42	1	0	177	20	0	= 282
1908.......	17	11	7	3	1	7	106	2	1	= 155
1909.......	1	3	63	11	0	9	7	1	0	= 95
1910.......	6	44	41	2	0	2	142	2	0	= 239
1911.......	10	30	19	4	0	6	60	10	3	= 144
1912.......	0	155	66	4	0	3	49	12	0	= 289
1913.......	5	106	42	3	0	0	436	43	0	= 635
1914.......	4	83	72	7	0	0	640	100	0	= 906
Ialt...	135	1149	1087	145	5	55	2321	470	26	= 5395

Nedtrækket eller omvendt. Ogsaa om dette Forhold kan Beretningerne give os Oplysninger.

Ved at se paa Tabel 2 er det straks klart, at Lærken viser sig over Landet baade paa Foraars- og Efteraarstrækket. Af de 5395 til Museet indsendte Fugle er de 2521 Fugle fra Foraarstrækket, Resten fra Nedtrækket om Efteraaret. Af denne Tabel faar vi derimod ikke noget at vide om, hvorvidt Antallet af de trækkende Fugle faktisk nogenlunde er det samme; det skal vi senere se, at det ikke er.

Skemaet giver derimod en Forestilling om, paa hvilke Tidspunkter Trækket finder Sted. Det ses, at Optrækket sker væsentligt i Februar og Marts Maaned. Antallet af indsendte Fugle fra disse to Maaneder er jo næsten ens; vi skal paa

næste Tabel (3) se, at Antallet af faldne virkelig ogsaa er det samme. Der er noteret 135 faldne for Januar Maaned; hertil maa jeg knytte et Par Bemærkninger. Det er tvivlsomt, om man med Rette kan regne disse Fugle som værende paa Optræk, altsaa op mod Yngleplädserne. Det er en almindelig kendt Sag, at man ofte netop i denne Maaned ser Lærker, der utvivlsomt søger mod mildere Egne, altsaa er paa Nedtræk (se f. Eks. H. Winges egne Trækberetninger foran i Aarbøgerne). Dette Træks Retning er rimeligvis afhængig af meteorologiske Forhold. En mild November-December bringer maaske Lærkerne til at blive, indtil saa en kold Vinter-Januar tvinger dem bort. Omvendt kan naturlig godt tænkes, at en mild Januar bevirker, at Foraarstrækket begynder tidligt. Disse Fugle maa imidlertid indregistreres et Sted, og jeg har ment det rigtigst at regne dem med til Optrækkets Fugle; nogen større Rolle spiller de faa Fugle naturligvis ikke i Forhold til de følgende Maaneders mange. Med Marts Maaneds Udløb er væsentlig Trækket forbi; nogle enkelte kommer til Fyrene endnu i April, og ganske faa viser sig undtagelsesvis i Maj. Juni—Juli viser ingen Fugle, August har 2. I September begynder Nedtrækket saa smaat, dog kun med ganske ringe Fald. I Oktober derimod kulminerer Nedtrækket. Denne Maaned har i de 20 Aar 2321 indsendte; Oktober viser altsaa lige saa mange indsendte som Februar-Marts tilsammen. I November er der endnu en Del Træk, dog i stærk Aftagende, og senere skal vises, at Faldet væsentlig sker i første Halvdel. I December kun ubetydeligt Fald. Man kan allerede her se, at der er en Væsensforskel i Foraars- og Efteraarstrækket; mens det første strækker sig jævnt over 2 Maaneder, falder det sidste næsten udelukkende i Oktober. — Dette gjaldt imidlertid kun for de indsendte Fugle. Det er omtalt tidligere, at Oplysningerne om de faldne Fugle maaske gav et fyldigere Billede af Trækket. Derfor ses paa Tabel 3 samme Spørgsmaal belyst ved de opgivne Tal paa faldne. Her ses væsentlig det samme: Februar-Marts med samme Antal og jævnt Træk over de to Maaneder. Men vi ser her endnu tydeligere end paa Tabel 2, at Oktober har hele Efteraarstrækket samlet. Endelig viser den Tabel, hvad jeg tidligere har antydet, nemlig at der om Efteraaret viser sig langt flere Lærker ved Fyrene end om Foraaret. Tallene er jo saadanne, at Optrækket

TABEL 3.

Antal af faldne Lærker de enkelte Aar.

Aar	Januar	Februar	Marts	April	Maj	September	Oktober	November	December
1895.......	3	0	105	4	0	5	103	1	0
1896.......	38	42	97	2	0	0	146	16	1
1897......	0	102	34	13	0	6	51	87	3
1898.......	7	84	71	5	0	0	115	89	0
1899......	3	142	100	8	1	0	12	142	10
1900.......	7	62	30	4	0	5	57	87	0
1901.......	7	50	15	8	0	0	164	11	0
1902.....	4	10	121	2	0	0	41	21	2
1903	11	129	33	0	1	5	105	3	10
1904.......	17	45	129	2	0	0	67	13	0
1905.......	2	101	136	11	1	9	102	92	0
1906.......	11	70	75	22	0	0	1734	15	0
1907.......	3	32	16	74	1	0	653	730	0
1908.......	17	12	7	3	1	7	550	2	1
1909.......	1	3	125	11	0	9	7	1	0
1910.......	6	45	52	2	0	2	384	4	0
1911.......	19	30	21	4	0	6	143	12	3
1912.......	0	173	66	4	0	3	104	12	0
1913.......	5	153	41	3	0	0	975	65	0
1914.......	4	85	98	8	0	0	4681	123	0
Ialt...	165	1370	1372	190	5	57	10294	1516	30

viser 3102 faldne Fugle, hvorimod Nedtrækket møder med 11899 med et rundt Tal 4 Gange saa mange. Paa Fig. 1 ses dette Forhold grafisk fremstillet.

Man maa efter dette gaa ud fra, at der om Efteraaret virkelig gaar et langt stærkere Lærketræk over Landet end om Foraaret. Nu kunde man jo tænke sig forskellige Aarsager til dette Forhold. Uden at fordybe mig i Hypotheser, vil jeg dog gerne allerede her lige antyde to Muligheder. Det kunde for det første tænkes, at Efteraarstrækket bragte hele Yngelen, altsaa alle de unge Fugle, med sig nordfra, saa at Bestanden af den Grund var forøget. I saa Tilfælde maatte det imidlertid kunne paavises, at Forøgelsen netop skyldtes Ungerne, hvad imidlertid ikke synes at kunne vises; hvis dette var Til-

fældet, maatte man ogsaa vente at finde det samme Forhold hos alle andre Trækfugle, hvad som bekendt ikke er Tilfældet. Den anden Aarsag kunde ligge i Fuglenes Trækveje; man kunde tænke sig, at Foraarstrækkets Retning for mange Lærkers Vedkommende var saaledes at de fløj op over andre Lande, medens

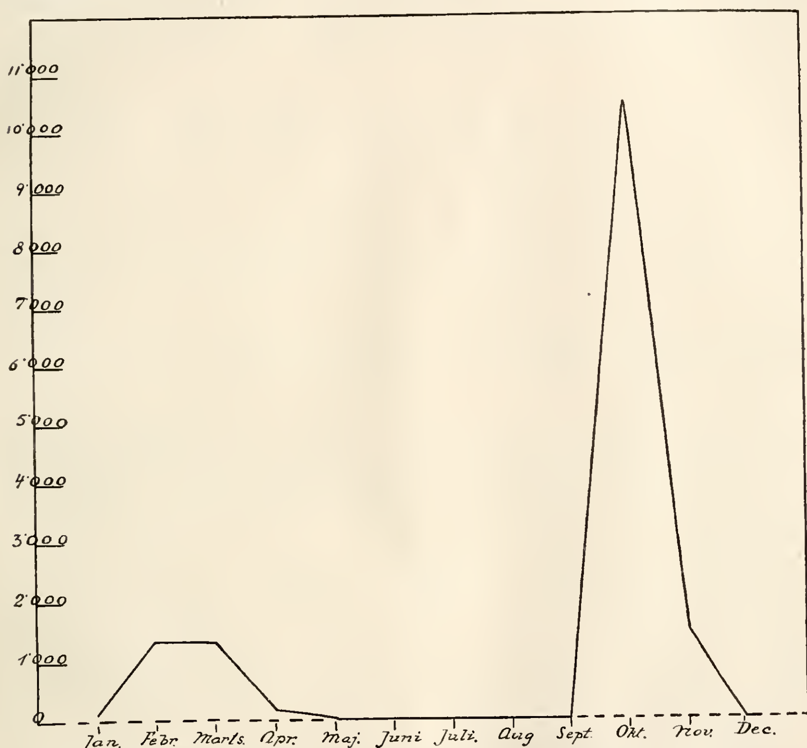

Fig. 1. Det samlede Antal faldne Fugle fra Foraars- og Efteraarstrækket (1895—1914).

Efteraarstrækket havde en saadan Retning, at vi fik disse Fugle over os. Jeg skal her lige blot antyde, at hvis Trækretningen om Foraaret er S.V.—N.O., skulde det vel være Sveriges og Finlands Lærker, der trak herover: men er det saaledes, at Trækretningen om Efteraaret blot er noget mere øst—vestlig, vil vi faa en Masse Fugle fra Rusland væltende herind over. Dette Forhold vil omtales nærmere senere under Omtalen af Trækkets Retning.

Mens vi endnu beskæftiger os med Trækket som Helhed,

er der forskellige Ting, der kan belyse nogle Ejendommeligheder herved.

Det er omtalt, at Lærken viser sig meget almindeligt ved Fyrene, det er imidlertid nødvendigt at omtale, hvorledes den optræder der. Kommer der mange i store Flokke enkelte Nætter? Kommer der faa Fugle hver eneste Nat i Træktiden eller hvorledes? Kommer Lærkerne til alle Fyrene eller kun til ganske enkelte?

Dersom Tallene paa Fugle indsendte til Museet fra henholdsvis[1] Foraars- og Efteraarstrækket sammenlægges, faas 4952. Hvis jeg samtidig udregner Antallet af Nætter for alle de forskellige Fyr, ved hvilke der i disse Perioder er faldet Lærker, faas 1572. Det vil altsaa sige, at der til Museet er indsendt 3,15 Fugl pr. Træknat. Dette tyder altsaa paa, at Fuglene viser sig hyppigt, men i ringe Tal ved Fyrene. Gælder det nu i lige høj Grad for Foraars- og Efteraarstrækket? Der er fra Foraarstrækket indsendt 2236 Fugle fra 855 Træknætter, hvilket er 2,62 pr. Nat.

Efteraarstrækket viser 2716 Fugle fra 717 Nætter, altsaa 3,79 pr. Nat. Der synes saaledes at være en Væsensforskel ogsaa i dette Forhold paa Foraars- og Efteraarstrækket. Hvilket ses langt tydeligere, naar man paa samme Maade betragter Tallene over de ved Fyrene faldne Fugle.

Paa Foraarstrækket er faldet 3102 Fugle i alle Maanederne, Trækket har varet, altsaa ikke blot Februar og Marts; de er fra 930 Nætter, altsaa er der faldet 3,33 Fugl pr. Nat. Hele Efteraarstrækket viser 11899 faldne i 785 Nætter, hvilket svarer til 15,16 Fugl pr. Nat.

Naturligvis maa dette være Tilfældet, naar man erindrer, at Foraaret i et Træk fordelt over 2 Maaneder bragte et færre Antal Fugle end Efteraaret, hvor hele Trækket med de store Mængder falder i Løbet af den halve Tid.

Resultatet af disse sidste Betragtninger skulde være det, at vi ser, at Lærkerne paa deres Træk viser sig ofte ved Fyrene, i Reglen ikke i store Skarer; men naar det indtræffer, at de kommer i Mængder, kan man af det sagte allerede skønne, at

[1] Disse Tal er mindre end tidligere opgivne paa ialt indsendte til Museet; men de er kun fra de typiske Træktider Februar—Marts + 15. September—15. November.

disse Nætter vil indtræffe paa Efteraarstrækket, hvad de i Virkeligheden ogsaa gør.

Det er ret sjældent, at der paa Foraarstrækket finder Fald Sted af større Betydning. Der er i de 20 Aar kun 17 Træknætter, hvor der er faldet 20 eller derover; af disse 17 er kun 3 paa over 30 og kun 2 paa over 50.

Hvis jeg i samme Hensigt gennemgaar Efteraarstrækket, faar jeg ganske andre Tal. Der er 18 Nætter med Fald paa 20—30 Stkr., 20 med Fald paa 30—50 Stkr., 14 Nætter med Fald mellem 50 og 100 Stkr., og endelig 20 Nætter, hvor der er faldet over 100 Fugle. Af disse sidste Nætter har enkelte meget stærkt Fald. Tallet paa dræbte Fugle beløb sig til f. Eks. følgende: 750, 600, 200, 216, 1200, 2000, 4000 etc., — altsammen Kendsgerninger, der viser, at Efteraarstrækket har en anden Karakter end Foraarstrækket. Man maa imidlertid ikke lade sig forlede til at tro, at Efteraarstrækket altid udmærker sig ved saa store Skarer paa enkelte Nætter; dette er ingenlunde almindeligt; der kan gaa flere Aar, hvor der kun kommer faa Fugle de enkelte Nætter, til saa pludselig en ualmindelig Mængde kommer mod Fyrene; hvad Aarsagen til disse store Fald kan være, behandles under Omtalen af Efteraarstrækket for sig. Man kan ogsaa let indse, at Flertallet af Træknætter maa bringe meget lidt Fald, siden Middeltallet pr. Nat trods disse enkelte meget høje Tal kan komme ned paa 15,16.

Skønt jeg ellers saa nøje som muligt vil holde mig alene til Meddelelser om Lærkens Fald ved Fyrene, tror jeg dog, at det kan have sin store Interesse nu og da at drage en Sammenligning med andre Fugles Fald ved Fyrene; man vil paa denne Maade kunne erfare, om der kan opstilles almengyldige Regler for Fuglenes Træk, eller om der hos de enkelte Fugle er Forskelligheder, saaledes at hver Fugl maa betragtes for sig.

Hvad nu angaar det lige behandlede Spørgsmaal om Faldet paa Foraars- og Efteraarstrækket for Lærkens Vedkommende, saas det tydeligt, at Efteraarsfaldet var saa langt betydeligere end Foraarsfaldet, og at der pr. Træknat faldt ca. 5 Gange saa mange som om Foraaret. Er det nu noget almindeligt for de fyrfaldne Fugle? Det maa vel nok siges, at saadan er Reglen, at Efteraaret bringer langt flere og betydeligere Fald end Foraaret, og i Særdeleshed indtræffer de saa interessante Massefald

næsten altid om Efteraaret. Gaar man imidlertid Beretningerne omhyggeligt igennem, viser der sig snart interessante Ejendommeligheder.

De Fugle, der i Hyppighed ved Fyrene kommer op paa Højde med Lærken, er Droslerne; det ligger derfor nær at drage en Sammenligning mellem disse Fugles Tilsynekomst og Lærkens. Her melder der sig desværre en meget stor Vanskelighed, idet man ikke kan undersøge hver Drosselart for sig. Sagen er saaledes, at der fra de store Fald kun er indsendt faa Fugle til Museet, og man saaledes kun har Fyrmestrenes Opgivelser at støtte sig til, og disse blander ofte, hvad kun er naturligt, de forskellige Drosselarter sammen.

Jeg har derfor været nødt til under Begrebet Drossel at regne Sangdrossel *(Turdus musicus)*, Vindrossel *(T. iliacus)* og Sjagger *(T. pilaris)*. Det viser sig nu, at der i de 20 Aar i alt er faldet 15547 Drosler, og Forholdet er da saaledes, at Foraarsfaldet har 1603, medens Efteraarsfaldet har Resten 13944 faldne Fugle. Forholdet er altsaa noget lignende som hos Lærken, og det ses endnu tydeligere, naar jeg ogsaa ved disse Fugle tager Hensyn til Antallet af Træknætter og de pr. Træknat faldne Fugle. Foraaret har 605 Træknætter med 2,65 Fugl pr. Nat, Efteraaret har derimod 1374 med 10,15 Fugl pr. Nat. Alt i alt maa det siges at svare godt til, hvad jeg omtalte ved Lærketrækket.

Ser jeg derimod paa Beretningerne om Solsortens *(Turdus merula)* Fald ved Fyrene, forholder det sig ganske anderledes. Her opviser Foraarsfaldet 486 faldne i 292 Træknætter, medens Efteraaret kun har 460 i 216 Nætter. Faldet er altsaa baade absolut og relativt betydelig større om Foraaret end om Efteraaret.

Stæren *(Sturnus vulgaris)*, der falder saa hyppigt ved Fyrene, er ogsaa i denne Henseende meget interessant. Her viser Foraarsfaldet 1763 i 636 Nætter (2,78 pr. Nat), medens Efteraaret kun har 1223 faldne i 472 Nætter (2,59 pr. Nat). Altsaa et meget betydeligt Foraarsfald og mindre om Efteraaret.

Løvsangeren *(Phyllopseustes trochilus)* er repræsenteret med 615 faldne fordelt saaledes: Foraar 230 i 114 Nætter, hvilket giver 2,02 pr. Nat, Efteraaret 385 i 150 Nætter (2,57 pr. Nat).

Der er noget rigeligere Fald om Efteraaret, men kun ubetydelig Forskel i Faldet pr. Træknat.

Vandriksen *(Rallus aqvaticus)* har 131 faldne, 96 om Efteraaret og 35 om Foraaret; pr. Træknat 1,009 om Foraaret og 1,04 om Efteraaret.

Islandsk Ryle *(Tringa canutus)* falder næsten udelukom Efteraaret; 47 er faldet paa dette Træk og kun 7 om Foraaret. Pr. Træknat falder der lige mange, 1,16, og det viser, at den overhovedet aldrig i større Træk paa en enkelt Nat kommer til Fyrene.

En Fugl som Sortanden *(Oidemia nigra)* falder praktisk talt lige meget (eller lige lidt) Foraar og Efteraar, henholdsvis 28 og 33. Hvorimod en Fugl som Rødstjerten *(Ruticilla phoenicura)* ganske vist viser sig hyppigt ved Fyrene ogsaa om Foraaret (123 faldne i 83 Træknætter) og endogsaa enkelte Aar talrigere end om Efteraaret, men dog i det store og hele maa siges at være talrigst paa Nedtrækket, hvor der er faldet 589 Fugle. Der er her imidlertid slet ikke Tale om Massefald i den Forstand, som det saas hos Lærker og Drosler; der er kun faldet 2,56 pr. Træknat om Efteraaret.

Af disse spredte Eksempler vil det let kunne ses allerede her, at man næppe er berettiget til at opstille almengyldige Regler for Fugletrækket.

Spørgsmaalet, om Lærken viser sig og falder ved alle vore Fyr, kan lettest undersøges, som jeg har gjort paa Tabel 4. Her ses det samlede Antal Fugle faldne ved de forskellige Fyr i denne Aarrække. Der er sket Fald ved 49 af vore Fyr. Paa det Kort, der ledsager Beretningerne, er afmærket 86 Fyr (eller Fyrskibe). Der er altsaa et ikke helt lille Antal Fyr, hvor Lærkerne ikke er faldet gennem denne lange Række af Aar. Det kunde have sin Interesse at undersøge de Steder, hvor Trækket er stærkest, hvor det kun er ganske svagt, og hvor det slet ikke finder Sted. Det viser sig, at Stederne med stærkt Fald er Jyllands Vestkysts sydlige Parti, Kattegat og Danmarks Sydspids. I den senere Fremstilling, hvor jeg forsøger at klarlægge Trækkets Retning, har dette Forhold med disse 3 begrænsede Omraader sin overordentlig store Betydning. Uden her at sondre mellem Foraars- og Efteraarstræk ses det tydeligt, at følgende Fyr møder med høje Tal: Vyl 4896, Horns Rev 3313, Gedser Rev 995, Lyngvig 836, Anholt 673, Schultz's Grund 358,

TABEL 4.

Samlet Antal faldne Lærker fra forskellige Fyr.

	For-aar	Efter-aar		For-aar	Efter-aar
Graadyb	23	261	Sejrø	64	28
Vyl	335	4561	Vestborg	7	14
Horns Rev	301	3012	Refsnæs	3	1
Blaavands Huk	12	248	Hesselø	8	86
Skallingen	0	5	Nakkehoved	9	16
Lyngvig	21	815	Lappegrunden	7	0
Bovbjerg	1	141	Drogden	81	36
Lodbjerg	14	123	Stevns	36	74
Hanstholm	3	3	Moen	0	2
Rubjerg Knude	0	8	Romsø	6	1
Hirtshals	0	12	Sprogø	58	89
Skagen	27	17	Omø	17	71
Hirtsholmene	1	0	Helholm	1	0
Læsø Trindel	196	61	Hov	3	9
Nordre Røn	6	2	Æbelø	6	4
Læsø Rende	222	38	Skjoldnæs	21	14
Kobbergrunden	214	41	Kjels Nor	110	176
Østre Flak	122	49	Helnæs	2	6
Anholts Knob	201	99	Hyllekrog	24	28
Anholt	214	459	Gedser	11	7
Schultz's Grund	235	123	Gedser Rev	329	666
Hals Barre	4	11	Christiansø	1	3
Fornæs	0	51	Hammeren	2	21
Hjelm	36	20	Dueodde	30	1
Thuno	3	1			

Anholts Knob 300, Kjels Nor 286, Graadyb 284, Blaavand 260, Læsø Rende 260, Læsø Trindel 257 og Kobbergrunden 255. De Steder, hvor der kun ret sjældent finder Fald Sted, ses lettest paa Tabel 4. Med nogenlunde højt Tal møder følgende: Østre Flak 171, Sprogø 147, Bovbjerg[1] 142, Lodbjerg 137, Drogden 117, Stevns 110, Hesselø 94, Sejrø 92, Omø 88.

Hertil er at sige om Østre Flak, at det i Virkeligheden er et forholdsvis meget højt Tal, idet Østre Flak Fyrskib kun har eksisteret siden 1906, altsaa knap i den halve Aarrække i Forhold til de andre. Om Bovbjerg er der at sige, hvad ogsaa vil

[1] Se senere.

ses andet Steds, at Tallet 142 er misvisende. Der sker i Virkeligheden meget sjældent Fald ved dette Fyr; Tallet er fremkommet paa den Maade, at der et Par enkelte Træknætter er faldet mange Fugle; men ellers er der aldrig Træk. Om alle de øvrige Fyr, ved hvilke der kun rent undtagelsesvis finder Træk Sted af Betydning, gælder det, at man af disse Tal, saa lave i Forhold til de andre, ikke kan udlede noget positivt om Trækkets Art. Men saa meget kan naturligvis siges, at som Helhed finder der ikke noget Fald Sted paa Øerne i det sydlige Danmark.

Fyrene i Smaalandshavet og Farvandene omkring Fyen og mange Fyr paa Sjælland viser enten slet ikke eller saa godt som ikke Fald. — Nu skal man selvfølgelig være meget varsom med at drage den Slutning, at naar der ikke sker Fald, finder der heller ikke noget Træk Sted. Man kunde jo nemlig tænke sig Forholdet saaledes for disse Egnes Vedkommende, at der her er saa opfyldt med Lys baade fra de mange Fyr og de mange Byer, at Fuglene ikke i den Grad lader sig blænde af de mange Lys, som naar de i en bælgmørk Nat kun har ét stærkt Lys for sig. At der i Byer saa sjældent berettes om nedfaldne Fugle kunde tyde i denne Retning. Mørke Træknætter kan bringe Tusinder af Trækfugle ganske lavt ned over mange af vore Købstæder, hvor der i og for sig er Anstødssteder nok, og dog er det forsvindende, hvad der falder. De mange Lys lokker nok Fuglene; men de blænder dem ikke.

Der er imidlertid en Egn i Danmark, hvor denne Forklaring ikke kan løse Spørgsmaalet. Der sker saa godt som ikke noget Fald ved Fyrene langs Jyllands nordlige Vestkyst. Lad mig nævne Fyr som Hanstholm, Rubjerg Knude og Hirtshals og for den Sags Skyld ogsaa Skagen med. Disse Fyr findes (i hvert Fald de 3 første) paa ret øde Steder og er vel nogle af de stærkeste Fyr, vi kender herhjemme, og dog sker der ikke noget Fald af Lærker her. Her kan kun tænkes den Forklaring, at der virkelig ikke foregaar noget Træk af Lærker; der er nok Træk (ofte i store Mængder) af andre Fugle; men Lærkerne viser sig ikke her. Dette Forhold kunde tyde paa, dels at Lærkerne har særlige »Trækveje« over Landet, og dels at de ikke trækker med saa bred en Front, at det »omspænder« hele Landet, naar de kommer.

Af ovenstaaende fremgaar det, at det er visse ret begrænsede Omraader, der viser et stærkt Fald af Lærker. Den Tanke

ligger da ret nær, om disse Egne i det hele taget har stærkt Fald ogsaa af andre Fugle; om, kort sagt, Lærkerne falder i betydeligt Tal ved alle de Fyr, hvor der overhovedet sker noget stærkt Fuglefald, eller om der er Fyr, ved hvilke der nok falder en Del Fugle, men blot ikke Lærker. I al Almindelighed maa det siges, at dette sidste (med ganske enkelte Undtagelser) ikke er Tilfældet, hvad man vel heller ikke vilde vente, hvor det drejer sig om en saa almindelig forekommende »Fyrfugl» som Lærken.

Undersøger man først den Egn, hvor Lærkerne falder i saa store Mængder, nemlig Jyllands sydlige Vestkyst og derfra gaar op langs Vesterhavet, ses følgende interessante Forhold. Blaavand har i alt haft Fuglefald i 167 Nætter, og i 60 af disse Nætter er der faldet Lærker, altsaa i 36 %; paa samme Maade er undersøgt ved følgende Stationer, og Tallene er saaledes: Vyl 576 Nætter med Lærkefald i 39 %, Horns Rev 367 Nætter med 45 %, Lodbjerg 227 Nætter med 23 %. Altsaa Lærkefald i ca. 30—40 % af alle Træknætter. Ganske anderledes stiller Tallene sig for de nordlige Vesterhavsfyrs Vedkommende, ved hvilke der er saa yderst ringe Lærkefald. Hanstholm har kun Lærkefald i 7 %, Rubjerg Knude i 18 %, Hirtshals i 5 % og Skagen i 12 % af alle Træknætter. Man kan alene heraf drage den fuldstændige rigtige Slutning, at der ved disse Fyr nok sker Fuglefald; men kun et yderst ringe Antal af faldne Fugle er Lærker; disse Fyr har f. Eks. ret ofte Massefald af Drosler, men aldrig af Lærker.

Fyrene i det nordlige Kattegat viste imidlertid et rigt Lærkefald, og her møder os det Forhold, at vi faar næsten de samme Procenttal frem, som gjaldt for »Esbjergfyrene«. Læsø Trindel har Lærkefald i 35 % af alle Faldnætter, Læsø Rende i 39 %, Østre Flak i 43 % og Kobbergrunden i 39 %. Noget lignende gælder for de sydlige Kattegatsfyr, der særlig opviser rigeligt Efteraarsfald; saaledes møder Anholts Knob med Lærkefald i 31 %, Schultz's Grund i 49 %, Anholt i 52 %. Og gaar vi længere Syd paa i Landet, hvor der er rigeligt Fald ved Fyrene, ses noget af det samme: Nakkehoved 31 %, Drogden 31 %, Stevns 28 %, Sprogø 46 %, Omø 25 %, Vestborg 29 %, Sejrø 24 %, Skjoldnæs 28 %, Kjels Nor 30 %, Gedser 20 % og endelig Gedser Rev med Lærkefald i hele 54 % af alle Faldnætter.

Jeg tror, at det af dette maa være klart, at Lærken viser sig som en ret regelmæssig Gæst ved alle de Fyr her i Landet,

ved hvilke der i det hele taget er noget Fald af Betydning (Vestkystens nordlige Fyr til Dels fraregnede). Om noget lignende kan siges om alle de ved Fyrene trækkende Fugle er noget ganske andet, og det maa forbeholdes kommende Undersøgelser at klare dette Spørgsmaal. Efter et hastigt Overblik i Beretningerne faar man i alt Fald ikke det Indtryk, og jeg har lige nævnt, at Fugle som Vindrossel og Sangdrossel ofte er faldet i meget stort Antal ved Hirtshals og Hanstholm, hvor der som bekendt ikke er noget Lærkefald af Betydning.

At der ved disse Fyr ikke finder noget Lærkefald Sted, har intet med Fyrenes Lysstyrke at gøre, thi disse Fyr hører til nogle af Landets stærkeste, og jeg skal fra »Aarbog for den danske Fiskerflaade 22. Aarg. 1915« meddele nogle Tal: Horns Rev, Vyl og Graadybs Fyr ses i en Afstand af 11 Kvartmil, Bovbjerg i 21, Hanstholm i 21,5, Rubjerg Knude i 23 og Hirtshals i hele 27 Kvartmil.

Disse faa spredte Bemærkninger om Trækket som Helhed kan man faa supplerede paa mangfoldige Maader ved at fordybe sig i de mere specielle Ting af Interesse vedrørende Trækket. Inden jeg gaar over til at omtale de to Hovedafsnit, nemlig Foraars- og Efteraarstrækket, bliver det nødvendigt at meddele lidt om de Arbejdsmetoder, jeg har benyttet for at søge at naa til et Resultat. Ved nøjagtigt at gennemgaa de enkelte Aarsberetninger fik jeg dannet mig et omtrentligt Billede af Trækket: Naar det begyndte, naar det kulminerede, hørte op, o. s. v. o. s. v. — Da der ganske naturligt er Variationer for de enkelte Aar, kunde jeg imidlertid ikke tage et enkelt Aars Beretning og sætte det op som Paradigma paa Trækket; jeg gik derfor den Vej at tage en Slags Middeltal for alle Aarene og paa den Maade belyse Trækket.

Vilde jeg f. Eks. have at vide, om der den 20 Oktober viste sig nogle Lærker ved Fyrene, kunde det ikke hjælpe, at jeg nøjedes med at se i en enkelt Aarsberetning, for det kunde jo tænkes, at Vejret den ene Nat havde været klart og stille, altsaa ugunstigt for at Fuglene skulde vise sig ved Fyrene. Derfor saa jeg alle de 20 Aars Beretninger igennem; der var da en Mulighed for, at en Del af disse Aars 20 Oktober havde bragt Fald. Jeg saa da, at der ialt var indsendt til Museet 120 Stkr. fra 20 Oktober i 20 Aar. Derfor gælder i det følgende dette altid: Naar der siges, at en eller anden Dato har haft saa og saa

Fig. 2. Antal faldne Fugle indsendt fra Foraarstrækket (1895—1914).

stærkt et Fald, er det altid Tal sammenlagt fra alle de 20 Aar, naar ikke andet er anført. Herved er i hvert Fald den store Fordel, at Tallene i Forhold til hinanden bliver rigtige, og man let og hurtigt vil faa et Overblik over Trækket, som det f. Eks. tydelig ses paa Fig. 2, der gælder Foraarstrækket.

I nogle Tilfælde har jeg nøjedes med at tage Tallet over de indsendte Fugle som Grundlag for Beregningerne; det har jeg f. Eks. gjort paa Fig. 2 rent af praktiske Grunde, da det ellers vilde blive saa høje Tal, om jeg regnede med de faldne. Andre Steder har jeg imidlertid regnet med Tallet paa de faldne, hvoraf kun nogle, ikke alle, er indsendte. Det er jeg sikker paa, at man er nødt til i mange Tilfælde, f. Eks. hvor man vil beskæftige sig med Massefaldene, fra

hvilke der kun indsendes faa Procent. Man kunde her indvende, at jeg bevægede mig paa gyngende Grund, idet jeg stoler paa Fyrmestrenes Artsbestemmelse. Hertil skal jeg blot bemærke, at Fyrmestrene ganske sikkert kender en Lærke lige saa godt, som en Ornitholog gør det; og saa har jeg endelig taget den Sikkerhed, at jeg kun har anvendt Tal for faldne Fugle fra de Nætter, da der er indsendt Prøve til Museet. Opgives der f. Eks. at være faldet 40 Lærker, men kun de 20 er indsendt, saa mener jeg, at man med Sikkerhed kan gaa ud fra, at de øvrige 20 Stkr. ogsaa virkelig var Lærker. Havde det været en mindre let bestemmelig Fugl end Lærken f. Eks. Vindroslen, havde jeg ikke turdet stole paa Opgivelserne. Saa har jeg ofte brugt en anden Norm for Trækkets Størrelse end de faldne Fugles Tal, nemlig Antallet af Træknætter[1]. Dette, mener jeg, har sin store Betydning, især naar man har en Beregning udført paa begge Maader baade efter Antallet af faldne Fugle og Antallet af Træknætter. Det har selvfølgelig sin uhyre Betydning for Trækstudiet at vide, at der i én Nat er faldet 1000 Lærker; men nok saa stor Betydning har det at faa at vide, ved hvor mange Fyr disse 1000 Fugle er faldet. Jeg mener, at man faar mere at vide, hvis disse 1000 Fugle maaske er faldet ved 20 Fyr (altsaa i 20 Træknætter), end hvis de kun er faldet ved 1 Fyr (altsaa i én Træknat). Jeg skal nævne et Eksempel fra det foregaaende. Bovbjerg har paa Efteraarstrækket 141 faldne Fugle; man kunde af dette fristes til at tro, at der altsaa foregik et nogenlunde anseeligt Træk her; men naar man saa erfarer, at dette Sted i de 20 Aar kun har haft 2 Træknætter med Lærkefald om Efteraaret, forringes Værdien af det ellers ret høje Tal betydeligt. Derfor er ofte Antallet af Træknætter anvendt nok saa meget som Antallet af faldne Fugle. Begge Metoder, anvendt Side om Side, giver de bedste Resultater.

[1] Begrebet Træknat maa forstaas saaledes, at er der paa en enkelt Dato faldet Fugle ved f. Eks. 20 Fyr, siger jeg, at denne Dato har 20 Træknætter. Paa denne Maade kan saaledes en Station i Marts Maaned højst have 31 Træknætter; men der er ikke noget i Vejen for, at der kan være 300 Træknætter i denne Maaned, hvis der blot er faldet Fugle ved tilstrækkeligt mange Fyr.

FORAARSTRÆKKET.

Om Foraarstrækket er det allerede sagt, at det strækker sig over Maanederne Januar, Februar, Marts, April (og Maj); nogenlunde ligelig fordelt over Februar og Marts, og kun sjældent sker der stærkt Fald. Det har da sin Interesse at undersøge dette Træk lidt nærmere, om man nøjagtig kan sige, naar det begynder, kulminerer, ender, om det er ens hvert Aar, om Fuglenes sandsynlige Antal er det samme og sligt? Hvad nu først angaar Foraarstrækkets Begyndelse, vil jeg henvise til, hvad jeg tidligere har skrevet om Trækket i Januar. Jeg vilde tro, at det oftest i Januar er optrækkende Fugle, der falder, og kun undtagelsesvis de nedtrækkende. Et Par enkelte Aar, 1897 og 1912, har slet intet Fald i Januar, og det er ikke, fordi der maaske de Aar overhovedet kun var ganske faa Træknætter, saa man maaske kunde antage det for Grunden. Det højeste Antal Træknætter i denne Maaned er 12 i 1904. Som man kan forstaa, er det kun ringe Træk, af hvad Art det nu end kan være, der sker i Januar. Anderledes i Februar, der ser man Trækket rigtigt sætte ind. Man vil paa Fig. 2 se en grafisk Fremstilling af Trækket i denne og Marts Maaned. Man kan paa denne Fremstilling se, hvor ganske ens Trækket maa være i de to Maaneder. Der er ikke Nætter i nogen af dem, der særlig udmærker sig; det højeste Antal faldne i Februar er f. Eks. 61, 74, 79, 102; og i Marts ser vi Tal paa 60, 57, 92, 60; Tallene for Marts er knap fuldt saa høje; men til Gengæld er der ogsaa færre Nætter med saa ringe Fald som i Februar. De Data i de to Maaneder med højest Tal er i Februar 7., 12., 18. og 26., i Marts 1., 5., 10 og 26. Der synes absolut ikke at være nogen bestemt Periode, i hvilken Trækket skulde kulminere, saaledes som Tilfældet er for Efteraarstrækket.

Hvad man ikke kan se paa denne Fremstilling er, om der for hvert Aar er Variationer i Trækket. Man kan ikke se, om Trækket det ene Aar foregaar i Februar, det andet i Marts. Da dette dog vilde være af betydelig Interesse, har jeg søgt at vise dette paa Fig. 3. Man ser her Foraarstrækket for hvert Aar i de 20 Aar fremstillet efter Antallet af Træknætter. Det ses klart, at der kan være betydelige Forskelligheder mellem Aarene. Nu straks 1895, det første Aar, har slet intet Træk i Februar. Dette Foraar har ialt 26 Træknætter, og de 21 falder

i Marts. Det samme ses meget tydeligt i 1909, hvor af 38 Træknætter de 35 falder i Marts. Paa den anden Side er der ogsaa Aar, hvor Hovedtrækket finder Sted i Februar, om det end ikke er saa udpræget. 1903 har f. Eks. 37 Træknætter i Februar, kun 18 i Marts. Regelen er, som det var at vente, at begge Maaneder møder med de høje Tal.

Noget andet ser man imidlertid ogsaa, nemlig at der de forskellige Aar er stor Forskel paa Træknætternes Antal lige fra 16 i 1908 og op til 87 i 1914. Hvis Træknætternes Antal giver et Billede af Trækkets virkelige Omfang, vil det altsaa sige, at vi møder Aar med livligt Foraarstræk og Aar med meget ringe, og der synes endda at være en vis tilbagevendende Regelmæssighed i dette Forhold. Fra 1895 op til 1899 er Træknætternes Tal i Stigning, saa falder Antallet brat ned til 1901, stiger atter til 1905, falder saa igen til 1908 og stiger saa til 1914, hvor det naar usædvanlig højt op. Til Fremstillingen paa Fig. 3 maa jeg knytte den Bemærkning,

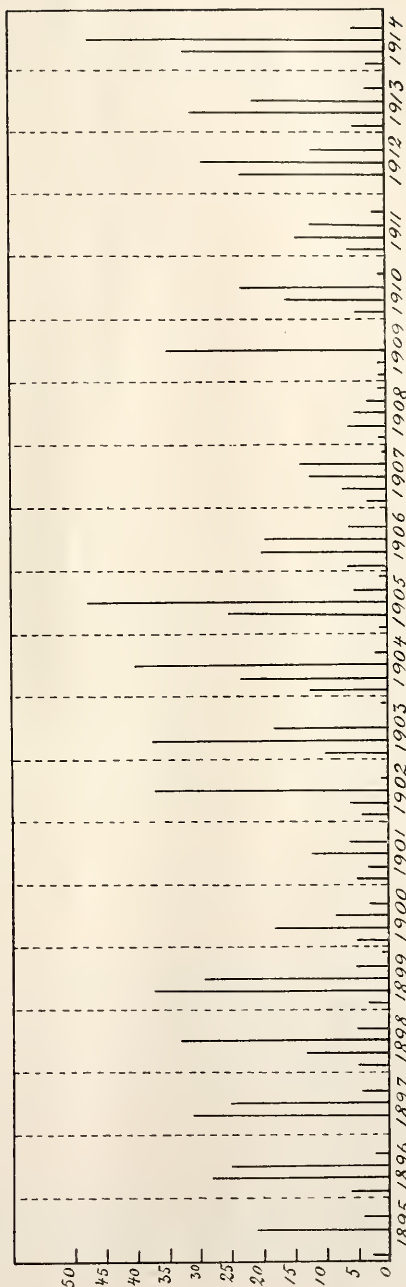

Fig. 3. Antal Træknætter med Lærkefald om Foraaret i Aarene 1895—1914. 1 hver Kolonne svarer 1. vertikale Linie til Januar, 2. til Februar, 3. til Marts, 4. til April og 5. til Maj. Saaledes viser 1895 intet Fald i Februar, 1897 intet i Januar, 1909 intet hverken i April eller Maj, 1912 intet i Januar.

TABEL 5.

Antal indsendte Lærker fra forskellige Fyr.

	For-aar	Efter-aar		For-aar	Efter-aar
Graadyb	23	239	Sejro	64	23
Vyl	273	347	Vestborg	7	14
Horns Rev	235	365	Refsnæs	3	1
Blaavands Huk	12	240	Hesselo	6	83
Skallingen	0	2	Nakkehoved	9	16
Lyngvig	10	107	Lappegrund	7	0
Bovbjerg	1	118	Drogden	81	36
Lodbjerg	14	114	Stevns	36	74
Hanstholm	3	3	Moen	0	2
Rubjerg Knude	0	8	Romso	6	1
Hirtshals	0	1	Sprogo	55	84
Skagen	27	13	Omo	17	16
Hirtsholmene	1	0	Helholm	1	0
Læso Trindel	134	31	Hov	3	9
Nordre Ron	4	2	Æbelo	6	4
Læso Rende	222	36	Skjoldnæs	21	12
Kobbergrund	160	31	Kjels Nor	110	176
Østre Flak	120	42	Helnæs	2	6
Anholts Knob	190	95	Hyllekrog	6	7
Anholt	64	73	Gedser	11	7
Schultz's Grund	234	114	Gedser Rev	270	252
Hals Barre	4	11	Christianso	1	3
Fornæs	0	2	Hammeren	2	21
Hjelm	36	13	Dueodde	6	1
Thuno	3	1			

at de Aar, der viser det høje Tal af Træknætter, virkeligt svarer til Aar med stærkt Træk, ikke alene fordelt over mange Nætter, men ogsaa saaledes, at der er stærkt Fald enkelte Nætter; der er, kort sagt, de Aar gaaet usædvanligt stærkt Træk over Landet. Højst naar, som omtalt, Aarene 1899, 1905, 1909 og 1914.

Noget af det, jeg paa Forhaand nærede Haab om, var om det skulde lykkes mig af Beretningernes mange Tal og Data at naa til et Resultat om Lærkernes Trækretning paa deres Flugt over Landet. Det er jo snart blevet en indgroet Tro, at Fug-

TABEL 6.

Antal Træknætter ved forskellige Fyr.

	For-aar	Efter-aar		For-aar	Efter-aar
Graadyb	15	14	Sejro	6	9
Vyl	112	117	Vestborg	5	6
Horns Rev	77	87	Refsnæs	2	1
Blaavands Huk	9	51	Hesselo	4	7
Skallingen	0	1	Nakkehoved	6	7
Lyngvig	10	40	Lappegrunden	7	0
Bovbjerg	1	2	Drogden	34	12
Lodbjerg	11	36	Stevns	10	13
Hanstholm	2	2	Moen	0	2
Rubjerg Knude	0	6	Romso	6	1
Hirtshals	0	1	Sprogo	35	18
Skagen	11	7	Omo	8	7
Hirtsholmene	1	0	Helholm	1	0
Læso Trindel	95	26	Hov	3	4
Nordre Røn	5	2	Æbelø	4	2
Læso Rende	87	29	Skjoldnæs	18	11
Kobbergrunden	70	18	Kjels Nor	17	20
Ostre Flak	46	23	Helnæs	1	2
Anholts Knob	95	35	Hyllekrog	3	3
Anholt	19	21	Gedser	11	6
Schultz's Grund	71	44	Gedser Rev	75	65
Hals Barre	2	3	Christianso	1	1
Fornæs	0	2	Hammeren	2	9
Hjelm	27	10	Dueodde	2	1
Thuno	3	1			

lenes Træk over Danmark foregaar Sydvest—Nordøst og omvendt, sikkert for Masser af Fugles Vedkommende rigtigt, men vel kun bevist for de færrestes Vedkommende (H. Chr. C. Mortensens Ringmærkninger!), og jeg tror, at man er tilbøjelig til at overføre Forholdet paa alle Trækfuglene uden at trænge til Bunds i Sagen. Hvad angaar Lærkens Træk skal jeg blot sige, at mine Undersøgelser i det store og hele bekræfter den almindelige Opfattelse i hvert Fald for Foraarets Vedkommende.

Paa Tabellerne 4, 5 og 6 er angivet for alle Fyrene henholdsvis Antallet af faldne Fugle, af indsendte Fugle og af Træknætter. Jeg er da gaaet frem saaledes, at jeg undersøgte

først Fyrene med stærkest Fald, da det øjensynlig var dem, der kunde sige mest om Trækket. Jeg har tidligere omtalt, at disse Steder laa nede ved Jyllands sydlige Vestkyst, Kattegat og Gedser Rev. Det maa anses for sikkert, at over disse Steder trækker Lærkerne i alt Fald betydelig stærkere end over andre Egne med Fyr. Det ligger da lige for at undersøge, om disse Steders Træk staar i Forbindelse med hinanden; altsaa om de Lærker, der passerer f. Eks. Vyl Fyrskib, ogsaa passerer Fyrene i Kattegat. Gennemgaar man en enkelt Aarsberetning, ser man hyppigt Fald ved Vyl, Horns Rev eller Blaavand, men ikke Fald i Kattegat, og man vil maaske straks være utilbøjelig til at tro paa en bestemt Trækvej over disse Egne. Gaar man dybere ind i Forholdene, er det i Virkeligheden anderledes. At der falder maaske 4 Fugle en Nat ved Vyl, uden at der falder nogen Fugl i Kattegat beviser intet, naar det drejer sig om saa faa Stkr. Hvis der mange Nætter var faldet f. Eks. 100 Lærker ved Vyl uden Fald i Kattegat, var Sagen anderledes. Det er ikke de smaa Fald, men de store, man skal bygge paa.

For at undersøge de Nætter, ved hvilke der antagelig er foregaaet livligt Træk over Landet, har jeg optegnet dem, der viser Fald ved mindst 5 Stationer. Det er i alt 42 Nætter. I disse 42 Nætter er der altid sket Fald ved nogle af Fyrene i Kattegat; der gaar følgelig ikke noget større Træk over Landet, uden at det berører Kattegat. I de 21 af Nætterne har der samtidig været Fald ved Fyrene i Jyllands sydvestlige Hjørne, hvilket naturligvis synes at kunne tyde paa en vis Forbindelse. Dette Forhold er det imidlertid nødvendigt at undersøge nærmere, da Spørgsmaalet er af saa stor Betydning for hele Studiet af Trækket.

Vi bliver da nødt til først at se paa de meteorologiske Forhold, da de sikkert spiller en betydelig Rolle. Hermed mener jeg ikke, at de absolut skulde spille saa overmaade stor en Rolle for det virkelige Træk; men de har stor Betydning for Trækket ved Fyrene. Det er almindelig kendt, at Vejret skal have en særlig Karakter, for at Fuglene viser sig ved Lyset. Klart, stille Vejr bringer meget sjældent Fald. Trækket foregaar sikkert nok; men Fuglene flyver saa højt, at de ikke iagttages. Er Vejret derimod blæsende, mørkt, helst Taage eller Regn, flyver Fuglene lavt og gaar mod Fyrene. Derfor har i denne Fremstilling af Trækket Vejret en overordentlig stor Betydning, især Vindretningen.

Der hersker sikkert store Uoverensstemmelser mellem Ornithologerne om den Vindretning, Trækfuglene flyver med. Nogle holder paa, at Fuglene foretrækker Rygvind, da Modvind vilde svække dem altfor meget paa den lange, vedvarende Flugt.

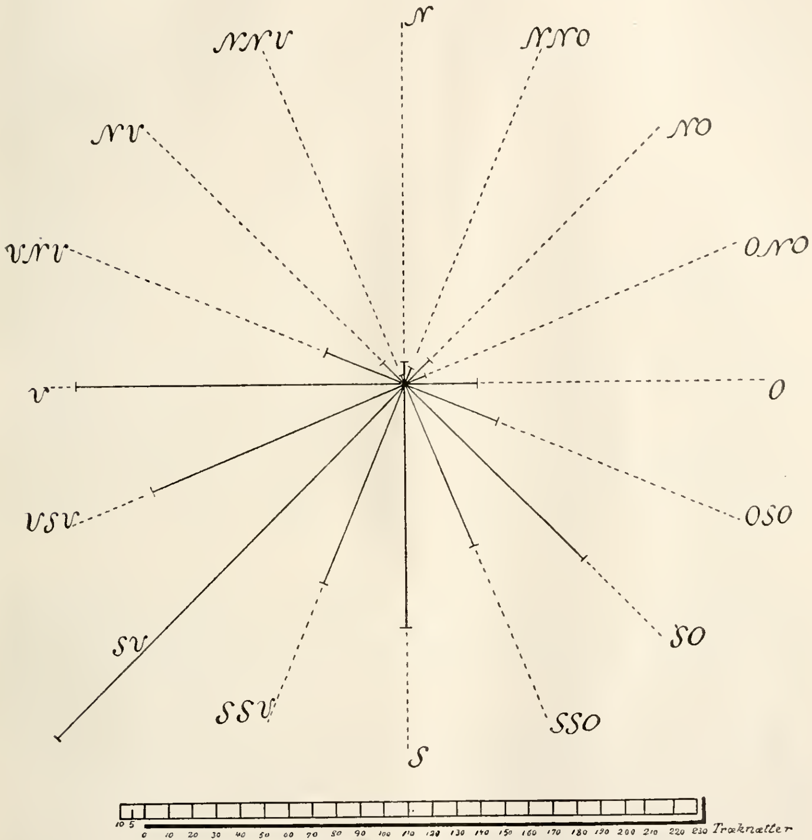

Fig. 4. Antal Træknætter med Lærkefald ved forskellige Vindretninger. — Foraarstræk.

Andre mener, at de netop flyver med Modvind. Dette Stridsspørgsmaal er jeg overbevist om, at en Beretning paa Grundlag af Fyrmeddelelserne kan løse. Jeg beder Læserne se paa Fig. 4, der grafisk fremstiller Forholdet mellem Antallet af Træknætter og de forskellige Vindretninger. Fremstillingen taler egentlig tilstrækkeligt for sig selv. Den er lavet som en Art Vindrose, hvor jeg saa fra Centrum har afsat med en bestemt

Enhed Antallet af Træknætter om Foraaret. Vestenvinden bringer 117 Nætter med Fald, V.S.V. 114, S.V. 207, S.S.V. 89, S. 101, S.S.O. 74 og S.O. 105 Nætter. Alle de andre Vindretninger bringer forbausende lidt Fald. For en Nemheds Skyld kaldes i det følgende Vindretninger fra Nord til O. for Vind i 1. Kvadrant, fra O. til S. i 2. Kvadrant, S.—V. 3. Kvadrant, V.—N. 4. Kvadrant. Det ses tydeligt, at naar Vinden er i 3. Kvadrant, bringer den Fald, mindre i 2. og slet ikke (da ikke af Betydning) med de øvrige Retninger. Kan man ikke se andet heraf, kan man dog se det, at Lærkerne paa deres Foraarstræk i alle Tilfælde ikke flyver med Modvind, for der er næppe nogen, der vil paastaa, at de flyver mod S.V. om Foraaret! Dermed være ikke paa dette Tidspunkt sagt, at de flyver med Rygvind altid, ligesaa lidt som at det skulde gælde alle Trækfuglene.

Man kan mod denne Antagelse rette den Anke, at man næppe ud fra de Oplysninger, Fuglefaldene ved Fyrene giver, kan slutte noget om de virkelige Faktorer, der betinger Trækket. Til en vis Grad er det vel nok, for at bruge et medicinsk Udtryk, væsentlig det pathologiske ved Fugletrækket, man faar et Indblik i paa denne Maade, og maaske kunde det tænkes, at det normale Træk foregik paa en ganske anden Maade, som man altsaa ad denne Vej ikke kan erkende.

Dertil er nu det at sige, at vel ligger det nær at antage, at de Vejrforhold, der betinger Fuglefaldet, nok til en vis Grad kan influere paa nogle af Trækkets Faktorer; det er bl. a. en Kendsgerning, at Fuglene i mørke, taagede Nætter flyver langt lavere end i klart Vejr; men man maa rent a priori gaa ud fra, at Fuglene gennem lange Tider paa deres Træk saa at sige er indstillede paa disse Vejrforandringer, saaledes at selve Trækkets Karakter ikke væsentlig forandres. Man kunde under vort Klimas skiftende Vejrlig kun vanskeligt tænke sig noget ordnet, regelmæssigt Fugletræk passere Landet, hvis den mindste Vejrforandring i et og alt skulde forandre det Billede, Trækket ellers frembyder under normale Forhold. Derfor mener jeg, at man nok kan have Lov til at drage Slutninger ud fra de Oplysninger, Fyrfaldene giver os, om det normale Træk.

Under mit Arbejde med denne Afhandling er jeg ofte blevet bestyrket heri, og jeg skal paa dette Sted nævne et enkelt Eksempel.

Ovenstaaende saas det, at Lærken paa Foraarstrækket faldt

væsentlig, naar Vindretningen var i 3. Kvadrant; det vil senere ses, at om Efteraaret sker Faldet ganske overvældende med Vindretning i 2. Kvadrant.

Nu kunde man dertil sige, at man heraf ikke har Lov til at udlede noget angaaende den Vindretning, som det normale Lærketræk foregaar med. Thi det kan meget godt tænkes, at den hyppigste Vindretning om Foraaret netop ligger i 3. Kvadrant og om Efteraaret i 2. Kvadrant, og at vi derfor paa disse Aarstider oftest har daarligt Vejr med disse Vindretninger og følgelig Fuglefald ved Fyrene.

Men hvis dette Argument skulde være rigtigt, maatte man forlange, at det samme Forhold skulde gælde for alle Fugle, der falder ved Fyrene, og dette er ingenlunde Tilfældet. Jeg har netop af denne Grund foretaget nogle Undersøgelser og skal her nævne Resultatet angaaende Fald af Rødkælk *(Erithacus rubecula)*.

For denne Fugl er det samlede Antal Træknætter fra Foraaret 130, og de fordeler sig procentvis saaledes:

Med Vindretning	i 4.	Kvadrant	8,5 %	af alle Træknætter
- —	- 3.	—	21,1 %	- - —
- —	- 2.	—	43,7 %	- - —
- —	- 1.	—	17,7 %	- - —

Det ses saaledes, at denne Fugl er faldet paa Foraarstrækket med en Vindretning, der hovedsagelig ligger i 2. Kvadrant, saaledes ganske forskellig fra Forholdet hos Lærker paa Foraarstræk. Jeg mener, at naar man derfor kan naa til saa forskellige Resultater hos forskellige Fuglearter, maa man ogsaa have Lov til at drage Analogier mellem det Træk, der viser sig ved Fyrene, og det, der foregaar, uden at vi er i Stand til at iagttage det nærmere.

Man kan imidlertid slaa fast, at den gunstigste Vind for Lærkerne paa Foraarstrækket, er Sydvestvinden. Sammenholder jeg imidlertid dette med den Antagelse, at der er en Trækvej mellem Vyl Fyrskib (og de øvrige Fyr deromkring) og Kattegatsfyrene, har vi en Trækretning Sydvest—Nordøst, i hvilken Fuglene fortrinsvis flyver og fortrinsvis har Rygvind. Der var 21 Træknætter, der bragte Fald ved begge Steder, hvor jeg altsaa antager, at Trækket af nogenlunde de samme Fugle er gaaet henover. I 10 af disse Nætter har der været samme Vind-

forhold ved Jyllands sydlige Vestkyst og i Kattegat (7 Nætter med Vind i 3. Kvadrant og 3 i 2.). I 7 Tilfælde er Vindretningen kun ganske lidt afvigende, idet Vindretningen begge Steder ligger i samme Kvadrant (4 i 3., 3 i 2.). Kun i 4 af de 21 Nætter er der virkelig forskellig Vindretning. — Resultatet af dette er, at de Nætter, i hvilke der er Fald i Sydvestjylland og Kattegat, er Vindretningen næsten altid den samme.

Der var imidlertid ogsaa andre 21 Nætter, der nok bragte Fald det ene Sted, nemlig i Kattegat, men ikke det andet. Hvorledes var Vindforholdene da de Nætter? Jeg vil blot igen minde om, at den bedste Vindretning for Trækket ubetinget er S. V., altsaa med den Vindretning foregaar Trækket mest normalt (om man kan bruge det Udtryk!). De 7 Nætter havde samme Vindforhold, 6 i 3. Kvadrant, 1 i 2. (de 3 Nætter af disse 7 saas der trækkende Lærker ved Vyl, uden at der skete noget Fald), 4 Nætters Vindforhold var lidet forskellige, alle i samme Kvadrant (1 i 4., 2 i 3., 1 i 2.). Helt forskellig Vindretning havde 2 Nætter.

Endelig er der igen 7 Nætter, hvor Vyl og de andre Fyr deromkring overhovedet ikke havde Fald af Fugle af nogen Art. Her havde Kattegat følgende Vindforhold: 2 i 3. Kvadrant, 4 i 2. og 1 i 4. Kvadrant.

I de 20 Aar er der faktisk kun ca. 5—6 Nætter, i hvilke den for Trækket gunstige Vindretning har været til Stede, hvor der ikke har været Fald begge Steder samtidigt. Dette gælder som før nævnt kun de Nætter, om hvilke man kan skønne, at et større Træk er gaaet over Landet.

Er da saa ogsaa de sydvestlige Vinde fremherskende ved disse Fyr med stærkt Fald?

Ja, det viser tydeligt følgende Tal, der angiver Træknætter med forskellige Vindretninger ved Fyrene med stærkt Fald.

Vyl: N. 1, N. N. V. 1, N. V. 1, V. N. V. 3, V. 11, V. S. V. 8, S. V. 20, S. S. V. 15, S. 10, S. S. O. 8, S. O. 13, O. S. O. 4, O. 7, O. N. O. 1, N. O. 2.

Horns Rev: N. 2, N. V. 1, V. N. V. 4, V. 7, V. S. V. 6, S. V. 12, S. S. V. 10, S. 11, S. S. O. 6, S. O. 19, O. S. O. 3, O. 1, O. N. O. 1, N. O. 1.

Læsø Rende; N. V. 1, V. N. V. 5, V. 17, V. S. V. 9, S. V. 22, S. S. V. 3, S. 9, S. S. O. 4, S. O. 5, O. S. O. 3, O. 2, O. N. O. 2, N. N. O. 2.

Læsø Trindel: V. N. V. 3, V. 10, V. S. V. 11, S. V. 24, S. S. V. 11, S. 14, S. S. O. 4, S. O. 8, O. S. O. 5, O. 2, N. O. 2.

Kobbergrund: N. 2, N. V. 2, V. N. V. 2, V. 13, V. S. V. 3, S. V. 11, S. S. V. 6, S. 7, S. S. O. 5, S. O. 6, O. S. O. 4, O. 4, O. N. O. 1, N. O. 1.

Anholts Knob: N. V. 3, V. N. V. 1, V. 12, V. S. V. 10, S. V. 17, S. S. V. 8, S. 10, S. S. O. 10, S. O. 11, O. S. O. 4, N. O. 1, N. N. O. 1.

Schultz's Grund: V. 7, V. S. V. 11, S. V. 16, S. S. V. 7, S. 5, S. S. O. 8, S. O. 2, O. S. O. 3, O. 1, O. N. O. 1.

Gedser Rev: N. 2, V. N. V. 1, V. 6, V. S. V. 15, S. V. 10, S. S. V. 10, S. 3, S. S. O. 5, S. O. 4, O. S. O. 2, O. 2, N. O. 1.

Disse Vindretninger svarer ganske til det Indtryk, man fik ved at se paa den Vindrose, jeg har fremstillet over hele Foraarstrækket. Hvis der er en Forbindelse mellem Trækket i Sydvestdanmark og Kattegat, maatte man ogsaa vente at finde en tilsvarende Overensstemmelse i Træknætternes Vindretning.

Efter alt det foregaaende synes der at være al Grund til at tro, at Foraarstrækket virkelig har den ventede Retning over Landet og saaledes, at Lærkerne rimeligvis først kommer over Danmark i det sydlige Jylland og derfra imod N. O. ind over Kattegat. Har Trækket om Foraaret overalt denne Retning, forklares det ogsaa, at det nordligere Jylland ikke viser noget Forbitræk; thi med denne Trækretning kan der ikke komme nogle Fugle f. Eks. ind over Hanstholm, da Englands Lærker (som man naturligst tænker paa) kommer meget nordligere. — Gedser Rev viser stærkt Fald om Foraaret. Der er ingen som helst Grund til at antage, at dette Træk skulde staa i direkte Forbindelse med det øvrige Træk over Landet. Af de tidligere omtalte 42 Nætter, er der da ogsaa kun 12 Nætter, der viser Fald ved denne Station, mens Kattegat har Fald alle Nætterne. Jeg antager nærmest, at det her er et Østersøtræk, der lige har strejfet Gedser Rev; med Retning mod N. O. kommer det da slet ikke til at berøre Danmark. Kun Bornholm kunde der være Tale om; men der er saa ringe Fald herfra, at nogen Sammenligning ikke kan foretages.

Tilbage staar endnu at undersøge nogle enkelte Ting ved Foraarstrækket.

Der er ganske vist ikke stor Sandsynlighed for, at nogle Stationer skulde have Træk væsentlig før andre, især ikke efter

hvad jeg lige har sagt om Trækket; men jeg har dog tænkt paa det og derfor talt Antallet af Træknætter sammen fra de forskellige Foraarsmaaneder for følgende Fyr.

Vyl: Januar 19, Februar 49, Marts 39, April 5.

Anholts Knob: Januar 6, Februar 30, Marts 44, April 10.

Gedser Rev: Januar 5, Februar 29, Marts 35, April 6.

Maaske Vyl har nogle Træknætter lidt tidligere end de andre to Stationer; men det er sikkert ikke af nogen Betydning.

Endnu er der lidt at sige om de meteorologiske Forhold udover, hvad der er sagt om Vindretningerne. Der er fra Foraarstrækket meteorologiske Oplysninger fra 845 Træknætter.

Vejret har været følgende:

Klart Vejr	7	Nætter
Overtrukket	358	—
Dis	157	—
Taage	176	—
Regn	166	—
Sne	47	—

Hvad angaar Vindstyrkerne, er de beregnet efter Beauforts Skala:

1 = Let Brise, 9 = Storm og 12 = Orkan.

Fra Foraarstrækket har jeg Oplysninger herom fra 855 Nætter.

Vindstyrke	0	26	Nætter
—	1	19	—
—	2	280	—
—	3	309	—
—	4	141	—
—	5	43	—
—	6	26	—
—	7	4	—
—	8	2	—
—	9	1	—
—	10	4	—

Dette viser, som kendt, blot, at i de svagt blæsende, mørke Nætter kommer Fuglene til Fyrene.

Endnu staar tilbage at undersøge ved Foraarstrækket, om der er nogen Forskel i Trækket hos Hanner, Hunner og unge

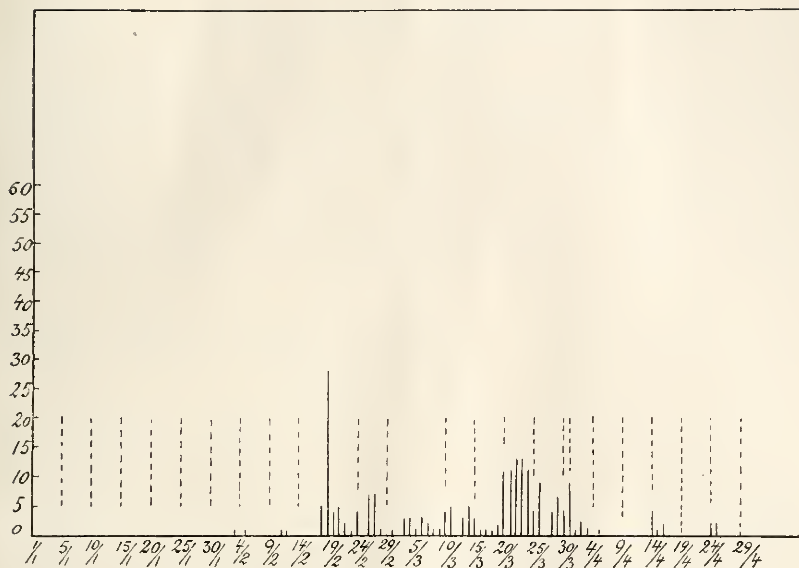

Fig. 5. Antal indsendte Hunner fra Foraarstrækket. 1911—14.

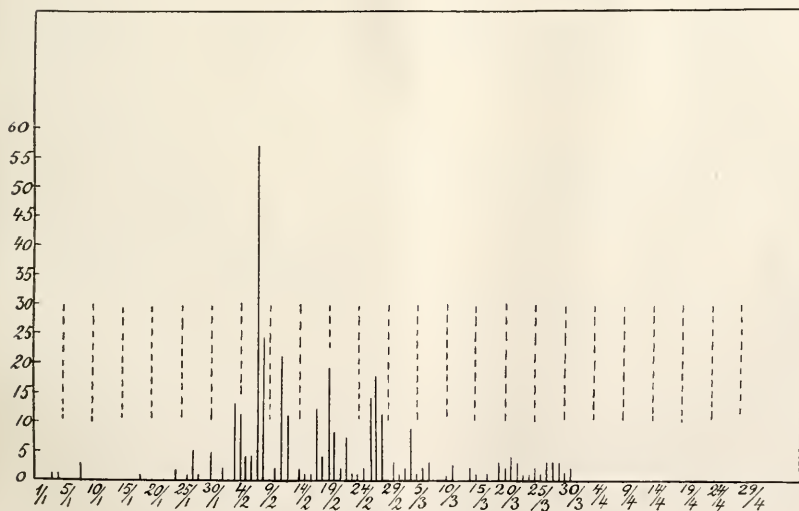

Fig. 6. Antal indsendte Hanner fra Foraarstrækket. 1911—14.

Fugle. Man kunde nemlig godt tænke sig, at de kom i forskellige Perioder hver for sig.

Medens der indtil 1904 ikke var foretaget nogen anatomisk

Undersøgelse af de fra Fyrene indsendte Fugle for at kønsbestemme de Arter, hvor Kønnet kun ad denne Vej med Sikkerhed kunde afgøres, paabegyndte E. Lehn Schiøler nævnte Aar en Række yderst omhyggelige og nøjagtige Undersøgelser af en Del af disse Fugle, der bl. a. førte det med sig, at H. Winge i Beretningen 1905 kunde meddele følgende om Lærketrækket: »Af Fortegnelsen, sammenholdt med den fra i Fjor, fremgaar det klart nok, at Hannerne gennemgaaende er de første til at komme og de sidste til at vandre bort.«

E. Lehn Schiøler har med største Elskværdighed overladt mig Optegnelserne fra de nævnte Undersøgelser med Tilladelse til at gøre Brug deraf i denne Afhandling.

Hans Undersøgelser førte naturligvis allerede det første Aar til det rigtige Resultat, at Hannerne om Foraaret trak først, og af Optegnelserne fremgaar det ogsaa meget smukt; jeg skal saaledes nævne, at 10 Marts 1904 bragte Fald af 49 ♂ og kun 9 ♀. Imidlertid hørte denne anatomiske Undersøgelse af Fuglene igen op og blev først fortsat i 1911, da R. Hørring overtog Ledelsen af Arbejdet dermed. Jeg har da fra de sidste 4 Aarsberetninger af den Aarrække, jeg har taget op til Undersøgelse, fremdraget Tallet paa faldne Hanner og Hunner, og Resultatet ses af de to hosstaaende Fremstillinger. Sammenlagt ser Tallene saaledes ud:

Januar 18 ♂, ingen ♀, Februar 229 ♂, 59 ♀, Marts 56 ♂, 141 ♀ og April ingen ♂, men 16 ♀.

Det ses tillige, at af de faldne Fugle er Hannerne i Overvægt, et Forhold, der er endnu tydeligere om Efteraaret. Endnu skal jeg tilføje, at jeg har haft den Mulighed for Øje, at de gamle og unge Hunner muligvis trak paa forskellige Tider; jeg har i den Anledning gaaet ovennævnte Optegnelser omhyggeligt igennem, men maa sige, at jeg ikke er naaet noget Resultat i den Retning. Det synes ifølge Schiølers Undersøgelser, som om de gamle Hunner med dybt nedsunken og bred Æggeleder trækker samtidig med Fugle med ungdommelig Æggeleder.

EFTERAARSTRÆKKET.

Lærkefaldet om Efteraaret begynder i September Maaned, imidlertid kun svagt. Der er kun indsendt 55 Fugle fra 36 Træknætter, og dette Tegn paa svagt begyndende Nedtræk stammer kun fra sidste Halvdel af Maaneden. Oktober viser det store Fald: 2321 indsendte, 10294 faldne Fugle fra 534 Træknætter. November viser 470 indsendte, 1516 faldne fra 204 Nætter, og endelig Aarets sidste Maaned 26 indsendte, 30 faldne fra kun 17 Nætter. Det er altsaa ganske tydeligt, paa hvilken Tid Trækket foregaar. Saa tydeligt som vel tænkeligt ses dette Forhold paa Fig. 7. Tallene holder sig ganske lavt nede til 7 Oktober, stiger saa, idet Faldene bliver stærkere og stærkere og kulminerer endelig afgjort 27 Oktober, holder sig endnu den første Uge af November nogenlunde høje; men saa er i alt væsentligt Trækket forbi. Til denne Fremstilling maa jeg føje den Bemærkning, at havde jeg ikke taget de to sidste Aar 1913 og 1914 med, vilde Tallene ikke være naaet saa kolossalt op, thi netop i disse Aar har vi et umaadeligt Massefald paa denne Nat. Men jeg prøvede først at udelade disse to Aar, det viste sig alligevel, at Faldet naaede sit Højdepunkt 27 Oktober; og jeg synes da, at det netop er karakteristisk, at naar der en Gang kommer et saa voldsomt Fald, kommer det netop den Dato, paa hvilken man iforvejen kunde vente, at en stor Mængde af Lærker trak. Havde jeg lavet Kurven efter faldne, og ikke alene over de indsendte Fugle, vilde dette have været endnu tydeligere. Hvis man sammenligner denne Figur med Fig. 2 visende Foraarstrækket, ses Forskellen eminent.

En direkte Sammenligning ses paa Fig. 8, hvor begge Træk er fremstillet ganske paa samme Maade, kun efter Træknætternes Antal. Her ses, hvor smukt disse to grafiske Fremstillinger i Virkeligheden aftegner Trækket lige saa godt som Kurverne over faldne og indsendte Fugle. Foraaret viser det jævne Forløb, Efteraaret den høje Stigning i Oktobers Slutning. Man ser, at trods den Omstændighed, at Efteraaret har et færre samlet Antal Træknætter end Foraaret, kommer vi dog i den rigtige Træktid op paa Tal, der langt overgaar Foraarets. Foraarstrækket naar højst op 26 Februar med 32 Nætter, hvorimod Efteraaret 27 Oktober møder med 56, næsten dobbelt saa mange. Og at der netop denne Dato er saa mange Træknætter er af

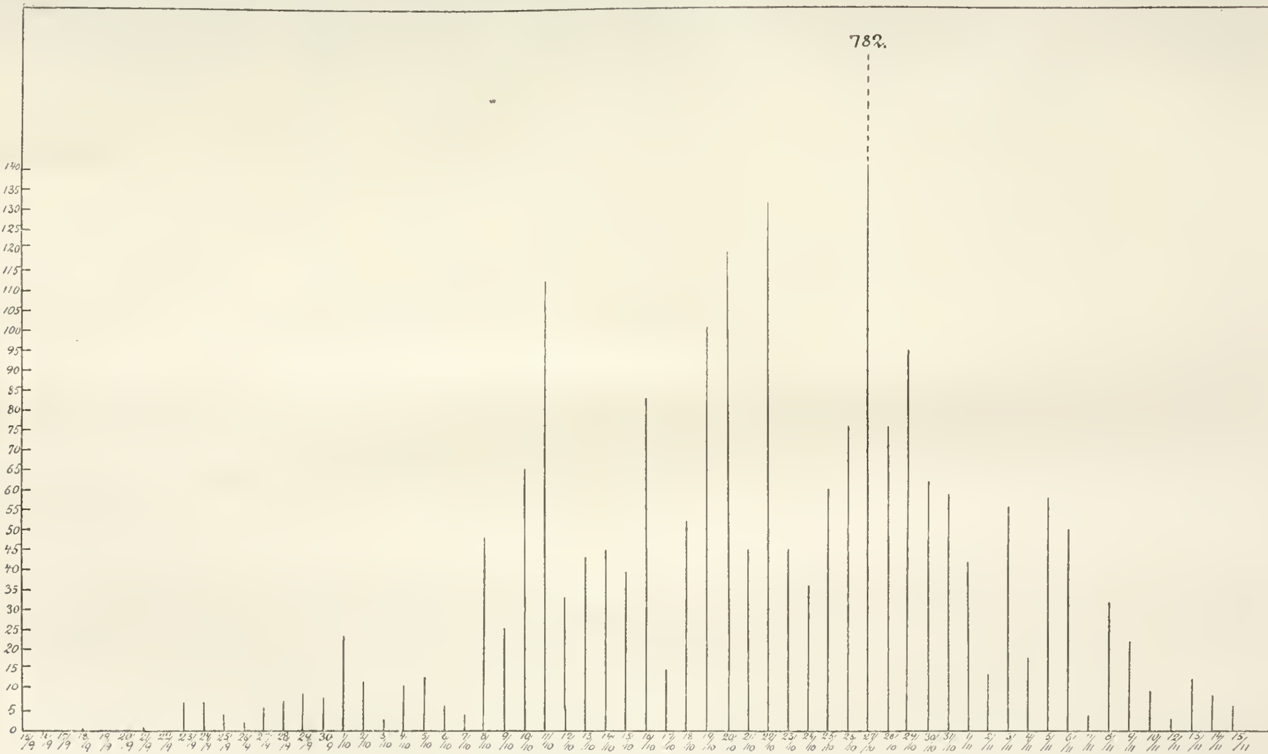

Fig. 7. Antal indsendte Lærker fra Efteraarstrækket (1895—1914).

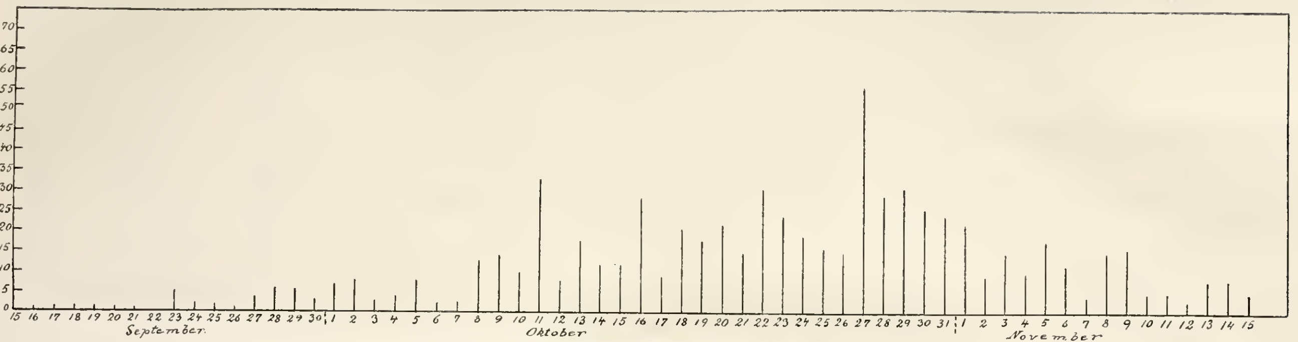
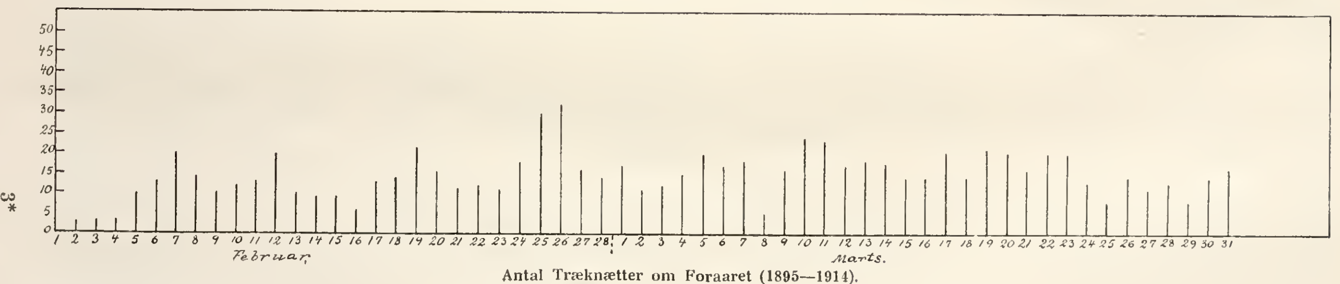

Fig. 8. Antal Træknætter om Efteraaret (1895—1914).

Antal Træknætter om Foraaret (1895—1914).

stor Betydning, idet det viser, at der ikke blot falder en Mængde Fugle ved ganske enkelte Fyr, men ogsaa at der falder Fugle ved mange Fyr. Er der for Lærkens Vedkommende nogensinde Tale om saa kolossale Vandringer, at de omspænder hele Landet, maa det være denne Dato 27 Oktober.

Er der da virkelig altid Fald ved Fyrene denne Nat. Af de 20 Aar har der været Lærkefald ved Fyr i de 14 paa denne Dato; af de resterende 6 Aar har der i de 3 Tilfælde overhovedet ikke været noget Fuglefald ved danske Fyr. De øvrige 3 Aar forholder sig saaledes: I 1905 var der kun Fald 27 Oktober ved et eneste Fyr; Vinden var Sydvest, og der faldt en Enkelt Bekkasin *(Limnocryptes gallinula)*. 1909 var der nok Fuglefald ved nogle Fyr; der faldt ikke Lærker, men Fyrfolkene saa dem i Lyset. Endelig er 1912 tilbage, der var kun Fuglefald, 10 Fuglekonger *(Regulus cristatus)*, ved et eneste Fyr, Gedser Rev. Efter det foregaaende kan man sikkert med Rette sige, at er Forholdene blot gunstige for Træk ved Fyrene, iagttages der altid trækkende Lærker paa dette Tidspunkt.

Det, der ganske særligt karakteriserer Efteraarstrækket, er den store Mængde Lærker, der er faldet, ikke blot en enkelt Nat som et »Massefald«; men ogsaa i det hele taget viser Efteraaret, som tidligere nævnt, et langt højere Antal faldne end Foraaret. Jeg har ogsaa tidligere omtalt en mulig Forklaring herpaa. Det kunde nemlig tænkes, at det forøgede Antal Fugle om Efteraaret skyldtes Aarets Yngel, der nu kom med ned fra Rugepladserne. Hvis det forholdt sig saaledes, maatte man om Efteraaret kunne paavise, at det overvejende Flertal var unge Fugle. Spørgsmaalet er ret vanskeligt helt at løse paa Grundlag af det foreliggende Materiale. Dels er der kun skelnet mellem gamle og unge Fugle i de faa Aar, da der er foretaget Sektion med Kønsbestemmelse af alle de indsendte, og dette gælder endda i Reglen kun for Hunnernes Vedkommende. Dels er der ogsaa den Ulempe, at man ikke har disse Bestemmelser fyldige fra de Nætter, hvor der har været Massefald. Her vilde det have haft stor Betydning, om man havde kunnet undersøge alle de faldne Fugle og paavise, at langt de fleste var Unger. Et saa fyldigt Materiale maa jeg opgive at arbejde med, og maa nøjes med blot en Antydning, hvor der burde have været Bevis. Gennem-

gaar jeg Tallene over de indsendte Fugle i de 4 sidste Aar forholder de sig saaledes:

Foraaret 1914:	72 Hanner,	49 Hunner ad.,	43 Hunner juv.
Efteraaret 1914:	491 Hanner,	74 Hunner ad.,	174 Hunner juv.
Foraaret 1913:	119 Hanner,	24 Hunner ad.,	11 Hunner juv.
Efteraaret 1913:	324 Hanner,	54 Hunner ad.,	92 Hunner juv.
Foraaret 1912:	91 Hanner,	55 Hunner ad.,	17 Hunner juv.
Efteraaret 1912:	40 Hanner,	13 Hunner ad.,	10 Hunner juv.
Foraaret 1911:	26 Hanner,	14 Hunner ad.,	2 Hunner juv.
Efteraaret 1911:	42 Hanner,	20 Hunner ad.,	9 Hunner juv.

Disse Tal siger egentlig ikke meget. Og dog synes der ikke her at være noget, der i særlig Grad vidner om en overmaade Forøgelse af unge Fugle om Efteraaret; men det skal indrømmes, at de faa Tal er ikke meget værd. Derimod synes Tallene at give det Indtryk, at Hannerne er langt talrigere end Hunnerne, selv om der i Hannerne er indbefattet baade gamle og unge Fugle. Hannerne er talrigst baade paa Op- og Nedtrækket.

Jeg havde ogsaa tænkt mig den Mulighed, at det stærke Fald om Efteraaret kunde skyldes meteorologiske Forhold. Hvis Vejrforholdene om Efteraaret i Lærkernes Træktid er væsentlig mørkere, mere blæsende, maaske ogsaa mere taagede end i Træktiden om Foraaret, da er det ganske naturligt, at der falder flere paa Efteraarstrækket, uden at der i Virkeligheden behøver at trække flere Fugle over Landet. Dette, tror jeg imidlertid, næppe kan løse Spørgsmaalet. Foraarstrækket strækker sig jo nemlig over næsten dobbelt saa lang Tid som Efteraarstrækket og viser ganske naturligt langt højere Antal Træknætter end Efteraaret. Alene dette viser, at Foraarets Vejrforhold er i rigeligt Maal af en saadan Beskaffenhed, at Fuglene viser sig ved Fyrene. Naturligvis vil daarligt Vejr, f. Eks. de sidste 14 Dage af Oktober Maaned bevirke et langt større Fald, end det samme daarlige Vejr f. Eks. sidst i Marts, thi det samme Tidsrum bringer om Efteraaret næsten hele Gennemtrækket, mens det om Foraaret kun bringer en mindre Del deraf.

At i det hele taget Vejrforholdene ikke spiller den kolossale Rolle for Fugletrækket, som man paa Forhaand er tilbøjelig til at antage, er der en Del, der tyder paa. Vejrforholdene paavirker naturligvis Fuglene, naar de først er i Flugt, men om det i saa høj Grad er Vejrforholdene, der betinger Trækkets

Indledning, baade for hele Trækket Foraar og Efteraar og for den enkelte Træknat, er vist meget tvivlsomt. Hvis Vejr- og Vindforhold paavirkede Fugletrækket som Helhed, maatte man kunne finde visse Fællesregler for alle Trækfuglene; f. Eks. at alle Fugle fløj med Rygvind, at alle Fugle viste sig mere ved Fyrene om Efteraaret end om Foraaret o. s. v. o. s. v.; det kan man imidlertid ganske sikkert ikke. Jeg er overbevist om, at et virkelig omhyggeligt Studium af Fuglenes Træk vil vise, at vel er der visse Naturforhold, der er saa mægtige, at alle Fuglene paa deres Flugt, hvilke Arter de end er, maa bøje sig derfor; men ved Siden deraf bevarer de dog visse ikke helt ubetydelige individuelle Forskelligheder paa Trækket, saaledes at man ikke uden videre kan skære hele Fugletrækket over en Kam.

Jeg tænker i denne Forbindelse paa, at det er jo slet ikke alle Fugle, der viser sig som Lærken paa sit Træk. Lærken viser sig afgjort talrigst paa Efteraarstrækket, nogle andre Fugle iagttages væsentligst paa Foraarstrækket. Fugle viser sig paa en Egn kun paa det ene Træk, Op- eller Nedtrækket, paa en anden Egn er det maaske lige omvendt, og saaledes kan man nævne Eksempler næsten i det uendelige, eftersom Spørgsmaalet uddybes. — Dette peger netop hen imod det, jeg nu vil gaa nærmere ind paa for Lærkens Vedkommende, at der er Fugle, som har forskellige Trækveje Foraar og Efteraar.

For at undersøge Forholdene ved Efteraarstrækket nærmere gaar jeg frem paa ganske samme Maade som for Foraarets Vedkommende. Jeg undersøger derfor, hvilke Fyr der nu viser størst Antal faldne Fugle (altsaa ikke alene indsendte). Det er følgende (se Tabel 4):

Vyl 4561, Horns Rev 3012, Lyngvig 815, Gedser Rev 666, Anholt 459, Blaavand 248, Bovbjerg 141, Lodbjerg 123, Kjels Nor 176.

Hvis jeg tager de Fyr, der viser højst Antal Træknætter, ser Forholdene saaledes ud:

Vyl 117, Horns Rev 87, Lyngvig 40, Lodbjerg 36, Blaavand 51, Gedser Rev 65, og saa med lave Tal følgende Fyr, der spillede en saa stor Rolle for Foraarstrækket: Læsø Rende 29, Læsø Trindel 26, Kobbergrunden 18, Anholts Knob 35, Schultz's Grund 44, Østre Flak 23 (se endvidere Tabel 6).

Man ser straks her ved en Sammenligning med Faldet om For-

aaret, at der er en hel Række Fyr, der om Efteraaret viser langt ringere Fald under Nedtrækket; det er Fyrene oppe i Nordkattegat. Betyder da dette Forhold, hvad Tallene synes at tyde paa, at Lærkerne flyver over andre Egne ɔ: har en anden Trækretning end om Foraaret?

Jeg undersøgte Trækretningen for Foraaret og mente at kunne paavise dets Retning Vyl, Horns Rev—Nordkattegat, alt væsentligst S. V.—N. O. Da nu de førstnævnte Stationer ved den sydlige Vestkyst om Efteraaret baade har et øget Antal faldne Fugle og Træknætter, gaar altsaa Trækket ogsaa om Efteraaret her hen over; men Trækket kan næppe komme oppe over Stationerne i Nordkattegat, det maa komme over andre Fyr, og sandsynligvis har hele Trækket en anden Retning kommende noget mere østligt fra. Jeg undersøgte Foraarstrækkets Retning paa den Maade, at jeg gennemgik de Nætter, i hvilke der havde været Fald ved mindst 5 Fyr, og jeg altsaa kunde skønne, at der var foregaaet et nogenlunde antageligt Træk over Landet.

For Efteraarstrækkets Vedkommende vil jeg dels bære mig ad paa samme Maade, dels ganske særligt undersøge de Nætter, der udmærker sig ved Massefald ved Fyrene. Her er 40 Nætter, der viser Fald ved mindst 5 Stationer. Af disse Nætter er der

Fald ved Jyllands Sydvestkyst i de 34 Nætter
— - Fyrene i Nordkattegat (N. for 57°) i de 23 Nætter
— - — i Sydkattegat (N. for 56°) i de 30 —
— - — i Syddanmark (S. for 56°) i de 36 —

Sammenholder man disse Tal paa Træknætter med de faldne Fugles Antal, faar man et stærkt Indtryk af, at kun en forholdsvis ringe Del af Nedtrækket gaar over Nordkattegat, hvorimod hele Optrækket passerede Fyrene her. Der er ingen Fyr i Nordkattegat, der i de 20 Aar kan melde over 100 faldne Fugle i en enkelt Nat.

Derimod øges Trækket over Sydkattegat. Anholt har f. Eks. dobbelt saa stort Antal faldne om Efteraaret. Paa den anden Side viser ganske vist flere af Fyrene i Sydkattegat et færre Antal faldne om Efteraaret, saaledes Anholts Knob, Schultz' Grund og Hjelm. Men denne Tilbagegang behøver i Virkeligheden ikke at betyde saa meget, thi langt større Rolle spiller det, at alle disse Stationer melder Fald, naar vi har de store

Træk, end om de oftere meldte om smaa isolerede Træk. Lægger man Antallet af faldne Fugle sammen for Sydkattegat, bliver Resultatet: Foraar 710, Efteraar 854. Gaar man ud fra Træknætternes Antal, er der naturligvis færre Nætter om Efteraaret, hvad tidligere gentagne Gange er omtalt. Sydkattegatsfyrene opviser: Foraar 229 Træknætter, Efteraar 126.

De Fyr, der i Syddanmark berøres af Lærketrækket paa Nedtrækket er følgende: Skjoldnæs, Refsnæs, Gedser Rev, Drogden, Gedser, Stevns, Vestborg, Æbelø, Romsø, Omø, Sprogø, Thunø, Sejrø, Kjels Nor, Dueodde, Hov, Hyllekrog, Helnæs, Helholm og Møen.

Disse Fyr viser tilsammen faldne Fugle

Foraar 812, Efteraar 1228.

og Antal Træknætter:

Foraar 244, Efteraar 184.

Man ser, at Tilbagegangen i Træknætternes Tal ikke er saa betydelig som for de nordligere Stationer. Jeg vil ikke vove at paastaa, at det af ovenstaaende er bevist, at Trækretningen er mere Øst—Vest om Efteraaret; men saa meget er sikkert, at det maa have en anden Retning end om Foraaret. Enkelte Ting i det følgende viser det ogsaa; det er givet, at der om Efteraaret ikke tilnærmelsesvis gaar saa stærkt et Træk over Nordkattegat som om Foraaret.

Side 29 omtalte jeg Foraarstrækket ved Gedser Rev og viste her, at Trækket over denne Station næppe staar i nogen intimere Forbindelse med noget øvrigt Træk over Landet. Det samme synes at være Tilfældet for Efteraarstrækkets Vedkommende. Foraaret viste her 75 Træknætter med 329 faldne, Nedtrækket har 65 Nætter med 666 faldne, altsaa lige dobbelt saa mange. At Træknætternes Antal kun er aftaget 10, viser næsten tydeligst, hvor stærkt Træk der gaar herover.

Jeg har for Efteraarstrækket undersøgt nærmere, om der skulde være nogen Forbindelse mellem andre Stationers Træk og dennes. Der var, som nævnt, 40 Nætter med stærkt Træk over Landet. Af disse 40 Nætter har ogsaa Gedser Rev Fald i de 19, hvad kun er et lille Tal i Forhold til det samlede Antal Træknætter. Der har været 10 Nætter med stærkt Fald ved Jyllands sydlige Vestkyst, hvor der er saa høje Tal som 750, 600, 350, 305 o. s. v., o. s. v., hvor der samtidig slet ikke har været Fald ved Gedser Rev. Ligeledes er der Nætter, der viser

saa betydeligt Træk, at der har været Fald paa op til 16 Stationer, og heller ikke her Gedser Rev har haft Fald.

Naturligvis er der ikke noget i Vejen for, at der godt samtidig med Fald ved Gedser Rev kan gaa et stærkt Træk over den øvrige Del af Landet. Saaledes er der den 27 Oktober 1913 et meget betydeligt Fald ved 20 Stationer, og ogsaa nu Gedser Rev er med. Men hvorfor skulde der ikke samtidig med Træk over Danmark kunne foregaa et Østersøtræk? 27 Oktober 1914 er der et uhyre Fald ved Vyl, Horns Rev og Kjels Nor, men ellers ikke ved andre Stationer; her møder Gedser Rev med 400 faldne. Der er ikke Spor af Grund til at tro, at disse to Træk skulde staa i Forbindelse med hinanden; derimod er det værd at lægge Mærke til, at Kattegat denne Nat aldeles ikke har Fald. Side 15 omtalte jeg Forholdet om Foraaret ved den nordlige Del af Jyllands Vestkyst og kom til det Resultat, at der foregik saa godt som ikke Træk over denne Egn med de ellers saa stærkt lysende Fyr.

Efteraaret viser noget mere Fald ved et Par enkelte Fyr. Følger jeg Kysten op Syd fra, er der først Lyngvig: Foraar 10 Nætter med 21 faldne, Efteraar 40 Nætter med 815 faldne. Denne Station viser altsaa et kolossalt Fald om Efteraaret mod ganske svagt Foraarsfald. Jeg mener, Forklaringen ligger lige for: Under Foraarstrækket kom Lærkerne ind over Landet nede ved Stationerne om Vyl, trak op mod N. O. over Stationerne i Nordkattegat, der viser de største Fald, og kom saaledes slet ikke til at berøre Lyngvig.

Om Efteraaret kommer Fuglene flyvende omtrent fra Øst, passerer henholdsvis Sydkattegat—Lyngvig, Syddanmark—Vylstationerne, og deraf kommer det stærke Efteraarsfald ved Lyngvig. Da der dog nu imidlertid ogsaa foregaar noget Efteraarstræk over Nordkattegat, maatte man vente, at disse Fugle med vestlig Retning maatte passere nogle af de andre Vestkystfyr; det er der ogsaa al Grund til at tro. Bovbjerg har paa Foraarstrækket kun 1 Nat med Fald af 1 Fugl, Efteraaret viser dog 2 Nætter med 141 faldne. Lodbjerg har paa Optrækket 11 Nætter med 14 faldne, paa Nedtrækket 36 Nætter med 123 faldne, en ikke ubetydelig Forøgelse. Rubjerg Knude har aldeles intet Foraarstræk, der er dog Fald 6 Nætter om Efteraaret.

Hvad hidtil er sagt om Efteraarstrækket peger altsammen hen mod Trækretningen østlig—vestlig.

Under Undersøgelserne om Foraarstrækkets Retning havde jeg en god Hjælp i Vindretningen, idet jeg fandt, at S.V.vinden var den, der var gunstigst for Trækket, og at Trækket kun foregik »normalt«, netop naar den Vind herskede.

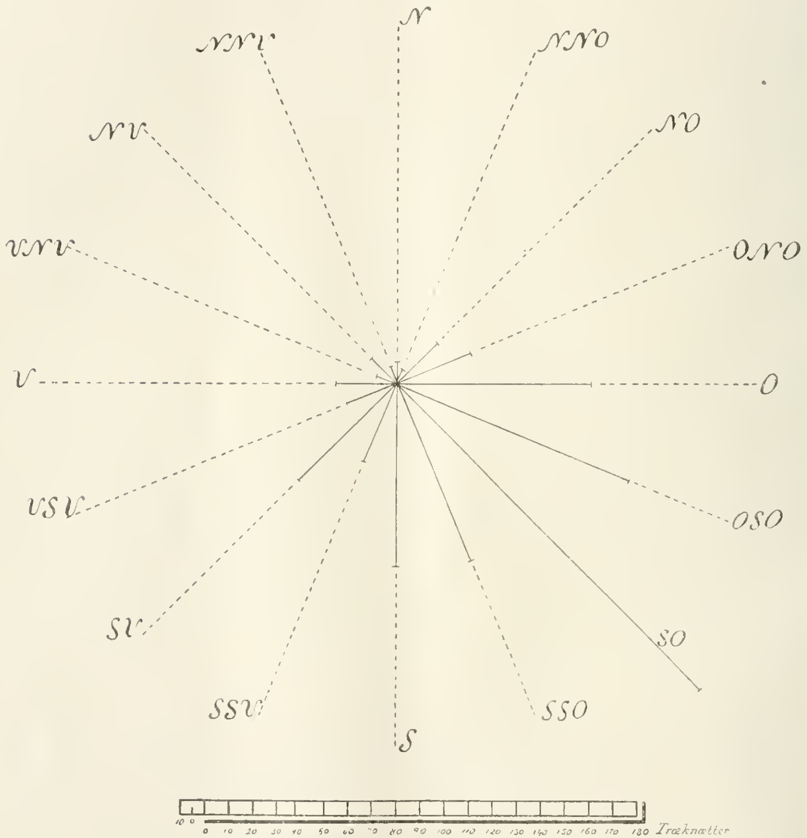

Fig. 9. Antal Træknætter ved forskellige Vindretninger. Efteraarstræk.

Er der nu en bestemt Vindretning, der begunstiger Efteraarstrækket? Ja, det ses saa tydelig som noget paa Fig. 9. Det er S.O.vinden, Fuglene trækker med; i hvert Fald er det Vindretninger beliggende i 2. Kvadrant. Jeg mente, at Lærkerne paa Foraarstrækket nærmest stræbte at have Rygvind, derfor passede S.V.vinden dem saa godt, da de netop fløj mod N.O. Hvis Lærkerne om Efteraaret flyver mod V. og atter skal have Ryg-

vind, skulde deres bedste Vindretning følgelig være Øst. Men hertil maa siges, at Vindretningen om Efteraaret kun sjældent er stik Øst, vist langt mere S. O., saa Fuglene tvinges til at flyve med disse mere eller mindre østlige Vinde, der i alle Tilfælde kun kan være dem til Støtte paa Flugten.

Ligesaa vel som man om Foraaret stadig maa tage Hensyn til Sydvestvinden, naar man vil betragte det normale Træk under gunstige Vejrforhold, bliver man nu om Efteraaret nødt til at tage Hensyn til Sydøstvinden. I det følgende skal jeg omtale en Træknat, hvor netop Vindforholdene spiller en stor Rolle.

Af Forhold, der særlig karakteriserer Efteraarstrækket, er Faldet ved mange Stationer i én Nat. Og man kunde her tænke paa, om det kunde være muligt, at Lærkerne enkelte Nætter kunde trække i saadanne Masser, at de saa at sige omspændte Luften over hele Danmark. Om Foraaret saa vi, at der var ingen Grund til at antage noget saadant. Maaske der er en enkelt Træknat paa Efteraarstrækket, hvor hele Landet har haft Lærker over sig. Det er 27 Oktober 1913, hvor følgende Fyr melder Fald: Graadyb, Blaavands Huk, Vyl, Horns Rev, Lyngvig, Bovbjerg, Lodbjerg, Rubjerg Knude, Læsø Trindel, Østre Flak, Schultz's Grund, Drogden, Sprogø, Omø, Hou, Kjels Nor, Helnæs, Møen, Gedser Rev og Hyllekrog. Denne Nat er der Træk over alle de for Efteraarstrækket særlig karakteristiske Steder: Jyllands Vestkyst — Nordkattegat — Sydkattegat og Syddanmark.

Der er 3 Nætter paa Efteraarstrækket, som jeg mener frembyder betydelig Interesse baade hvad Trækretning, Vindforhold og Trækstationer angaar. Den første er 20 Oktober 1906. Denne Nat har Fald ved 12 Stationer: Skagen, Læsø Trindel, Kobbergrund, Anholts Knob, Hjelm, Nakkehoved, Drogden, Stevns, Sprogø, Omø, Kjels Nor og Gedser Rev. Det er altsaa 3 Stationer i Nordkattegat, 3 i Sydkattegat og 6 i Syddanmark. Man vil straks her se, at disse Stationer ikke helt er de typiske for Trækket, og Trækket kan denne Nat absolut ikke have den østvestlige Retning, som jeg lige har omtalt gjaldt for Efteraarstrækket. Er der da noget usædvanligt i Vejrforholdene denne Nat, eller er min Anskuelse om hele Trækket forkert? Det er ganske klart, at dette Træk kun har berørt det østlige Danmark; Fyen og Jylland paavirkes saa godt som slet ikke deraf. Der er imidlertid det at sige om Trækket denne Nat, at vel har der

været en Mængde Fyr, der har Lærkefald; men det er kun faa Fugle, der er faldet. Alligevel maa man gaa ud fra, at der er gaaet et ikke ubetydeligt Træk over Landet. Men det, der er det ugunstige denne Nat, er Vindretningen. Man huske, at Lærkerne foretrækker de øst-sydøstlige Vinde paa Nedtrækket. Men denne Nat er Vinden enten Syd eller Sydvest ved alle Stationerne. Det er sikkert dette Forhold, der baade bevirker det ringe Fald og den anormale Trækretning. Forholdene her i Slutningen af Oktober er jo, at nu skulde hele Lærketrækket til at foregaa, det skulde netop kulminere inden længe. Mange har sikkert begivet sig paa Vej; men ugunstige Vindforhold tvinger dem ud af deres sædvanlige Retning og holder det store Flertal tilbage. Derfor ser vi netop ogsaa, at da Omslaget i Vinden kommer den 22de, har vi hele Trækket i fuld Gang. 22, 23, 24 og 27 Oktober er Vinden O. S. O.—S. O. Stationerne nede ved det sædvanlige Sted for stærkt Fald, Vyl, melder nu om Fald paa 758, 350, 150 og 305 Stkr. Jeg mener, at denne Nat med de følgende stærke Træknætter paa det smukkeste viser Rigtigheden af min Anskuelse. Saalænge Vejrforholdene er absolut ugunstige for Trækket, er det ikke normalt; men saa snart normale Vindforhold indtræder, kommer Trækket, som det var at vente.

En anden Nat, 11 Oktober 1907, er der Fald ved følgende Fyr: Lyngvig, Rubjerg Knude, Hirtshals, Skagen, Læsø Trindel, Læsø Rende, Kobbergrund, Anholt Knob, Anholt, Hesselø, Schultz's Grund, Fornæs, Hjelm, Nakkehoved, Stevns og Sprogø. Det er 4 Fyr ved Vestkysten, 3 i Nordkattegat, 7 i Sydkattegat, Stevns og Sprogø i Syddanmark. Heller ikke her er de ellers saa hyppigt nævnte Stationer ved Vyl med. Imidlertid har denne Træknat sin store Interesse. Hvis nemlig den Mening er rigtig, at Efteraarstrækket væsentlig gaar mod Vest, kan der jo heller ikke komme nogle Fugle over det sydvestlige Hjørne af Landet, da der kun er saa yderst ringe Træk over det vestlige af Syddanmark. Der er forholdsvis stærkt Træk over Kattegat, og dermed stemmer det ogsaa, at hele Jyllands Vestkyst viser Fald. Trækket er sikkert gaaet tværs over Kattegat og det stærkeste over Anholt, der melder 235 faldne. Vejret er denne Nat det typiske for Efteraarstrækket. Ved alle Stationer er Vinden østlig, nemlig S. O. ved 2, O. ved 3, O. S. O. ved 9 Stationer, og kun ved Stevns er den N. N. O. Vejret er mørkt, overtrukket med Dis, Taage eller Regn, enten stille eller højst Bramsejlskuling.

Saa er der endelig en tredie Nat, 27 Oktober 1913, som jeg omtalte Side 41. Denne Nat viser til Forskel fra de andre to Nætter Fald ved Stationerne om Vyl, og det er ikke til at undre sig over, for det stærkeste Træk gaar denne Nat saa ubetinget over Syddanmark, der jo melder Fald ved 9 Stationer. Kattegat, ogsaa Nordkattegat, melder Fald, og følgelig melder Fyrene op ad Vestkysten ogsaa denne Nat Fald.

Skal man overhovedet ud fra Fyrberetningerne kunne danne sig nogen bestemt Mening om Fuglenes Træk, er intet bedre egnet dertil end netop disse 3 Nætters Træk. Og saa maa man huske, at det er ikke 3 Nætter, jeg har taget frem for mange andre, fordi de netop passede til Theorien om Trækveje o. s. v.; men jeg har taget dem, fordi det er de tre Nætter, der viser de antagelig største Træk, der er gaaet over Landet, ialtfald de Nætter, der har flest Fald.

En Ting staar endnu tilbage at omtale, nemlig Massefaldene af Lærker ved Fyrene. For at faa et Maal at regne med, anser jeg det for »Massefald«, naar der i Løbet af en Nat ved flere eller færre Fyr er faldet tilsammen 100 Fugle eller derover. Der er 15 saadanne Nætter i de 20 Aar. Af disse 15 Nætter er der kun en eneste Nat, hvor Vindretningen er S. V.—S. S. V., ellers er den altid østlig: S. S. O.—S. O.—O. S. O.—O.—O. N. O.

Datoerne for Massefaldene er 13/10—5/11—22/10—23/10—25/10—27/10—11/10—30/10—2/11—16/10—31/10—25/10—27/10—26/10—27/10. Som det var at vente, falder næsten alle disse Fugle i Oktobers Slutning, hyppigst i sidste Tredjedel.

Gennemgaar jeg omhyggeligt hver eneste af disse 15 Nætter, er der ikke én, der afkræfter, hvad jeg tidligere har skrevet om Trækretning og Trækvej. Der er f. Eks. ingen Nat, i hvilken der kun er Fald ved Vyl og omliggende Stationer og Stationer i Nordkattegat, hvilket unægtelig vilde have tydet paa en Retning mod S. V.; og vi saa jo netop denne Kombination saa hyppig ved Foraarstrækket, hvor Fuglene fløj S. V.—N. O.

Det omtrentlige Antal af Fugle faldne disse Nætter fordeler sig saaledes: 130, 144, 775, 384, 170, 313, 346, 186, 713, 162, 272, 122, 860, 400, 4000.

Forklaringen paa, at der enkelte Aar falder saa mange Fugle en enkelt Nat, er ikke saa let at give. Der kan dels tænkes det, at der paagældende Efteraar trækker et større Antal Lærker end sædvanlig, dels kan det ogsaa tænkes, at Vejret netop er saa-

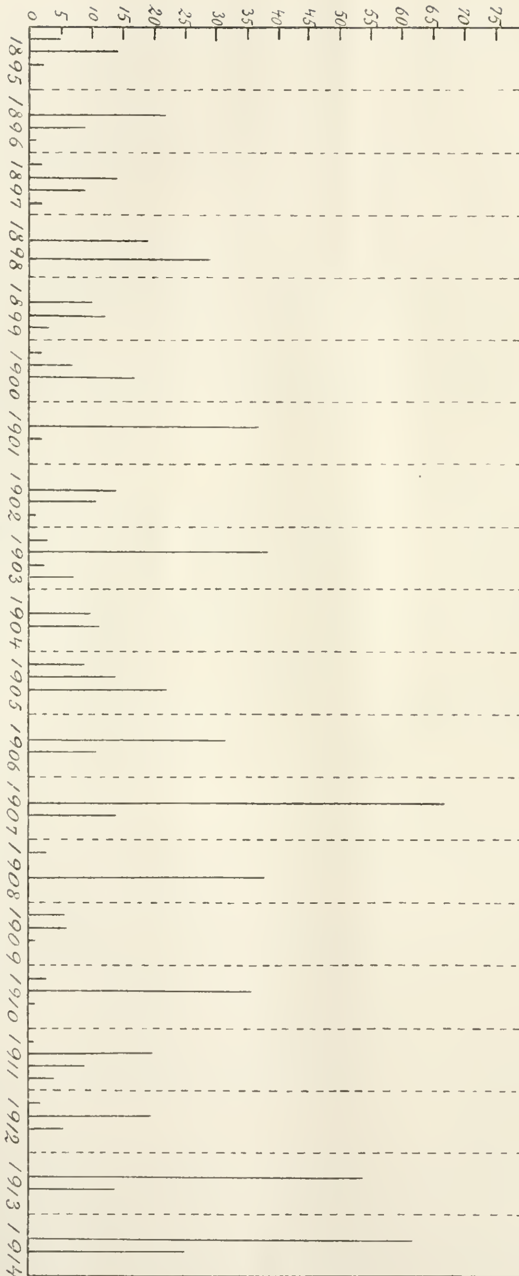

Fig. 10. Antal Træknætter med Lærkefald om Efteraaret i Aarene 1895–1914.
i hver Kolonne svarer 1. vertikale Linie til September, 2. til Oktober, 3 til November og 4. til December som ogsaa angivet Side 21.

ledes i de Nætter, i hvilke Hovedmassen af Lærker normalt trækker, at de flyver mod Fyrene. Er det klart, stille Vejr i de Nætter, i hvilke de passerer Landet, mærker vi dem ikke; er det mørkt, taaget, blæsende, kommer de ned mod Lysene. De Aar, disse Fald er sket, er 1896, 1899, 1906, 1907, 1908, 1911, 1913 og 1914. Ser man paa Fig. 10, der viser Antallet af Træknætter de forskellige Efteraarsmaaneder, ser vi, at det samlede Antal Træknætter for hvert af disse Aar er 1896: 32, 1899. 24, 1906: 43, 1907: 81, 1908: 42, 1911: 32, 1913: 67, og 1914: 87.

Disse Tal synes jo at tyde paa, at der i alt Fald de Aar,

i hvilke Efteraaret bringer et stort Antal Træknætter (og vi altsaa maa slutte os til, at der gaar et stærkt Træk over Landet) skulde finde Massefald Sted. Paa den anden Side kan man ikke gaa ud fra, at der de Aar, der viser et ret stort Tal Træknætter, altid er Massefald. Efteraaret 1903 har saaledes 51 Træknætter, men der er intet Massefald. Imidlertid er der altid Massefald de Aar, i hvilke der i det hele er faldet flest Fugle; dette synes at tyde paa, at Massefaldene ikke blot skyldes tilfældige meteorologiske Forhold; men at der virkelig de paagældende Aar foregaar et usædvanlig stærkt Træk over Landet.

Det kunde af mange Grunde have særlig Interesse at undersøge Fuglefaldene lidt nøjere fra nogle af de Nætter, i hvilke der har fundet Massefald Sted. Det vil være interessant at se, om der samtidig er sket Massefald af andre Fugle ved de samme Fyr; der vil jo i saa Fald være god Grund til at antage, at de Faktorer, der betinger det stærke Lærketræk, ogsaa betinger stærkt Træk af andre Fugle, og man vil kunne faa nogen Oplysning, om Lærkerne flyver for sig selv i samlede Skarer, eller om Flokkene er blandede med forskellige andre Arter.

Aaret 1914 har en Træknat netop i denne Henseende af stor Interesse; det er 27 Oktober, en Nat hvor der ved danske Fyr faldt ikke mindre end ca. 4000 Lærker, og da i det hele denne Træknat vel er en af de ejendommeligste i alle de 20 Aar, fra hvilke jeg har hentet Oplysninger, og som saadan giver et levende Indtryk af, hvad det virkelig er, der foregaar ved Fyrene en saadan Træknat, skal jeg efter Aarsberetningen meddele Fyrmestrenes Iagttagelser.

Graadyb. Ø.S.Ø. 2. Overtr. Hele Natten meget store Træk af mindre Fugle, særlig Lærker, mod S.; store Masser faldt overbord efter at være tørnede mod Lygten; Luften genlød ustandselig af Lyd fra de mange Fugle; 170 Lærker, 10 Stære, 3 Gærdesmutter, 5 Fuglekonger, 1 Engpiber, 1 Sangdrossel, 4 Solsorter, 6 Rødkælke og 2 Rørspurve faldt paa Dækket.

Blaavands Huk. Ø. 2. Taage. Store Flokke Smaafugle ved Fyret; 47 Lærker, 1 Stær, 2 Fuglekonger, 6 Vindrosler, 1 Sangdrossel, 2 Solsorter, 1 Rødkælk og 1 Rørspurv faldt.

Vyl. Ø.S.Ø. 2. Graat. En uhyre Mængde Fugle ved Fyret; 578 Lærker, 2 Stære, 1 Engpiber, 1 Vindrossel, 1 Sangdrossel, 1 Sjagger, 1 Solsort, 4 Rødkælke, 2 Kvækerfinker og 3 Rør-

spurve faldt paa Dækket; men over dobbelt saa mange faldt udenbords.

Horns Rev. Ø.S.Ø. 3. Graat. Tusinder af Fugle ved Fyret; 650 Lærker, 8 Stære, 1 Munk, 2 Vindrosler, 1 Solsort, 1 Rødkælk og 1 Kvækerfinke faldt paa Dækket; mindst lige saa mange faldt udenbords.

Lyngvig. Ø. 2. Taage. Mange Lærker om Fyret; 36 faldt.

Anholt Knob. Ø.N.Ø. 3. Overtr. 1 Fuglekonge faldt.

Sejrø. Ø. 2. Overtr. Dis. 5 Lærker, 2 Vindrosler og 2 Snepper faldt (intet indsendt).

Kjels Nor. N.Ø. 2. Dis. 2 Hedelærker, 117 Lærker, 1 Stær, 2 Gærdesmutter, 1 Rørsanger, 7 Fnglekonger, 8 Rødkælke, 1 Bogfinke, 3 Kvækerfinker, 3 Rørspurve og 1 Gulspurv faldt.

Helnæs. Ø.S.Ø. 2. Overtr. Dis. Mange Lærker og Rødkælke om Ruderne.

Hammeren. Ø. 4. Ca. 20 Kongefugle, 2 Rødkælke og 8 Stære paa Ruderne. Ugler sværmede om Lanternen.

Gedser Rev. Ø. 2. Overtr. Flere Tusinde Fugle om Fyret; 465 faldt paa Dækket, deraf ca. 400 Lærker; 1 Lærke, 1 Stær, 1 Munk, 2 Fuglekonger, 1 Rødkælk, 1 Kvækerfinke og 1 Rørspurv indsendtes som Prøver.

Hyllekrog. N. 2. Overtr. Dis. 24 Lærker, 12 Gærdesmutter, 37 Fuglekonger, 1 Vindrossel og 19 Rødkælke faldt.

Det er ejendommeligt, at dette stærke Fugletræk kun har berørt det sydlige Danmark, og medens der er faldet store Mængder af Lærker, har der absolut ikke været Massefald af andre Fugle, specielt ikke af Drosler.

I 1913 viser 27 Oktober igen et meget betydeligt Fugletræk. Der er Fald ved ikke mindre end 29 Stationer, og ved de 20 af disse er der faldet Lærker. Der er nok ogsaa denne Nat faldet en Del Stære og Drosler, saaledes at man har Indtryk af, at de trækkende Fugleflokke maaske nok kan have været sammensat af forskellige Arter; men heller ikke her er der virkeligt Massefald af andre end Lærker.

Man kunde saa ogsaa foretage den Undersøgelse, om der da ikke er noget Lærkefald af Betydning i de Nætter, der har bragt Massefald af andre Fugle. Her er det som oftest Droslerne, Vindrossel *(Turdus iliacus)* og Sangdrossel *(Turdus musicus)*, der udgør Hovedbestanden af de mægtige Fald.

I sidste Halvdel af Oktober Maaned 1906 fandt der et kolossalt Massefald af Drosler Sted ved en Del Fyr. Saaledes 14 Oktober ca. 100 ved Hanstholm, samme Sted 19 Oktober ca. 2000, 20 Oktober ca. 100 ved Rubjerg Knude, 140 ved Skagen og ved Hjelm 165. 22 Oktober 106 ved Vyl.

Undersøger man nu, om der disse Nætter har været noget Lærkefald af Betydning, viser der sig følgende Ejendommeligheder.

Medens Lodbjerg, Hanstholm og Skagen 14 Oktober har stærkt Drosseltræk, er der den Nat overhovedet ikke faldet en eneste Lærke ved noget Fyr.

19 Oktober, der bragte saa uhyre Drosselfald, har imidlertid kun haft Lærkefald ved 2 Stationer med ialt 11 Stkr., og det er værd at lægge Mærke til, at der heller ikke denne Nat er noget Lærkefald i Syddanmark.

20 Oktober viser meget stærke Drosseltræk ved mange Stationer; det fremgaar af Indberetningerne, at der er iagttaget betydeligt Træk ved Bovbjerg, Rubjerg Knude, Skagen, Læsø Trindel, Anholt Knob, Hesselø, Fornæs, Hjelm, Nakkehoved og flere; der er imidlertid fra denne Nats Fald kun indsendt 92 faldne Lærker, og der har heller ikke nu været noget Fald ved de ellers saa fremragende Stationer ved Jyllands sydlige Vestkyst.

22 Oktober er der imidlertid ogsaa et stærkt Fugletræk over denne Egn, og her falder Masser af Lærker. Fra Vyl skriver Fyrmesteren: »En stor Mængde Fugle om Fyret hele Natten; de fløj saa tæt om Fyret, at de næsten helt formørkede det; set fra Fyret lignede Fuglesværmen et tæt Snefald; i Lysskæret syntes alle Fuglene hvide; paa Dækket faldt 903 Fugle, mest Lærker og Drosler; men omtrent 4000 faldt i Vandet; Vinden blæste tværs over Skibet.« Ved Horns Revs Fyrskib faldt 1600 Fugle. Over det øvrige Land var der denne Nat ikke Fuglefald af Betydning.

Natten efter (23 Oktober) er der atter livligt Fugletræk ved nogle Fyr. Ved Blaavand faldt saaledes 80 Drosler, men ingen Lærker. Ved Vyl faldt ca. 800 Fugle, hvoraf de allerfleste var Lærker, desuden nogle Stære, Drosler, 1 Solsort og 1 Skovspurv.

27 Oktober faldt der ved Vyl ca. 1200 Fugle, væsentlig Lærker og kun yderst faa Drosler.

Disse Træknætter fra Oktober 1906 har jeg omtalt ret indgaaende, fordi de, sammenholdt med, hvad jeg tidligere har

skrevet om Efteraartrækket, er meget oplysende. Vindforholdene har disse Nætter været saaledes:

14 Oktober var Vindretningen over Nordkattegat og nordlige Vesterhavskyst N. og N. Ø., og der faldt rigeligt med Drosler, men ingen Lærker. 19 Oktober var Vinden Ø. og Ø. N. Ø. over de nordlige Vesterhavsfyr, og der var kolossalt Drosselfald; over det sydlige Danmark var Vinden S. eller S. V., og der var intet Lærkefald. 20 Oktober var Vinden S. eller S. V. over næsten hele Landet; der var stærkt Fald af Drosler, Stære og Rødkælke, men kun moderat Fald af Lærker; blot Stevns viste et noget rigeligere Lærketræk.

22 Oktober er Vindforholdene ganske anderledes: Vinden er nu sprunget om i S. Ø., og der kommer kolossalt Træk af Lærker nede over Vyl og Horns Rev, og samtidig falder der mange Drosler.

Næste Nat, 23 Oktober, er Vinden den samme, og der trækker igen Mængder af Lærker ved Vyl og Horns Rev. Oppe over den nordlige Vesterhavskyst er der ogsaa stærkt Træk: men her er det hovedsagelig Drosler og Stære og kun faa Lærker.

27 Oktober er der ved sydøstlige Vinde stærkt Lærkefald ved Vyl, men intet Sted Drosselfald af Betydning.

Disse Beretninger fra et Efteraar med overordentlig store Massefald viser ret tydeligt, at det maa være forskellige Faktorer, der betinger i hvert Tilfælde Massefaldene ved danske Fyr af de forskellige Arter. Der er Massefald af Drosler ved den nordlige Vestkyst uden samtidigt Lærkefald, vel nok fordi Vinden de Nætter har været ugunstig for denne Fugls Træk. Men indtræffer Mørke og Taage samtidig med sydøstlige Vinde over Syddanmark, er Betingelserne til Stede, for at vi kan se Lærkerne ved Fyrene. Disse Oplysninger giver ogsaa Grund til at formode, at Drosler og Lærker ikke har de samme Trækveje over Landet, og viser saa tydeligt som noget, at der ikke sker et Træk med saa bred en Front, at det omspænder alle Stationerne paa en Gang.

Jeg kunde ud af Beretningerne fremdrage mange Eksempler af samme Slags som ovennævnte; der faldt f. Eks. 8 Oktober 1902 ca. 500 Drosler ved Hanstholm, medens der overhovedet kun faldt 2 Lærker den Nat, nemlig ved Læsø Trindel.

Der har enkelte Gange været Massefald af Rødkælke ved nogle Fyr. 12 Oktober 1902 gik der et stærkt Træk af denne

Fugl over Kattegat, der faldt 23 ved Kobbergrunden, 115 ved Anholt Knob og 100 ved Anholt, og der faldt samtidig kun 16 Lærker ved Anholt Knob. Vinden var N. N. Ø., altsaa en Vindretning ugunstig for Lærketræk.

Disse sidste Eksempler viser atter det samme, at forskellige Fuglearter kræver forskellige ydre Omstændigheder, for at der skal indtræffe det Fænomen, vi kalder Massefald, ved Fyrene.

Jeg skal imidlertid vel vogte mig for at benægte, at den virkelige, første Aarsag, primus motor, til disse til Tider ganske uhyre Træk ikke skulde være en fælles for mange af Trækfuglene; det synes der megen Anledning til at tro, hvad jeg ret snart skal vise; kun maa det siges, at det er Forhold, vi aldeles ikke kender endnu, som heller ikke kan udledes af Fyrberetningerne, men som sikkert ligger langt uden for vort Lands Grænser, maaske i særlig gode Forhold for Trækfuglene paa deres Ynglepladser, saaledes at der bliver Overproduktion af unge Fugle; men maaske ligger Aarsagerne ogsaa i meteorologiske Forhold ved Afrejsen eller maaske ogsaa i pludselig indtraadte Ernæringsvanskeligheder for Fuglene. Spørgsmaal er det, som sikkert godt kan løses, men ikke uden meget vidtomfattende og internationale Undersøgelser, der for Øjeblikket ikke kan tænkes foretagne.

Forholdet med Fuglefald ved de danske Fyr er nemlig saaledes, at der gennemgaaende falder flere Fugle de Aar, hvor der er Massefald af en enkelt Art, end de øvrige Aar, og det tyder jo i høj Grad paa en fælles første Aarsag til det usædvanlig stærke Træk.

Gennemgaar man de 20 Aarsberetninger med dette for Øje, ses følgende:

1896. Massefald af Drosler, men ellers ikke særlig stærkt Fald og specielt ikke af Lærker.

1906. Massefald af Lærker og Drosler, ellers normalt Fald.

1907. Massefald af Lærker og Drosler og iøvrigt ret stærkt Fald af mange forskellige Arter som Stær, Rødkælk, Kvækerfinke og Rørspurv.

1908. Massefald af Lærker og Drosler, desuden ret stærkt Fald af Stær, Løvsanger, Fuglekonge, Rødstjert, Rødkælk og Kvækerfinke.

1909. Massefald af Drosler. Kun ringe Lærkefald. Stærkt

Fald af Stær, Løvsanger, Rodstjert, Rødkælk, Broget Fluesnapper og andre.

1910. Stærkt Fald af Lærker, Stære og Drosler.

1911. Betydelige Massefald af Drosler. Ellers ikke Fuglefald ud over det sædvanlige.

1913. Massefald af Lærker og Stære, ellers intet særligt.

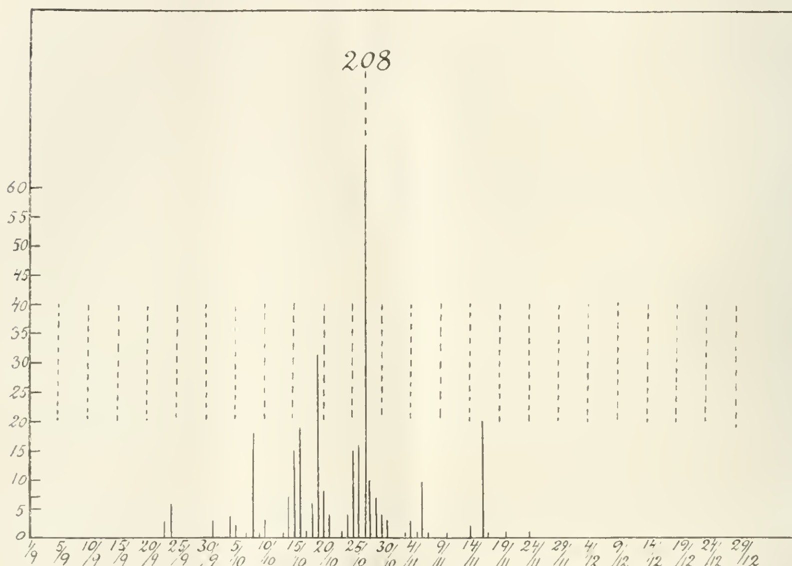

Fig. 11. Antal indsendte Hunner fra Efteraarstrækket 1911—1914.

1914. Kolossalt Massefald af Lærker (over 5000). Betydelige Fald af Stære og af Fugle som Havesanger, Fuglekonge, Digesmutte og Rødkælk.

For blot lige at vende tilbage til det Spørgsmaal, jeg begyndte at drøfte Side 36, hvorfor Antallet af faldne Fugle er saa langt højere om Efteraaret, mener jeg nu efter alt det anførte om Trækvejene Foraar og Efteraar at have Ret til at gaa ud fra som givet, at Fuglenes forandrede Trækvej bevirker Efteraarsforøgelsen. Der er næppe Tvivl om, at vi om Efteraaret faar Fugle ind over os fra Lande, der ligger mere østlig for os end de Lande, hvortil Fuglene trækker op om Foraaret. Vi har rimeligvis en Mængde russiske og finske Lærker trækkende over om Efteraaret, og deraf stammer det øgede Antal.

Til Slut skal jeg for Efteraarets Vedkommende, ligesom tid-

ligere ved Foraarstrækket, kort omtale Hannernes og Hunnernes Træk.

I de sidste 4 Aar, altsaa 1911—1912—1913—1914, er der i September kønsbestemt 9 Hunner. I Oktober 394 Hunner og 662 Hanner, i November 52 Hunner og 123 Hanner, og endelig 2 Hanner i December.

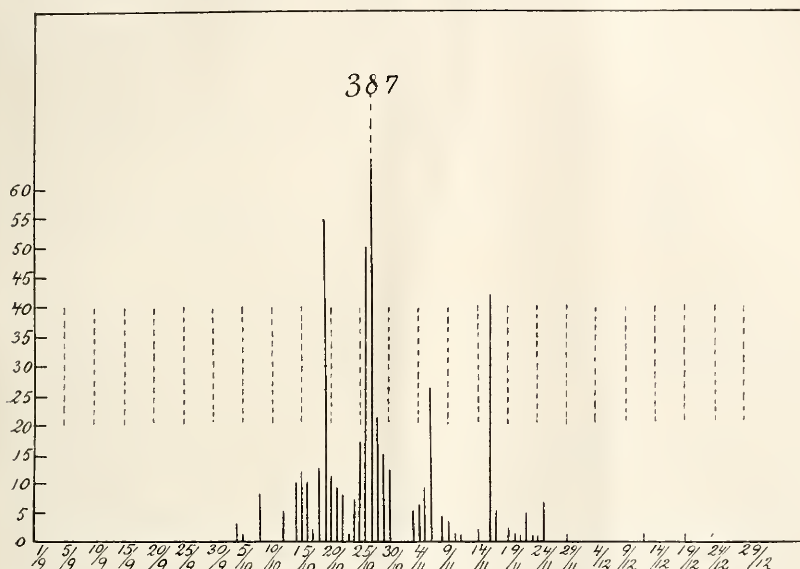

Fig. 12. Antal indsendte Hanner fra Efteraarstrækket 1911—1914.

Paa Figg. 5 og 6 saas meget tydeligt, hvorledes Hannerne om Foraaret saa ganske afgjort trak først, og naar deres Træk havde kulmineret, kom Hunnerne. Det omvendte kan ikke siges om Efteraaret. Paa Figg. 11 og 12 ses begge Køns Træk at kulminere samtidig.

Skønt en Afhandling som denne ifølge Sagens Natur væsentlig maa være af ren biologisk Art, er der dog ingen Grund til at afholde sig fra at hente Oplysninger ogsaa af anden Slags, naar saadanne kan hjælpe med til at uddybe Spørgsmaalet, hvorom det drejer sig.

Jeg har tidligere nævnt E. Lehn Schiølers fortjenstfulde anatomiske Undersøgelser af de fyrfaldne Fugle for 1904, 1905 og 1906, og da det synes mig, at en Del af hans Resultater er af megen Interesse i denne Sammenhæng, skal jeg meddele noget

nærmere om de Slutninger, disse Undersøgelser førte til, idet jeg ordret citerer fra de Optegnelser, der velvilligst er blevet mig overladte.

Fra Foraarstrækket 1904 er foretaget Maalinger af 79 Hanner og 40 Hunner.

Største Vingemaal for Han 121 mm, mindste 107 mm
— — - Hun 110 mm, — 98 mm

Gennemsnitsmaal af 79 Hanners Vinge 113,3 mm
— - 40 Hunners Vinge 103,7 mm

Den tungeste Han vejede 52,4 g	}	Gennemsnitsvægt af
Den letteste - — 33,5 -		79 ♂ 44,8 g
Den tungeste Hun vejede 45,2 g	}	Gennemsnitsvægt af
Den letteste - — 29,4 -		40 ♀ 36,4 g

Efter at Maalingen er foretaget Efteraaret 1904 skrives:

»I Tidsrummet fra $^{11}/_{10}$—$^{15}/_{12}$ faldt altsaa 64 Lærker; herat var 23 Hanner og 39 Hunner; 2 kunde ikke kønsbestemmes.

De 23 Hanner havde en gennemsnitlig Vingelængde af 114,9 mm, største Vingelængde 120 mm, mindste 107 mm. Ved en Sammenligning med de i Foraarstræktiden faldne Lærker ses det, at Vingelængden er 1,6 mm større (Gennemsnit af 79 Foraars-Han-Lærkers Vinge 113,3 mm), medens Yderpunkterne næsten ikke er rokkede. Mindste Vinge er i begge Tilfælde 107 mm, største er 121 mm fra Foraarstrækket, 120 mm fra Efteraarstrækket.

At Vingelængden er større hos Efteraarstrækkets Fugle, beror muligvis paa en ren Tilfældighed: Antallet, som har været til Undersøgelse, er jo kun en Trediedel af det Antal, som faldt paa Foraarstrækket (23 mod 79); men det ligger paa den anden Side ikke fjernt (se ogsaa senere under Hunnerne) at søge en Forklaring af Sagen i den Omstændighed, at Efteraarstrækkets Fugle lige har gennemgaaet en Fældning og møder med ganske friske Svingfjer, medens Foraarstrækkets Fugle har slidt paa Vingerne Vinteren igennem; det kan vel nok tænkes, at der gennemsnitlig afslides en mm eller halvanden af Svingfjerenes Spids i Løbet af 5—6 Maaneder.

Hannerne havde en gennemsnitlig Vægt af 43,7 g (kun 22 medregnede, da 1 Individ var ganske afmagret). Største Vægt 53 g, mindst 35,5 g. For Foraarsfuglenes Vedkommende var jo

Forholdet det, at 79 Hanner gennemsnitlig vejede 44,8 g, medens største og mindste Vægt var henholdsvis 52,4 og 33,5 g. Ogsaa denne Forskel, ca. 1 g, har muligen sin Rod i Tilfældigheder; men det er fristende at antage, at den til Fældningen forbrugte Kraft har kostet 1 g i Legemsvægt. Det skal tilføjes, at hverken Foraars- eller Efteraarstrækkets Lærker har været fede, saaledes som det næsten altid ses hos andre Arter, der kan have hele Kroppen indhyllet i Fedtlag (Digesmutte, Broget Fluesnapper o. s. v.).

De 39 Hunner havde en gennemsnitlig Vingelængde af 104,6 mm. Største og mindste Maal var henholdsvis 112 mm og 98 mm. For Foraarsfuglenes Vedkommende var Yderpunkterne jo 110 mm og 98 mm, medens Gennemsnitsmaalet af Vinger var 103,7 mm.

Det gaar altsaa med Hunnerne som med Hannerne, at Vingerne om Efteraaret er ca. 1 mm længere, og da det for Hunnernes Vedkommende drejer sig om et saa lige Antal (40 mod 39), er der ringere Grund til at tro paa Tilfældigheder; Antallet i sig selv er jo ogsaa betydeligt. Hunnernes Gennemsnitsvægt (38 Individer vejede; 1 var ganske afmagret) var 38 g, største Vægt 45 g, mindste 32 g, den afmagrede Fugl vejede 26,3 g. For Foraarsfuglenes Vedkommende var største og mindste Vægt 45,2 g og 29,4 g, dog er at bemærke, at letteste og næstletteste Hun fra Foraarstrækket var ganske indtørrede og først blev vejede 1 Maaned efter Faldet; de vejede 29,4 og 29,9 g. Lades disse ude af Betragtning, stiller Forholdet sig paa det allernærmeste som hos Efteraarsfuglene, idet største og mindste Vægt bliver 45,2 og 31,5 g. Derimod er Gennemsnitsvægten 38 g, 1,6 g højere end for Foraarsfuglene, der havde en Gennemsnitsvægt af 36,4 g, altsaa omvendt af, hvad der synes at gælde for Hannernes Vedkommende.

Skønt det ikke er let at se Grunden til dette Forhold, virker det med noget af en Kendsgernings Styrke; Antallet af Individer er jo i sig selv betydeligt og det samme for Foraars- og Efteraarsfuglenes Vedkommende. Men er dette ikke tilfældigt, maa Grunden vel ogsaa kunne findes. Fortsatte Undersøgelser vil forhaabentlig kunne give Svar paa i hvert Fald en Del af disse Spørgsmaal og Formodninger.«

Resultatet af disse Undersøgelser skulde kort og godt være, at baade Hanner og Hunner om Efteraaret havde længere Sving-

fjer, medens Hunnerne samtidig havde større Vægt, Hannerne mindre Vægt end om Foraaret.

Unægtelig et besynderligt Forhold, og som man næppe var i Stand til at klare.

Maalingen foretagen paa samme Maade (ogsaa af Schiøler) i 1905 viser imidlertid følgende;

Hanner om Foraaret:	Vingelængde	114,7 mm,	Vægt 43,4 g
— - Efteraaret:	—	116,2 mm,	— 46,5 -
Hunner om Foraaret:	Vingelængde	103,8 mm,	Vægt 34,7 g
— - Efteraaret:	—	104,6 mm,	— 38,9 -

For Hannernes Vedkommende er det Gennemsnitstal af 124 og 63 Stkr. For Hunnernes er det af 100 og 34 Stkr.

Dette Aars Maalinger viser saaledes ganske utvetydigt, at baade Hanner og Hunner har længere Svingfjer og vejer mere om Efteraaret, og man maa vel gaa ud fra, at dette er det normale (det er langt flere Maalinger, der er foretaget i 1905 end i 1906).

En virkelig Forklaring paa dette Forhold tror jeg, at det er meget vanskeligt at give. Schiøler antyder selv nogle, og intet modbeviser Forholdet med Svingfjerenes Længde; men Vægtforskellen, der dog er mere forbløffende, kan ikke forklares som staaende i nogen Relation til Fældningen, thi Fuglene vejer jo efter Fældningen mere end om Foraaret! Man kunde jo tænke sig den simple Forklaring, at Efteraarslærkerne er bedre ernærede; men det opgives udtrykkeligt, at Fuglene ikke var fede om Efteraaret.

Imidlertid mener jeg, at der ogsaa paa dette Forhold kunde gives en anden Forklaring, uden at jeg dog skal vove at sige, at det skulde være den absolut rigtige, men kun lige antyde det som en Mulighed.

Ved at undersøge Foraars- og Efteraarsfuglenes Trækretninger kom jeg til det Resultat, at medens Foraarsfuglene floj mod Nordøst og saaledes antagelig var Sveriges Ynglefugle, kom Efteraarsfuglene sikkert mere østfra, saaledes at vi fik en Del af Finlands og Ruslands Ynglefugle her ind over. Nu er det jo en almindelig Antagelse, at der for mange Fugles Vedkommende i de forskellige Lande findes, om ikke geografiske Racer af samme Art saa dog ret betydelige og maalelige Forskelligheder (se

f. Eks. E. Lehn Schiøler: »Lidt om Præstekraven, *Aegialitis hiaticula* L., og dens Racer«, dette Tidsskrifts Aargang 9, Pag. 161). Og i denne Henseende vilde det have sin overordentlig store Interesse at faa gjort flere Undersøgelser over vore Vinterfugle; der er f. Eks. Grund til at antage, at vore Vinterkrager er betydelig større end vore Ynglekrager, og skulde det kunne paavises, hvad vist næppe vilde være vanskeligt, at Kragetrækket om Efteraaret har en Retning, der svarer til den af mig for Lærkerne angivne, da havde vi en fuldstændig Analogi imellem disse Fugle. Der er jo i og for sig intet uantageligt i den Tanke, at et Land som Rusland, saa stort næsten som en Verdensdel, kunde avle Lærker, der i nogen Grad afveg fra Vesteuropas.

Men det er som sagt kun en Mulighed, og maaske Forklaringen paa disse Størrelsesforskelligheder er en ganske anden; men med vor nuværende Viden er der paa den anden Side intet, der modbeviser dens Rigtighed.

OVERSIGT.

Sanglærken trækker i store Mængder over Danmark, derom vidner de hyppige Fald ved Fyrene.

Foraarstrækket strækker sig hovedsagelig over Maanederne Februar og Marts, er jævnt fordelt over dette Tidsrum. Fuglene trækker øjensynlig ikke i saa store samlede Skarer som om Efteraaret, der er ikke Massefald ved Fyrene. De flyver helst med Vindretninger i 3dje Kvadrant, væsentligt Vinde om S. V. De fleste Fald er sket ved Vindstyrkerne 2—3—4, enkelte Fald i Storm.

Fuglene har paa deres Optræk en ganske bestemt Retning over Landet, kommende fra S. V. mod N. O. — Der synes at gaa en vigtig Trækvej fra det sydvestlige Hjørne af Landet op over den nordlige Del af Kattegat. Et Træk over Østersøen uberørt af øvrigt Træk over Landet strejfer Gedser Revs Fyrskib. Bornholm har kun lidet Træk. Over det nordlige Jylland synes ikke at foregaa Træk.

Trækket synes ikke at være lige stærkt hvert Foraar. Aar med ringe Fald ved Fyrene afløser Aar med stærkt Fald.

Der er ingen bestemte Egne af Landet, der viser Træk væsentlig tidligere end andre.

Hannerne trækker gennemgaaende tidligere end Hunnerne.

Efteraarstrækket begynder i Oktober, dog kun svagt i Maanedens første Halvdel; kulminerer i Dagene omkring den 27de, varer endnu med Styrke til Novembers Midte og er saa væsentlig forbi.

Det er langt flere Fugle, der passerer Landet paa Nedtrækket. Sandsynligvis er det Fugle kommende østligt fra, fra Finland og Rusland, Fugle der paa Optrækket har passeret andre Egne end Danmark. Derfor er hele Efteraarstrækkets Retning mere øst—vestlig, hvorimod Foraarets var Sydvest—Nordøst. Fuglene kommer ofte i store Skarer, og er Vejret saaledes, at de tvinges mod Fyrene, kan der paa enkelte Nætter falde op til flere Tusinde Fugle ved et enkelt Fyr. Der synes ikke at være nogen udpræget Trækvej over Landet, men Trækket er dog livligst tværs over Sydkattegat og Syddanmark. Trækket over Nordkattegat er noget sparsomt; de Fugle, der trækker over her, passerer sandsynligvis Fyrene paa Jyllands nordligere Vestkyst. Vyl, Horns Rev og Blaavands Huk synes at have særlig stærkt Træk.

Ogsaa nu berøres Gedser Revs Fyrskib af et livligt Østersøtræk.

Fuglene flyver helst med Vindretninger i 2. Kvadrant (overvejende O. S. O. og S. O.).

Hannernes Træk falder væsentlig sammen med Hunnernes, fortsættes dog noget længere hen i November. De unge Fugle synes ikke at have noget særligt Tidspunkt, uafhængigt af de gamle Fugle, at trække paa.

Paa Trækket synes Hannerne altid at være i Majoritet.

SUMMARY.

Skylarks *(Alauda arvensis)* migrate over Denmark in great numbers as shown by the frequent down-falls at lighthouses and lightwessels.

The spring-migration stretches itself chiefly over the months of February and March and is evenly extended during this period. The birds evidently do not migrate in so vast num-

bers as in the autumn, there are no immense falls at the "lights". They prefer to fly with directions of wind in the 3rd quadrant, chiefly with winds from S. W. Most of the falls have taken place by the forces of wind 2—3—4 (Beauforts scale), a few falls in storms. During the spring-migration there is a particular migratory direction over the country coming from S. W. towards N. E. An important route of passing seems to go from the south-western corner of the country across the northern part of the Kattegat. A special migration over the Baltic untouched by the other migrations over Denmark strikes the lightwessel of Gedser Reef. The isle of Bornholm has but little migration.

The migration is not of equal strength every spring, years with only few falls at the "lights" succeed years with a great many falls. No particular part of the country shows migration earlier than others. Male birds as a rule migrate earlier than females.

The autumnal-migration begins in October, however only slightly in the first part of the month, culminating in the days about the 27th and going on with importance to the middle of november being nearly over by this time. Far more birds pass the country on this westward migration. Evidently these are birds coming from the East, from Finland and Russia, birds which on the spring-migration have passed other regions than Denmark. Consequently the direction of the entire autumn-migration is more east-western, whereas that of the spring was southwest—northeast. The birds often migrate in immense numbers, and the weather being so that they are forced against the "lights", there may in a single night be killed up to several thousands of birds at a single light-wessel. No particular road of passing over the country is prevalent, but still the migration is most lively across southern Kattegat and southern Denmark. Migration over northern Kattegat is somewhat scarce; birds migrating here evidently pass the "lights" on the northern westcoast of Jutland. Vyl, Horns Reef and Blaavands Huk seem to have a particularly abundant passing. Also now the light-vessel at Gedser Reef is struck by a lively Baltic-migration.

The birds preferably migrate with directions of winds in the 2nd quadrant, (chiefly E. S. E. and S. E.).

The migration of the male birds mainly coincides with

that of the female ones, but is continued somewhat later in november. The young birds do not seem to have any special time, independent of the old ones, for migrating.

On the migration the male birds always seem to be in majority.

ZUSAMMENFASSUNG.

Feldlerchen *(Alauda arvensis)* ziehen zu grossen Haufen über Dänemark hin, was auch die häufigen Abstürze bei den Leuchtthürmern bezeugen.

Der Zug im Frühling findet hauptsächlich in Februar und März statt und ist innerhalb dieser Zeit gleichmässig verteilt. Die Vögel ziehen augenscheinlich nicht in so grossen Haufen jetzt wie im Herbst, Massenabstürze bei den Leuchttürmern giebt es zu dieser Zeit nicht. Sie fliegen hauptsächlich mit Windrichtung im dritten Quadrant, am liebsten wenn der Wind südwestlich ist. Die meisten Abstürze sind bei einer Windstärke von 2—3—4 (Beauforts Skala) geschehen, nur selten in Sturm. Die Vögel haben während des »Auf«-Zuges eine ganz bestimmte Richtung über dem Land hin, von südwest kommend gegen nordost. Ein wichtiger Zugweg scheint von der südwestlichen Ecke des Landes über dem nördlichen Teil des Kattegats zu gehen.

Ein Zug über der Ostsee, von dem übrigen Zug des Landes unberührt, streift das Leuchtschiff bei Gedser Riff. Über Bornholm ist nur ein spärlicher Zug.

Der Zug scheint nicht jeden Frühling von der gleichen Stärke zu sein, Jähre mit wenigen Abstürzen bei den Leuchttürmern werden von Jahren mit starkem Abstürz abgelöst. Keine bestimmte Teile des Landes zeigen Züge wesentlich früher als die anderen auf. Die Männchen ziehen durchwegs früher als die Weibchen.

Der Herbstzug fängt in Oktober an, jedoch nur schwach in der ersten Hälfte des Monats, kulminiert dann in den Tagen um den 27ten, dauert noch mit Stärke bis an der Mitte Novembers und ist dann wesentlich vorüber. Weit zahlreicher sind diejenigen Vögel, die im Herbstzuge das Land passieren.

DANMARK
Fyr, Fyrskib.
Höjen
Skagens Rev
Skagen
Hirtshals
Rubjerg Knude
Hjörring
Hirtsholm
Frederikshavn
Læsö Trindel
Vendsyssel
Sæby
Nordre Rön
Læsö
Hanstholm
Læso Rende
Kobbergrunden
Östre Flak
Thisted
Løgstør
Nibe
Aalborg
Egense
Thy
K A T T E
Lodbjerg
Nykjöbing
Mors
Thyborön Kanal
Ostebakke
Salling
Hobro
Mariager
Bovbjerg
Lemvig
Skive
Udbyhoj
Gjerrild
Struer
Viborg
Randers
Fornæs
Grenoa
Holstebro
J Y L L A N D
Æbeltoft Vig
Ebeltoft
Schultz's Grund
Silkeborg
Aarhus
Hjelm
Herning
Ringkjöbing
Lyngvig
Sletterhage
Skanderborg
Thunö
Sejrö
Horsens
Samsö
Vestborg
Refsnæs
Vejle
Kallundborg
Varde
Horns Rev
Æbelö
Blaavands Huk
Store
Fredericia
Strib
Bogense
Vyl
Sædenstrand
Esbjerg
Skallingen
Kolding
Middelfart
Romsö
Hjertemınde
Belt
Graadyb
Odense
Halskov
Slagelse
Ribe
Lille
Bago
F Y E N
Nyborg
Sprogö
Korsör
Knudshoved
Slipshavn
Assens
Skjelsk
Belt
Helnæs
Omö
Helholm
Hov
Faaborg
Svendborg
Vejrö
Skjoldnæs
Frankekjær
Rudkjöbing
LANGE
LAND
Ærösköbing
Marstal
Taars
Nakskov
Albuen
Kjels Nor
(Fakkebjerg)
Maribo

0°
1°
2°
3°
7°
Strömö
Österö
Myggenæs
Vaagö
Tofte
FÆR- ÖERNE
Sandö
Tveraa
Suderö
Sumbö
62°
57°
A T
Knob
Nakkehoved
Lappegrunden
Kronborg
Helsingör
Spotsbjerg
Frederiksværk
Hilleröd
Øre
Sund
Frederikssund
Middelgrunden
Tre Kroner
Prövesten
KJØBENHAVN
Nordre Röse
Drogör
Roskilde
Amager
Drogden
LAND
Ringsted
Kjöge
Storehedinge
Stevns
Næstved
Præstö
Ore
Vordingborg
Stege
Hellehavn
Möen
Harbolle
Grönsund
Hestehoved
FALSTER
Stubbekjöbing
Nykjöbing
Gjedser
Gjedser Rev
56°
55°
Hammeren
(Hammershus)
Christiansö
Hasle
Bornholm
Rönne
Svanike
Aakirkeby
Nexö
Dueodde

Wahrscheinlich kommen diese Vögel von Osten her, von Finland und Russland und sind solche, die im Frühlingzuge andere Gegende als Dänemark passiert haben. Deshalb ist auch die ganze Richtung des Herbstzuges mehr ost—westlich, während die des Frühlingszuges südwest—nordostlich war. Die Vögel kommen oft zu grossen Scharen, und wenn das Wetter derart ist, dass sie gegen die Leuchttürmern gezwungen werden, können in einer Nacht bis mehrere Tausend Vögel bei einem einzelnen Leuchtturm niederfallen.

Kein bestimmter Zugweg scheint über dem Lande zu gehen; der Zug aber ist jedoch besonders lebhaft über Südkattegat und Süddänemark. Der Zug über Nordkattegat ist ziehmlich spärlich, diejenigen Vögel, welche hier vorüberziehen, passieren wahrscheinlich die Leuchttürmer von der nördlichen Westküste Jütlands. Vyl, Horns Riff und Blaavands Huk scheinen einen besonders lebhaften Zug zu haben. Auch jetzt wird das Leuchtschiff am Gedser Riff von einem starken Ostseezug gestreift. Die Vögel fliegen haupsächlich mit Windrichtung in zweiten Quadrant (überweigend O. S. O. und S. O.).

Der Zug der Männchen fällt im grossen mit dem der Weibchen zusammen, wird aber etwas weiter in November hinein fortgesetzt. Die jungen Vögel scheinen nicht unabhängig von den alten Vögeln zu fliegen.

Auf dem Zuge scheinen die Männchen immer in Majorität zu sein.

NOGLE ORD OM SILKEHALEN *(AMPELIS GARRULA)* I SVERIGE VINTEREN 1913—1914.

AF

HIALMAR RENDAHL.

S. M. Saxtorph har tidligere her i Tidsskriftet givet en særdeles værdifuld og udtømmende Skildring af Silkehalens Forekomst i Danmark under den store Invasion i Vinteren 1913—1914 og tillige givet en god Oversigt over dens Træk i det øvrige Europa. Emnet er ikke uden Interesse; denne Fugls gaadefulde Vandringer er endnu i store Træk et uopklaret biologisk Problem. Men hvad den rent geografiske Side af Sagen angaar, er der vel neppe nogen Sinde tilvejebragt et saa righoldigt Materiale som fra ovennævnte store Trækperiode. Det er ogsaa klart, at Kendskab til Fuglens Optræden i Sverige under nævnte Invasionsperiode maatte være af ganske særlig Betydning, da den som bekendt er Ynglefugl i Landets nordligste Egne, og en Del af de mod Syd dragende Skarer maa saaledes være brudt op derfra. I de hvert Aar til Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm indsendte Iagttagelser over Fuglenes Træk fandtes fra Vinteren 1913—1914 en Del Meddelelser om Silkehalens Forekomst. Ved min første Gennemgang af Materialet fandt jeg dem imidlertid lovlig faatallige til Offentliggørelse; senere optog andre Sager min Tid, og først nu, da jeg, efter at de forskellige Landes Iagttagelser om den store Invasion er blevet offentliggjorte, atter har taget Spørgsmaalet op til Behandling, mener jeg mig berettiget til at give en samlet Oversigt over det svenske Materiale. Dette og Trækket ned gennem Landet, synes jeg, at man særlig bør belyse, da de hidtil foreliggende Beretninger fra Sverige er ret faatallige, og man vil derigennem kunne fuldstændiggøre hele Billedet, saaledes som vi har dannet os det af omtalte Invasions Forløb i de fleste øvrige Lande, der berørtes af det.

Først maa jeg dog kortelig omtale et Par Afhandlinger om dette Emne, der er kommet frem i »Fauna och Flora« af James Maule (1914 p. 97) og Sigurd Hanström (1915 p. 133). Den førstnævnte, der kun har ganske faa Meddelelser til sin Raadighed, kommer til det Resultat, at det »synes saaledes ret an-

tageligt, at Silkehalerne ankom paa 2 forskellige Tidspunkter; en mindre Fortrop i Begyndelsen af November, og saa skulde derimod det egentlige Hovedtræk først i Midten eller Slutningen af November være begyndt.« Hanström har i sin Afhandling omhyggeligt optegnet alle af ham iagttagne Flokke paa Øland, samt i Kalmar og nogle andre Steder i Kalmar Len. Hans Afhandling bliver værdifuld derved, at den synes ret fuldstændig at belyse Silkehalens Træk 1913—14 gennem det nævnte Omraade. Hans Iagttagelser har han sammenstillet i en interessant Tabel, som jeg her tillader mig at gengive.

Tidspunkt	Iagttagne			Flugtretning	
	Flokke	Middelantal i Flokkene	Samlet Antal	Syd	Andre Retninger
Oktober 1913	15	33	500	500	—
November 1913	28	36	1000	600	400
December 1913.........	20	22	450	400	50
Januar 1914	7	10	80	60	20
Februar 1914	1	—	1	1	—
Marts 1914	1	17	17	—	17
Ialt...	72	29	2048	1561	487

Hertil bemærker Hanström, at Flokkene kom tæt efter hinanden i Böda Sogn paa det nordligste Øland i Slutningen af Oktober og da kun flyvende mod Syd, »medens de paa Fastlandet var forholdsvis faatallige i første Halvdel af November.« Som det i denne Artikel vil fremgaa af det følgende, havde paa dette Tidspunkt Hovedtrækket allerede naaet at strække sig over hele Sverige, og Invasionen i Danmark var begyndt. Hvad angaar Maules Formodning om en mindre Fortrop i Begyndelsen af November, mener Hanström, at dette ikke synes at blive bekræftet af hans Iagttagelser, »disse Flokke viste sig nemlig allerede i sidste Uge af Oktober i hvert Fald i de nordligere Dele af Øland«. Hvorledes det kunde tænkes at forholde sig hermed, skal jeg berøre i det følgende.

Inden jeg imidlertid gaar over til almindeligere Betragtninger, vil jeg give en Oversigt over de Data, der har staaet til min Raadighed. De fleste af disse Meddelelser er indsendt til Natur-

historiska Riksmuseet fra dettes frivillige Iagttagere (Skovembedsmænd og lignende); hvor jeg har Meddelelserne fra andre Iagttagere, angives de i Parenthes; de, der er forsynede med *), er hentede fra Literaturen. Først maa jeg imidlertid bemærke, at der er en Fejl, der klæber ved disse Meddelelser; de gælder nemlig i al Almindelighed kun Optræden af den første Flok. Dette maa jo selvfølgelig i ret betydelig Grad indskrænke Anvendelsen af disse Meddelelser; dog tror jeg, saaledes som det vil blive anført videre i det kommende, at der alligevel kan udledes en Del heraf. Hvor intet nærmere er angivet, gælder Meddelelserne kun Flokkens Ankomst, og ved Meddelelser om borttrækkende har jeg markeret dette med tr.

August 1913. Bonäs, Gellivare Sogn, Nb., tr. 21 — Yttri Rissjö, Åsela Sogn, Vb., tr. 28 — Säter, Kp., 30.

September. Arbrå Sogn, Gf, *) 11 — Ryssby, Kl., 14 — Djurstens Fyr, St., 17 — Vanhatalo, Gellivare Sogn., Nb., tr., 29 — Sundö, Degerfors S,, Vb., tr. 29.

Oktober. Värmland, *) (efter Saxtorph), 12 — Almvik, Kl., 16 — Kalmar *), 17 — Jönköping, (Doc. S. Ekman), 19 — Bonäs, Gellivare, Nb., tr. 19 — Åsela, Vb., tr. 20 — Riis, Nr S., Vm., 22 — Wattrangi, Säysnäs, Kp., 24 — Ormsjö, Vb., tr. 26 — Stavby, Up., 30 — Söderarms Fyr, St., 30 — Måseskärs Fyr, Bh., 30 (en dræbt, den eneste i Løbet af Vinteren) — Särna, Kp., 30 — Torp, Böda, Öl. *), 25, 27, 28, 30, 31.

November. Ryda S., Sb., *) 1 (senere saas næsten hver Dag nye Flokke, flest 23 November, næsten 200 Eks.) — Torp, Öl., *) 1 — Gellivare, Nb., tr. 3 — Sundö, Degerfors S., Vb., tr. 3 — Hånö, Sm., 5 — Kråkenäs, Döderhult S., Kl. *) 5 — Fårö Fyr, Gt., 6 — Fammarp, Hl., 7 — Äs, Sm., 8 (Store Flokke 15—30 November) — Söre, Lit, Jt., tr. 9. — Hälsingborg, 9 og 10 — Hotagen, Jt., tr. 10 — Åby, Flisaryds S., Kl., *) 11 — Bastuträsk, Norsjö södra, Vb., tr. 11 — Gäddträsk, Lycksele S., Vb., tr. 12 — Skärsnäs, Vånga, Kr., 15 — Malmö, *) 15 — Vadstenaegnen, *) 16 (de forblev paa Egnen omtrent 8 Dage) Kalmar *), 16, 17, 18, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30 — Norra Dalsland, 20 — Altuna S., Vs., *) 21 — Alvesta, Kb., 21 — Starfors, Vs., *) 22 — Enköping og Västerås, *) 22 (omtrent samtidig ved Uppsala og Nynäshamn *)) — Sandhammars Fyr, Kr., 25 — Korsnäs, Kp., 28.

December. Haverövallen, Vn., tr. 1 — Borgholm, *) 1, 2,

4, 5, 6 — Torup, Ml., *) 2 — Mariefred, 5 — 11 Stenkyrkehuks Fyr, Gt., 8 — Högby S., Öl, *) 11 — Alböke S., Öl, *) 15 — Kalmar, *) 19, 26, 27, 28, 29 — Sälebo, Norra Vi S,, Ög., 20 — Vithult, Granhult S., Kb., 21 — Torslunda, Öl., *) 23.

Januar 1914. Kalmar *) 1, 4, 6, 8, 16 — Burgsvik, Gt. *) 26 eller 27.

Februar. Edefors, Nb., 2 — Regnsjö, Gf., 6 — Stjärnorp, Ög, 10 — Smedby, Dörby S., Kl., *) 15 — Norderön, Jt. 18.

Marts. Kalmar *), 1 — Bredsele, Älvsby, Nb. 2 — Väster Färnebo, Vs., 26 —.

April. Kall, Jt. 7 — Grönsinka, By S., Kp. 8 — Sälebo, Norra Vi S., Ög., 10 — Lamsjö, Åsela S., Vb., 15 — Kalmar, 19 — Långö, Hofmantorp, Kb., 20 — Ribbfors, Jörn, Vb., 23 — Arvidsjaur, Nb., 24 — Haverövallen, Vn., 25 — Vilhelmina, Vb., 27 — Långträsk, Piteå S., Nb. 30.

Maj. Piteå By, 1 — Åträsk, Piteå S., Nb., 1 — Ribbfors, Jörn., Vb., 1 — Lycksele, Vb., 1 og 5 — Rådmansö Fyr, St., 7 — Bonäs, Gellivare, Nb., 13 — Vilhelmina, Vb,, 13 — Fammarp, Hl., 14 — Överkalix, Nb., 16 — Åsela, Vb., 18 — Yttre Rissjö, Åsela, Vb., 21 — Pajerim, Nb., 23 — Söråsela, Vb., 23.

Juni. Pajala, Nb., 1 — Hallen, Jt., 3.

Til disse Data kommer følgende, mere almindelige Meddelelser: Svenska Högarnas Fyr, St., store Flokke i Oktober—November og December. Kärrboda, Bergshammar S., Sm., Slutningen af Oktober og Begyndelsen af November. Gotska Sandön, November. Lur, Bh., Flokke i December og Januar.

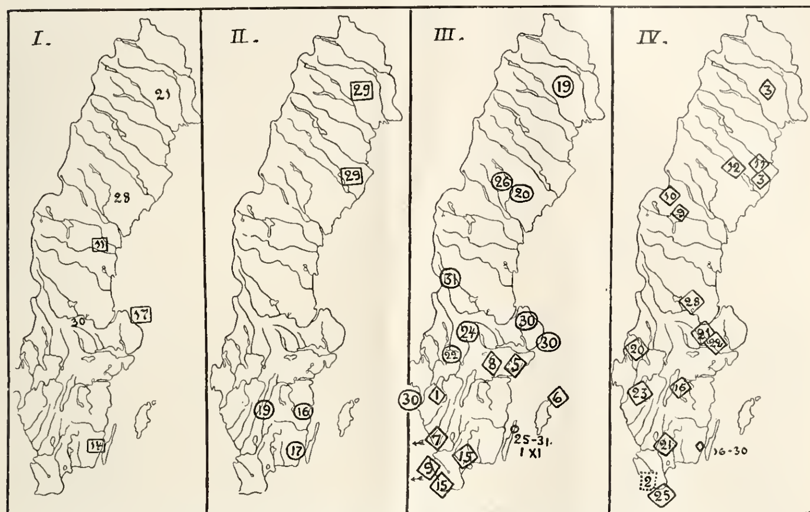
Nu vil jeg først og fremmest efter ovenstaaende koncentrere mig om tre Spørgsmaal: 1) Naar skete Opbruddet fra Norrland? 2) Hvorledes var Forekomsten i Mellem- og Sydsverige, kom Fugleflokkene i en jævn Strøm eller periodevis? 3) Berørtes forskellige Egne af Landet paa forskellig Maade af de gennemtrækkende Fugle?

1) Af særlig Betydning for dette Spørgsmaal er Datoerne fra Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands og Jämtlands Len, da de jo indeslutter eller støder nærmest op til Fuglens sandsynlige Sommertilholdssteder. De første Meddelelser om bortdragende er fra 21 og 28 August. Derpaa gaar Tiden lige til 23 September, saa Oktober 19, 20, 26 og November 3, 9, 10 11, 12.; December finder endnu Borttræk Sted. Af Datoer fra Begyndelsen af 1914, der forøvrigt er meget sparsomme, lader der

sig ikke afgøre noget, om Fuglene i Begyndelsen har været syd- eller nordtrækkende. I hvert Fald tyder disse Tal paa, at, fraregnet tidlige Forløbere sidst i August og i Slutningen af September, den egentlige Bortrejse, om jeg kan bruge det Udtryk, maa have fundet Sted i Tidsrummet fra Oktobers Midte til Midten af November.

2) Det andet Spørgsmaal forudsætter egentlig et mere alsidigt Materiale, hvis man skal kunne besvare det absolut. Dog synes det, som om man virkelig kan spore visse Invasionsperioder. Det første Opbrud i Slutningen af August skulde saaledes kunne spores ved følgende Ankomstdata sydligere: Säter 30 August, Arbrå 11 September, Djurstens Fyr 17 September og Ryssby 14 September. Nu kan man selvfølgelig ikke afgøre, om Borttrækket er fortsat jævnt, eller om de senere Data fra Norrland betyder, at der sker et nyt Opbrud. Det sidste synes mig dog sandsynligst, naar der, efter at der i en hel Maaned ikke har været Meddelelser fra Sydsverige, saa atter kommer Meddelelser fra Midten af Oktober: Almvik 16, Kalmar 17, Jönköping 19, og disse Data kan da meget godt tyde paa et saadant Opbrud Nr. 2. Saa kommer Opbruddet i Oktobers sidste Halvdel, og dets Virkninger er aldeles tydelig at spore længere sydpaa: Riis 22 Oktober, Sävsnäs 24 Oktober, Stavby, Söderarms Fyr og Måseskärs Fyr 30 Oktober, Böda 25—30 Oktober, 1 November, Ryda 1 November, Hånö 5 November, Äs 8 November, Fammarp 7 November, Hälsingborg 9 November, Fårö Fyr 6 November, Skärsnäs og Malmö 15 November. De i dette Tidsrum fremad rykkende Flokke øges lidt efter lidt; i øvre Norrland har vi Meddelelse om Borttræk endnu indtil Midten af November; sydpaa vokser Antallet af Stationer, hvor Fuglene er iagttagne indtil Begyndelsen af December. Dette Forløb af Sydtrækket, angivet paa Kortskitse 3 og 4, viser et jævnt Forløb, forøget gennem nye Mængder nordfra; men samtidig maa det bemærkes, at Flokkene allerede i Periodens første Halvdel, Midten af November, er naaet saa langt som til Skåne, Hallands og Bohusläns Vestkyst. I December synes der at have fundet en Aftagen i Mængderne Sted inde i Landet, skønt der stadig vedbliver at være Træk over Öland og den lige overfor liggende Del af Fastlandet; i Januar 1914 er det ogsaa sparsommere her. Efter al Sandsynlighed maa vi hermed betragte Sydtrækket som afsluttet.

3) Hvad angaar dette Punkt, kan der med Sikkerhed kun siges meget lidt. Hvad der alligevel med Bestemthed kan fastslaas er, at der langs Østkysten er foregaaet et ganske særlig stærkt Træk. Herfor taler Hanströms Notitser og ogsaa Oplysninger fra Svenska Högarnas Fyr. Ejendommeligt er jo ogsaa det ganske særlige Præg af syddragende Trækfugle, som ud-

Silkehalens Træk gennem Sverige August—December 1913.
| August, □ September, ○ Oktober, ◇ November, ⬚ December,

mærker en stor Del af de Flokke, der er iagttaget paa Öland. I det hele taget er jo Sydtrækket langs Kysten ikke Resultatet af en langsomt fremadskridende Søgen efter Næring, men synes langt snarere at være et virkeligt Træk. Det lader sig overhovedet ikke afgøre, om Flokkene lige talrigt er passeret det indre af Landet; mærkværdigt er det, at der kun er meddelt om et eneste Eksemplar fra Måseskärs Fyr. Der synes saaledes ikke at være foregaaet noget Træk fra Bohusläns Kyst ud over Havet.

Hvad nu angaar Invasionen i Danmark, er der det at bemærke, at samtidig med, at Silkehalen i Begyndelsen af November i Sverige er naaet ned til Hallands og Skånes Kyst, begynder Forekomsten i Danmark, saa hvad det angaar, kan vi med al ønskelig Tydelighed følge Forløbet fra Sverige til Danmark. Ogsaa paa Bornholm viser Fuglene sig paa dette Tidspunkt for

første Gang. Jeg paapegede ogsaa, at i Løbet af November fortsættes og øges Antallet af trækkende Flokke, og dette stemmer særdeles godt med, at Fuglenes Antal i Danmark kulminerer i sidste Halvdel af November. Ligeledes aftager den i Antal i December. Hermed har jeg, saavidt mit Materiale tillader, i Korthed søgt at give et Billede af Sydtrækket.

Vil vi nu undersøge Nordtrækket og Tilbagekomsten til Norrland, er dette langt vanskeligere. Saxtorph bemærker ganske rigtigt, at »Nordtrækket er selvfølgelig langt vanskeligere at følge end Sydtrækket, fordi det er foretaget langt mere spredt ....« Efter hvad S. mente at konstatere, gik der ikke noget Nordtræk af Betydning gennem Danmark. I Tyskland begyndte Optrækket i sidste Halvdel af Januar og fortsattes indtil Aprils Midte.

Naar det egentlige Nordtræk begyndte her i Sverige er ikke aldeles let at afgøre. Naturligvis blev i det mindste enkelte Flokke tilbage i Landet, og det er vel ret sandsynligt, at Ankomsttiderne i Februar (Edefors 2, Norderön 18) er at tyde som saadanne. Fra Marts foreligger kun tre Meddelelser, af hvilke man ikke kan slutte noget. I Begyndelsen af April er der noteret et Par Data i Syd- og Mellemsverige, endvidere en i Jämtland, og sidst i Maaneden har vi flere Ankomstdata fra Norrland (20—30 April). Endnu i Slutningen af April blev der imidlertid set Flokke i det sydlige Kronobergs Len. I Maj findes kun 2 Meddelelser, de sidste, om iagttagne Fugle flyvende mod Syd; iøvrigt synes de nu lidt efter lidt at have naaet deres nordlige Hjemstavn, hvortil de ankom under hele Forløbet af denne Maaned. De sidste Meddelelser Nord fra er fra de første Dage i Juni. Saaledes synes den egentlige Ankomst til det øvre Norrland at have fundet Sted i Tidsrummet fra Aprils Midte til de første Dage i Juni Maaned.

De Forkortninger i Lensnavnene, som er anvendt i Teksten, er følgende: Bh. = Bohus; Gf. = Gävleborgs; Gt. = Gottlands; Hl. = Hallands; Jt. = Jämtlands; Kb. = Kronobergs; Kl. = Kalmars; Kr. = Kristianstads; Kp. = Kopparbergs; Ml. = Malmöhus; Nb. = Norbottens; Sb. = Skaraborgs; Sm. = Södermanlands; St. = Stockholms; Up. = Upsalas; Vb. = Västerbottens; Vm. = Värmlands.

ANMELDELSER.

VORE NATURHISTORISKE MUSEER OG BIBLIOTHEKER. FORSLAG TIL ET CENTRALINSTITUT. AF CARL WITH OG SVEND DAHL.

(I. L. Lybecker 1918.)

En Zoolog — ganske vist senere gaaet over til Lægevidenskaben — og en Bibliotheksmand har i Fællesskab udarbejdet et lille Skrift paa 30 Sider, hvis ene Afsnit handler om Flytning og Omordning af vore naturhistoriske Samlinger, medens det andet væsentlig beskæftiger sig med Forholdet mellem vore to store offentlige Bibliotheker, og indeholder Forslag til deres Omdannelse. Forff. er overbeviste om det heldige, ja nødvendige i gennemgribende Ændringer paa begge Omraader, og her vil de sikkert let faa andre med; vanskeligere vil det maaske falde dem at overbevise de interesserede om Betimeligheden af, at Reformer paa de to Omraader absolut knyttes sammen. Men for enhver, der giver sig af med naturvidenskabelige Studier, er Forslaget interessant selv i dets nuværende skitsemæssige Form.

Hovedtanken i Bogens første Afsnit, der handler om de naturhistoriske Museer, er følgende: Zoologisk, Botanisk og Mineralogisk Museum har, som Forholdene nu er, alt for ringe Plads til at løse deres Opgaver; de bør flyttes, saaledes at de kommer til at ligge i Nærheden af hinanden. Garderkasernen og Rosenborg Eksercerplads udpeges som et passende Sted, hvorved bl. a. er den Fordel, at Bygningerne i Botanisk Have stadig kan høre med til Komplekset. Museernes Administration skulde omordnes saaledes, at de dannede »en administrativ, af Universitetet reelt uafhængig Helhed«, direkte sorterende under Staten. I det andet Afsnit, der hedder »Det naturvidenskabelige Centralbibliothek«, gennemgaas Forholdet mellem vore to store Bibliotheker, og der paapeges bl. a. det urimelige i, at de arbejder væsentlig efter de samme Linjer. Der foreslaas en Ændring, der hovedsagelig skulde bestaa i, at Universitetsbibliotheket skilte sig af med en Del af sit Stof, særlig Haandskrifter og Afdelingerne for de humane Videnskaber, hvilket Stof skulde overgaa til det kgl. Bibliothek, medens Universitetsbibliotheket i sig optog en Del af de naturvidenskabelige Specialbibliotheker fra Zoologisk og Mineralogisk Museum, Botanisk Have, Kemisk Laboratorium og Observatoriet saaledes, at det for en væsentlig Del blev et »naturvidenskabeligt Centralbibliothek«.

For dette Tidsskrifts Læsere er det Forslagets første Del, der har mest Interesse og særlig Tanken om Zoologisk Museums Omdannelse. Paa Omtalen af dette Museum har Forff. ogsaa anvendt mest Plads. Efter en historisk Indledning følger et Afsnit om et naturhistorisk Museums Opgaver og Betydning. Forff. hævder, at vort Museum paa alle Punkter er for lille til at opfylde sin dobbelte Opgave: at tjene til Opbevaring af de Samlinger, der skal danne Grund-

laget for Videnskabsmændenes Arbejde og at virke i Folkeoplysningens og Folkeopdragelsens Tjeneste ved sin Udstilling af de forskellige Dyreformer m. m.

Hvad Forff. skriver herom, kan man i alt væsentligt give dem Ret i. Et naturhistorisk Museum kan nutildags ikke blot være et Sted, hvor de forskellige Dyreformer opbevares — mere eller mindre godt — til Brug for Videnskabsmænd. Der maa ogsaa være let Adgang til i større Udstrækning at bese de forskellige opstillede Dyr, der helst endda for en Del maa opstilles i nogenlunde naturlige Omgivelser og ikke som et Regiment Soldater; ved Præparater af forskellig Art og ved Billedstof maa Adgangen lettes til at høste Belæring ved et Besøg paa Museet. Herpaa lægges der nutildags Vægt overalt i zoologiske Museer. De smukke og ret storslaaede nye Museer i vore skandinaviske Nabolande, i Stockholm, Christiania og Bergen, viser, hvilken Forstaaelse der her raader af denne Del af Museernes Virksomhed, og man behøver ikke at foretage en Rejse længere end til Malmø for at se Typen paa en moderne naturhistorisk Samling.

Nu er de to Forff. jo ikke — hvad de sikkert heller ikke selv mener — den lille Dreng i Eventyret, der opdager, at Kejseren ingen Klæder har paa; der har været mange før dem, der har set det samme, eller rettere sagt alle, der har givet sig lidt af med Naturkundskab og færdedes noget paa Zoologisk Museum, har været enige om, at de Forhold, der herskede, var uheldige og ikke tidssvarende. Udtalte man sig herom til Museets Ledere, fik man Svaret: »Pladsforholdene er umulige«. Til dette Svar bemærkede Anm. en Gang, at saa maatte der sørges for mere Plads og bygges et nyt Museum. Udtalelsen blev forebragt en anden af Museets Videnskabsmænd, der hertil havde bemærket: »Forhaabentlig bliver det ikke i min Tid«. Trangen til det nye burde dog maaske føles stærkest af dem, der daglig arbejder ved Museet. — For nogle Aar siden drøftedes Sagen livligt i Ornithologisk Forening i Anledning af de Planer, der var oppe, om at indrette et Biologisk Museum i Lighed med de fortrinlige Museer i Stockholm og Uppsala; et saadant Museum skulde netop indeholde Dyr og Dyregrupper i naturlige Omgivelser, være et Slags Supplement til Zoologisk Museum. Planen kom ikke længere end til Forarbejderne; men de, der har set den Udstilling, der i Sommer var i Tivoli under Navnet »Danmarks Aarstider« vil have faaet en Forestilling om, hvad Tanken var.

»En stor Del af Museets Publikum udgøres af Amatører, som navnlig studerer Insekter, Fugle Snegle og Muslinger, og sammenligner deres egne Fund med sikkert bestemte Eksemplarer; disse Mennesker bør utvivlsomt opmuntres og vejledes paa enhver Maade.« Sikkerligt én af Museets Opgaver, og hos dets Embedsmænd skorter det ikke paa Velvilje over for dem, der søger Oplysning; men det er manges Ønske netop selv at kunne gaa og gøre Iagttagelser og anstille Sammenligninger uden at behøve at ulejlige andre, og hertil er Forholdene for Øjeblikket absolut ugunstige. Forff. nævner bl. a.

den danske Fuglesamling; den er nu ogsaa saa stedmoderlig behandlet som vel tænkeligt, om Vinteren behøver man ikke at ulejlige sig for at se paa den; der er nemlig ganske mørkt, hvor den staar. Ogsaa Anvendelsen af Centralhallen som Knoglehal kritiseres med Rette, og enhver vil samstemme i, at »alle de gamle Knogler virker trist og dødt«; man ser det ogsaa, naar man færdes paa Museet; Publikum føler sig hensat til en Begravelsesplads, naar de træder ind, og dæmper uvilkaarlig Stemmen.

»Naturhistoriske Fænomener, som drøftes i Dagspressen bør kunne forevises,« siger Forff.; ja det vilde være en ypperlig Ting, og sikkert i høj Grad fremme Besøget. For en Del Aar siden var der Forslag fremme i Rigsdagen om at frede Storkjoven paa Færøerne (en Del af Publikum delte Ordet forkert og kaldte den Stork-joven); samtidig klagedes fra det nordligste Norge over Optræden af vældige Flokke af Storkobber (Sæler), som i det sidste Aar havde vist sig og formentes at skade Sildefiskeriet; de skulde selvfølgelig fordrives. Intet Under at en god Ven en Dag kom til Anm. og bad om lidt nærmere Underretning om disse to Dyr, hvis Navne lignede hinanden saa stærkt, og hvoraf det ene skulde fredes og det andet udryddes; her havde en lille Udstilling med Forklaring været glimrende paa Plads.

Ja gid det fremkomne Forslag kunde føre til, at vi fik et nyt Zoologisk Museum lagt paa et passende Sted med god Plads til det videnskabelige Arbejde og god Plads til dets folkeopdragende Formaal, med elektrisk Lys, saa der kunde være aabent om Aftenen, med Foredragssal, hvor Museets Videnskabsmænd og andre kunde oplyse og vejlede ved Brug af Museets Skatte. At de forskellige naturvidenskabelige Museer og Institutioner knyttes nær sammen, hvis det lod sig gøre, vilde vel ingen have noget imod. Det er jo heller ikke noget utænkeligt eller ukendt; hvis den til Behandling af disse Spørgsmaal foreslaaede Kommission blot gjorde en Rejse i de skandinaviske Lande, vilde den kunne se disse Idealer virkeliggjorte.

O. H.

BORTOM POLCIRKLEN. AF CARL FINNILÄ.

(Holger Schildts Forlag, Helsingfors 1917, Kr. 13,50.)

Forf. har gentagne Gange besøgt de nordligste Egne af Finland og Norge og har ogsaa tidligere skrevet derom. (Se Anmeldelse i 9. Aarg. Hefte IV, Pag. 277). Med største Interesse læser man om mangfoldige ornithologiske Rejser ved de laplandske Elve og Søer, hvor man lærer at kende det saa særlig tillokkende højnordiske Fugleliv. I forskellige Kapitler gives malende Skildringer af Naturen, saaledes som den tager sig ud i Dalene, paa Fjeldene, ved Søer eller Elve; og alle de forskellige Steder viser Forf., hvad der bydes af ornithologisk Interesse; snart er dette rugende Sædgæs ved Tanas Bredder eller Loddenbenet Musvaage højt oppe i Fjeldenes Sne. Oftest er det det højnordiske Foraar, Forf. viser os, med jublende

Sang gennem Birkeskoven af Vindrossel, Rødstjert, Nordisk Løvsanger og mange andre; selv Silkehalen vises os med flere smukke Fotografier af Rede og Unger. Der er ikke sparet paa Illustrationer i Bogen. Forf. gør selv en Undskyldning for. at ikke alle Fotografierne er lige gode, og det er de heller ikke; dog er Flertallet af dem særdeles smukke og interessante. I det hele er det en overordentlig tiltalende og for enhver Naturven fornøjelig og fængslende Bog.

S. M. S.

MIN VÄN FJÄLLPIPAREN. AF BENGT BERG.

(P. A. Nordstedt og Sønners Forlag, Stockholm 1917, Kr. 15,00.)

Man kan vel nok sige, at dette er en Bog om et Venskab mellem Menneske og Fugl. Forf. træffer oppe i Laplands Fjelde den lille »Lahol« alias Pomeransfuglen *(Eudromias morinellus)*, og der udvikles mellem disse to et Forhold saa inderligt, kan man næsten fristes til at sige, at man ikke godt kan tænke sig, to saa forskellige Væsener overhovedet kan komme hinanden nærmere. Pomeransfuglen er, som bekendt, noget af det mest tillidsfulde, naar den træffes rugende paa sine Æg, og heraf benyttede Forf. sig paa en ret original Maade. Da han saa, hvor tam Fuglen var, mindedes han en Legende om en Eneboer, der var saa from, at Fuglene kom og byggede Rede i hans Haand. Hvad om han fik »Fjällpiparen« til at ruge i sin Haand! Og hvor vidunderligt det end lyder, blev Fuglen tilsidst saa tillidsfuld, at den samt Rede og Æg kunde tages op i hans hule Haand, medens Fuglen glad lod sig fodre med Orme af den anden Haand. Om dette Venskab fortæller Teksten og de mange smukke Fotografier. Man ser hele Udviklingen, fra Fuglen lod sig berøre med en Finger, og til den ligger i Forf.'s Haand.

Samtidig med denne specielle Skildring faar man flere smukke Beskrivelser af Naturen og de Fugle, som Forf. og Lahol sammen saa oppe i det øde Fjeld.

Forholdet mellem de to blev afbrudt af en Snestorm, under hvilken Fuglen fik udklækket sine Unger, og hermed var det, der bandt Fuglen til Mennesket, brudt, og Forf. saa ikke Lahol mere.

S. M. S.

FAUNA REGNI HUNGARIÆ. AVES. AUCTORE JACOB SCHENK.

Budapest 1917.

I Anledning af Ungarns Tusendaarsfest har det kgl. ungarske naturvidenskabelige Selskab udgivet en ungarsk Fauna, skrevet paa ungarsk og Latin, hvoraf nærværende Arbejde udgør en Del. Der gives en indgaaende Oversigt over den ungarske Ornithologis Historie, hvis Nutid regnes fra Petenyi's første Afhandling i 1830; den senere meget livlige ornithologiske Virksomhed i Ungarn behandles udførligt med Omtale af Otto Herman's Virken, og Oprettelsen af den kgl. ungarske ornithologiske Central, hvis Arbejde gennemgaas. En Fortegnelse paa 1816 Numre over Litteratur, der behandler

ungarsk Ornithologi, slutter sig hertil. Arbejdets sidste Del udgøres af en Fortegnelse over de i Ungarn trufne 381 Fuglearter; ved hver Art meddeles, om den er Trækfugl, Standfugl eller tilfældig Gæst; man faar Oplysning om Artens Udbredelse i Ungarn, Tiden for Ankomst, Afrejse og Yngletid. O. H.

FUGLENE VED DE DANSKE FYR I 1916. VED R. HØRRING.

(Særtryk af Vidensk. Medd. fra Dansk naturhist. Foren., Bd. 69.)

Faldet af Fugle ved Fyrene i 1916 har omtrent været normalt; der har ikke været de store Massefald, der i saa høj Grad har præget andre Aars Træk, f. Eks 1914. Der menes i alt at være faldet ca. 2000 Fugle. Som sædvanlig møder Fyrene i Sydvestjylland med stærkest Fald, og dernæst kommer Kattegat. Krigen har øvet sin Indflydelse ogsaa her; mange Fyr er slukkede og viser følgelig intet Fuglefald. Fugle som Lærker, Stære og Drosler møder ogsaa i Aar med de højeste Tal paa faldne. Af Fugle, der ikke tidligere er faldne ved Fyrene nævnes Stormfugl *(Fulmarus glacialis)*, Graadyb 19 September og Turteldue *(Turtur auritus)*, Vyl 9 Maj. Af Interesse er ogsaa Faldet af Sort Rødstjert *(Ruticilla titys)*, Vyl 30 April. Et ret stærkt Træk af Broget Fluesnapper *(Muscicapa atricapilla)* synes at være gaaet over Landet sidst i August og først i September, 26 August faldt der saaledes 9 ved Kjels Nor og 21 ved Hyllekrog. Derimod synes Drosseltrækket efter Faldene at dømme at have været svagt. Det væsentligste Fald af Lærker *(Alauda arvensis)* paa Foraarstræk er sket i Marts, dog er der allerede i Januar Fald af 41 ♂ og 3 ♀, ja 30 Januar møder endog med 110 faldne ved Horns Rev. Efteraarstrækket er paafaldende svagt. Som en Kuriositet kan nævnes, at en Spurv *(Passer domesticus)* 4 Maj faldt ved Skjoldnæs; man skulde jo næsten forsværge, at Spurve ogsaa begav sig ud paa »Mørketræk«.

Blandt »Meddelelser om mindre almindelige danske Fugle« findes en Meddelelse om Fund af en død Dværghornugle *(Scops giu)* 3 Januar 1917 ved Brønshøj; da Fuglen ikke bar Præg af at have været i Fangenskab, og den heller ikke var kommet fra Zoologisk Have, formenes det, at det er et Eksemplar, der har forvildet sig hertil fra deres Ynglesteder i Sydeuropa. Det er første Gang, at denne Art er iagttaget her i Landet. S. M. S.

FUGLELIVET I RANDERS FJORDDAL. AF M. KLINGE.

(Særtryk af »Randers Fjords Naturhistorie«. Bianco Lunos Bogtrykkeri 1918.)

Som et Led i det nylig udkomne store Værk om Randers Fjords Naturhistorie, har Forf. givet en Skildring af Fuglelivet, saaledes som det former sig paa selve Fjorden og i dens mest umiddelbare Nærhed. Man maa sige, at denne Opgave er løst særdeles smukt; det er en Fornøjelse at læse den klare og livlige Fremstilling, der overalt bærer

det sikre Præg af at hvile paa egne Iagttagelser. Forf. har tydelig nok haft en dobbelt Hensigt med dette Arbejde, det har dels været Meningen at give en almindelig faunistisk Beretning; men det har ogsaa været ham om at gøre at vise, hvorledes Fuglelivet tidligere har været, og hvorledes nu Jagt, Ægplyndring og lignende Indgreb har virket ødelæggende paa store Dele af Fuglebestanden; og samtidig hermed fremhæves, hvorledes Fredning af et enkelt Sted har skabt et næsten utroligt rigt Fugleliv indenfor et meget begrænset Omraade. Det er navnlig ved disse Beretninger, at Værket faar sin betydelige Interesse ogsaa udenfor den sikkert ret snævre Kreds af Ornithologer, der faar det samlede Værk i Hænde.

Hvor hensynsløs Ægplyndringen foregaar i Hættemaagekolonierne faar man et levende Indtryk af ved at læse Beretninger herom. Igennem lange Tider har Hættemaagen *(Larus ridibundus)* beboet forskellige Lokaliteter i Fjorden. Kareholm og Skalmstrup Vig er de oprindelige Kolonipladser, hvorfra igen andre Kolonier har taget deres Oprindelse. I 1915 blev Kolonien paa Kareholm, der talte »Hundreder af Maagepar«, bogstavelig talt fuldstændig plyndret. »Kun ganske faa naaede at faa Unger og endnu færre at faa Glæde af deres Yngel, thi næppe var Ungerne vokset til, før Liebhavere meldte sig; de blev et let Bytte, saa længe de havde Vanskelighed ved at hæve sig paa Vingerne.« Forholdene i 1916 skildres saaledes: »Da Yngletiden 1916 nærmede sig, færdedes den som sædvanlig talrigt ved Kareholm; men det var næsten, som om den var tvivlraadig om, hvorvidt den skulde bosætte sig eller ikke. Dog blev Forsøget gjort, et lille Selskab paa 15—20 Par slog sig ned i Rørene paa Holmens søndre Ende, Rede blev bygget og Æglægning paabegyndt, men næppe var det sket, før Indsamling fandt Sted. Dermed var Fuglen klar over Stillingen, den gjorde ikke noget yderligere Forsøg paa at yngle, men trak bort, og Holmen laa nu øde for Maager til Skuffelse og Forbavselse for de mange Samlere, der gav Møde. Senere hen ventede jeg at se dens Tilbagevenden i større Tal, men det blev kun 5 Par, der indfandt sig i Begyndelsen af Juni og byggede paa Holmens Nordende Dybere inde i Fjorden gik det ikke bedre. Der optog Maagen sin gamle Yngleplads ved Stenalt Møllebæk i sædvanligt Omfang; men der blev ingen Fred, og tilsidst forsvandt den ogsaa derfra. Mere standhaftige var Fuglene i Skalmstrup Vig, hvor Kolonien omfattede ca. 500 Par. De døjede Ufreden gennem flere Uger; men hen i Juni Maaned blev det dem for broget, og de fortrak alle som en. Foruden de 5 Par paa Kareholm kunde Fjorden indenfor Udbyhøj da kun opvise en lille Koloni paa 7 Par, der havde Boplads paa Odpold ud for Raaby Kær.« Hele den øvrige Maagebestand søgte ud til Fjordmundingen til Mellempoldene, og her optraadte saa Ejeren Godsejer v. Buchwald resolut, idet han forbød ikke alene Ægsamling, men ogsaa enhver Færdsel, og Resultatet blev, at der ynglede ca. 3—4000 Par Hættemaager.

Stormmaage *(Larus canus)* findes ikke ynglende i Fjorden. Hætteterne *(Sterna hirundo)* er Ynglefugl paa Kareholm og Mellem-

poldene. Kystterne *(Sterna macroura)*, der tidligere baade af Fencker og Hedin er angivet som ynglende, har Forf. aldrig truffet som saadan. Derimod synes Dvergternen *(Sterna minuta)* at være ny som Ynglefugl i Fjorden; den yngler nu regelmæssigt paa Kareholm og Mellempolde. Ny som ynglende er endelig ogsaa Splitterne *(Sterna cantiaca)*, om hvis tidligere Forekomst i Fjorden kun vides, at der i 1871 blev skudt 1 Eksemplar; nu anslaar Forf. den til at ruge i et Antal af 3—400 Par paa Mellempoldene, der som nævnt er fredede. Moseterne *(Sterna nigra)* er kun en enkelt Gang fundet ynglende.

Blev der for Maagernes Vedkommende gaaet hensynsløst frem med Ægindsamling, er det for Ændernes Vedkommende Jagten, det er galt med, og Forf. anfører da ogsaa ret gruopvækkende Eksempler paa, hvorledes al Fred i Fjorden er forbi den Morgen tidlig, da Andejagten gaar ind; men den Slags Erfaringer er vel nok gjort hele Landet over; men at slige Forhold bringer Ødelæggelse over de forskellige ynglende Ænder (og mange andre Fuglearter med!) er jo indlysende. Gravand *(Tadorna cornuta)* findes endnu ret talrig som ynglende. Som »vistnok ynglende« anføres Atlingand *(Anas querquedula)* og Skeand *(Anas clypeata)*. Af Lappedykkere yngler almindeligt Toppet Lappedykker *(Podicipes cristatus)* og sparsomt Lille Lappedykker *(Tachybaptes minor)*.

Blandt Vadefuglene synes Præstekraven *(Ægialitis hiaticula)* at være tiltaget ganske betydeligt i Antal. Paa Fenckers Tid (1866—72) kendtes den kun fra Mellempoldene; nu er den ret talrig ogsaa paa andre Steder.

Om Hejrens *(Ardea cinerea)* Forekomst i Skovene nær Randers Fjord gives en meget udtømmende Beretning. Paa Fenckers Tid fandtes Hejren ikke ynglende nær Fjorden; det nærmeste Sted var Øster Velling Skov, 4 km fra Gudenaaen. Den første Forandring skete midt i Halvfjerdserne, hvor der kom en Koloni i Lundberg Skov, 5 km Sydvest for Randers, herfra flyttede Fuglene imidlertid snart igen, og fra det Tidspunkt at regne kendes den som ynglende i Skovene langs Fjorden. Den første Koloni her var i Floes Skov, hvor de boede til midt i Halvfemserne, da Redetræerne blev fældede. Hvornaar Kolonien i Stenalt Skov opstod vides ikke bestemt; men i 1898 var den ret betydelig; nu er Antallet imidlertid aftaget meget stærkt, og de faa Par, der endnu findes, fredes fuldstændig af Ejeren Hofjægermester Bruun. I 1886 kom Hejrerne til Gjessinggaard Skov, og her var Kolonien i 1916 paa ca. 70 Par. I Holbækgaard Skov findes en lille Koloni paa 5—6 Par. Endelig nævnes endnu en Koloni, og den yngste, i Støvringgaard Sønderskov, hvortil Fuglene kom i 1910; Koloniens Størrelse her er paa ca. 50 Par. Alt i alt maa det saaledes siges, at der er en ganske betydelig Hejrebestand langs Randers Fjord; Forf. anslaar Tallet til ca. 130 Par.

Derimod er det gaaet Storken *(Ciconia alba)* som alle andre Steder. Der findes nu kun 2 Par i Tjæreby, 3 i Albæk og 5—6 Par i selve Randers. Forf. siger: »Hvor Aarsagen end ligger til denne

stærke Tilbagegang, saa skyldes den i hvert Fald ikke Mangel paa Føde, ejheller Mangel paa Gæstfrihed.« (Se iøvrigt: Å. Vedel Tåning: »Storken i Danmark«, dette Tidsskrifts Aargang 11, Pag. 59).

Sort Stork *(Ciconia nigra)*, der paa Kjærbøllings Tid ynglede i Sødringholm, Gjessinggaard og Støvringgaard Skove, er nu ganske forsvundet. De sidste forsvandt omkring Aarhundredskiftet.

Som ny Fugl for Randers Fjord nævnes Rørhøne *(Gallinula chloropus)*, der ikke var set af Fencker, men nu har bredt sig overordentlig stærkt her som mange andre Steder. Noget lignende er Forholdet med Blishøne *(Fulica atra)*, der var sjælden i Halvfjerdserne, men nu er at træffe overalt.

Om Rovfuglene har Forf. kun det sørgelige at meddele, at Rørhøgen *(Circus æruginosus)*, der for ca. 40 Aar siden »ynglede i alle større sivbevoksede Bredninger« nu er ganske udryddet, og det sidste Par Havørne *(Haliëtus albicilla)* boede indtil 1905 i Sødringholm Skov.

Man vil af dette korte Referat af Afhandlingen faa saa meget Indblik i Fuglelivet paa Randers Fjord, at man kan være ganske enig med Forf., naar han i en »Slutbemærkning« slaar til Lyd for, at der bør gøres noget for at bevare og udvikle Fuglefaunaen i Randers Fjord, der har saa udmærkede Betingelser for at være et godt Hjemsted for en Mængde Arter; og man maa saa meget inderligere haabe, at dette maa finde Sted, naar man ser, hvilke Resultater de enkelte isolerede Fredningssteder har at opvise. S. M. S.

KORRESPONDANCE.

Hr. Overlæge *Otto Helms.*

I Anledning af Deres Omtale af »Dansk Tidsskrift-Index«, i sidste Hefte af »Dansk ornithologisk Forenings Tidsskrift« tillader jeg mig at anmode Dem om at bringe til Deres Læseres Kundskab, at naar Tidsskrift-Indexen ikke registrerer de i Aarets Løb udkomne Bøger, er det, fordi denne Opgave allerede løses af den paa G. E. C. Gads Forlag udgivne aarlige »Dansk Bogfortegnelse«, og at »Meddelelser om Grønland« findes registreret i denne. Til Begrebet »Tidsskrifter« kan rettelig kun henregnes de regelmæssigt udkommende Periodica, ikke saadanne tvangfrit udkommende Serieværker som »Meddelelser om Grønland« eller f. Eks. »Kommissionen for Havundersøgelser«s Publikationer. Ærbødigst

Svend Dahl.

Det vilde næppe have været urimeligt, om der dog i Forordet til de to Aargange af Index var bemærket, at der i Forvejen fandtes en »Dansk Bogfortegnelse«. Naar »Meddelelser om Grønland«s tvangfrit udkommende Hæfter ikke medtages i Tidsskrift-Index, forbavses man noget over, at »Meddelelser fra Carlsberg Laboratoriet« medtages, endda de udtrykkelig opføres med Tilføjelsen »Tvangfri Hæfter«.

Red.

FUGLENE VED NAKKEBØLLEFJORD.

AF

O. HELMS.

INDLEDNING.

Hvad jeg i det følgende skal berette, er de Iagttagelser, jeg har gjort i de 10 sidste Aar paa en meget begrænset Plet af den lille Klode, som hedder Fyn. Min Bopæl har været ved Nakkebøllefjord paa Sydfyn, i Luftlinje ca. 10 km S. Ø. for Faaborg, 15 km V. for Svendborg; den geografiske Beliggenhed er 55° 3′ n. Br., 10° 23′ ø. L. Paa vedføjede Kort angiver den optrukne Firkant Grænserne for den Egn, der har været mit Iagttagelsesomraade i videre Forstand, en Strækning af ca. 40 km², i gammelt Maal ¾ Kvadratmil, hvoraf henved Halvdelen Vand; indenfor dette Omraade ligger det Stykke, den afsatte Trekant, hvor jeg daglig, Sommer og Vinter, har færdedes og gjort Iagttagelser, eller som jeg i hvert Tilfælde har haft indenfor min Kikkerts Omraade.

For at faa et Overblik over hele den paa Kortet afsatte Egn gør man rettest i at begive sig op paa et af de Højdepunkter, hvorpaa den vestlige Del er saa rig, og hvoraf det højeste rager ca. 50 m op; man ser sig da omgivet af frodige, veldyrkede Marker i Aastrup Sogn med spredte Gaarde og Huse uden større sammenhængende Bebyggelse; mod Syd ses Kysten og Farvandet med den lille Ø Svelmø ret for, i Baggrunden Avernakø med Korshavn, østligere Drejø og længst mod Syd, lukkende for Synskredsen, Ærø, ca. 18 km borte. — Lidt østpaa drejer Kystlinjen mod Nord, idet Nakkebøllefjord skærer sig ind i Landet, paa en Del af det inderste Stykke begrænset af Skovstrækningen ved Sanatoriet; nu er den lukket inderst ved en Dæmning, medens den tidligere strakte sig op mod Hovedgaarden Nakkebølle, hvis prægtige gamle Bygninger, omgivne af Grave, ses i nordøstlig Retning midt i de vidtstrakte Marker. Mellem Nakkebølle og Fjorden er dels lave Engstrækninger, dels et nu

Kort 1. Arealet indeni Trekanten er mit daglige Iagttagelsesfelt, indeni Firkanten et Omraade, hvor ieg jævnlig færdes.

inddæmmet Stykke, tidligere det inderste af Fjorden, et Parti, som siden skal nærmere beskrives. Øst herfor hæver Landet sig atter, op mod Landsbyen V. Aaby, hvis Marker strækker sig ned til den lille Handelsby Fjellebro paa Fjordens Østside. Herfra strækker den ubeboede Kystlinje sig mod Syd for ved Fjordens Munding at bøje ret brat om i Øst.

Det Stykke indenfor det hele Omraade, hvor mine Iagttagelser særlig er gjorte, er det, som paa Kortet ligger indenfor den afsatte næsten ligesidede Trekant, et beskedent Omraade paa ialt næppe 400 ha, hvoraf Halvdelen Vand; af den tiloversblevne Halvdel er de 100 ha dyrket Land, omtrent de 60 udgøres af det inddæmmede Areal og 40 af Skoven Nakkehølle Enemærke med Sanatoriets Park og Bygninger. Omraadet er ikke stort, men unægtelig findes paa denne Strækning ualmindelig afvekslende Jordbunds- og Bevoksningsforhold, som skaber gunstige Betingelser for et rigt og forskelligartet Fugleliv. Her er en Skov, ikke stor, men med Bevoksning af mange Slags Træer, en stor Bygning, Sanatoriet, en Park og Køkkenhave, et stort Moseareal med en Aa, flade Engstrækninger, dyrkede Marker, en lang Strandlinje, paa et Sted med en Strandmose indenfor og endelig et aabent Vand, fladt med dybere Løb imellem. Disse forskellige Dele skal jeg gennemgaa noget nærmere, da de i det følgende stadig vil blive nævnte.

SANATORIET.

Det Omraade, Sanatoriet indtager med sine Bygninger, Veje, Park og Køkkenhave er 8 ha. Den vestlige Del af Grunden var tidligere en Mark paa henved 2 ha, hele det øvrige Stykke udgjorde en Del af Skoven Nakkebølle Enemærke, var bevokset paa nogle Steder med henved 70 Aar gammel Egeskov, andre Steder med Højskov af Bøg; en Bevoksning med smukke, høje Birke brød Ensformigheden, og tæt ved laa paa Mosebund en Pilekultur, medens der flere Steder var Opvækst af unge Bøge; rundt om fandtes Mosestrækninger med Grøfter igennem; kun faa Stier gennemskar Skovstykket, der paa mange Steder var tæt overvokset af et frodigt Brombærkrat. Fjorden strækker sig langs et Stykke af Sanatoriets Grund, paa nogle Steder af denne kantet med en Bræmme af Strandeng, medens andetsteds Skoven gaar lige ned til Vandet undertiden med en brat Klint, der paa det højeste Sted naar 6—7 m. Bølgeslaget aad stadig væk af Klinten, saa Jorden blottedes om Rødderne, og Træerne styrtede ned i Strandkanten; lige paa Brinken staar endnu gamle Træer med Rødderne strittende ud, et Vidnesbyrd om, hvad Søen har fortæret. — Nu ser Stedet anderledes ud, end da det laa hen i uforstyrret Ro. Vældige Bygninger er rejste, og det uvejsomme Terrain er gennemskaaret af brede Køre- og Spadsereveje. Mose-

Fig. 1. Sanatoriet ved Nakkebøllefjord set fra Syd.

hullerne er drænede, Pilekrattet delvis ryddet; Haveanlæg er lagt omkring Hovedbygningen, mange Steder er der plantet, og Brombærrene faar kun Lov at brede sig paa et bestemt Stykke; Brinken ved Stranden er beskyttet mod yderligere Overlast fra Havets Side. Kultiveret og civiliseret er Stedet vel nok blevet, men for Fuglene har det af den Grund ikke mistet sin Tiltrækning, tværtimod turde jeg næsten sige. De forskellige Bygninger giver, som det vil vises ved Omtalen af de enkelte Arter, god Redeplads for adskillige Fugle; en Park, selv om der er

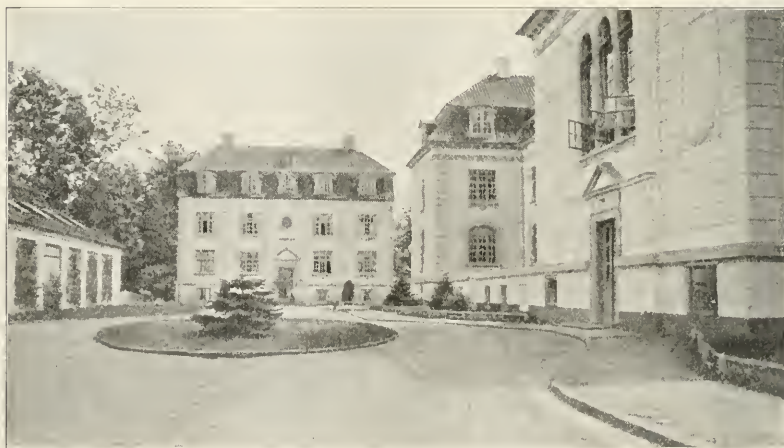

Fig. 2. »Gaden« ved Sanatoriet.

rigeligt med Veje, giver altid god Lejlighed for en Mængde Arter til at yngle, blot der er lidt Underskov; og der er iøvrigt nok af sumpede og fredelige Steder, hvor Fuglene kan holde til; at der færdes mange Mennesker, skræmmer absolut ikke

Fig. 3. Udsigt langs Kysten mod Sanatorieskoven.

Fuglene, som det vil ses mange Steder i det følgende. Betingelserne for Smaafugle er gode, og der er ogsaa gjort et og andet for at gøre Stedet yderligere tiltrækkende for dem, hvorom sidenhen skal berettes lidt nærmere. — I den nordøstlige Del af Sanatoriets Grund ligger min Bolig, bygget inde i Højskov, hvoraf der er ryddet noget omkring Huset til et Haveanlæg, der fortsætter sig over i Skoven. Mellem Haven og Stranden ligger en lille Engstrækning; fra Vinduerne i Bygningen er der Udsigt baade over det inderste af Fjorden og dens Munding.

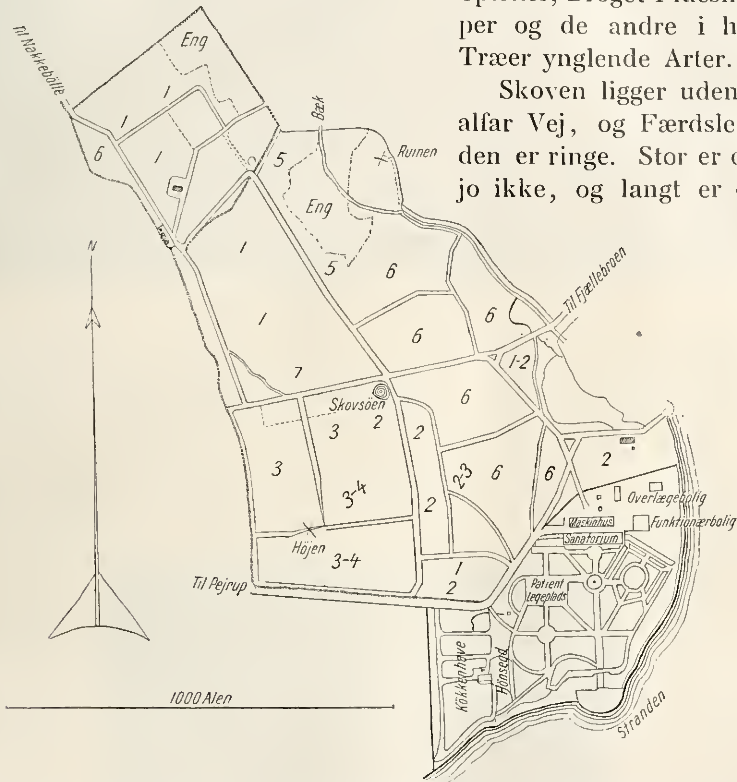
Bøgehøjskoven med de smukke, ranke, lige Stammer, Landets Pryd og Forstmandens Glæde, den vi beundrer paa Malernes Billeder med det lysegrønne Løv og Solglimtene ned paa det hvide Anemonetæppe, er ikke noget for Ornithologen; de store Fuglearter er udryddede fra den, og for de mindre egner den

Fig. 4. Overlægeboligen.

sig ikke; saa er langt bedre et Stykke Skov som Nakkebolle Enemærke, hvor der findes noget af alt ogsaa Bøgehøjskov, men hvor store Stykker er bevoksede med Eg, der tillader en rig Undervækst af Hassel, Tjørn, Stikkelsbær, Hindbær og Brombær at dække Jorden. Skovens sydvestlige Del indtages af Gran og Birk, ung Bøgeopvækst findes rundt om, paa fugtige Steder er der Aske- og Elleplantninger; ind i Skoven strækker sig østfra Engdrag og Rørmoser, en Bæk løber igennem, og nogle smaa Skovsøer yder det for næsten alle Fugle saa uundværlige Drikke- og Badevand. I den østlige Udkant ligger Ruinerne af det gamle Nakkebølle, d. v. s. en kratbevokset Jordhøj med nu udtørrede Grave omkring; men Rester af Munkesten stikker frem af Jordskorpen og viser tydelig nok, hvad Højen gemmer. Man

kan nok sige, at Skoven yder saa megen forskellig Jordbund og Bevoksning, at den vil kunne tilfredsstille de fleste i Træer ynglende Fuglearter; dog har den det tilfælles med alle forstligt drevne Skove, at den ikke byder Betingelser for Hulebyggerne; ingen gamle udgaaede Træer byder Redelejlighed for Mejser, Spætter, Broget Fluesnapper og de andre i hule Træer ynglende Arter.

Kort 2. Sanatoriets Grund og Skoven Nakkebølle Enemærke. 1 Højskov af Eg, 2 Hojskov af Bøg, 3 Gran, 4 Birk, 5 Ahorn, 6 Blandet Bevoksning af Eg og Bøg, 7 Eg med Underskov af Ahorn og Hassel.

Skoven ligger udenfor alfar Vej, og Færdslen i den er ringe. Stor er den jo ikke, og langt er der til andre Skove, 3—4 km til de nærmeste Smaaskove nordpaa og dobbelt saa langt til de store sammenhængende Skovarealer omkring Holstenshus og Brahetrolleborg; sydpaa er der ikke Skov nærmere end i Holsten. En saadan isoleret Skov er lidt vanskeligt stillet med Hensyn til sin Fuglebestand. Forsvinder en Art fra den, kan der gaa lange Tider, før den kommer igen. I Almindelighed tænker Folk altfor lidt paa den

Fig. 5. Foraarsbillede fra Nakkebølle Enemærke.

Kendsgerning, at de unge Fugle holder sig til den Egn, hvor de er udrugede og vender tilbage til den for at yngle, en Regel, der næsten kan kaldes en Lov; men naar man gaar ud herfra, forstaar man ogsaa bedre, hvorfor det er saa fordærveligt at udrydde en eller anden Art paa et Sted; selv om Arten ellers findes rundt om, kan det tage lang Tid før Ynglefugle atter

Fig. 6. Vej gennem ung Birkeskov; Undervækst af Ørnebregner og Brombær.

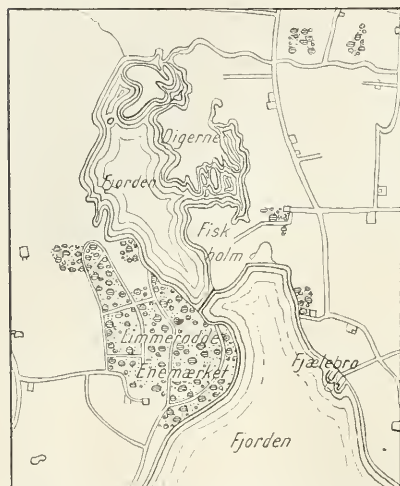
indfinder sig. Naar alle Rovfugle er udryddede paa en lille Strækning som Nakkebølle Enemærke, saa er og bliver de borte, og man kan kun lidt trøste sig med, at der i Træktiderne dog af og til viser sig nogle; det er Fugle, der har deres Hjem andetsteds, maaske i Sverige, maaske i Rusland; de slaar sig ikke ned og fæster Bo hos os; i Omtalen af Kragen og Gærdesmutten giver jeg betegnende Eksempler paa Lovens Gyldighed selv indenfor et ganske snævert Omraade. — Ogsaa for Besøg af de Fugle, der om Vinteren kommer nordfra og en kortere eller længere Tid opholder sig her i Landet, er en isoleret Beliggenhed af en lille Skov ved Kysten ikke gunstig; det er mest et Tilfælde, om disse Strejffugle naar hertil; undertiden hører jeg om de Mængder af nordiske Vintergæster, der findes andetsteds i Egnen, medens Skoven her paa samme Tid kun besøges af nogle Graasiskener og Dompaper. For de regelmæssigt trækkende Arters Vedkommende, der For- og Efteraar gør Holdt undervejs i vort Land, tror jeg derimod ikke Skovens Beliggenhed har stor Betydning; af dem kommer der vist jævnthen ligesaa mange her som andet Steds i Egnen.

NAKKEBØLLEFJORD.

Landet her omkring har Menneskene allevegne sat deres Præg paa, har ryddet, pløjet og dyrket, bygget, revet ned igen og plantet paa Tomterne; kort sagt, noget, der ligger i sin oprindelige Tilstand, finder man ikke mere her. Anderledes med det vanddækkede Areal; her sker ogsaa Forandringer gennem Aarhundrederne, men væsentligst dem, Naturen selv frembringer ved Hævning og Sænkning af Bunden, Tilsanding hist og Bortskylning her; iøvrigt vokser ved Fjorden vel de samme Planter, i den findes de samme Fisk til Dels vel ogsaa de samme Fugle, som der har gjort i umindelige Tider. Nogle Forandringer, endda ret indgribende, er dog sket; helt har Menneskene ikke kunnet holde deres Hænder borte fra Fjorden, men inddæmmet dens inderste Del, som nu er brat afskaaret ved en Dæmning og delvis forvandlet til tørt Land; hvorledes Forholdet tidligere har været, viser Kort 3.

Fra det udfor Kysten liggende Farvand, der officielt er Lillebælt, skærer Fjorden sig ind i en Dybde af næppe 2 km, en Bredde ved Mundingen af godt $1^1/_2$ km; i den inderste Del snævrer den sig stærkt ind, saaledes at den lige udfor min

Bolig næppe er 400 m bred. Vandet, kun lidet saltholdigt Østersøvand, er lavt; vidtstrakte Grunde skyder sig ud overalt, og mellem dem gaar det bugtede Sejlløb ind. Bredderne skraaner de fleste Steder jævnt ned mod Kysten, saa de dyrkede Marker begynder lige ved den uden synderlig Forstrand; et enkelt Sted er der lidt højere Klinter paa indtil 6 m. Bunden i Fjorden er mest Sand, bevokset med Tang; Dynd findes kun lige i den inderste Del. Tang driver hver Vinter op paa Stranden med Paalandsvind, undertiden i svære Masser; en Fralandsstorm med Højvande kan tage det igen; inderst i Fjorden bliver dog ofte liggende en Del, der gaar i Forraadnelse. I stille Sommervejr dækkes hele den inderste Del af Fjorden med et grønt Tæppe af bredbladede Havalger. Regelmæssig Ebbe og Flod kendes kun lidt; Vandstanden er afhængig af Vindforholdene. Vestenvind bringer Lavvande; ved en Vestenstorm ligger Grundene ude i Fjordmundingen tørre, saa Knortegæssene gaar og græsser her paa Tangen, medens i hele den inderste Del kun to smalle Løb hindrer mig i at gaa tørskoet over paa den modsatte Side. Østen- og Nordenvinden presser Østersøens Vand herind og bringer Højvande, saa vilde Bølger kan vælte sig paa den fredelige Engstrækning nedenfor min Bolig.

Kort 3. Den inderste Del af Fjorden for Inddæmningsforetagendet.

Den lille Fjord besøges selvfølgelig af en Mængde Fugle, selv om den ikke byder dem alle de bedste Betingelser. Dens Bredder er dækkede af Sand og Smaasten; her er intet blødt Dynd for Vadefuglene at stikke Næbbet i, og de kommer ogsaa kun sparsomt hertil; naturligvis ses der en Del i Aarenes Løb, Ryler, Klirer, Brushøns, Præstekraver o. s. v., men i Forhold til, hvad man andet Steds kan træffe, er det ikke meget. Og Vandet er lavt, saa de Flokke af Svømmefugle, der holder til paa dybere Vand, søger ikke herind, og ses kun i det fjerne.

Men for en Del Arter yder Fjorden ved sin Rigdom paa Fiskeyngel og talrige lavere Dyr saa tilstrækkelig Næring, at de i stort Tal besøger den; ude i Mundingen ligger Vinteren igennem Hvinænder og ved Foraarstid Knortegæs i Mængde. Toppet Skallesluger fraadser i de Myriader af Hundestejler, som bebor det inderste af Fjorden, og for Maager og Terner er den en

Fig. 7. Den inderste Del af Fjorden.

yndet Fiskeplads. Her hentede Terne og Dværgterne, da de endnu ynglede paa Svelmø, Føden til deres Unger og oplivede Fjorden i Sommertiden. Det meste af Aaret findes Hættemaager i Hundredvis, Stormmaager og Havmaager i Smaaflokke og enkelte ensomme, majestætiske Svartbag. Paa Efteraarstrækket kommer regelmæssigt Gæster ind i det inderste af Fjorden, Pibeænder og Lille Lappedykker f. Eks.; en anden Gang slaar en Flok Blishøns sig til Ro her om Vinteren, og enkelte fornemme Gæster som Sangsvane og Odinshane finder ogsaa en Gang Vej til den fredelige Fjord.

Lejlighedsvis søger de egentlige Dybvandsfugle, Lommer, Alkefugle og Havlitter herind, men det er ikke for det gode; det er Fugle, der er syge eller saarede. Ofte frister de Tilværelsen

her en Tid, kan formodentlig paa det lave Vand lettere skaffe sig Føde end ude paa Dybet, men sluttelig gaar de vist alle til Grunde.

Selvfølgelig synes man altid, at der kunde og burde være flere Fugle netop paa det Sted, man daglig har for Øje, men hvordan man end vender Sagen: Sommer og Vinter, aaben eller islagt, i Stille eller Blæst, altid giver Fjorden Anledning til at iagttage Fugle og yder en Afveksling, som nødig skulde undværes.

En Gang bragte særlige Omstændigheder et ualmindelig rigt Fugleliv samlet paa en lille Plet i Mundingen af Fjorden. I sidste Trediedel af Januar 1917 frøs det ret stærkt, og den 29 Januar var Fjorden helt islagt kun med enkelte Striber aabent Vand strækkende sig ind i Isen. Ude i det frie Vand var der et Fugleliv, som jeg ingensinde har set Mage til herinde ved Kysten. Der laa 6 Sangsvaner, 3 Gamle og 3 Unge; de gamles gule Næb saas tydeligt i Kikkerten; de søgte ustanseligt Føde staaende paa Hovedet, og de gamle havde lige saa meget Hovedet under Vandet og Bagkroppen over som omvendt. Sammen med Sangsvanerne laa en Mængde andre Fugle, flest Troldænder, af hvilke der var langt over 100, omtrent lige mange Gamle og Unge. Imellem dem laa en Del Bjergænder, vel 30—40 Stykker, en Art, som ellers ikke plejer at komme herind. Desuden var der nogle Hvinænder, nogle Toppet Skallesluger og et halvt Hundrede Graaænder, som laa i en Klump oppe paa Isen. Mellem alle de andre Fugle laa en Del Blishøns mindst 50; enkelte Svartbag og Stormmaager laa mellem de øvrige Fugle. En Mængde Mennesker færdedes paa Isen, men Fuglene laa uanfægtede, ganske vist ogsaa nogle hundrede Alen borte. Saaledes som her er anført efter min Dagbog, holdt Fuglelivet sig i 3—4 Dage til 1 Februar; 30 Januar siger Dagbogen: »De 6 Svaner laa der i Dag igen stadig med Næbbet nede under Vandet og Bagkroppen oppe. Af Fugle var der ellers de samme som foregaaende Dag, nemlig Masser af Troldænder, en Del Bjergænder, Hvinænder, Graaænder, Toppet Skallesluger og en Mængde Blishøns. Men en yderligere Tiltrækning var kommen til i Dag, idet der laa 2 Par Lille Skallesluger; først saa jeg de 2 Hanner i deres pragtfulde Dragt længe ligge og svømme omkring, stadig dykkende; senere saa

jeg 2 Hunner. Foruden de andre Fugle saas i Dag Svartbag, Havmaage, Stormmaage og Hættemaage.«

KYSTEN OG ESKEMOSE.

Følger man Fjordens vestre Bred fra Sanatoriet sydpaa, gaar det langs en stenet Strandlinje, der kun ved en lille skraa-

Fig. 8. Eskemose.

nende Forstrand er skilt fra de dyrkede Marker. Stranden er ret lige, kun i selve Fjordmundingen dannes smaa Pynter tæt bevoksede med Rør. Et Aar gaar under en Vinterstorm Søen op, slikker et Stykke bort af Landet og blotter Forstranden for Muld, Sand og Plantevækst, saa kun Stenene ligger tilbage; et andet Aar kaster en Paalandsvind vældige Tangmasser op paa Land; de faar Lov til at ligge, gennemgroes af Strandplanter og danner nyt Muldlag paa Forstranden; men alt i alt er det ingen rigtig Fuglestrand, dertil er den for haard og for lidet næringsholdig. Bedre bliver det, naar man kommer lidt Vest for Fjordens Munding; en fladvandet Bugt skærer sig ind her og indenfor den ligger en lav Strandeng, Eskemose, med disses sædvanlige Karakter, græsbevoksede Partier med talrige Huller med stillestaaende Fersk- eller Brakvand; enkelte Steder større rør- eller sivbegroede Sumpstrækninger, gennemskaarne af bredere Grøfter eller Vandløb; alt i alt et godt Ynglested for adskillige Arter som Viber, Rødben, Dobbeltbekkasiner og Graaænder.

Men foruden Ynglefuglene byder denne lille Strandeng, der næppe er 600 m i Retning Nord—Syd og halvt saa bred, ogsaa de trækkende Strandfugle gunstige Betingelser; i August-September er det ofte et meget lønnende Sted at besøge. Vibeflokke paa et Tusind Stykker og mere kan dække Jorden, og sammen med dem ses Strandhjejler, Spover, Brushøns, Ryler og Præste-

Fig. 9. Parti fra Lille Svelmø. I Baggrunden Store Svelmø.

kraver, medens Dobbeltbekkasin og Graaand holder til inde i Rørene, Engpibere og Vipstjerter i Flokke færdes paa Grønsværet. Her har jeg en Augustdag truffet alle Danmarks 6 Klirearter, og her har jeg to Gange om Foraaret set Sortkliren i dens Sommerdragt, et her i Landet ikke almindeligt Syn.

SVELMØ.

Svelmø ligger ganske vist udenfor det Omraade, jeg daglig har for Øje, men hører dog til de Steder, jeg besøger saa flittigt og har saa mange Iagttagelser fra, at jeg finder det rimeligt at omtale den lidt nærmere. Svelmøs nordligste Spids ligger lige overfor den nysbeskrevne Eskemose, kun i en Afstand af 400 m, saaledes at i Træktiden en Del Fugle snart er at finde det ene snart det andet af de to Steder. Farvandet imellem dem er ganske lavt; ved Lavvande kan man gaa tørskoet over, ved almindelig Vandstand vade, og Befordringen mellem Øen og Fast-

landet gaar for en Del pr. Vogn gennem Vandet. Øen, eller korrekt, Øerne, bestaar af to Dele, den langstrakte smalle udyrkede Lille Svelmø og den høje dyrkede, med to Gaarde bebyggede Store Svelmø, fra hvilken mod Syd gaar et Rev ud, Svelmøtrille, medens mod Nord en smal Strimmel gaar ud mod Lille Svelmø og i ornithologisk Henseende hører sammen med denne. St. Svelmø

Fig. 10. Strandparti fra Lille Svelmø

med sine dyrkede Marker, bratte Klinter — Rugepladser for Digesvale og Gravand — med sin Forstrand dækket af store Sten frembyder i ornithologisk Henseende kun mindre Interesse, saa meget mere den lave, dels græsbevoksede, dels af Sand og Ral dækkede, Lille Svelmø, et ypperligt, desværre nu næsten ødelagt Ynglested for talrige Strandfugle. Øen er halvmaaneformet med Hulheden vendt mod Vest; her kan tidt Tangmasser blive liggende, som indeholder et Utal af Smaadyr til Føde for Vaderne. Østfra kan der undertiden staa stærk Søgang ind over Øen, skylle bort af de højere Brinker og dække større Stykker af de lavere Dele med Sand og Sten. Midt paa Øen vokser nogle store, forblæste Tjørne, der huser en gammel Kragerede, som længe har været ubeboet, desuden en Del vilde Roser; ved nogle af dem har Hejrer haft Nattekvarter i de Aar, jeg har kendt Øen.

For blot faa Aar siden var der her paa Lille Svelmø et rigt

og fornøjeligt Fugleliv i Yngletiden; nærmede man sig Øen, modtoges man allerede i Afstand af Stormmaagernes, Ternernes og Rødbenenes Skrig. Ude paa Stenene stod Strandskader, og paa Sandet løb Præstekraverne. I Græsset ynglede Graaanden, og Toppet Skallesluger anbragte Reden under nogle af Stenene i Strandkanten. Et Sted, hvor der oppe paa Øen i sin Tid var skyllet Sand og Smaasten op, havde en Koloni paa en Snes Par Dværgterner deres Reder. Men Fred var der ikke paa Øen; enhver gik i Land og tog Æg, som de havde Lyst, og dog holdt Fuglene trofast til; var et første Kuld taget bort, lagde de Æg for anden og tredje Gang, og helt hen i Juli fandt man Reder. Med vidunderlig Standhaftighed holdt de fast ved denne smalle Sandø, men i Længden blev Stillingen uholdbar; færre og færre Reder blev der, i Aar (1917) maaske næppe en halv Snes. Man maa harmes over denne Ødelæggelse af et tiltalende Fugleliv til ingen Glæde, intet Udbytte for nogen; denne taabelige Ægsamlen paa Maa og Faa giver selvfølgelig langt overvejende rugede, uspiselige Æg.

Ser man bort fra Ynglefuglene, saa giver Svelmø god Lejlighed til at iagttage en Del forskellige Arter. Paa Efteraarstrækket kan findes alle de almindeligere større og mindre Vadere: Spover, Kobbersnæpper, Strandhjejler, Brushøns, Klirer, Stenvender og de forskellige Rylearter; Islandsk Ryle er en sikker Gæst i Eftersommeren. Og i Farvandet om saavel Store som Lille Svelmø er der Vinter og Foraar et rigt Liv af alle Slags Andefugle: Ederfugle, Havlitter, Sortænder, Hvinænder, Skalleslugere og Knortegæs.

INDDÆMNINGEN.

Det er før nævnet, hvorledes Fjorden i tidligere Tid gik længere ind i Landet, der hvor nu det inddæmmede Parti findes; ad et smalt Løb i den vestlige Del sejlede man op til Anløbsbroen ved Herregaardsholmen, hvor Ruinerne af det gamle Nakkebølle ligger. Helt op til Engdragene Syd for Nakkebølle strakte sig det inderste af Fjorden; vestfra skød et lidt højere Parti, »Digerne«, en Strandeng med tørveagtig Bund, sig ud i Fjorden, og lidt længere mod Syd, ligeledes landfast ved Østsiden, laa en ret høj Ø, Fiskholmen. Nu er dette forandret; i Aarene 1866—70 blev bygget en Dæmning tværs over Indløbet fra Fiskholmen til Skoven, og hele den inderste Del af Fjorden

med Fiskholm og »Digerne« blev omgivet med en Dæmning. Vandet blev pumpet ud, Kanaler og Grøfter gravede, Sluseværker anlagte ud mod Fjorden, og en Vindmølle blev sat op til at male Vandet ud i det, Vest for det inddæmmede Areal gravede, ny Løb for Hundstrup Aa. Stormfloden i 1872 gennembrød Dæmningen mod Fjorden, forvandlede Inddæmningen til et Hav og

Fig. 11 Hundstrup Aa ved Udløbet i Fjorden. I Baggrunden Møllen, der pumper Vandet fra Inddæmningen ud i Aaen.

gjorde megen Skade, som siden blev repareret. Imidlertid er det gaaet med dette store Inddæmningsforetagende som med saa mange andre; Kanalerne er nu fyldte med Dynd, Grøfterne tilgroede, hvor der skulde være frodig Eng, er der Vand, Rør og Stargræs, alt i alt en lidet frugtbar Strækning — til stort Held for Fuglelivet.

Højst forskellig tager Inddæmningen sig ud Sommer og Vinter; staar man paa den Vold, der som en herlig Spadserevej omgiver hele Partiet, og ser ud over det ved Sommertid, er det nærmest en stor grøn, ujævn Flade, hvor der rundtom og særlig midt ude findes større, rørbevoksede Strækninger; kun hist og her øjnes lidt blankt Vand. Der kan iøvrigt i tørre Somre blive saa tørt, at man kan færdes saa at sige overalt, blot man slipper over de dybe, dyndfyldte Kanaler, af hvilke 2 gennemskærer Inddæmningen paa langs, nogle Stykker paa

Fgi. 12. Parti af Inddæmningen Maj 1916. En af Hovedkanalerne, omgivet af Rørvækst.

tværs. Ved Vintertid, navnlig i en regnfuld Vinter, er her ikke længere en Mose men en Sø, og Vandet kan staa op lige til Randen af den omgivende Dæmning; ved Foraarstid pumpes det ud.

Fig. 13. Parti fra Inddæmningen. I Forgrunden en Flok Hættemaageunger.

Men ligegyldigt om det er Sommer eller Vinter, Inddæmningen er altid et ypperligt Sted til Iagttagelse af Fugle. Om Vintren er her mindst; store Flokke af Graaænder, nogle Hejrer, enkelte overvintrende Rør- og Blishøns og forskellige Smaafugle; men allerede tidlig i Februar kan Foraaret indvarsles her. I milde Vintre kommer Vibe og Stær før Midten af Februar ligeledes Rørspurven, senere hen paa Maaneden Rørhøne, Blishøne og Graastrubet Lappedykker, sidst i Februar regelmæssig en Skare Graagæs. Sidste Halvdel af Marts og en Del af April er Inddæmningens Glansperiode, hvad Fuglelivet angaar. En Del af Ynglefuglene er komne, og Skarer af andre Fugle holder Rast en kortere eller længere Tid. Foruden Graagæssene kan her ses Graaænder i Masse, Krikænder, Atlinger, Ske-, Spids- og Pibeænder; en Del af Dykænderne søger ogsaa paa denne Tid fra Stranden ind i Inddæmningen, og i Flokke kan da træffes Hvinænder, Troldænder, Taffelænder og Stor Skallesluger; paa det blanke Vand ligger Blishøns i Mængde og i Rørkanten Graastrubet Lappedykker. Paa de tilgrænsende Engstrækninger tumler Viberne sig i hundredevis, medens Rødbenens Skrig lyder overalt; fra en bestemt fugtig Engstrækning letter Dobbeltbekkasinen, og her holder Rørspurv og Engpiber ligeledes til — kort sagt et fornøjeligt og afvekslende Fugleliv, som man ikke bliver træt af at betragte. Om Natten lyder ustandseligt Stemmer ude fra Inddæmningen, og mangen Foraarsaften og -Nat har jeg fra Vinduet i mit Soveværelse, der vender her ud imod, kun 1 km fra det Sted, hvor Fuglelivet findes, hørt den mærkelige Koncert af Graagæssenes ustandselige Snakken, Blishønsenes klangfulde Raab, Lappedykkernes afskyelige Hylen, Vibernes Skrig og i de sidste Aar Hættemaagernes alt overdøvende Larm.

I April—Maj er en Del af Vandet udpumpet, de gennemtrækkende Arter forlader Stedet, og kun Ynglefuglene bliver tilbage, selv om der endnu lidt hen i Maj kan træffes adskillige Fugle, der kun dvæler for en Stund. Paa denne Tid er store Dele af Engene gule af Kabbelejer, et vidunderligt Syn, der bliver endnu skønnere, naar man ser en Flok brogede Brushaner tumle sig paa Engene. Ofte er der dog paa denne Tid Vand nok tilbage, til at man kan komme frem med en let Pram, ikke blot ad de store Kanaler, hvor man ligefrem kan bruge Aarer, men ogsaa, omend med Besvær, stagende over en Del af det

oversvømmede; man glæder sig ved at se Hættemaagernes talløse og afvekslende Reder, Blishønsenes Rigdom paa Æg og den besynderlige, smudsige og fugtige Bunke halvraadne Plantedele, hvor Lappedykkeren ligger og ruger. Rundt om flyver Andrikerne af Graaand, Krikand, Atling og Skeand, mens Hunnerne nu ligger og ruger inde paa det høje Engdrag, »Digerne«. Senere hen dominerer Hættemaagerne, der i Juli fylder op overalt med deres Unger; naar de drager til Søs, falder der Ro over Inddæmningen; de fleste Arter gemmer sig med deres Unger i Rørene eller drager bort, naar Ungerne er udvoksne. I August—September kan her tidt være øde og ensomt, men af og til holder en Del Vadefugle: Regnspover, Hjejler og Ryler til paa Gennemtrækket. I Oktober er det Vibernes vældige Skarer, der har Overtaget, og Dobbeltbekkasinen kan til nogle Tider findes i Mængde, medens der inde i Rørene holder sig Flokke af Graa-, Krik- og Pibeænder. Kommer saa Frostdage i November, gaar det meste af Fuglelivet, og December og Januar er de døde Maaneder.

Jeg har anvendt lidt Tid og Plads paa Beskrivelsen af Inddæmningen; det er mit Yndlingssted, mit bedste Iagttagelsesfelt, som jeg Aaret rundt besøger mindst en Gang om Ugen, ofte flere Gange. For at give et lille Begreb om, hvorledes Livet kan forme sig der en enkelt Foraarsdag, tager jeg efterfølgende Stykke ud af min Dagbog for 5 April 1916. Det har den Fordel, at det giver et absolut nøjagtigt Billede, thi jeg har selv kunnet have hele Opmærksomheden henvendt paa, hvad jeg saa, medens jeg dikterede Iagttagelserne til min Ledsager. Det var en meget »god« Dag, men iøvrigt slet ikke af dem, hvor jeg saa allermest.

»Vejret havde de to foregaaende Dage været fuldstændig sommerligt, ganske stille med Temperaturer op til 12°. Solen havde skinnet klart, og det havde været varmt som paa en Junidag. I Dag køligere, Vinden gaaet om i N. V., men klart og Solskin. Straks jeg gik ind i Inddæmningens sydvestlige Hjørne, saas hele Vandfladen hvidspættet af Hættemaager, der laa overalt, hvor der var aabent Vand, og desuden sad i større og mindre Flokke rundt om paa Engen; en mindre Del fløj over Vandspejlet. Mange Steder sad de parvis sammen ved Rederne, som de øjensynlig var begyndt at bygge paa. Tallet, jeg kunde se herfra, gjordes op til 1100. Paa et lille Engdrag løb mellem

Hættemaagerne nogle Viber, 3—4 Rødben og en Hvid Vipstjert. Rødbenene gik ud i Vandet, undertiden næsten svømmende. Ogsaa en enkelt Stær gik i Strandkanten. Hernede i den sydlige Del af Inddæmningen var det Maagerne, som havde Overhaand, kun laa der enkelte Blishøns.

Fra en Udsigtsplads omtrent 100 m længere nordpaa ad Volden om Inddæmningen var Fuglelivet ikke stort forandret. Maagerne dominerede stadig, nogle Blishøns laa her paa lavt Vand, beskæftigede med at fange Føde paa Bunden af Vandet; foruden dem var der nu begyndt at optræde en Del Graastrubet Lappedykker, der laa dels enkelt-, dels parvis, som sædvanlig ofte i Nærheden af smaa Rørholme; der laa lige ud for mig en halv Snes Stykker, der syntes at være i fuldstændig Sommerdragt. — Der er paa en Gang kommen lidt Uro i Lejren, Maagerne flyver mere skrigende omkring, enkelte Rødbens Skrig høres, en lille Flok Stære flyver over. Inde fra Skoven høres Droslens Sang. (Uroen kunde maaske skyldes den Spurvehøg, som jeg senere saa).

Den næste Standplads var paa Volden omtrent midt ud for Inddæmningen. Lige ud for er der en Del Rør men ellers væsentlig aabent Vand. Inde mellem Rørene er der en Del Hættemaager, de staar her parvis, medens en Del ligger i Flok paa det aabne Vand. Herfra og op til Inddæmningens nordlige Grænse ses vel ialt halvhundrede Blishøns, et enkelt Sted samlet en Flok paa en Snes. En Blishøne fløj nu over Vandet, kastede sig snart. — Heroppe i den nordlige Halvdel af Mosen er som sædvanlig Ændernes Tilholdssted. Hist og her ligger Graaandriker, medens Ænderne ikke ses videre; de er sikkert allerede begyndt paa Rugningen. Lidt ud for mig ligger 4 Graaandriker og en And sammen, lidt derfra nogle flere Andriker og tæt ved dem et Par Skeænder.

Min 4de Standplads er længst mod Nord, hvor Volden drejer østpaa. En Flok Pibeænder paa 12 lettede her og flyver endnu omkring, medens der spredt paa Vandet ligger en Del. Tæt ved en Flok Pibeænder paa en halv Snes ligger 3 Krikænder, 2 Andriker og en And; nogle Par Graaænder ligger hist og her; lige ud for mig ligger en lille Flok Troldænder mellem Blishønsene, der er 3 Hanner og 1 Hun; nogle Par Graaænder er paa Vingerne og flyver omkring, men efterhaanden synes der at falde Ro over dem. De Pibeænder og Krikænder, der laa

sammen, lettede nu og drager forbi mig. Hele det livlige Billede, der frembyder sig, akkompagneres stadig af Maagernes hæse Skrig. Overalt paa Engen og Marken ser man Viberne tumle sig og hører deres Foraarsskrig.

Den næste Iagttagelsesplads er paa Voldens nordlige Del, hvor den skiller Inddæmningen fra Engene ved Nakkebølle. Paa Vejen herhen opskræmmedes en Spurvehøg, Hun, der sad med sit Bytte, vistnok en Vibe. Den fløj kun ganske kort, og skønt jeg et Par Gange var den ganske nær, vilde den ikke give Slip paa Byttet, men førte det stadig med i Kløerne. Oppe paa Engen gik Viber i ret stort Tal, men overalt enkeltvis; sammen med dem Flokke af Stære; en Stæreflok paa flere Hundrede fløj ovre paa Marken; paa Engen gik nogle Lærker, ude i Inddæmningen var Billedet uforandret.

Den sidste Iagttagelsesplads var omtrent, hvor den nordlige Del af Volden igen drejer mod Syd. Oppe paa Engene ses Viber enkeltvis, der er vel ialt set mindst 50 heroppe. Rødben flyver fløjtende forbi, en enkelt lader nu sin Sang høre. Nogle faa Engpibere og en Rørspurv gik paa de fugtige Steder af Engen, en enlig Stillids fløj et Stykke foran mig langs henad Volden.

Vi har nu fjernet os fra de fugtige Dele af Inddæmningen, hvor Fuglelivet særligt er, og kommer hen paa den mere fuglefattige tørre Del.«

FØRSTE AFSNIT.

FUGLE PAA FJORDEN, VED STRANDEN OG I INDDÆMNINGEN.

KRIKAND *(Anas crecca)*. I Inddæmningen er Krikanden For- og Efteraar en hyppig Fugl, medens den kun yngler sparsomt, næppe hvert Aar og kun med enkelte Par. Dens Ankomst om Foraaret er højst uregelmæssig, den kan vise sig allerede i Februar, men undertiden først i Begyndelsen af April; den er i det hele uregelmæssigere i sin Optræden end de fleste andre af Inddæmningens Andearter. Tiderne for de først sete er følgende:

1910. 24 Marts, Han og Hun.
1911. 15 — 3 Stkr.
1912. 4 April de første sete (jeg var bortrejst i sidste Halvdel af Marts).

1913. 14 Februar, 2 saas.
1914. 8 Marts, 2 Par.
1915. 4 April, 4 saas.
1916. 5 — 3 —
1917. 5 — 2 —

Naar saa de første er komne, tager Antallet efterhaanden til, og selv om det aldrig bliver meget stort, kan man dog i April ofte se Flokke paa 10—20—30 Stkr., sidste det højeste Tal, jeg har set paa denne Aarstid. Ænderne ligger dels ude i det blanke Vand, dels inde ved Bredden, men de holder ogsaa meget af at ligge i ganske fladt Vand paa Engene eller at ligge og sole sig paa det tørre Grønsvær. Hen i Maj ses de kun sjældent og i ringe Tal, men jeg har dog set enkelte helt til 19 Maj, vel et sikkert Bevis for at de yngler. Rede har jeg ikke fundet, derimod set Fugle midt i Juli og enkelte skudte sidst i Juli.

I September kommer saa Flokke trækkende andetstedsfra, og i September—Oktober findes jævnlig en Del. Flokkene er nu større end om Foraaret, paa indtil 100, ligger for det meste gemte i Rørene, hvorfra de dog let skræmmes op; er de paa Vingerne, flyver de mange Omgange først højt, senere lavt for igen at kaste sig nær ved det Sted, de gik op fra. De bliver saa i Inddæmningen til sidst i Oktober eller hen i November; de sidste Efteraarsoptegnelser er 7 November 1911, en Flok paa 30, 8 November 1914, en Flok paa 20—30 og 18 November 1917, da nogle saas mellem Flokke af Graaænder.

ATLING *(Anas querquedula)*. Medens Krikanden mest besøger Inddæmningen i Træktiderne, er de Atlinger, der træffes her, næsten udelukkende Ynglefugle og langt mere regelmæssige m. H. til Antal og Ankomsttider end Krikanden. Første Halvdel af April er den Tid, hvor Atlingen indfinder sig, og i April og en Del af Maj kan man være sikker paa at træffe den i Inddæmningen, næsten altid Han og Hun sammen, ofte 2 Hanner sammen med 1 Hun. Tallet er meget ens, 2 Par er det almindelige, i enkelte Aar 3. Atlingen er ikke sky, men den er villig til at flyve op; har man god Belysning paa den, er Hannens jævne og dog saa smukke Farver kendelige i lang Afstand: ser man i ugunstigt Lys kun Fuglens Silhuet, skiller den ejendommelige, ujævne

Flugt, under hvilken Fuglen hælder sig snart til den ene, snart til den anden Side, let Atlingen fra Krikanden, der i sin jævne, regelmæssige Flugt minder om en lille Graaand. Hen i Maj ser man Hannen alene, medens Hunnen ligger oppe i den høje Del af Inddæmningen og ruger. I Juli træffes mindre Flokke, antagelig Familierne, og ved Andejagterne skydes jævnlig nogle. I August-September kan endnu træffes nogle, undertiden i Flokke, men de drager tidlig bort; de sidste er sete 16 September. Det Tidsrum, i hvilket Atlingen træffes, er altsaa langt kortere end Krikandens Sommerophold her i Landet, og iagttager man de to Arter nøjere, bliver man ogsaa hurtig klar over, at den ydre Lighed, der findes mellem Hunnerne og de unge Fugle af de to Arter, kun i ringe Grad strækker sig til deres Livsforhold.

De optegnede Ankomsttider er følgende:

1910.	3 April,	Han og Hun.	
1911.	7 —	— - —	
1912.	4 —	2 saas.	
1913.	30 Marts,	Han og Hun.	
1915.	15 April,	— - —	
1916.	16 —	2 Par.	
1917.	15 —	Han og Hun.	

PIBEAND *(Mareca penelope)* Paa Foraars- og Efteraarstrækket er Arten ret talrig; medens den om Foraaret væsentlig holder sig til det ferske Vand, træffes den om Efteraaret ude omkring paa Søen og meget almindelig helt inde i Bunden af Fjorden. Om Foraaret er den ret uregelmæssig i sit Træk, kommer de fleste Aar i Marts, undertiden først i April, et enkelt Aar allerede tidlig i Februar. Er den først kommen om Foraaret, kan man til de fleste Tider regne med at træffe den i større eller mindre Tal i Inddæmningen, men dens Forekomst er højst vekslende. Oftest begynder den med at optræde ganske faatallig for saa efterhaanden at tage til, men et enkelt Aar var der straks ved dens første Ankomst, 12 Marts, et halvhundrede, saa mange som der overhovedet kom. Det er øjensynlig saaledes, at nogle Flokke af Pibeænder hviler sig her nogen Tid under Trækket. Ankomsten af de første er, som nævnt, meget uregelmæssig, derimod er dens Forsvinden om Foraaret mere regelbunden; omkring 1 Maj er de borte, selv om der endnu i de første Dage

af Maj kan ses Smaaflokke; 11 Maj er det seneste Tidspunkt, jeg har set dem.

Paa den Tid af Foraaret, da man ser dem i Inddæmningen, hører man dem ogsaa jævnlig trække over om Aftenen; tidligst er de hørt 8 Februar, senest 28 April; men selvfølgelig behøver det ikke at være trækkende Fugle alt, hvad man hører paa denne Tid om Aftenen; nogle kan godt tilhøre de Flokke, der ligger i Inddæmningen og i Mørket foretager nogle Flyveture.

Pibeanden bidrager om Foraaret meget til det muntre og fornøjelige Fugleliv i Inddæmningen; Antallet er, som nævnt, forskelligt, fra nogle ganske faa til op imod halvhundrede. Hannen er som de øvrige Andriker i Foraarsdragt en Øjenslyst, ikke mindst, naar en Del ligger sammen, og i Flokkene er der ligeligt med Hanner og Hunner. Ligesom Atling og Skeand er Pibeanden villig til at flyve op og foretage Rundture omkring i Inddæmningen; i Modsætning til de andre, i Flugten mest stumme, Ænder lader den flittigt høre dens saa let kendelige Skrig »pi—u, pi—u«.

Fra lidt hen i Maj gaar der nogle Maaneder, hvor de slet ikke ses her. I første Halvdel af September træffes de igen, dels ude paa aabent Vand, dels i Inddæmningen og næsten altid inderst i Fjorden, hvor der saa i Oktober undertiden ind i November kan holde sig nogle.

Artens Ankomst om Foraaret er saa vekslende, at en Opregning af dens Ankomsttid de enkelte Aar næppe har Interesse. Mere regelmæssig er dens Tilbagevenden om Efteraaret, som det vil ses af følgende Angivelser:

1909.	29	September,	2 laa inde i Fjorden.
1910.	16	—	2 i Inddæmningen.
1912.	12	—	paa Fjorden udfor mine Vinduer en Flok paa 9; 3 November saas den sidste.
1913.	12	—	2 laa inde i Fjorden.
1915.	6	—	3 — — - —
1917.	3	—	3 saas inderst i Fjorden, holdt sig her; 11 Oktober saas 9, 12 Oktober var Tallet 12, og den 13de saas 25. 26 Oktober var der 10 tilbage, der nu holdt sig til lidt ind i November; 12 November var alle forsvundne.

SPIDSAND *(Anas acuta).* Kommer af og til om Foraaret paa kortvarigt Besøg i Inddæmningen hen i April, men oftest kun et enkelt Par. I 1912 saas den ude i Fjorden 8 Marts; efter en stræng Frostperiode var Isen brudt op, og ude ved Randen af et Drivisbælte laa blandt en Del andre Fugle 2 Spidsænder. I September er den en enkelt Gang set i Fjorden.

GRAAAND *(Anas boscas).* Blandt Andefuglene er den ubetinget den talrigste som Ynglefugl og er den eneste af Svømmeænderne, der ses om Vinteren, paa hvilken Tid den optræder i Mængde. I Inddæmningen findes den i Aarets første Maaneder i stort Tal; er her ingen Is, kan Antallet gaa op til flere Hundrede, der oftest holder sig i nogle Flokke, om Dagen liggende inde mellem Rørene. Selv om Inddæmningen er tillagt og har været det længe, saa der slet intet aabent Vand er, holder der sig dog Flokke herinde, men i mindre Tal. Til hen i Marts holder Flokkene sig ret uforandret; sidst i Marts og først i April tager Tallet betydeligt af, hurtigere hvis Vejret er mildt, langsommere, hvis det er koldt. Hen i April ser man dem saa i mindre Tal, ofte parvis; i Maj ses kun lidt til Hunnerne, medens Andrikerne træffes i mindre Flokke, oftest paa henimod en Snes; dog har jeg ogsaa set et halvhundrede sammen, hvoraf vistnok en Del er Fugle, hvis Hunner ruger andetsteds, og som slaar sig sammen med Andrikerne fra Inddæmningen. Efter alt, hvad jeg i Aarenes Løb har set, skønner jeg, at der i Inddæmningen og dens nærmeste Omgivelser yngler omkring en Snes Par. I Inddæmningen ruger de — ligesom de øvrige Ænder — oppe paa den græsklædte høje Tørvebund »Digerne«, og det er i Maj ikke svært at finde Reder her. Men iøvrigt findes Rederne ogsaa andre Steder, inde i Skoven og omkring paa Markerne. I Juni og Juli kan man rundtom i Inddæmningen træffe Ænder med Ællinger i meget forskellige Stadier. Naar Andejagten begynder, 16 Juli, falder der altid en Del; gennemsnitlig skydes der i Juli og August 150 eller noget mere i Inddæmningen. De udvoksne Ællinger forlader iøvrigt hurtigt Inddæmningen og søger til Stranden, maaske for allerede tidlig paa Aaret at drage bort. I September—Oktober kommer der atter nogle Graaænder ind i Inddæmningen, og Tallet stiger i November, saa at der paa denne Tid ligesom i Aarets første Maaneder kan ses i hundredevis.

Foruden i Inddæmningen træffes Arten ogsaa mange andre Steder; i Eskemose, hvor den vist yngler og jævnlig findes om Efteraaret, og paa Svelmø, hvor jeg har fundet dens Rede. Ude i Fjorden ses jævnlig nogle, særlig Efteraar og Vinter, ligesom ogsaa adskillige holder til længere ude i Farvandene. Ved Aaer, Grøfter og Bække træffes adskillige i strænge Vintre. — Antallet

Fig. 14. Rede af Graaand.

af saavel ynglende Fugle, som af dem, der ses om Vintren, synes gennem Aarene ret uforandret; nogen Aftagen har jeg ikke mærket.

SKEAND *(Anas clypeata)*. Blandt Hannerne af vore Andearter staar efter min Mening Skeanden højest, hvad Farvernes Skønhed angaar. Andriken er let kendelig allerede i lang Afstand, og er den smuk, naar den ligger paa Vandet eller staar paa Grønsværet, saa kommer dog Farven og Tegningen først rigtig til deres Ret, naar Fuglen flyver. Den er en sikker Ynglefugl i Inddæmningen, bygger her Aar for Aar omtrent i samme Tal, 2—5 Par. Inddæmningen er Rejsens Endemaal for dem, der kommer; der er øjensynlig ingen, der blot benytter den som Rastplads under Trækket, i hvert Tilfælde er det kun yderst sparsomt.

I første Halvdel af April kommer Skeænderne og holder sig

her parvis til i Maj. Man ser dem stadig paa den Tid; de ligger i Almindelighed paa aabent Vand alene eller sammen med de andre Ænder, flyver villigt op og flyver Inddæmningen nogle Gange rundt, parvis eller flere Hanner med en Hun. Endnu i Maj kan man se Han og Hun sammen, men paa denne Tid dog oftest kun Andrikerne, indtil 5 sammen, undertiden sluttende sig til Flokken af Graaandriker. Reden har jeg fundet flere Gange paa det højtliggende Engdrag; hen i Juli ses Anden med Ællinger svømme i Kanalerne. Paa Andejagterne skydes nogle, men ikke mange; det er mig fortalt, at de straks ved Skydningens Begyndelse forlader Inddæmningen og gaar til Søs. De forsvinder i hvert Tilfælde tidligt, og ved Eftersommertid har jeg kun set dem enkelte Gange i Stranden. Ankomsttiderne er følgende:

1912.	4 April, mindst en halv Snes saas.		
1913.	26 Marts, 2 saas.		
1914.	19 April, for første Gang i Aar en Skeand.		
1915.	4	—	et Par.
1916.	2	—	2 Par.
1917.	10	—	2 Par.

GRAVAND *(Tadorna cornuta).* Indenfor mit Iagttagelsesomraade er Svelmø det Sted, hvor man sikkert kan træffe Gravanden. Paa Store Svelmø findes mod Vest nogle høje Lerklinter, og her er Fuglens Yngleplads; paa Stenene herudfor staar de Foraar og Sommer, ligger svømmende i Stranden eller gaar paa Lille Svelmøs sandede Bredder; Tallet holder sig ret konstant, der er 2—4 Par; 8 August 1910 sejlede jeg lige gennem en Flok paa 9 Ællinger. Gravanden er en af de tidligste Foraarsbebudere, saas 7 Marts i 1910 og 1911, 8 Marts i 1912. Ved Efteraarstid har jeg aldrig set den.

Ogsaa ved Inddæmningen er Gravanden truffet, særlig i de første Aar jeg var her, 1909 og 10; i 1911 saa jeg den kun en enkelt Gang i 1912 slet ikke. Første Maj 1913 var jeg om Morgenen gaaet tidligt ud for at se paa Fugle og kom forbi en gammel kratbevokset Grusgrav lige i Udkanten af Skoven ud mod Inddæmningen. Oppe paa Kanten af Graven sad en Gravand, der fløj ud i Inddæmningen. Det faldt mig da ind, at den mulig havde Rede her, og midt paa Brinken fandt jeg ogsaa to dybe

Huler, vandret ind i det løse Sandlag; i den ene saas Spor af Gravandens Fødder. Hvert Aar siden har jeg set efter; Hulerne er beboede, men vistnok af Grævlinger, og Gravanden har jeg ikke set her siden den Tid, heller ikke i Inddæmningen.

SANGSVANE *(Cygnus musicus)*. Det er kun sjældent, at den forvilder sig her ind i Fjorden, og de Gange, jeg har set den,

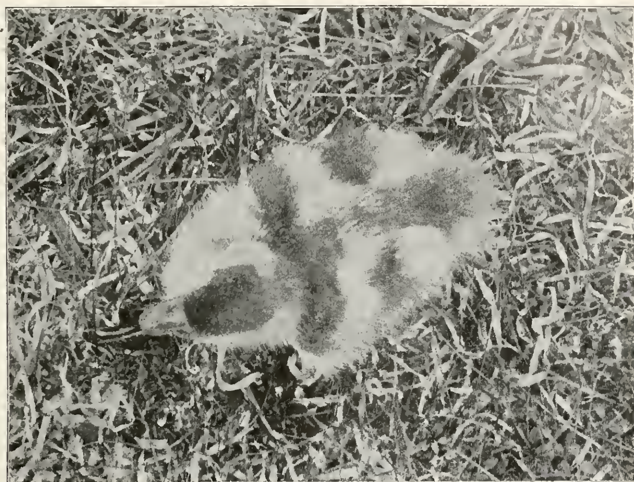

Fig. 15. Ælling af Gravand.

er snart nævnede. 12 November 1909 fløj 4 over mod Nordvest, 4 November 1911 fløj en gammel Fugl i nogen Tid frem og tilbage over det inderste af Fjorden, og 26 November 1914 kom en ung Fugl flyvende og kastede sig herinde. 28 Januar 1917, da Fjorden var frosset til, kun med nogle Vaager ved Mundingen, hørtes om Aftenen en Flok, der i nogen Tid fløj frem og tilbage. Den næste Dag laa der i Vaagen 3 Gamle og 3 Unge, sammen med en Mængde andre Fugle. Om Eftermiddagen kom en Flok paa 14 flyvende over. Næste Dag saas stadig de 6 i Vaagerne og 2 længere ude. Vaagerne frøs saa til, og Svanerne blev borte. 4 Februar saa jeg ude paa Stranden en gammel Fugl flyve over. Første April s. A., da Isen endnu laa over en stor Del af Fjorden, medens der i Inddæmningen var enkelte Vaager, laa her en ung Sangsvane, øjensynligt en ung Fugl, der var i Færd med fra Vinterdragt at gaa over til udfarvet Dragt. Den laa roligt og lod mig komme sig ret nær,

fløj kun en enkelt Gang op og kastede sig igen; den holdt sig her stadig til 8 April.

TROLDAND *(Fuligula cristata)*. Dens Forekomst er sparsom og meget uregelmæssig. I Tidsrummet Oktober—April træffes den enkeltvis og i mindre Flokke inderst i Fjorden og i Inddæmningen. Kun i 1916 var der flere, idet der fra Januar til hen i Marts holdt sig en Flok paa 30—40 i Inddæmningen. I April tog de af, dog saas endnu 23 April en halv Snes, senere ingen. I den strænge Vinter i 1917 laa der sidst i Januar i Vaager i Fjordens Munding en Flok paa over 100, der holdt sig her, til Vaagerne frøs til.

BJÆRGAND *(Fuligula marila)*. Det er kun sjældent, at Arten ses her. Af og til kommer en enkelt herind i Bunden af Fjorden, saaledes i Januar—Marts 1916, da der i lang Tid laa 1 eller 2 udfor mine Vinduer. I Slutningen af Januar 1917, da Fjorden frøs til, laa i Vaager i dens Munding en Flok Bjærgænder paa 30—40.

TAFFELAND *(Fuligula ferina)*. Ligesom de 2 foregaaende Arter kun en sparsom Gæst, ses mest i Maanederne Januar—April, undertiden paa Fjorden, hyppigere i Inddæmningen, hvor den jævnlig holder til med andre Arter. I 1912 saas en Han endnu 2 Maj. I Februar 1917, da Fjorden var ganske isdækket, blev en bragt mig, som var funden død paa Isen her udenfor.

HAVLIT *(Pagonetta glacialis)*. Medens Havlitten er en yderst almindelig Fugl ude omkring i Farvandene, kommer den kun sjældent herind mod Land; jeg har set den en Gang ved Iskanten 3—400 m fra Land, ellers kun følgende Gange: 19 Januar 1915 laa en i Fjorden tæt ved Land, og det meste af Februar 1916 laa 2 tæt inde under Land lige udfor mine Vinduer; det har vistnok været anskudte Fugle, der er søgt herind. — Jeg har aldrig hørt den trække herover.

HVINAND *(Clangula glaucion)*. Blandt Dykænderne er Hvinanden ubetinget den, der ses hyppigst her. Der er over dens Optræden noget ganske ejendommeligt, idet den til de forskellige Tider af Vintren søger forskellige Lokaliteter. Den begynder at vise sig om Efteraaret omkring 1 November, enkelte Aar dog allerede tidligt i Oktober. De første, der ses, er gerne unge

Fugle, der enkeltvis eller faa sammen holder til helt inde i Fjorden, undertiden sammen med andre Arter som Troldand, Pibeand og Hættemaage. Faar de Fred til at være her, kan der til hen i December holde sig en hel lille Flok herinde. Paa denne Tid begynder de at vise sig ude paa Fjorden i mindre Tal og holder sig nu her hele Vintren igennem. Er det klart Vejr, og jeg retter Kikkerten ud mod den Pynt af Landet, der begrænser Fjorden mod Øst, kan jeg i Januar—Marts næsten være sikker paa at se Hvinænder; af og til kommer de længere ind i Fjorden, ligger flokkevis ud for mine Vinduer; gaar man en Tur langs Kysten, ser man ogsaa Flokke ligge ret nær ved Land eller flyve omkring, og i stille Vejr hører man den næsten fløjtende Lyd af Vingeslaget, som har givet Fuglen Navn. Hvinanden er en udpræget Kyst- og Lavvandsfugl, ude paa det dybe Vand træffes den ikke. Besynderligt nok er de gamle Hanner langt overvejende i de Flokke, man ser her om Vintren i Modsætning til, hvad der er Tilfældet med forskellige andre Dykænder. Jeg ved ikke, om Hvinand og Toppet Skallesluger ligefrem søger hinandens Selskab, men sikkert er det, at de overordentlig ofte træffes sammen her i Fjorden; deres Føde er dog vidt forskellig: Skalleslugeren lever af Fisk, medens Hvinanden fortærer Muslinger og forskellige Smaadyr. Flokkene, hvori Arten forekommer, er aldrig meget store, paa 5—10—20—50 Stkr., men der kan være mange Flokke paa en mindre Strækning. — I Begyndelsen af Foraaret gaar den ind i Inddæmningen og ligger her paa det blanke Vand i Flokke paa 10—50, ofte overvejende gamle Hanner. De hører med til det karakteristiske Foraarsfugleliv i Inddæmningen og holder sig her til hen i April for saa gradvis at tage af. Det seneste Tidspunkt, jeg har set dem her, er 6 Maj.

SORTAND *(Oidemia nigra).* Det kan vel nu anses for fastslaaet gennem de Oplysninger, der i Tidens Løb er fremkomne her i Tidsskriftet, at »Gyvfuglen«, der i talløse Skarer ved Foraarstid trækker over Landet, er Sortanden. Her paa Sanatoriet hører jeg ogsaa jævnlig Fuglen trække om Foraaret, af og til om Efteraaret; den trækker her, som andetsteds, fra sidst i Marts til Begyndelsen af Maj, sparsomt i August—September. Dog har jeg hørt den allerede 11 Marts (1910); det var om Aftenen stille, mildt, foraarsagtigt + 7°; to Gange hørtes tydeligt en Flok flyve over; det seneste Tidspunkt, jeg har hørt den paa om

Foraaret, er 7 Maj s. A. Men jeg har ganske vist ogsaa hørt den paa et Tidspunkt, hvor jeg tidligere aldrig har hørt den trække, nemlig i Januar; 26 Januar 1916 staar der i min Dagbog: »Vejret stadig ganske mildt. Om Aftenen hørte jeg over Fjorden udfor mine Vinduer en lille Flok trækkende mod Nord.« Der hørtes saa ingen før 26 Marts.

Ind paa Fjorden kommer Sortanden aldrig; det er en Fugl, som her til Lands altid holder sig paa dybt Vand. Derimod er der om Vintren nok af dem ude omkring i Farvandene, hvor man kan se Flokke paa op mod Tusinde »Sværter«, som de kaldes af Jægere og Fiskere.

EDERFUGL *(Somateria mollissima)*. Inde paa selve Fjorden har jeg aldrig set den, men længere ude i Farvandene findes den i Mængde, undertiden ikke meget langt fra Kysten. Enkelte Gange har jeg ved at gaa langs Stranden, i gunstig Belysning og med god Kikkert kunnet se store Flokke ligge paa Vandet og flyve omkring 2 km og mere borte; ligeledes har jeg ofte set den omkring Svelmø, hvor den undertiden kommer ret nær til Land og ses staaende paa Sten i Stranden. Og sejler man i Vinter- og Foraarsmaanederne en Tur omkring i Farvandene, ligger der overalt Ederfugle, faa sammen eller i Flokke paa flere Hundrede; endnu i Maj, ja selv hen i Juni kan ses Flokke, endda af ganske antagelig Størrelse.

Kun en Gang har jeg truffet en Ederfugl inde paa mit egentlige Iagttagelsesfelt og det endda besynderligt nok i mit eget Hus. 15 November 1909 havde det været taaget, henad Aften klarede det op og blev Frost, medens Vinden, der havde været Sydvest, gik om til Nord. Der havde været Gæster hos os om Aftenen, og da Pigerne henad Kl. 12 kom ind paa deres Værelse, hvor Vinduet stod aabent, sad en pragtfuld Hanederfugl i Vindueskarmen og saa ind i Stuen. Den var tilsyneladende uskadt og lod sig uden videre tage; jeg satte den ned i Hønsegaarden og fodrede den med Blaamuslinger, som den villigt fortærede, men den døde efter nogle Dages Forløb.

LILLE SKALLESLUGER *(Mergus albellus)*. Nogen meget almindelig Fugl er den ikke her, men træffes dog af og til. 11 og 13 Marts 1910 saa jeg Han i Pragtdragt og Hun ligge mellem en Flok Hvinænder i Inddæmningen. Det er en kendt Sag, at

de to Arter ofte holder sig sammen; ser man dem ligge paa Vandet, er de meget forskellige, idet Skalleslugerhannens skønne og iøjnefaldende, sorte og hvide Tegning i lang Afstand skiller den fra Hvinanden. Men kommer Fuglene paa Vingerne, svinder Forskellen; Hannen ligner da i Størrelse, i Silhuetten og i Vingeslagene Hvinandens Han og adskiller sig flyvende langt mindre fra den, end naar de ligger sammen paa Vandet.

26 og 27 November 1911 laa der i Fjordens Munding nogle store Flokke Toppet Skallesluger, mellem hvilke fandtes en af denne Art; 31 Januar og 1 Februar 1915 laa der lige ud for min Bolig 3 unge Fugle sammen med en ung Hvinand; 30 og 31 Januar 1917 laa der i Vaager i Mundingen af Fjorden sammen med en Mængde andre Fugle 2 Hanner i Pragtdragt og 2 Hunner; Dagen efter saas atter en Han.

TOPPET SKALLESLUGER *(Mergus serrator)*. Blandt alle Andefuglene er den toppede Skallesluger den, der ses hyppigst og frembyder den bedste Lejlighed til Iagttagelse, idet den holder meget til paa Fjorden, ofte ligger lige udfor mit Hus; men ogsaa andetsteds findes den. Sejler man om Vintren ude i Farvandene, træffer man den ogsaa her; det synes den uden Forskel, om den skal fiske paa fladt eller dybt Vand; derimod gaar den i Modsætning til de to andre Skalleslugerarter saa at sige aldrig ind i fersk Vand; den kan i Mængde ligge inderst i Fjorden Dag efter Dag uden nogen Sinde at gaa ind i Inddæmningen. — Den træffes det meste af Aaret; September er den eneste Maaned, hvor jeg ikke har iagttaget den. Grunden er formodentlig den, at de Fugle, der yngler her, paa den Tid har Ungerne fuldvoksne og er trukne andetsteds hen, medens de talrige Skarer, der kommer nord- eller østfra for at overvintre her, endnu ikke har indfundet sig. Hen i Oktober begynder nogle at vise sig ude paa Fjorden, og sidst i Oktober eller først i November viser der sig Flokke baade ved Mundingen af Fjorden og længere inde. Fra denne Tid til sidst i Marts, undertiden hen i April, har jeg da daglig Synet af dem liggende rundtom paa Fjorden, ofte lige ud for mine Vinduer. Tallet er forskelligt; der kan være en halv Snes, undertiden op imod 50, og enkelte Gange har jeg talt en Flok paa 100 eller derover. Disse Flokke bestaar mest af Hunner og unge Fugle; af en Flok paa 30 er der sjældent mere end en enkelt udfarvet Han; de

unge Hanner antager vist først deres Pragtdragt hen paa Eftervintren. 22 Februar 1916 har jeg saaledes anført: »De unge Hanner er nu kommet i Pragtdragt, saaledes at man ser lige mange udfarvede Hanner og Hunner.«

Skalleslugernes Tid gaar væsentligt med at fiske, og man undrer sig over den uhyre Mængde, de fortærer. Hvis det var nyttige Fisk, vilde en Flok Skalleslugere ikke være rare at have i et Fiskevand, men saavidt jeg kan se, er det altid Hundestejler, som udgør deres Føde; og af disse findes der Millioner her, saa Spisekammeret er altid vel forsynet. Ude i Mundingen af Fjorden blander Arten sig ofte med Hvinænderne, inde i Fjorden ligger de næsten altid sammen med Hættemaagerne, men det er disse, der søger Skalleslugernes Selskab og ikke af de ædleste Bevæggrunde. Naar Flokken af Skalleslugere og Hættemaager ligger fredeligt sammen paa Vandet, ser det hele særdeles idyllisk ud; de ligger Side om Side, der er aldrig Uro eller Slagsmaal. Men saa snart Skalleslugerne begynder at dykke efter Fisk, forandrer Billedet sig helt. »Skalleslugerne kommer op med nogle smaa sprællende Fisk i Næbbet og sluger dem hurtigt, ivrigt forfulgte af Maagerne, der gør sig al tænkelig Ulejlighed for at tage Byttet fra dem; undertiden lister de sig svømmende bag paa Skalleslugerne eller flyver ned i Hovedet paa dem eller holder sig svævende over det Sted, hvor de kan se Skalleslugerne komme op, for saa at styrte sig ned over dem. Skalleslugeren basker henad Vandfladen for at undgaa Forfølgeren og dykker tilsidst under, naar den ikke paa anden Maade kan befri sig for Maagen; under Vandet kan den øjensynligt ikke sluge sit Bytte. Jeg har aldrig set en Maage faa nogen Fisk taget fra Skalleslugeren, ikke en Gang set den være nær ved det.« Saaledes som jeg her har skrevet ud af min Dagbog for 16 November 1912, har jeg siden atter og atter set det samme Skuespil opført, men hvor ofte jeg end har overværet det, har jeg aldrig set Hættemaagerne erobre en eneste Fisk. Stormmaager og Havmaager kan man ogsaa, men sjældnere, se drive det samme Spil.

Sidst i Marts eller hen i April forsvinder Skalleslugerne her fra Fjorden; i Farvandet omkring Svelmø ses de jævnligt i April—Maj liggende paa Vandet eller flyvende over Øen. Paa denne yngler der altid et eller flere Par. Reder har jeg fundet nogle Gange og af og til set Hunner med Ællinger. Man kan

vel nok sige, at Fuglen som Regel yngler ret sent, men der synes at være stor Forskel. Jeg har set smaa Ællinger sidst i Juni samtidig med Rede med Æg, og 17 August set Ællinger, der næppe var 8 Dage gamle.

STOR SKALLESLUGER *(Mergus merganser)*. I de første Aar, jeg var her, saa jeg den kun enkelte Gange, men i de

Fig. 16. Rede af Toppet Skallesluger paa Svelmø.

sidste 4 Aar har der i Aarets første Maaneder været en Del af dem, dels i Fjorden, dels — og hyppigst — inde i Inddæmningen, hvor de viser sig, saa snart der begynder at dannes Vaager i Isen. I Modsætning til, hvad der er Tilfældet med Toppet Skallesluger, er udfarvede Hanner her ofte langt i Overvægt; saaledes saa jeg 2 Februar 1916 en Flok paa 13, hvoraf de 10 var udfarvede Hanner. Hen paa Foraaret forsvinder de igen; de sidste har jeg set i de første Dage af April.

GRAAGAAS *(Anser cinereus)*. I den Egn, hvor mine stadige Iagttagelser falder, yngler Graagaasen ikke, men ellers er vel Sydfyn et af de Steder, hvor Fuglen her i Landet yngler talrigst; i Søerne ved Korinth, Arreskovsø og Nørresø yngler hvert Aar adskillige Par, ligeledes i Hvidkildesøerne Vest for Svend-

borg; i Sundet ved Faaborg har den tidligere ynglet og skal ogsaa have ynglet i Inddæmningen her. Som en af de tidligste Foraarsbebudere kommer den hertil over Midten af Februar og opholder sig nu i Inddæmningen i større eller mindre Tal i Resten af Februar, i Marts og en Del af April; i den Tid kan man næsten med Sikkerhed se nogle her. Tallet kan veksle ret stærkt; almindeligt er det at se en Flok paa 20—30, men jeg har set op til 70 paa en Gang. Naar vi nærmer os April, aftager Antallet, men i enkelte Aar kan dog nogle faa ses langt over Midten af April, ja endog først i Maj. I Inddæmningen opholder Gæssene sig enten oppe paa de højtliggende Græsstrækninger eller ligger svømmende paa det blanke Vand; ofte holder de ogsaa til oppe paa de store Engdrag op imod Nakkebølle. Om Natten sidder de ofte oppe paa den Vold, der gaar omkring hele det inddæmmede Parti, hvad tydeligt ses af den Mængde Ekskrementer, her ligger. Kommer man ved Foraarstid ud i Inddæmningen, faar man gerne hurtigt de sky Fugle paa Vingerne, og under lydelige Skrig, der ganske er Tamgaasens, flyver de om i nogen Tid for snart atter at sætte sig i en passende Afstand fra Mennesker; det er en af de mest sky Fugle blandt dem, der overhovedet holder til her.

Er de saa borte om Foraaret, gaar der en lang Tid, hvor man intet ser eller hører til dem, før der omkring 1 Juli kommer enkelte Flokke trækkende ned over Fjorden. Det er antagelig Fugle, der har ruget oppe i Søerne ved Korinth, og nu med deres udvoksne Gæslinger gaar til Søs. Saa gaar i Alm. atter en Tid, og nogle ses først hen i Oktober, da Flokke undertiden trækker over. Ofte formaar jeg ikke at afgøre Arten med Sikkerhed, men i adskillige Tilfælde har jeg været Fuglene saa nær, at jeg sikkert har kunnet bestemme dem til Graagæs. Ankomsttiderne for de enkelte Aar ser saaledes ud:

1910.	22	Februar,	2 fløj over Inddæmningen.
—	24	—	henimod 20 saas.
1911.	21	—	en Flok paa henimod 30.
1912.	21	—	om Aftenen fløj en Flok over.
1913.	28	—	flere mindre Flokke paa ialt 24 i Inddæmningen.
1914.	15	—	4 saas.

1915. 13 Februar, en Del hørtes flyve over Fjorden; næste Dag laa 22 i Inddæmningen.
1916. 27 — en Flok paa 16.
1917. 27 — en Flok paa 16.

SÆDGAAS *(Anser segetum)*. Omkring Midten af Oktober kommer Gaaseflokke trækkende over Egnen her, paa Rejsen sydefter; der kommer baade Sædgæs og Graagæs; men i mange Tilfælde er det ikke muligt at afgøre Arten. Ved enkelte Lejligheder har jeg dog kunnet konstatere, at det var Sædgæs, og i det hele mener jeg, at Flertallet af de Gæs, der kommer trækkende over i Oktober, hører til denne Art. 4 November 1914 kom en flyvende over Sanatoriet og lagde sig ude paa Vandet; 15 og 26 Oktober 1910 drog en Flok over, som efter Skriget at dømme var denne Art. 30 September 1917 gik jeg ude i Inddæmningen, da en Flok paa 10 kom flyvende over og efter nogle Sving satte sig paa Grønsværet; senere saa jeg dem herude i November. — Om Foraaret har jeg kun set dem her en enkelt Gang, idet jeg 5 Februar 1912 i Inddæmningen saa 2 Gæs, der fløj lavt over og efter Skriget at dømme var Sædgæs; 10 og 11 Februar saa jeg atter 2 her og saa nu med Sikkerhed, at det var denne Art. Har man tilstrækkelig god Kikkert, ses selv paa betydelig Afstand, om det er Graagaasens helt blegrøde Næb eller Sædgaasens paa den inderste Del mørktfarvede. Den mørke Farve paa Sædgaasens Hoved er iøvrigt ogsaa let kendelig.

KNORTEGAAS *(Anser torquatus)*. I Hovedtrækkene former Knortegaasens Optræden her sig saaledes, at der lidt hen i November, i nogle Aar ikke før i December, viser sig Flokke, der ligger en kortere Tid paa Fjorden for saa atter at forsvinde. Hen paa Foraaret, i Februar, undertiden først i Marts, kommer de igen, ligger ude i Mundingen af Fjorden og ude paa Søen. I stille Vejr ser man da Knortegæs spredte overalt paa Vandet, saa langt Øjet og Kikkerten rækker, og sejler man en Tur omkring i Farvandene, kan man se dem i tusindvis.

Jo længere man kommer hen paa Foraaret, des flere Gæs ses der i Fjorden; paa en Sejltur til Svelmø møder man dem i Mængde, og ofte har jeg hen i April fra Svelmø set dem ligge rundt om paa Vandet eller flyve i store Skarer. Ofte kommer

de paa denne Tid nær til Land, saa at man kan iagttage dem paa 50—100 m Afstand; paa smukke varme Dage er Luften fyldt med deres Knurren. Endnu hen i Maj ses de hyppigt, i enkelte Aar lige til Maanedens Slutning, men i ringere Tal; sidst i Maj høres undertiden store Træk over om Aftenen.

Som nævnt gaar Knortegæssene af og til tæt ind mod Land; i taaget Vejr, sjældnere i klart, kommer de ind i det inderste af Fjorden og kan ligge lige udfor mine Vinduer. Oftest ligger de dog noget længere ude i Fjorden, men deres Færd er let at følge i Kikkert; at der kan findes saa mange af disse store Fugle her i Farvandene er forstaaeligt nok, da deres Føde for en meget stor Del bestaar af den her alle Vegne voksende Bændeltang; ofte har jeg set dem græsse paa Grundene ved Lavvande eller set dem svømmende stikke Hovedet ned i Vandet og komme op med Tang i Næbbet. Følgende Uddrag af min Dagbog viser deres Forekomst i 1911:

20 Februar. Knortegæssene, som man ikke havde set noget til i adskillig Tid, laa i ret store Flokke herudfor.

7 Marts. Paa en Tur til Svelmø saas en Del.

31 Marts. De har i Aar slet ikke været inde i Bunden af Fjorden, men man ser dem jævnlig ligge ude ved Mundingen.

14 April. En Flok paa henved 300 laa ude i Fjorden.

27 og 30 April. Ligger i Mængde paa Fjorden tæt ved Kysten.

5 Maj. Ikke mere end 60 m fra Kysten laa en Flok paa henved et Par Hundrede ivrigt beskæftiget med at tage Føde op fra Bunden, tilsyneladende mest Tang.

7 — Ses daglig i større og mindre Flokke, ofte ret nær ved Land.

21 — Paa Svelmø saas en Flok paa ca. 150 trækkende højt mod N. O. Om Aftenen ved Titiden hørtes nogle trække over.

4 November. I Middags saas første Gang i Efteraaret nogle ligge i Mundingen af Fjorden, en Flok paa 50.

5 og 7 November saas atter en Del.

AGERHØNE *(Perdix cinerea).* Rundtom paa Markerne er Agerhønen en ret almindelig Fugl, der ofte ses i Flokke og om Foraaret parvis.

LILLE LAPPEDYKKER *(Tachybaptes minor).* Hvorvidt den yngler almindeligt her paa Sydfyn, ved jeg ikke, indenfor mit Iagttagelsesomraade findes den ikke som Ynglefugl. Jeg har kun set den i Efteraarene 1916 og 17 liggende inde i Bunden af Fjorden. Første Gang var 14 September 1916, da der laa en Flok paa 14 inderst i Fjorden; deraf var de 3 gamle Fugle, Resten vistnok alle Unge, deriblandt en eller to, som endnu havde Rester af Stribningen paa Hals og Hoved. Flokken laa her nu i nogen Tid, men svandt ind, tildels vistnok fordi der blev gjort Jagt paa dem. De var ikke svære at komme nær; jeg prøvede en Dag at sejle ud til dem med Motorbaad og kom ind midt imellem de dykkende Fugle. 8 Oktober var der 5 tilbage, 15 Oktober 2, og 29 Oktober saas den sidste. — Jeg tænkte, at det var rent tilfældigt, at en Flok det Aar var kommen ind i Fjorden, men i 1917 viste de sig atter. 10 September laa der i Bunden af Fjorden 3 sammen med 3 Pibeænder; de holdt sig saa til sidst i Oktober i noget vekslende Tal, først blev der 4, saa 5, og saa tog de atter af. De laa i Almindelighed alene, havde intet Samkvem med Maager og Pibeænder, som stadig laa i Nærheden; de holdt sig stadig paa de samme Steder, kom øjensynlig aldrig længere ud i Fjorden. De var i evig Uro, dykkede ustandseligt, men kun faa Sekunder ad Gangen; de fleste andre dykkende Fugle ligger dog en lang Tid roligt paa Vandet, men det gør denne ikke, det er ofte svært at faa iagttaget den enkelte Fugl tydeligt.

TOPPET LAPPEDYKKER *(Podicipes cristatus).* Skønt den yngler paa alle større Søer her i Egnen, har jeg ingen Sinde truffet den indenfor mit egentlige Iagttagelsesomraade.

GRAASTRUBET LAPPEDYKKER *(Podicipes griseigena).* Den hører til de sikre Ynglefugle i Inddæmningen, omend i meget forskelligt Tal, og den er en af de første Foraarsbebudere. Allerede sidst i Februar ses og høres den, altid kun enkelte til at begynde med; saa tager de til hen i Marts, og man kan da se dem i ret stort Tal, ofte paa et enkelt Sted en halv Snes. Hen i April forsvinder en Del, der kun har været paa Træk, men et større eller mindre Tal bliver tilbage og yngler.

Naar de kommer om Foraaret, er de ofte endnu delvis i Vinterdragt, men hen i Marts antager de altid Sommerdragten. De synes at være parrede ved Ankomsten og holder sig næsten

altid parvis. Saa snart de er komne, og Vejret ikke er altfor barskt, lader de høre deres ildeklingende Parringsskrig. Det er ikke svært at finde en Sammenligning; Skrigene lyder ikke saaledes som Lommens, som om et Menneske var i Livsfare, langt mere som om et Svin var det; men kønt eller grimt, det hører nu en Gang med til Foraarets natlige Koncert. Sidst i April

Fig. 17. Rede af Graastrubet Lappedykker; tilvenstre ses Reden med Æggene dækkede, tilhøjre med de dækkende Plantedele fjernede.

ophører Parringsskriget for Størstedelen, og Redebygningen begynder. Rederne anbringes paa lavt Vand inde mellem Rørbevoksningen; fra Land kan man først paa Foraaret, før Rørene vokser til, ofte tydeligt se Fuglene ligge paa Rederne; disse ligger spredt, ofte i Nærheden af Hættemaagernes og Blishønsenes Reder; i 1913 og 14 ynglede der dog saa mange — mindst en Snes Par — paa et ikke stort Terræn, saa man næsten kunde tale om en Koloni; siden har der ynglet ganske faa Par hvert Aar, uden at der kan findes særlig Grund til deres Aftagen. 26 April 1914 stagede jeg i en lille Pram omkring i Inddæmningen og fandt henved en Snes Reder med fra 2—5 Æg i hver; men i en Del var Kuldet ikke udlagt. Reden, der bestaar af halvforraadnede Plantedele, ligger paa fugtige Steder og er selv fugtig; det er besynderligt, at der kan blive Varme nok til at udruge Æggene. Ofte er det berettet om Lappedykkerne, hvorledes de dækker Æggene, naar de forlader Reden, og det stemmer ogsaa godt nok; naar jeg er kommen til Rederne, har

Æggene de fleste Steder været dækkede af en Klump af Plantedele, lignende Redematerialet; man mener, at Fuglene har Stoffet liggende parat til det samme Brug, og det er troligt nok, da de dog næppe giver sig Tid til at samle det, før de gaar af Reden. Man skal kende dette Træk hos Fuglen, naar man søger efter dens Rede, da man ellers vil sejle forbi den i den Tro, at det er tilfældigt sammendrevne Plantedele, eller i hvert Tilfælde en ubeboet Rede. Min 10aarige Søn, som en Gang var med, kaldte det »Reder med Laag paa«. —

Sidst i Maj og i Juni ser man ikke meget til Lappedykkerne; de holder sig paa denne Tid med Ungerne inde mellem Rørene, ses kun nu og da udenfor. Saasnart Ungerne er udvoksne, forsvinder Familien fra Inddæmningen og ses kun lidt Resten af Aaret. Et Aar, 1915, kom der i September 6 og opholdt sig en Maanedstid i det inderste af Fjorden; den ene var en Gammel i Overgang til Vinterdragt, de andre Unge. I Oktober 1917 saas enkelte Gange en i Fjorden.

Om Vintren opholder der sig efter Jægernes Udsagn en Del ude i Farvandene, og selv har jeg ogsaa set nogle her, men ind i Fjorden kommer de yderst sjældent; dog saa jeg 15 Januar 1915 en ligge ude i Mundingen. Ved Foraarstid ligger af og til enkelte i Fjorden.

Følgende Ankomsttider har jeg optegnet:

1910. 24 Februar, 2 saas.
1911. 1 Marts, en enkelt.
1912. 8 — 4 saas.
1913. 8 — nogle.
1914. 22 Februar, nogle.
— 5 Marts, 10.
1915. 31 — den første hørt.
1916. 19 — 3 saas.
1917. 5 April, første Foraarsdag, ingen; 6 April, nogle Par laa skrigende i Inddæmningen.

Selvfølgelig behøver disse Ankomsttider ikke at betyde meget, naar en Fugl holder til ude i Farvandene og med først indtrædende milde Vejr søger ind til Ynglepladsen.

SORTSTRUBET LOM *(Colymbus arcticus)*, RØDSTRUBET LOM *(Colymbus septentrionalis)*. Ude omkring i Farvandene er Lommerne, særlig den rødstrubede, almindelige om Vintren og

kan ses i stort Tal, naar man sejler en Tur. Herind paa mit Iagttagelsesomraade kommer kun sjældnere nogen, men det hænder dog af og til, at en enkelt ses herinde i Fjorden, liggende paa Vandet eller flyvende over. I Begyndelsen af December 1909 laa i en Ugestid helt herinde ved min Bolig en Sortstrubet Lom, som jeg ofte havde Lejlighed til at iagttage. Den laa stadig og fiskede, idet den af og til dykkede, men ligesaa ofte blot svømmede fremad med Næbbet under Vandet og ofte kom op med en Fisk i Næbbet, saavidt jeg kunde se en Hundestejle. Det saa ud, som dens ene Vinge var beskadiget.

ENGSNARRE *(Crex pratensis).* Selv har jeg ikke iagttaget den, men den findes vel nok her i Egnen; [i Juni 1915 blev der saaledes sendt mig en gammel Fugl, der var fundet død en Milsvej herfra.

RØRVAGTEL *(Porzana maruetta).* I Inddæmningen har jeg aldrig set den, men mener, at det er dens Skrig, jeg jævnlig hører derude, ogsaa om Aftenen fra Luften. 22 Oktober 1915 blev der fra Faaborg sendt mig en levende Fugl, der antagelig var fløjet mod en Telefontraad; den blev sat i Bur og syntes straks at befinde sig meget vel herved, idet den slet ikke fløj forvildet om, som indfangede Fugle ellers gør. Jeg satte den saa i et stort Bur ude i Parken sammen med nogle Undulater, og her følte den sig meget vel tilpas. Dens Hovedføde var Regnorme, men det Frø, Undulaterne levede af, tog den ogsaa gerne. I Begyndelsen var den meget sky, forsvandt straks, naar man nærmede sig, ind bag nogle Græstørv, hvor den havde sit Skjulested. I Vintrens Løb overvandt den nogenlunde sin Skyhed, saa man kunde faa Lejlighed til at iagttage den overordentlig yndefulde lille Fugl. En Nat gik Tp. ned til ÷ 16°, men Kulden syntes kun at anfægte den i ringe Grad. Med Undulaterne forligedes den godt, men noget nærmere Forhold mellem de to Arter var der ikke. Vintren igennem blev den i Buret for hen paa Foraaret at tjene Kunsten, idet den blev malet af Gerhard Heilmann; derpaa blev den sluppet ud i Inddæmningen, hvor den forhaabentlig traf Slægtninge.

BLISHØNE *(Fulica atra).* Paa en mild Aften sidst i Februar eller først i Marts høres Blishønens Skrig ude over Fjorden; den næste Dag kan jeg saa gaa ud og træffe de første i Inddæmnin-

gen. Først er der et eller enkelte Par, saa tager Antallet til lidt efter lidt; lidt hen i Marts kommer en halv Snes, senere en hel, og hen i April kan man paa enkelte Dage se de sorte Pletter med den hvide Blis overalt paa Vandet; en Gang opgiver Dagbogen, at der er en Mængde, saa at der paa et Sted ligger 50 sammen, en anden Gang nævnes, at der er set 100. Fuglene ligger paa Vandet, gaar som Høns paa de tørre Steder, letter en sjælden Gang, undertiden i en hel lille Flok, stryger lavt hen over Vandet; højt i Luften ser man dem sjældent flyve. Blishønen faar jo Skyld for at være stridbar, men jeg synes egentlig ikke med Rette; de lever her i Inddæmningen i god Forstaaelse med Lappedykkerne og de forskellige Andearter; man ser dem ganske vist af og til jage efter hinanden, baskende hen over Vandet, men det er vist Parringsleg mere end Strid. Deres Kluk høres om Aftenen ikke blot fra Inddæmningen, men også ud over Fjorden og inde over Sanatoriet; jeg tror, det forholder sig saaledes, at medens de om Dagen ligger stille og meget sjældent flyver, saa foretager de om Aftenen Flyveture rundt i Egnen maaske ud paa Fjorden.

Sidst i April kan man saa, naar man gaar rundt om Inddæmningen, se Blishønsene ligge paa Reder i ret stort Tal, spredt over hele Terrænet, men oftest saadanne Steder, at man kun kan komme i Baad til Reden; paa samme Tid ser man paa en Tur omkring Inddæmningen en Mængde tomme Skaller af Blishønseæg, som Kragerne har hentet sig. Ialt bliver der vel højst 20—30 Par for at yngle, medens Resten trækker andetsteds hen. For at se lidt nærmere paa Rederne, har jeg adskillige Gange ved Foraarstid i en Pram staget mig igennem Inddæmningen paa Kryds og Tværs; man kan saa lade Fartøjet glide lige op langs Kanten af den ret høje Rede. Det er mange Materialer, der gaar med til den; de laveste Dele ligger i Vand, men det øverste bestaar af friske Rør og Siv, hvor Æggene kan ligge fuldstændig tørre; 26 April 1914 fandt jeg 3 Reder med fra 5—7 Æg, 10 Maj s. A. 5 Reder med 1, 6, 9, 13 og 17 Æg; det sidste kolossale Antal maa dog vist hidrøre fra 2 Hunner, der har lagt i samme Rede; det kniber øjensynligt for Blishønsene at blive af med alle Æggene i deres egne Reder, siden de lægger hos hinanden, og hvad der er endnu besynderligere, hos Hættemaagerne; 11 Maj 1914 fandt jeg saaledes Blishønseæg i 3 Hættemaagereder; i en Rede 3 Maageæg og 3 Blishønseæg, i en 3 og

2, i en 3 og 1; tæt herved laa en Blishønserede med 11 Æg. Maagerne ruger væk paa Blishønseæggene, men om de faar dem udklækkede, og hvad der bliver af Yngelen, fik jeg ikke Lejlighed til at se. Men ogsaa det omvendte kan ske, at Hættemaagerne lægger deres Æg hos Blishønsene, saaledes som det ses paa hosstaaende Billede. Fuglen yngler øjensynlig ret uregel-

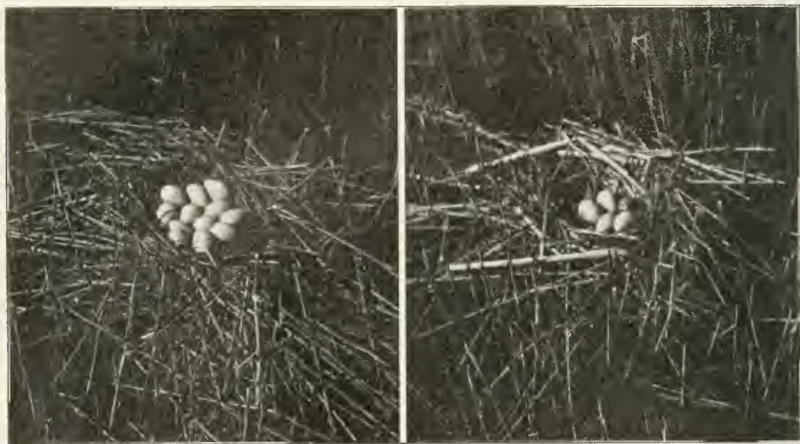

Fig. 18. Blishønsereder. I Reden tilhøjre ligger foruden de 4 Blishønseæg et Hættemaageæg.

mæssigt; først i Juni kan man finde nogle Reder med nyudklækkede Unger, andre øjensynlig nybyggede. — Morsomt er det at se de ganske smaa Unger; en sælsom Tilskikkelse giver dem næsten en Tropefugls Pragt med de stærkt røde Dunfjer paa Hovedet, og de nøgne blaa Partier, saa lidt lignende den voksne Fugls sorte og hvide Farver. — I Juli holder de Gamle og Ungerne sig skjult mellem Rørene, og i August forsvinder Familien, antagelig ogsaa fordi der ofte om Eftersommeren er for tørt i Inddæmningen; de gaar vistnok paa denne Tid op i de større Søer; i Gravene ved Nakkebølle ligger ofte en Del til langt hen paa Efteraaret.

Undertiden kan det hænde, at Fuglene holder til her paa Fjorden, maaske naar Frosten driver dem ud fra Søer og Grave. Saaledes laa der i Januar og Februar 1914 stadig nogle paa Fjorden udfor mine Vinduer. Det begyndte med, at der Nytaarsdag var 1, og den laa her alene i 3 Uger; saa kom der nogle flere, saa der ialt blev en lille Flok paa 8, der snart blev

til 10. Nogle gik bort igen, men hele Februar holdt der sig 6 i Flok; saa fløj de antagelig over i Inddæmningen, hvor der 5 Marts laa et halvt Hundrede; ogsaa i Februar 1915 saa jeg enkelte herude; 29 og 30 Januar 1917 laa der i Vaager i Mundingen af den ellers tilfrosne Fjord et halvt Hundrede, sammen med en Mængde andre Fugle.

Ankomsttider om Foraaret betyder selvfølgelig ikke meget hos en delvis overvintrende Fugl; i Inddæmningen saas de første paa følgende Tider:

1910. 27 Februar, 2.
1911. 3 Marts, 2.
1912. 8 — 2.
1913. 8 — enkelte.
1915. 24 — en Snes. (Inddæmningen havde hidtil været tilfrosset).
1916. 19 — en halv Snes.
1917. 6 April, enkelte (det havde frosset stadig i Marts).

RØRHØNE *(Gallinula chloropus)*. Skønt Rørhønen overvintrer mange Steder her i Egnen, kommer den oftest ret sent i Inddæmningen, viser sig i denne ikke før i Begyndelsen af April; der kan paa den Tid være op til en halv Snes. Mærker den sig iagttaget, søger den gerne ind i Rørene, men den er i langt højere Grad end nogen af dens Slægtninge tilbøjelig til at tage til Vingerne, saa man hyppigt ser den stryge lavt hen over Rørene. Inde fra disse lyder dens vredt klingende, kraftige Skrig og — især henad Aften — dens mange forskellige mærkelige Parringslyd. Nogle Par yngler i Inddæmningen; jeg har adskillige Gange fundet dens Rede her, og ved Andejagterne sidst i Juli tager Hundene gerne en Del unge Fugle. Oppe ved nogle Vandhuller ved Nakkebølle yngler den ogsaa, lige ved Vejen. Hen paa Efteraaret i Oktober—November ses jævnlig nogle, og i et Mosedrag N. V. herfor har jeg set en Del i December. Den synes i langt højere Grad end Blishønen at være Standfugl eller i hvert Tilfælde kun at lade sig fordrive af stærkere Kulde.

9 Januar 1917 blev jeg meget forbavset ved at se en Rørhøne inde i en aflaaset Indhegning nede ved Stranden, der var brugt til Maagebur; det var højst mærkeligt, at den var kommen her-

ind, da der kun fandtes et enkelt Sted, hvor den kunde slippe igennem, endda var dette Hul under Vandet; ud kunde den heller ikke komme, og den opholdt sig her i den meget rummelige Indhegning i en 8 Dages Tid og blev fodret; jeg slap den saa ud og saa den ikke mere.

TRANE *(Grus cinerea)*. Kun en Gang har jeg set den her, 5 September 1913, da en gik i Inddæmningen sammen med 4 Hejrer.

VIBE *(Vanellus cristatus)*. Blandt de større Fuglearter er der ingen, der ses i saa stort Tal og yngler i saa stor Mængde som Viben, naar man fraregner den i de senere Aar saa talrige Hættemaage; og Viben ses og høres en stor Del af Aaret; jeg har iagttaget den her i alle Aarets Maaneder, men dens Forekomst i December og Januar er dog ganske undtagelsesvis. Naar man fraregner de beplantede og bebyggede Steder, er Viben at træffe overalt; den færdes langs Fjordens Bredder og paa Svelmø, bygger i Inddæmningen, hvor den For- og Efteraar findes i Tusindtal, den søger jævnlig Føde paa Græs- og Brakmarker, paa Enge og i Moser. I Luften ses ofte Flokke, der drager fra det ene Sted til det andet, og For- og Efteraar ses af og til trækkende Flokke, selv om det ikke er meget hyppigt.

Saasnart det bliver den mindste Antydning af Foraar, har vi Viben her. Som jeg tidligere har paavist, er det umuligt selv for et lille Land som Danmark at sige om en Trækfugl, at den ankommer til den og den Tid; det ses saa tydeligt med Viben. Efter H. Winges mangeaarige Optegnelser i Fyrberetningerne viser den sig ved Hellerup oftest først hen i Marts; i Haslev saa jeg den gerne de sidste Dage af Februar, men herovre er den oftest langt tidligere paa Færde, som det vil ses af følgende Ankomsttider:

1910.	22 Februar,	en Flok paa over 100.
1911.	21 —	3 saas.
1912.	28 —	en Flok paa 9 og en paa henimod en Snes.
1913.	8 —	2 saas.
1914.	10 —	en Flok paa 25.
1915.	14 —	en enkelt saas.
1916.	4 Marts, en	Flok paa henved 20.
1917.	27 Februar,	en halv Snes.

Det er med Viben som med de allerfleste andre Trækfugle, at der først ses enkelte eller mindre Flokke, der saa efterhaanden vokser; i Løbet af Marts forøges Tallet, og de kan paa den Tid ses i Inddæmningen i Flokke paa Hundreder; der kan være flere eller færre, men Viber er man altid sikker paa at se. Saalænge det er koldt, holder de sig sammen i Flokke, sidder paa de høje Steder i Inddæmningen, gaar paa Engene eller oppe paa Markerne; i den kolde Marts i 1917, da Inddæmningen var tilfrossen, kunde man stadig se dem gaa og søge Føde paa Markerne; de var ganske frygtløse, saa man kunde komme dem faa Skridt nær, øjensynligt var de stærkt medtagne af Sult. Bliver det varme Dage, opløses Flokkene, Fuglene holder sig parvis og hele Inddæmningen lyder af deres Skrig; kommer der atter Kulde, samler de sig paany i Flokke. I første Halvdel af April ser man dem dels parrede, dels i Flokke; i Maanedens sidste Halvdel er Flokkene sjældnere men kan dog endnu træffes. Paa denne Tid begynder Æglægningen, og Rederne findes i ret stort Tal i Inddæmningen og paa Engstrækninger i Nærheden, ellers overalt paa Marker og Enge, inde i Landet og ved Stranden; hen i Maj træffes stadig Reder. Nu tier Fuglene, og Omsorgen for Ungerne optager dem. Hen i Juni er en stor Del af Ungerne flyvefærdige; nogle Familier slaar sig sammen og strejfer rundtom efter Føde, søger ofte ud til Kysten; om Aftenen sent hører jeg dem flyve over Fjorden; de Unges hæse Skrig er let kendeligt fra de Gamles. I Juli bliver de sidste Unger flyvefærdige, men der er en lang Tid tilbage inden Afrejsen; de selskabelige Fugle samles nu i større Flokke, og i August—Oktober ser man allevegne større Skarer, der drager rundtom efter Føde; snart er der mange Hundrede i Inddæmningen, en anden Dag slet ingen, men saa kan de træffes paa Svelmø, i Eskemose eller et Sted paa Markerne. Ofte ser man dem i denne Tid i Luften, paa Vej fra det ene Sted til det andet. Størst og mest samlede bliver Flokkene i Oktober henimod Afrejsens Tid; der kan da ses Tusinder sammen. Viben er ret tavs paa denne Tid, men er Vejret smukt og varmt, kan den endnu faa Foraarsfornemmelser, og en Del lader Parringsskriget høre som paa en Martsdag. Paa denne Tid er ofte Stære, Hjejler og Maager blandede i Flokkene.

Hvorlænge Viben bliver, afhænger af, hvornaar den første Nattefrost kommer; den har gerne en mægtig Evne til at forjage

Fuglene, men dens Indtræden er højst forskellig. Medens det under mit 14aarige Ophold i Haslev var almindeligt, at der kom Nattefrost de sidste Dage af September, fryser det sjældent her før langt hen i Oktober, undertiden først hen i November. I de fleste Aar rejser Hovedmængden af Viber sidst i Oktober; jeg mener en Dag at have set noget af Afrejsen, 30 Oktober 1912; der staar herom i min Dagbog: »Efter nogle Dages stærk Blæst var det nu ret mildt og stille Vejr med Tp. op til 11°. Om Formiddagen trak adskillige Vibeflokke paa vel ialt 100 højt til Vejrs lige mod Syd; de var smukt ordnede i Linjer og Kiler.« I November er de fleste borte, men der kan, særlig i Maanedens første Halvdel, endnu ses Flokke paa et Par Hundrede, undertiden langt flere; i Maanedens sidste Halvdel er kun faa tilbage, og kun en Gang har jeg set nogle holde sig ind i December. Maaske kan det have nogen Interesse at se de Tidspunkter, paa hvilke Viben sidst er bemærket de enkelte Aar:

1909.	14 November,	endnu en Flok paa 100.
1910.	9 —	nogle Flokke.
1911.	14 —	nogle.
1912.	3 —	en Flok fløj lavt over Fjorden.
1913.	2 —	en Flok paa henimod 100.
1914.	14 —	en Flok paa mindst 5—600.
1915.	22 Oktober,	nogle fløj over.
1916.	29 —	nogle Flokke paa omkring 100; 26 November 1 saas.
1917.	28 —	en Flok paa henved 1000.
—	3 December,	3 saas.

Egentligt Træk af Viber ses ikke meget, men af og til kan man dog sidst i Marts og i April paa klare Dage se Vibeflokke bevæge sig højt oppe mod Nord, i deres hurtige, støtte Rejseflugt, ligesom jeg ogsaa blandt de Fugle, der paa gode Trækdage i Oktober ses dragende mod Syd, har set Viber.

Af min Dagbog for 1914 har jeg uddraget nedenstaaende Optegnelser:

10 Februar. Stille, Solskin, let diset, nærmest som en Aprildag. I Haven blomstrer Vintergæk, Dorothealiljer, tidlige Crocus *(susianus)*. I Inddæmningen kun Is paa enkelte Steder, ellers aabent Vand. Vibe saas i Flok paa 25 sammen med Stære.

11 Februar. Vejret som igaar, Tp. op til + 6°. Viber i langt større Tal end igaar, spredte i Inddæmningen; en enkelt Flok paa 70.
19 — Vejret stadig mildt; talrige Viber spredte i Inddæmningen; desuden en Flok paa mindst 150.
22 — talrige saas, enkelte med Parringsskrig og -Flugt.
27 — en vældig Flok sammen med Stære.
15 Marts, overalt i Inddæmningen i Masse.
31 — ses overalt i Inddæmningen, for en Del i Flokke.
3 April, i Flokke og parvis, nogle vistnok rugende.
29 — 4 Reder med 4 Æg i hver.
I Maj anføres væsentlig, at den saas talrig.
15 Juni, viser sig nu i mindre Flokke.
20 August, i hundredevis paa Svelmø.
19 September, i Eskemose vældige Flokke paa mange Hundrede.
8 Oktober, i Inddæmningen Flokke paa mindst 1000.
10 — en Flok paa ca. 20 trak mod S. Ø.
28 — i Inddæmningen i hundredevis, ikke samlede i Flokke, men spredte over det hele, til Dels skrigende som paa en Foraarsdag.
8 November, stille, noget diset; første Gang godt Vejr efter længere Tids Regn og Storm. I Inddæmningen fandtes de i saa stor Mængde, som jeg endnu ikke har set dem dette Efteraar; da der et Sted blev løsnet et Skud, fløj alle Flokkene op, og jeg prøvede løseligt at tælle; der var mindst 800 i Luften paa en Gang. De fandtes spredt over hele Inddæmningen, skreg som om Foraaret.
14 — paa Marken en Flok paa 5—600.
29 — 3 saas.
30 December, 3 i Inddæmningen.

STRANDHJEJLE *(Charadrius sqvatarola)*. Den er en sikker, om end ikke meget talrig Gæst i Eftersommeren. Hen i August ses enkelte i Eskemose og paa Svelmø, ofte gamle Fugle i fuld Sommerdragt med den pragtfulde sorte Underside. I September og første Halvdel af Oktober ses ligeledes nogle, nu kun unge Fugle, oftest kun faa Stykker, undertiden en halv Snes sammen, jævnlig i Flok med Ryler. Efter Midten af Oktober er dens Forekomst en Undtagelse, dog har jeg set den 1 No-

vember. Enkelte høres undertiden i August—September, flyvende over om Aftenen. Ind i Fjordens indre Del kommer den kun undtagelsesvis.

Strandhjejlen kan man ofte let nærme sig, uden at den flyver; den er en af de Fugle, som man lettest lokker til sig ved at efterligne dens Skrig, og jævnlig kan man faa den ganske nær. En Dag laa jeg skjult i min Have og fik ved at fløjte, i lang Tid en til at flyve frem og tilbage langs Strandkanten nedenfor Haven, søgende efter den formodede Kammerat.

I de unge Fugles Dragt kan de undertiden være vanskelige at skelne fra Hjejlen; hører man Skriget, er det let nok, og faar man dem paa Vingerne, røbes Strandhjejlen af dens i Flugten let kendelige sorte Fjer paa Vingens Underside nærmest Kroppen (Axillarfjerene).

HJEJLE *(Charadrius pluvialis).* Den viser sig om Efteraaret ligesom Strandhjejlen, men mindre regelmæssig, træffes i enkelte Aar ved Foraarstid. Det er næsten udelukkende i Inddæmningen og paa Markerne og Engene der omkring, at den høres. Om Foraaret ses af og til enkelte trække over, og i Inddæmningen kan undertiden Smaaflokke ses i April, oftest sammen med Viberne; i 1914 saas nogle allerede 11 Marts. — Saa træffes den først hen i September, men ikke hvert Aar; nogle Aar kan der paa den Tid ses enkelte i Vibeflokkene, røbende sig ved deres Skrig, andre Aar ses Smaaflokke. Kun i 1912 saas den i større Tal, idet der sidst i September og i første Halvdel af Oktober saas Flokke paa 10—20—40, en enkelt Dag (17 Oktober) en Flok paa henved 100.

PRÆSTEKRAVE *(Ægialitis hiaticula).* Her som vel ved det meste af Danmarks Kyster er Præstekraven en hyppig Fugl baade i Yngle- og Træktiden. Den kommer tidligt, sidst i Februar eller først i Marts. Flere Aar har jeg set de første paa et Stykke Pløjemark ved Inddæmningen, hvor den ellers ikke ses paa andre Aarstider. Paa Svelmø var den i tidligere Aar almindelig; der ynglede adskillige Par, men nu er den ligesom de andre Ynglefugle næsten forsvunden derfra. I Foraarsmaanederne kunde man altid træffe den derovre; i Juli saas den i Flokke og i August—September i mindre Selskaber, oftest sammen med dens trofaste Kammerat, Rylen, undertiden med en

Del andre Smaavadere. Der vedblev saa at være nogle til sidst i September, medens jeg aldrig har truffet den i Oktober. I 1917 ynglede øjensynligt adskillige Par i Eskemose.

De to andre Præstekravearter har jeg aldrig truffet her i Egnen.

STRANDSKADE *(Hæmatopus ostreologus).* I de Aar, jeg har boet her, har Strandskaden stadig holdt til som Ynglefugl paa Svelmø; herind i Fjorden kommer den saa at sige aldrig. Den indfinder sig først i Marts, undertiden maaske før, og træffes saa hele Foraaret igennem paa Svelmø, ofte staaende paa Stenene ude i Stranden; her ruger altid enkelte Par, og Reden har jeg fundet næsten hvert Aar, som et Kuriosum en Gang midt i et Hjulspor paa Kørevejen gennem Øen, der dog langtfra befærdes hver Dag. Endnu i August ses enkelte paa Svelmø, men de trækker forholdsvis tidligt paa Eftersommeren ud til de aabne Kyster.

STENVENDER *(Strepsilas interpres).* Jeg har kun set den en Gang ved Foraarstid 3 Gange om Eftersommeren paa Svelmø, altid i Selskab med andre Vadere.

LILLE REGNSPOVE *(Numenius phæopus).* Den ses og høres de fleste Aar, men aldrig i synderlig stort Tal. Det er en af de sene Trækfugle, der først viser sig i første Halvdel af Maj; allerede hen i Juli vender de første tilbage paa Trækket sydefter, træffes af og til i August—September. Stundom ses nogle paa Svelmø, men de fleste berører ikke Landet her, trækker kun over, let kendelige ved deres Skrig; det er oftest om Dagen, man hører dem trække, ikke om Aftenen som Storspoven.

STORSPOVE *(Numenius arqvatus).* Den hører til de faste aarlige Gæster, viser sig paa For- og Efteraarstrækket. Den høres, naar den trækker over om Natten, ofte i stort Tal, undertiden om Dagen, den ses ved Stranden, paa Svelmø og i Inddæmningen, men Tallet, hvori den viser sig, er sjældent ret stort og naar ikke op til de Mængder, hvori Fuglen kan træffes andetsteds her i Landet; oftest er det nogle faa Stykker, man ser sammen; en Flok paa 10 er allerede stor, og de største

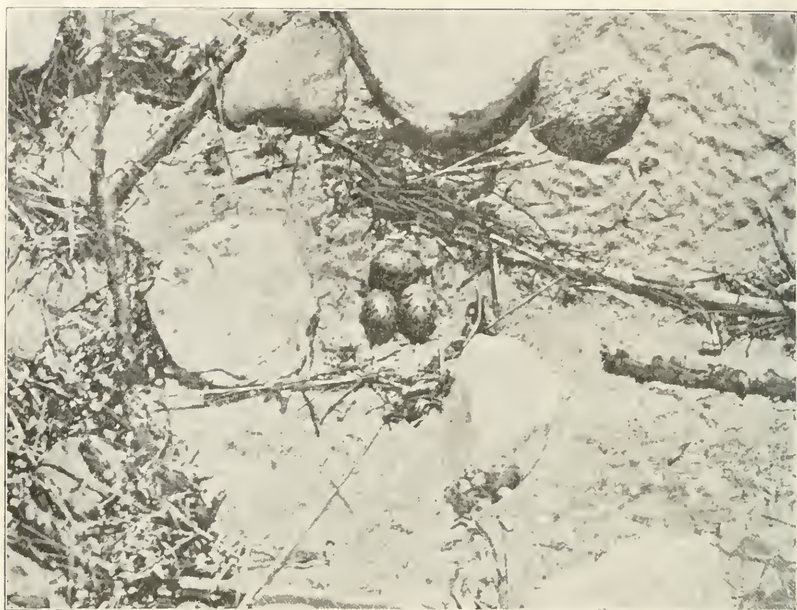

Fig. 19. Æg af Strandskade i Sand. Foroven tilhøjre ses Fuglens Fodspor.

Fig. 20. Æg af Strandskade med Underlag af Smaasten.

Flokke, jeg har set, var paa omkring en Snes. Tiden, hvor den høres paa Foraarstrækket, er April; i 1914 fløj en Del over om Aftenen 31 Marts, medens jeg allerede 21 Marts havde set nogle paa Drejø; endnu i første Halvdel af Maj kan nogle ses og høres. Arten hører til dem, der indleder Efteraarstrækket; i 1911 og 1917 hørte jeg den allerede 26 Juni; i Juli—August ses de ret hyppigt; enkelte Aar træffes nogle i September; 17 Oktober 1913 fløj en skrigende over Fjorden, og 28 November 1915, efter at det havde været Frost ned til ÷ 10°, fløj en omkring nede ved Stranden.

At Storspoven hører til de Fugle, man kan fløjte til sig, ved alle Jægere. I min Dagbog staar for 27 Juli 1915: »Igaar hørtes en Storspove over Haven; ved at efterligne dens Skrig fik jeg den til at standse, og den samt 2 andre fløj i nogen Tid kredsende over Haven«, og for 18 August 1916: »For nogle Dage siden fløj en lille Flok forbi, medens jeg sad i min Have; jeg fløjtede dem til mig, saa de kom nær ind over mit Hus.«

KOBBERSNÆPPE *(Limosa lapponica)*. Det er sparsomt, den ses, og altid kun paa Efteraarstrækket; oftest er der faa sammen; en Gang har jeg set et større Antal, en Flok paa 20, trækkende over. Svelmø er væsentlig det Sted, hvor jeg træffer den; her gik 9 September 1917 tre lidt ude i Vandet, ustandselig søgende Føde i Sandbunden; det, de fangede, saa ud som lange Orm, var rimeligvis Sandorm; de var forbausende lidt sky, lod mig rolig komme dem paa 10 m Afstand og fløj saa endda kun et lille Stykke.

STOR KOBBERSNÆPPE *(Limosa ægocephala)*. Kun 2 Gange har jeg set den, begge Gange i Inddæmningen, begge Gange ved Foraarstid. 21 April 1913 saa jeg den her sammen med en Rødben, 16 April 1916 sammen med 4 Rødben og 1 Brushane.

MUDDERKLIRE *(Actitis hypoleuca)*. Den er en regelmæssig Gæst paa Trækket, kommer til bestemte Tider og opholder sig paa bestemte Steder. Den hører til de Arter, der viser sig omkring 1 Maj, er set paa følgende Tider:

1910. 29 April, en enkelt.
1912. 12 Maj, 2 ved Aaen.
1915. 30 April, 1 ved Aaen.
1917. 1 Maj, 1 saas.

Om Foraaret ses den ret sparsomt; der er ved Aaen langs Inddæmningens Østside enkelte Steder Bugter med Dynd; her kan man næsten sikkert træffe den. 14 Maj 1912 havde en lille Flok paa 7 sat sig til Ro ved Stranden lige ud for mit Hus. I Juli begynder den at vise sig paa Efteraarstrækket, træffes saa i August og ind i September, kun enkeltvis i sidste Halvdel af Maaneden. Ved Sanatoriets Strand holdt en til i lang Tid sidst i September og først i Oktober 1917, saas sidste Gang 11 Oktober. Paa Efteraarstrækket ses den jævnlig ved Aaen men ogsaa langs Stranden, i Eskemose og paa Svelmø. De sidder skjult under Brinker, mellem store Sten eller i Læ af Rør, gaar undertiden ogsaa frit ved Stranden. Oftest træffes nogle Stykker sammen, undertiden slaar de Følge med andre smaa Vadere; i større Flokke ses de aldrig, men enkelte Dage kan godt træffes en hel Del, naar man f. Eks. gaar rundt om Svelmø.

TINKSMED *(Totanus glareola)*. Det er kun enkelte Gange, jeg har truffet den paa Svelmø, i Inddæmningen og i Eskemose, altid paa Efteraarstrækket.

SVALEKLIRE *(Totanus ochropus)*. Den ses noget hyppigere end foregaaende men alligevel kun sparsomt, ogsaa kun paa Efteraarstrækket; den er bekendt for at være en af de Vadere, der paa Nedtrækket viser sig tidligt og kan holde sig længe; jeg har truffet den saa tidligt som 16 Juni (1916) og saa sent som 6 Oktober (1912).

SORTKLIRE *(Totanus fuscus)*. Der skal være Steder her i Landet, hvor den paa Efteraarstrækket er ret almindelig, men i det hele maa den dog regnes blandt de sjældnere Fugle. De Gange, jeg har truffet Sortkliren her, har det altid været i Eskemose. To Gange har jeg her om Foraaret set den i dens skønne Pragtdragt, 5 Maj 1911 og 10 Maj 1917. I 1912 opholdt den sig her fra 10 August til midt i September, og jeg saa den adskillige Gange i den Tid. 17 August laa jeg skjult og iagttog en, der gik omkring ved Vandhullerne; ved Fløjten efterlignede jeg dens Skrig for at prøve, om jeg kunde lokke den til mig; det lykkedes ikke, men ude fra Stranden kom en anden flyvende og satte sig i Strandkanten tæt ved mig.

RØDBEN *(Totanus calidris)*. Næst efter Viben er Rødbenen den hyppigste af Egnens Vadefugle, en Fugl ingen, der færdes

en Smule ude og har lidt Interesse for Naturen, kan undgaa at lægge Mærke til. Den hører ogsaa til de tidlig ankommende Arter; jeg blev forbavset over at se, hvor tidlig den var paa Færde herovre, idet den jævnlig viser sig allerede før Midten af Marts. Det er i Inddæmningen, den først træffes; men ofte gaar der adskillig Tid, fra man ser de første, til det fulde Tal viser sig. De første Ankomstdage er følgende:

1910, 11 Marts, 2 saas i Inddæmningen.
1911, 23 — en enkelt saas.
1912, 8 — en saas.
1913, 12 — mindst 4 saas.
1914, 15 — jeg mente at høre den.
1915, 24 — 2 saas.
1916, 19 — en enkelt saas.
1917, 1 April, enkelte hørtes.

Efterhaanden tiltager Antallet i April, men stort flere end Ynglefuglene ses ikke i Inddæmningen. Den holder her til overalt, særlig paa de fugtige Steder, hvor Vandet ikke gaar helt bort, og paa Engene Nord for Inddæmningen; ialt yngler her mindst en halv Snes Par, og det er en af de Fugle, der ved sit Skrig og sine Flyvekunster stadig gør sig bemærket. Fra Inddæmningen foretager den i Skumringen Flyveture rundt om, og i de stille Foraarsaftener lyder ofte dens Skrig her inde over Sanatoriet; ved Stranden træffes den ogsaa jævnlig; saaledes gik der sidst i April 1917 en Tid lang et Par lige udfor min Bolig. I Maj og Juni ses og høres den stadig i Inddæmningen, mere højrøstet og skrigende end nogensinde, særlig naar man nærmer sig dens Rede eller Unger. I Eskemose yngler nogle Par, og paa Svelmø er eller rettere var den en almindelig Ynglefugl, en af de Arter, der med høje Skrig hilste Baaden, der nærmede sig. Den holdt til paa de græsbevoksede Dele af Øen, og i Aarene 1909—14 var der vel nok her 10—20 ynglende Par; Rede har jeg jævnlig fundet, oftest hen i Maj, undertiden liggende ret aabent, undertiden godt gemt i en Tot Græs. I Juli er alle Ungerne flyvefærdige, og fra Inddæmningen forsvinder de helt; sidst i Juli og i August træffes en Del, vistnok trækkende Fugle inderst inde i Fjorden, overalt langs Stranden, i Eskemose og paa Svelmø. Oftest holder de sig nu i Smaaflokke undertiden sammen med andre Vadere. I Slutningen af Juli 1909 laa der

i Fjorden lige ud for mine Vinduer et tæt Dække af Bladalger, vistnok Søsalat *(Ulva)*; her færdedes Rødben i Flokke paa 10—15. Ofte faldt de igennem det skrøbelige Dække og svømmede saa omkring en lille Tid. Om Eftersommeren ses de jævnlig i Flok med Hvidklirer, Præstekraver og Rylearter; de

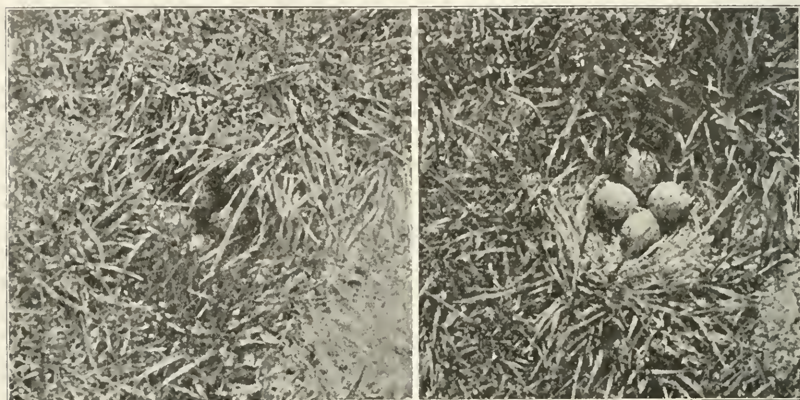

Fig. 21. Rede af Rødben. Billedet tilvenstre er taget saaledes, som Reden virkelig viser sig; paa Billedet tilhøjre er Græsstraaene, der skjuler Æggene, bøjet til Side.

forsvinder tidligt, allerede sidst i August; først i September træffes nogle, men i Maanedens sidste Halvdel er den kun set en enkelt Gang.

HVIDKLIRE *(Totanus glottis).* Dens metalklingende Skrig høres af og til om Foraaret sidst i April og først i Maj, naar Fuglen trækker nordpaa; enkelte Gange er den ogsaa paa den Tid set i Inddæmningen. Ellers er det ved Eftersommertid, den træffes, en enkelt Gang i Juni, sparsomt i Juli, medens August—September er den egentlige Tid for dens Optræden. Den ses da ret hyppigt i Inddæmningen, inderst i Fjorden, langs Kysten, i Eskemose og paa Svelmø, i Smaaflokke eller enkeltvis, ofte i Selskab med andre Vadere. I Modsætning til Rødbenen træffes den ofte September Maaned igennem, af og til ogsaa i Oktober. Saaledes gik 25 Oktober 1917 en ved Stranden tæt ved min Bolig; den var i sin smukke Vinterdragt, i hvilken den paa Afstand ser meget hvid ud. At den var bleven tilbage, var nu ikke saa mærkeligt, thi den havde et beskadiget Ben. Men ogsaa helt uskadte Fugle kan holde sig til langt hen paa Efteraaret.

I 1910 var der hen i September en Del inderst i Fjorden og i Inddæmningen, hvor de ofte holdt til mellem Viheflokkene. I Oktober havde en lille Flok paa 6—7 Stykker fundet en fredelig Plads i Strandkanten nedenfor min Have; her gik de ellers sky Fugle ganske tillidsfuldt, og jeg iagttog dem daglig. De gik i det lave Vand og skummede Vandfladen med Næbbet, ofte lod de deres metalklingende, to-tonede Fløjten høre, men desuden havde de en sagtere Lyd, næsten som en Snakken, som lød, naar de gik sammen i Flok eller fløj. Fra midt i Oktober var der kun 2 tilbage, der blev ved at holde sig paa samme Sted; de var meget tamme, og jeg kunde gaa dem ganske nær. Fra November var der kun en tilbage, den gjorde paa ingen Maade Indtryk af at være beskadiget; den lod jævnlig sit Skrig høre, hvad der lød ganske ejendommeligt paa den sene Aarstid; 6 November frøs det om Natten 3^0, men Fuglen holdt sig stadig; 9 November saas den sidste Gang.

BRUSHANE *(Machetes pugnax)*. Sidst i April og først i Maj, naar Kabelejerne blomstrer i Inddæmningen, kommer de vidunderlige Brushaner og blander deres Pragt med Blomsternes. Deres Forekomst er dog ret uregelmæssig; er man heldig, kan man se en broget Flok paa henimod en Snes Hanner; 19 Maj 1917 fløj en Han ledsaget af en Snes Hunner forbi mig; nogle Aar ses kun ganske enkelte; tidligst paa Aaret har jeg set en 16 April 1916 og 18 April 1915. Endnu i Juni kan de træffes i Inddæmningen, saaledes saa jeg seks 22 Juni 1912, men yngle her gør de ikke. I Juli og August ses enkelte paa Svelmø og langs Stranden.

DVÆRGRYLE *(Tringa minuta)*. Den er kun set her faa Gange. 7 August 1915 saa jeg 3 paa Svelmø, og 20 September 1914 og 1915 saa jeg nogle i Eskemose, sidste Dag var det stærkt Højvande, saa Vandet stod over Engen. Adskillige Ryleflokke fløj omkring og søgte Føde, blandt dem var der ikke faa Dværgryler; jeg saa mindst 5—6 unge Fugle, men en syntes at være en Gammel i Sommerdragt med tydelige Længdestriber paa Ryggen.

ISLANDSK RYLE *(Tringa canutus)*. Paa Foraarstrækket har jeg aldrig set den, derimod er den ret almindelig paa Efteraarstrækket fra sidst i Juli; paa Svelmø træffes jævnlig nogle i Au-

gust—September. Adskillige Gange har jeg set den her i Sommerdragt med den pragtfulde brunrøde Underside; 17 August 1912 var der paa Svelmø en Flok paa 8 i Sommerdragt, 31 Juli 1912 en Flok paa 10. Ogsaa inderst i Fjorden har jeg truffet den.

RYLE *(Tringa alpina)*. Den yngler vistnok af og til i Inddæmningen og paa Svelmø, men det er kun i meget ringe Tal, den ses i Yngletiden; i Træktiderne er den hyppig. Den er truffet saa tidlig som 11 Marts, men ellers er det i Foraaret mest i April—Maj, den ses. Paa Svelmø kan der paa den Tid træffes Flokke paa op imod 50 men oftest langt færre; i Inddæmningen og ved Stranden ses ogsaa nogle paa den Tid. Saa er den atter at se paa Efteraarstrækket fra sidst i Juli gennem August—September, hyppig flokkevis paa Svelmø, ofte sammen med andre Vadere; her som andetsteds slutter den sig ofte til Strandhjejlen, færdes ogsaa i Følge med Præstekraver; 3 September 1911 saa jeg 20—30 Ryler i Flok sammen med Krumnæbbet Ryle, Islandsk Ryle, Stenvender, Mudderklire, Vibe og Præstekrave; en saadan Sammenblanding af Arter er forøvrigt ikke almindelig, skyldes antagelig, at der paa det bestemte Sted paa Svelmø, hvor Flokken opholdt sig, var rigelig Føde; endnu i Oktober kan den træffes flokkevis, og i 1910 saas 6 November en Flok paa 30.

KRUMNÆBBET RYLE *(Tringa subarquata)*. Kun et enkelt Aar, 1911, har jeg set den; 3 September var der 3—5 unge Fugle mellem en Flok andre Vadere paa Svelmø og 22 September en blandt en Flok Ryler.

SELNING *(Calidris arenaria)*. Jeg har kun set Arten en Gang, 21 August 1911 paa Svelmø, hvor den var sammen med en Del andre Smaavadere; den er jo ogsaa i udpræget Grad de aabne Kysters Fugl, saa det er intet Under, at den ikke ses herinde.

ODINSHANE *(Phalaropus hyperboreus)*. Omkring 1 Oktober 1916 hørte jeg, at en var skudt inderst i Fjorden. 7 Oktober s. A. gik jeg her paa samme Sted, og i Vandet nedenfor Dæmningen laa en Odinshane og skinnede hvidt i det klare Solskin. Den var alene, svømmede og vadede i det flade Vand. Den var travlt beskæftiget med at søge Føde, stak ustandseligt Næbbet ned i Vand og Dynd og førte det undertiden parallelt med Vand-

fladen, som om den skummede Overfladen. Den var ganske frygtløs, lod aldeles ikke til at bryde sig om, at jeg nærmede mig, skønt jeg til tilsidst sad i kun 10 m Afstand og saa paa den gennem min Kikkert. Jeg kunde sikkert have gaaet adskilligt nærmere, men jeg vilde nødig skræmme den, da jeg haabede, den skulde holde til her i nogen Tid; jeg saa den imidlertid kun den ene Dag. — Fuglen var i fuldstændig Vinterdragt, der som bekendt saa lidt ligner Sommerdragten, at man næppe tænker sig, det er den samme Fugl, der kan se saa forskellig ud.

DOBBELTBEKKASIN, HORSEGØG *(Gallinago scolopacina).* Det er en af de Beboere, som præger Fuglelivet i Inddæmningen, selv om den ikke i Størrelse og Farvepragt kan maale sig med Ænderne, i Tal med Hættemaagerne; men den hører med til de faste Beboere, og selv om den er Trækfugl, er den dog truffet i alle Aarets Maaneder, idet enkelte undertiden overvintrer. De første viser sig tidligt, allerede i Marts, og jeg har optegnet følgende Ankomsttider:

1910.	6	Marts,	1 saas.
—	13	—	atter 1.
—	24	—	5 fløj op.
—	5	April,	synes nu at være kommen i større Tal.
1911.	23	Marts,	12 saas.
1912.	4	April,	4 —
1913.	20	Marts,	3 —
—	30	—	10 fløj op samlede.
1914.	15	—	1 saas.
—	31	—	12 laa sammen.
1915.	21	—	3 fløj op.
1916.	2	April,	2 saas.
1917.	1	—	1 —

Hen i April kommer der saa nogle flere, tildels Fugle paa Træk, hvilket ogsaa ses af, at de ofte opholder sig i Smaaflokke, der flyver samlede op.

I det tidlige Foraar findes Bekkasinerne altid paa bestemte Steder mest paa Engdrag, der delvis er oversvømmede, og hvor en Del lave Rør rager op; her kan man næsten være sikker paa at træffe de første. Efterhaanden drager Trækfuglene bort, Ynglefuglene spreder sig i Mosen, og der bliver nogle Par tilbage.

I April og Maj undertiden ogsaa i Juli hører man saa deres Brægen, den besynderlige Lyd, som frembringes af Halefjerene, der bredes ud, idet Fuglen under Parringsflugten lader sig falde skraat nedad. Ligner Lappedykkernes Stemme et Svins Skrigen, saa ligner Dobbeltbekkasinens Lyd endnu mere slaaende et Gedekids Brægen; Tyskernes Navn »Himmelsziege« er derfor

Fig. 22. Rede af Dobbeltbekkasin.

betegnende nok; det danske Navn »Horsegøg« (den, der spotter eller efterligner en Hest) hentyder til, at den omtalte Lyd ogsaa kan minde om en fjærn Vrinsken. — Det er næppe mange Par, der yngler, vel højst 4—5. En Rede fandt jeg 17 Maj 1917; Fuglen fløj af Reden ved, at en af mine Ledsagere sprang over en Grøft og dalede ned lige, hvor Fuglen laa. I Juli—August træffes saa nogle Fugle dels i Inddæmningen dels i Eskemose, men det rigtige Efteraarstræk kommer først i Oktober ofte ved Maanedens Midte. Paa den Tid kommer Bekkasinen i stort Tal til Inddæmningen, og man kan ved at gaa omkring den jage 10—20—50 Stykker op, ja jeg har et Par Gange blot ved at gaa Inddæmningen rundt oppe paa Volden faaet omkring

100 til at flyve op; paa en Gang kan der i Luften ses en halv Snes. I November er Antallet ringere, men en Del holder sig dog, lige til det begynder at fryse; saaledes saas ti—femten 7 November 1911, 17 November 1913 mindst en Snes og 30 November s. A. mere end 15. I sidste Halvdel af November ses de sparsomt, men nogle holder sig dog, og enkelte kan endnu ses i December og Januar.

SKOVSNÆPPE *(Scolopax rusticula)*. Egnen her ligger i Snæppernes Trækrute, og i Skovene ved Brahetrolleborg skydes en Del, ligesom den ogsaa har ynglet der. Her i Skoven har jeg aldrig set den, men 13 Oktober 1914 saa jeg 3, der var skudte her.

DVÆRGMAAGE *(Larus minutus)*. Mange Gange har jeg ved Stranden og i Inddæmningen spejdet efter, om der dog ikke blandt Hættemaagernes Hundreder og Tusinder skulde vise sig en eneste Dværgmaage; min Spejden var forgæves til 26 Oktober 1917. Da kom i Inddæmningen flyvende en enkelt lille Maage; den var mig straks paafaldende, og i Kikkerten viste det sig, at det var den saa eftertragtede Dværgmaage. Den fløj i ikke stor Afstand fra mig, saa jeg fik god Lejlighed til at se den. Svingfjerenes sortagtige Udseende paa Undersiden viste, at det var en gammel Fugl.

HÆTTEMAAGE *(Larus ridibundus)*. Den hører til de Fugle, som præger Egnen her; den ligger i Mængde i Fjorden, gaar langs Stranden, flyver ind over Parken og yngler i Inddæmningen i større Tal end nogen anden Fugl. Der er kun én Tid af Aaret, den mangler her, og det er i August—September. Ungerne er udvoksne hen i Juli; de er paa den Tid i deres brogede første Dragt, medens de Gamle endnu har den sorte Hætte. Saa forsvinder baade Gamle og Unge en Tid herfra; de Gamle fælder og faar deres Vinterdragt; de Unge faar ogsaa deres første Vinterdragt men ikke ved Fældning derimod ved Omfarvning. De holder sig i denne Tid ude omkring paa Øerne; herinde kan der træffes enkelte; i nogle Aar er de helt borte, saaledes som Tilfældet var i 1917; i andre Aar — saaledes i 1916 — blev nogle ved at holde sig i det inderste af Fjorden; muligvis var det, fordi der i et stort Bur, som gik ud i Vandet, holdtes nogle Hættemaager i Fangenskab; sikkert er det i hvert Tilfælde, at disse fangne Maager interesserede de vilde stærkt;

de laa svømmende udenom Buret og vilde gerne ind at besøge deres Kammerater; en Dag gik en af dem ogsaa ind i Buret gennem en aabenstaaende Laage. — Men som Regel er Hættemaagerne borte paa denne Tid og viser sig først inde i Fjorden sidst i September eller først i Oktober. I de sidste af Aarets Maaneder holder de saa til herinde, siddende paa Stenene, gaaende langs Bredden eller liggende ude paa Vandet; af og til flyver de ind i Inddæmningen, men ikke i stort Tal paa denne Aarstid. Føden søger de oppe paa Markerne eller i Fjorden og langs dens Bredder. Ofte holder de til helt ude i Mundingen af Fjorden, ses jævnlig sammen med Stormmaager; ligeledes ligger de ofte sammen med Ænder og Toppet Skallesluger, saaledes som det er berettet under Omtalen af denne Art. Henimod Skumringen drager Maagerne ud af Fjorden for at overnatte ude paa Vandet eller siddende paa Svelmø. I Januar—Februar er deres Adfærd ogsaa væsentlig som her beskrevet. Er der isfrit, ses de stadig i Flokke paa op imod et Par Hundrede; kommer der Is, fortrækker de, efterhaanden som Fjorden lægger til, og holder sig ude i det aabne Vand; er der islagt overalt, viser der sig Hættemaager, saasnart Tøvejret indtræder, og Aaens Udløb har skaaret den første Revne i Isen.

I Februar begynder de at faa den sorte Hætte; det tidligste Tidspunkt, jeg har optegnet dette, er 5 Februar 1911, da der staar i Dagbogen, at nogle begynder at faa sort Hoved; 10 Februar 1913 havde af over 100 kun 3 begyndt at faa Hætten, ligeledes 14 Februar 1912; 22 Februar 1916 staar, at ingen endnu har fuldstændig sort Hætte og 28 Februar 1913, at ca. 10 % har faaet den. I første Halvdel af Marts faar de fleste Hætten, men endnu hen sidst i Maaneden er den langt fra udfarvet hos alle.

Hen i Marts tager Antallet til; nu kommer Hovedstyrken, der i Vintertiden har været sydpaa, tilbage til Ynglepladserne, og hvor der før var Hundreder, kan der nu være Tusinder. Samtidig begynder de i større Tal at trække ind i Inddæmningen om Dagen, medens de om Natten ligger ude i Fjorden. I Begyndelsen af April har alle faaet den sorte Hætte, og de opholder sig om Dagen inde i Inddæmningen, flyver om Aftenen for en Del ud paa Fjorden.

I de første Aar, jeg boede her, indtil 1912 var der i Inddæmningen kun en mindre ynglende Koloni paa nogle faa Hundrede,

der holdt til et Sted midt i Mosepartiet, hvor der paa lidt dybere Vand var en tæt Rørvækst. I 1912 blev der paa Sundet ved Faaborg sidst i April samlet Æg af de der meget talrigt rugende Hættemaager; de tog dette saa fortrydeligt op, at de forlod Sundet, og samtidig voksede Kolonien her i Inddæmningen saaledes, at der fra den Tid i Stedet for nogle Hundrede er kommen nogle Tusinde ynglende Fugle; det er dog sikkert en Del af Skarerne fra Sundet, der er draget herud. — Fra hen i April ses de allevegne parvis og i Færd med Redebygning i Inddæmningen. En Del overnatter herinde, medens andre om Aftenen flyver bort herfra; henimod Skumringen kommer ustandseligt Smaaflokke paa indtil en Snes højt skrigende fra Inddæmningen ud over Fjorden og lægger sig her paa Vandet, saa Vandfladen kan se ganske hvidplettet ud. Herude ligger de saa Natten over ustandseligt skrigende, medens de, der er blevne inde i Inddæmningen, opfører en ikke mindre øredøvende Koncert, i hvilken Blishønsenes og Lappedykkernes Skrig ganske forsvinder. Kun et Par Timer midt om Natten tier de, for længe før Solopgang at begynde paa Larmen igen. Ved tidlig Daggry drager Maagerne saa fra Fjorden tilbage til Inddæmningen, men nu ikke i Smaaselskaber; det synes, som om hele Flokken letter paa en Gang og flyver af Sted under uhyre Larm.

Æglægningen begynder normalt næppe før omkring 20 April; i 1913 har jeg ganske vist allerede 13 April anført, at efter Maagernes Adfærd at dømme var Æglægningen vist begyndt, medens de 21 April laa paa Rederne i tusindvis; men jeg havde den Gang ikke Lejlighed til at komme ud til dem. I 1914 var jeg gennem Inddæmningen i Pram 26 April og fandt da paa et enkelt Sted ca. 30 Reder, men kun med 1—2 Æg; rundt om var der en Mængde færdigbyggede Reder, men uden Æg. I Maj er Æggene for største Delen lagt, og Fuglene ses nu overalt rugende, ligger ganske aabenlyst, til Rørene vokser op over dem. Antallet er i de sidste Aar stadig tiltaget, saa at der vel nu er 3—4000 Par. Oprindelig holdt Maagerne sig i den midterste, ret utilgængelige Del af Inddæmningen, hvor der var forholdsvis dybt Vand. Efterhaanden har de bredt sig ud over det hele, og Reder ses nu overalt, adskillige Steder saa man kan gaa tørskoet til dem. Naar Rederne ligger paa fugtige Steder, er de ofte ret høje; de bygges af Rør, fores med Græsstraa og Rodtrevler. Tallet af Æg er hyppigst 3, ofte 2. I Maj

1914 var et enkelt Sted 4 Æg almindeligt. Hvorledes Blishønsene lægger Æg i Maagerederne, har jeg omtalt under denne Art.

I 1916 var Maagerne begyndt at bygge Reder i Begyndelsen

Fig 23. Parti fra Inddæmningen med Hættemaagereder byggede spredt i Vandet.

af April, og de fandtes i det Antal, hvori de sædvanlig forekommer i de senere Aar. 10—12 Maj blev det koligt med voldsomme Regnskyl, og i Inddæmningen steg Vandet stærkt. Møllen, der skal pumpe Vandet ud, var under Reparation og stod stille; det meste af Inddæmningen og de allerfleste Maagereder blev sat under Vand. Da jeg 12 Maj om Aftenen gik omkring Inddæmningen, sad der Maager i tusindvis paa de højereliggende tørre Strækninger paa Østsiden, medens kun en mindre Del opholdt sig ude omkring paa Rederne, af hvilke kun et ringe Tal var undgaaet Katastrofen. Maagerne fortrak dog ikke, fordi

det første Kuld Æg var ødelagt; de spredte sig over hele Strækningen, byggede dels omkring paa Sivtuer, dels flyttede de op paa tørt Land. Paa det høje Engdrag i Mosens sydøstlige Del byggede adskillige, medens nogle Hundrede ynglede paa en Holm, ved en Kanal adskilt fra Engen. Om Aftenen den

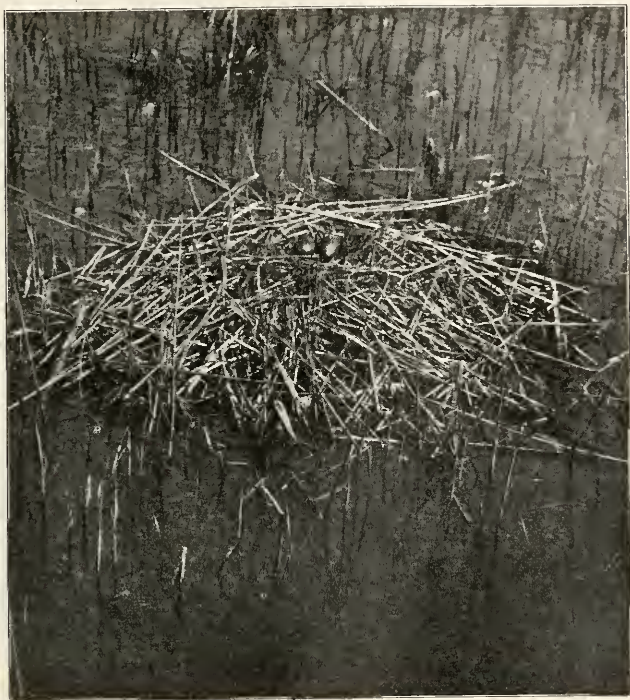

Fig. 24. Høj Hættemaagerede, bygget i Vandet.

31 Maj gjorde jeg en Tur med Pram omkring i Inddæmningen; rundtom paa Tuer laa Reder, som man kunde sejle hen til; en Del var nyopbyggede, men havde sikkert været under Vand ved det store Regnskyl; de laa enkeltvis eller faa sammen højst en halv Snes. De gjorde Indtryk af at bestaa af 2 Dele, en nederste større Del, som laa i Vand, halvt svømmende, og en øverste Del ovenfor Vandet, bestaaende af friske Rør og Rodtrevler. Jeg fik det Indtryk, at den øverste Del var bygget ovenpaa de tidligere, oversvømmede Reder, og jeg prøvede at løfte den nybyggede Del af for at se, om jeg under den kunde finde Æg fra det førstlagte Kuld, hvad jeg dog ikke fandt. Re-

derne var i mange Tilfælde benyttede af mere end et Par Fugle. 4—5—6 Æg var almindeligt, oftest tydeligt nok ved Farven vidnende om, at de tilhorte 2 Hunner; i en Rede laa 4 Unger og 2 Æg. Hele dette Fænomen med de overtallige Æg var saa almindeligt, at der ikke kunde være Tale om nogen Tilfældighed, og en Omordning af Æggene ved Menneskehaand var ude-

Fig. 25. Holmen med Hættemaagekolonien; i Luften flyvende Hættemaager.

lukket. Forklaringen maa antagelig søges i den herskende Bolignød; hvorledes de to Par enes om Rugningen, unddrog sig nærmere Iagttagelse. Jeg omtalte ovenfor en lille Holm, der ved en Kanal var skilt fra det øvrige Engdrag, og hvor der ynglede Maager. Den var næppe 50 m paa hver Led, men paa denne lille Strækning havde Maagerne samlet sig i saa tætte Skarer, at der var mindst 2—300 Reder. Rederne laa overalt, oppe i Grønsværet, lige nede ved Vandet, paa Rørknipper, der laa henkastede, kort sagt, paa enhver tænkelig Plads; man maatte have Øjnene med sig for ikke at træde paa Æg og nyudklækkede Unger, af hvilke der fandtes Masser rundt om i Græsset. Her var det almindelige Tal af Æggene 3, kun i gan-

ske enkelte Reder fandtes 4. Den Sky af Maager, der stod over den lille Holm, indeholdt langt flere Fugle end svarende til Tallet af Reder. — Iøvrigt vedblev Hættemaager at bygge i lang Tid i Inddæmningen i dette Aar; endnu 16 Juni fandtes frisklagte Æg.

I den Tid, Maagerne yngler, ser man en Del Fugle om Aftenen trække ud i Stranden, og om Dagen flyver de i Mængde ind over Sanatoriet og strejfer rundt om i Egnen, er overhovedet den større Fugl, som hyppigst ses her omkring. Sidst i Juni og i første Halvdel af Juli ses de gamle Fugle med halv- og helvoksne Unger skarevis omkring paa de tørre Dele af Inddæmningen. Hen i Juli trækker de ud i Fjorden, og langs Bredderne af denne færdes i hele Juli en Del, Unge og Gamle sammen, for saa først i August at forsvinde ud til de mere aabne Kyster, saaledes som det foran er nævnet.

Mange Fjender har en Fugl som Hættemaagen ikke, og man kunde tænke, at Tallet af dem, der yngler i Inddæmningen, vilde øges mægtigt efterhaanden; Æg samles ikke her, og vel gaar en Del af Fuglene til Grunde om Vintren, men Flertallet vilde dog vel blive i Live. En Fjende af ejendommelig Art har dog Hættemaagen her, en Sygdom, vistnok særlig knyttet til Inddæmningen; i hvert Tilfælde har jeg aldrig set den optræde andetsteds. Sygdommen, for hvilken Ungerne, halvvoksne og flyvefærdige, bukker under i hundredevis, saa at Inddæmningen i Juli ligger fuld af døde Fugle, er en Bakteriesygdom, der bl. a. angriber og ødelægger Leddene; paa Svømmehuden viser sig ogsaa ofte Vædskeansamlinger under Overhuden. S. M. Saxtorph har undersøgt nogle af de døde Fugle og fundet Bakterier, Staphylokokker, i de angrebne Dele. Hos en ung Hun, funden død i Juli 1916, fandtes en Betændelse i Leddet mellem Haandrodsknogler og Spoleben og en Svulst af sidste med Ødelæggelse af Vævet (Nekrose). Svømmehuden var Sæde for en Betændelse, der viste sig ved Blærer, som indeholdt en stærkt plumret Vædske; under Mikroskopet saas den at indeholde talrige Staphylokokker. Hos en anden Unge var Albuleddet stærkt opsvulmet og indeholdt en Mængde gulligt, fedtagtigt Væv, som strakte sig ud i de tilstødende Seneskeder; Lidelsen mindede om Ledlidelsen hos den første Fugl; der var Ødelæggelse af Knogleenderne. Ved Mikroskopi lykkedes det her ikke at finde

Bakterier, hverken ved simpel Methylenblaatfarvning, ved Gramfarvning eller ved Ziehl — Neelsenfarvning.

STORMMAAGE *(Larus canus)*. Den er den almindeligste Maageart her efter Hættemaagen, men den findes dog kun i Smaaflokke, hvor Hættemaagen forekommer i Skarer. Paa Fjorden findes den paa de fleste Tider af Aaret; sammen med Hættemaagerne viser den sig om Vintren af og til i Inddæmningen, hvor den jævnlig ses ved Foraarstid, men aldrig yngler. Paa Svelmø fandtes tidligere en Del; paa Store Svelmø var de almindelige i Strandkanten, men ynglede ikke; paa Lille Svelmø fandtes ikke faa Reder. I 1917 var der kun en Snes Fugle tilbage, og nogle faa Reder fandtes.

HAVMAAGE *(Larus argentatus)*. Den yngler ikke her, men hører til Fjordens faste Gæster; i August begynder den at vise sig paa Svelmø, noget senere paa Fjorden. I Vintermaanederne til hen sidst i Marts eller først i April ses den stadig paa Svelmø, langs Kysten, i Mundingen af Fjorden eller helt inde. I de første Aar, jeg boede her, var den mere sparsom, er i de senere Aar taget til, saa at det nu er almindeligt at se en Flok paa 20 eller flere, mest gamle Fugle. Jævnligt søger den ind i det inderste af Fjorden, staar her paa Stenene sammen med de mindre Maager. Særlig om Foraaret høres dens kraftige, vidt lydende Skrig; paa den Tid flyver den ogsaa jævnligt ind over Sanatoriet, hvorimod den kun sjældent ses i Inddæmningen. Medens den ellers plejer at være borte om Sommeren, saas den i 1917 flere Gange paa Svelmø midtsommers, saaledes 12 Juni en Flok paa 30, mellem hvilke kun enkelte udfarvede Fugle. — Havmaagen er vist ikke god for Fiskeriet, en Snes Stykker af disse store Fugle kræver rigelig Næring, og det er ikke ganske smaa Fisk, den binder an med. Skønt lyder heller ikke dens Skrig, men den er en smuk og statelig Fugl, som man nødig vilde undvære.

SVARTBAG *(Larus marinus)*. Den holder sig ofte sammen med Havmaagen og viser sig paa de samme Tider og Steder som denne, men er mindre selskabelig. Ofte glæder jeg mig ved fra mit Vindue at se en eller to, der i langsom Flugt afpatrouillerer det indre af Fjorden. Undertiden viser den sig dog i ret stort Tal. 7 August 1915 sad paa Svelmø en Snes,

Fig. 26. Stormmaagerede paa Grønsvær.

hvoraf 6 gamle Fugle. 16 September 1917 var der her en vældig Flok af Havmaager og Svartbag, mindst 10 gamle Fugle af denne; 6 Februar 1913, da der begyndte at vise sig Antyd-

Fig. 27. Stormmaagerede mellem Sten. Reden bygget af Tang.

ning af Foraar, hørtes straks om Morgenen Svartbagens Skrig fra Fjorden, og da jeg gik herned, fløj der en Flok paa 40, Gamle og Unge. Om Eftermiddagen hørtes den ogsaa overalt ved Fjorden, først en Flok paa henved 40, dernæst en Flok paa 30 sammen med nogle Havmaager. I Inddæmningen ses den undertiden tidligt om Foraaret. Hen i Marts forsvinder den fra Fjorden; dog kan enkelte træffes endnu i April.

DVÆRGTERNE *(Sterna minuta)*. Den ynglede tidligere hvert Aar paa Svelmø, og selv om det ikke var i stort Tal, fandtes der dog altid en Koloni paa 10—15 Reder. Æggene laa altid paa det samme Sted, paa Ryggen af den Tange, som fra St. Svelmø skyder sig over mod Lille Svelmø; her er et nøgent Parti med Sand og Smaasten, hvor Æggene laa anbragte i smaa Fordybninger, ofte tæt ved hinanden. Men det gik med Æggene af Dværgternen som med Æggene af alle andre Fugle herovre, at de blev tagne; senere hen paa Sommeren kunde man saa atter finde Æg men spredt over hele Øen. I de senere Aar er det gaaet sørgeligt tilbage med Tallet af Ynglefugle; i 1917 saas vel enkelte Dværgterner paa Svelmø og nogle Fordybninger i Sandet, lignende de Reder, Fuglene laver, men der fandtes kun et eneste Æg, besynderligt nok liggende midt imellem 4 Æg af Rødben, saaledes som det ses paa hosstaaende Billede (Fig. 29).

Dværgternen kom sidst i April eller først i Maj, saas i Yngletiden mest paa Svelmø og i dennes umiddelbare Omgivelser. Saasnart Ungerne var udklækkede, kom den flyvende herind i Fjorden udfor min Bolig og hentede Føde til dem af den Fiskerigdom, her findes. Dagen igennem kunde jeg saa se den flyve til eller fra Svelmø eller fiskende udfor mine Vinduer. Det er en utrolig behændig og yndefuld Fugl, den alm. Terne er næsten plump ved Siden af den; naar den holder sig flyvende over Vandfladen, spejdende efter Bytte, bevæger den Vingerne saa hurtigt, at de enkelte Vingeslag ikke kan skelnes, og som et Lyn skyder den ned i Vandet, altid dog med et lydeligt Plask. I Juli kom den ofte med sine udfløjne Unger herind i Fjorden; i første Halvdel af August forsvandt de gerne; 17 August er det seneste Tidspunkt, jeg har set den her.

I 1916 og 17 ynglede den næppe paa Svelmø, selv om nogle kunde ses der; derimod var der begge Aar i Juni og Juli en Del gamle Fugle, maaske en halv Snes, der holdt til inderst i

Fig. 28. Æg af Dværgterne.

Fig. 29. Dværgterneæg i Rødbenrede

Fjorden og daglig kunde ses her men uden noget Tegn paa, at de havde Unger. Det er sørgeligt, at selv Æggene af denne lille Fugl ikke undgaar Ødelæggelse, og Fuglen saaledes fordrives. Blandt alle vore Svømmefugle er den ikke blot den mindste men ogsaa en af de smukkeste og mest tiltalende.

Fig. 30. Ternerede med to Æg og en Unge.

TERNE *(Sterna hirundo).* Paa Svelmø ynglede Ternen i de første Aar, jeg var her, ret almindeligt; sejlede man til Øen i Forsommeren, fløj skrigende Terner altid i ret stort Tal omkring, naar Baaden nærmede sig. Den ynglede spredt over hele Øen, mellem Smaasten paa Stranden og oppe paa Grønsværet; der var nok henimod en Snes ynglende Par. Ligesom Dværgternen kom den herind i Fjorden og søgte Føde til Ungerne; i Juli førte den saa de udvoksede Unger herind, og man saa da de Gamle made Ungerne, der sad paa Stenene eller skrigende fløj efter Forældrene. Som Dværgternen er den i de sidste Aar ogsaa forsvundet fra Svelmø som Ynglefugl men har i Juni og Juli holdt til herinde i Fjorden. I 1916 saas dog et Par Gamle med Unger, i 1917 ingen.

Ternen kommer omkring 1 Maj; jeg har optegnet følgende Tidspunkter, hvor de første er set:

1910. 21 April, 3 fløj ude over Fjorden.
1911. 22 — 2 sad paa Bundgarnspælene.
1912. 22 — 2 ved Svelmø.
1913. 30 — en herinde i Fjorden.
1914. 5 Maj, den hørtes idag.
1917. 1 — 2 sad herudfor paa Bundgarnspæle.

Den trækker tidlig bort, allerede henimod Midten af August; hvad man ser efter den Tid, er kun ganske enkelte. Dog har jeg nogle Gange i September, endda langt henne i Maaneden set nogle; saaledes saa jeg 18 September 1912 to unge Fugle, 20 September s. A. en inderst i Fjorden. 3 September 1917 saas her en, og i Dagene fra 17—25 September holdt der sig her 3, alle i Vinterdragt; den ene var en gammel Fugl, let kendelig paa de lange Halefjer, de to Unge. Det er vist sjældent, at Ternen faar sin Vinterdragt med den hvide Pande, endnu medens den opholder sig hos os.

HAVTERNE *(Sterna macrura)*. Den forekommer maaske ikke helt sjældent paa Svelmø, men det er ikke altid let at skelne den fra Ternen. I nogle Tilfælde har jeg dog kunnet bestemme den med Sikkerhed; saaledes fandt jeg 6 August 1912 en død Fugl paa Øen; 12 Juni 1917 saa jeg 3 Par herovre. Rede fandt jeg ikke, men jeg havde god Lejlighed til at iagttage Fuglene, der opførte sig en Del anderledes end den alm. Terne. De var langt mere tillidsfulde end denne, saa jeg ofte kunde komme dem paa 10—20 m Afstand, uden at de fløj op. De fulgtes stadig parvis og sad ganske nær hinanden, ogsaa en Forskel fra Ternen, hos hvilken Sammenholdet ikke er saa udpræget.

SPLITTERNE *(Sterna cantiaca)*. I Maj 1909 saa jeg ved Svelmø en sidde paa en Sten, den eneste Gang, jeg har iagttaget den her.

MOSETERNE *(Sterna nigra)*. Jeg har kun set den 2 Gange her, 27 Maj 1912 og 12 Juli 1917.

TEJSTE *(Cepphus grylle)*. En gammel Fugl laa drevet død i Land 15 Oktober 1909.

LOMVIE *(Uria troile)*. Kun en Gang har jeg set den her, 25 Januar 1914, da en laa i Fjorden lige udfor min Bolig.

ALK *(Alca torda)*. Ved Vintertid, særlig i Aarets første to Maaneder, kommer der jævnlig Alke i Mængde ude omkring i Farvandene, og der skydes en Del. Herind i Fjorden kommer kun enkelte, vistnok anskudte Fugle. Saaledes har jeg set en 28 November 1909 og en anden 11 Januar 1914. Den sidste var anskudt, sad oppe paa Land og lod sig tage med Hænderne.

HEJRE *(Ardea cinerea)*. De Tider er forbi, da Hejren ynglede her i Egnen, men endnu for en Snes Aar siden var der en Koloni en Milsvej herfra, i Skoven ved Brahetrolleborg. Om det er fra den Tid, at Hejren har faaet for Vane at tilbringe Vintren her, ved jeg ikke, men der kommer med stor Regelmæssighed nogle hver Eftersommer og bliver Vintren over, holder til dels i Inddæmningen dels paa Svelmø. Deres Optræden begynder med, at der hen i Juli eller først i August, et enkelt Aar allerede sidst i Juni, viser sig en eller nogle faa Stykker flyvende over eller holdende til paa Svelmø. Saa tager Tallet efterhaanden til, og i September kan der være en Flok paa en halv Snes eller mere i Inddæmningen og paa Svelmø. Det er vistnok de samme Fugle, der findes snart det ene snart det andet Sted. Midt paa Dagen ser man dem næsten altid staaende stille i deres besynlige Stillinger med Halsen indtrukket eller Næbbet lige i Vejret, kun en Gang imellem overrasker man nogle paa Fiskefangst ved Vandløbene; antagelig søger de mest Føden Morgen og Aften. Af og til ser man dem flyve over, og det er vistnok Regel, at de om Aftenen trækker ud til Svelmø. Her er der et bestemt Sted, hvor de har haft Nattekvarter i de 10 Aar, jeg har boet her; det er oppe paa Ryggen af Lille Svelmø, hvor der paa Grønsværet vokser nogle vilde Rosenbuske; her ligger altid fuldt af Fjer, som de piller af sig ved Morgentoilettet.

Lidt senere paa Aaret vokser Flokkens Størrelse; der kan være 15—20, det højeste, jeg har talt, er 22. De holder sig Dagen over i Inddæmningen eller paa Markerne omkring denne; i Skumringen høres undertiden deres kraftige Skrig, naar de drager til Svelmø, men det hænder vist ogsaa, at de overnatter i Skoven. Saalænge der er isfrit i Inddæmningen, bliver de her; selv om der kommer Islæg, kan dog et mindre Antal holde sig, ofte kun en enkelt. Bliver det atter Tøvejr, kommer de tilbage

og forsvinder fra Egnen hen i Marts; i enkelte strænge Vintre er de set til ind i April.

Hvor de Hejrer, som nu ses her, hører hjemme, ved jeg ikke, men jeg nærer ikke Tvivl om, at det er Fugle fra en enkelt Koloni, og at deres Vane at komme her om Vintren stammer fra, at de føres af gamle Fugle, som i sin Tid har ynglet her i Nærheden, eller at de i hvert Tilfælde i Begyndelsen blev det; maaske er alle Veteraner fra den Tid nu uddøde.

RØRDRUM *(Botaurus stellaris)*. Ofte har jeg ved Foraarstid lyttet efter, om ikke en Rørdrum skulde lade sin Stemme høre i Inddæmningen, men forgæves. Fra »Sundet« ved Faaborg, hvor den forhen ynglede, er den nu forsvundet, men at den dog kan vise sig her i Egnen ses af, at en blev skudt i Inddæmningen i Oktober 1916.

STORK *(Ciconia alba)*. Det er her som andetsteds i Landet, at Storken i de senere Aartier er aftaget betydeligt som Yngle-fugl. Den har tidligere ynglet paa Nakkebølle, hvad den ikke mere gør; dens nærmeste Ynglepladser er vistnok nu V. Aaby ca. 3 km herfra. Hver Sommer ses af og til enkelte gaaende i Inddæmningen eller flyvende over.

ANDET AFSNIT.

ROVFUGLE.

Det er kun sørgeligt at skrive Kapitlet om Rovfugle her i Egnen. Skoven kunde vel nok give Ophold for adskillige, men hvad der har været er udryddet ved Efterstræbelse; af de egentlige Rovfugle yngler nu maaske en Gang imellem en Taarnfalk. — Denne Mangel paa ynglende Rovfugle opvejes heller ikke af det fornøjelige Syn af forbitrækkende Skarer. Egnen her ligger øjensynligt udenfor Rovfuglenes Trækvej; maaske foregaar der en Del Rovfugletræk i kort Afstand herfra, men her paa mit Iagttagelsesfelt er det yderst sparsomt i Forhold til, hvad jeg har oplevet andre Steder.

TAARNFALK *(Falco tinnunculus)*. Den er udenfor Yngletiden ingen sjælden Fugl her, ses ret almindelig fra Juli til hen i Marts, ofte søgende Føde i Inddæmningen; blandt Rovfuglene er Taarnfalken ubetinget den, som hyppigst træffes her, oftest enkeltvis, undertiden 2 sammen. 15 August 1916 saa jeg paa

en Gang ved Sanatoriet 4, sammen med en Spurvehøg; de holdt uafladelig Flyveøvelser og tumlede omkring efter hinanden. Den var dette Aar ikke sjælden i Parken her i Juli og August, saa jeg fik en Mistanke om, at den ynglede her; i 1917 saa jeg den flere Gange i Maj og Juni flyve fra Skoven ud over Inddæmningen; jeg tror, den ynglede i Skoven, men det lykkedes mig ikke at finde dens Rede,

DVÆRGFALK *(Falco æsalon)*. Den er just ikke hyppig, ses af og til om Vintren. 16 December 1915 saa jeg i Inddæmningen 2, der kæmpede med en Taarnfalk.

LÆRKEFALK *(Falco subbuteo)*. Hernede ved Sanatoriet har jeg ikke set den men et Stykke herfra oppe i Landet. I April 1909 overværede jeg sammen med et helt Selskab ovre paa Svelmø en Lærkefalks Forfølgelse og Fangst af en Lærke. Sidst i Juni 1916 blev der bragt mig en, der var fundet paa Jorden i en Skov et Par Mil herfra; dens ene Vinge var beskadiget, antagelig ved at Fuglen var fløjet imod noget. Den blev sat i Bur og blev ret tam, tjente Gerhard Heilmann som Model til flere Billeder og blev, da den havde genvundet sin Flyveevne, sat i Frihed.

VANDREFALK *(Falco peregrinus)*. Den gæster os af og til om Vintren fra September til April. Enkelte Gange har jeg set den over Sanatoriet, men ellers er Inddæmningen dens Opholdssted. Det maa ogsaa passe godt for den, Skoven støder lige op hertil, og ude i Inddæmningen er Spisekammeret fuldt. I Vintermaanederne er adskillige skudt her for Ugle; forøvrigt ser jeg ikke saa meget til den; den har vist sine bestemte Tider at jage paa, som ikke falder sammen med de Tider paa Døgnet, hvor jeg færdes i Inddæmningen. 13 September 1910 saa jeg ved Stranden en Vandrefalk forfølge en Flok Hvidklirer og derpaa slaa ned efter en Hættemaage, som sad paa en Sten; nu kom en Svartbag til og forjog Falken. 30 November 1913 saa jeg den i Inddæmningen forfølge 2 Graaænder; den slog først efter den ene, der med et mægtigt Plask styrtede sig i Vandet og dykkede under, derpaa efter den anden, som bar sig ganske ligesaadan ad. Havde den nu ventet, til Ænderne kom op, vilde de have været et let Bytte for den, men den fløj bort. Paa Volden, der gaar omkring Inddæmningen, træffes ofte Levninger af dens Maaltider; 13 April

1912 fandt jeg Rester af 5—6 Graaænder, 1 Bjærgand og 1 Blishøne, 14 April friske Rester af Stær, Dobbeltbekkasin og Krikand, 17 Maj 1917 af nogle Hættemaager, en Blishøne, en Graaand og en Graastrubet Lappedykker.

MUSVAAGE *(Buteo vulgaris)*. I September—Oktober ses af og til en trækkende over eller i nogen Tid opholdende sig i Skoven; en enkelt Gang er den set paa Foraarstrækket. I Yngletiden har jeg kun truffet den et enkelt Aar, i Maj 1917, men jeg tror iøvrigt ikke, den yngler her.

VINTERMUSVAAGE *(Buteo lagopus)*. Tre Gange ialt har jeg set den her, hver Gang i Oktober.

HVEPSEVAAGE *(Pernis apivorus)*. Den trækker vistnok herover hvert Foraar, men Trækket sker i Løbet af faa Dage, saa den kan let undgaa Opmærksomheden. I 1914 og 15 saa jeg, begge Aar 22 Maj, 3 trække over mod Nordøst; i 1915 gik de ganske lavt over Sanatoriet.

RØRHØG *(Circus æruginosus)*. Jeg har set den nogle enkelte Gange i Inddæmningen.

SPURVEHØG *(Astur nisus)*. Selv om den enkelte Gange er set her i Yngletiden, tror jeg dog, aldrig den har bygget Rede her. Det Tidspunkt, hvor den hyppigst ses, er under Efteraarstrækket i September—Oktober; paa denne Tid er den ret almindelig, og nogle bliver her Vintren over, ses ret jævnlig i Parken, Skoven og Inddæmningen. En Dag kom Pigen op fra Køkkenet og fortalte, at en Ørn var fløjet mod Vinduet, sikkert for at faa fat i nogle Kanariefugle, der sad indenfor i et Bur; bedøvet af det stærke Slag, den havde faaet ved at flyve mod Ruden, laa den lidt paa Jorden, hvorfra jeg saa den flyve op i et Træ; helt tydeligt kunde jeg ikke skelne Arten, men sikkert har det været den dumdristige Spurvehøg.

KIRKEUGLE, MINERVAS UGLE *(Athene noctua)*. Den er næppe sjælden som Ynglefugl her i Egnen; jeg ser den af og til og hører jævnlig om Foraaret dens vidt lydende Skrig, der slet ikke ligner Natuglens. Et bestemt Sted ved Landevejen til Faaborg træffes den stadig ved Foraarstid, holder til i Piletræerne ved Landevejen, i hvis hule »Hoveder« den har sin Rede; herfra fik jeg i Juli 1916 en næsten flyvefærdig Unge, der i lang Tid blev holdt i Bur. Naar man er vant til at se paa de unge

Natuglers noget langsomme og stilfærdige Maade at være paa, forundres man over den helt forskellige Maade, hvorpaa den unge Kirkeugle optræder. Den er langt mere Dagfugl end Natuglen, er langt livligere og hurtigere i alle sine Bevægelser, og dens Stillinger er helt andre; ejendommelig er saaledes den Maade, hvorpaa den stadig retter sig op, medens Natugleungerne kryber sammen; i det hele var den fangne Kirkeugle en munter og fornøjelig lille Fugl. Den blev fodret med Kød, Spurve og Mus, men, skønt indespærret, formaaede den at skaffe sig en ekstra Ration; dens Gylp viste tydeligt, at den i Skumringen flittigt fangede Skarnbasser og andre Biller, der kom flyvende gennem Burets Masker.

SNEUGLE *(Nyctea nivea).* I min Dagbog staar der for 15 November 1916: »Det var i Nat blevet Frostvejr, iøvrigt klart og smukt; i Skumringen cyklede jeg ud ad Landevejen, og da jeg kom forbi de unge Birke i Skoven, fløj der noget hvidt mellem Stammerne; havde det blæst, vilde jeg have tænkt, at det var et Stykke hvidt Papir, men det var ganske stille; da jeg kom forbi Skoven ud paa den aabne Mark, fløj en vældig Ugle op foran mig, satte sig igen noget fra mig og fløj derpaa i lang Tid omkring i Luften, tegnende sin Silhuet tydelig mod den klare, vestlige Himmel; men Farven kunde jeg ikke se. Imidlertid nærer jeg ikke mindste Tvivl om, at det var en Sneugle, og at det var den, som først fløj op mellem Birkene.«

SLØRUGLE *(Strix flammea).* Almindelig er den næppe her paa Egnen; jeg har en Gang faaet den bragt levende og en Gang fundet en død Fugl paa Landevejen.

NATUGLE *(Syrnium aluco).* I mange Aar har vi haft Uglen her ved mit Hus som en kær Nabo, lyttet med Glæde til dens mange forskellige Lyd og med Interesse fulgt dens Familieliv, hvorom jeg skal berette lidt nærmere.

I Foraaret 1910 hørte jeg stadig fra min Have Uglens Skrig, men det var mig umuligt at opdage, hvor den ynglede; der var absolut ingen passende Redelejlighed til den. Saa hørtes en Morgen først i Maj en frygtelig Skrigen af Raager og Krager oppe over nogle forladte Raagereder i de høje Bøge i min Have, og det viste sig da, at Uglen i Mangel af et hult Træ eller lignende havde taget til Takke med en gammel Raagerede. Midt i Maj blæste under en stærk Østenvind, der fik Trætoppene til at

svaje, to, kun halvvoksne, Unger ud af Reden; den ene holdt jeg nogen Tid i Bur, og Fodringen var let; thi den blev overtaget af Forældrene, som om Aftenen opholdt sig i Nærheden af Buret og gennem Maskerne i Traadvævet, som dækkede dets Forside, bragte den Mus og Fugleunger[1].

I 1912 satte jeg 2 Uglekasser op i Bøgetræer nærved min

Fig. 31. Unge af Natugle.

Bolig, den ene 20, den anden 100 m derfra. Aaret efter byggede Uglen i den ene, og siden har hvert Aar en af Kasserne været beboet.

I Januar høres af og til Uglens Skrig her ved Huset; hen i Februar bliver Fuglene livligere, er det mildt om Aftenen, underholder de sig stadig med hinanden. Hannen skriger oftest det kendte »hu—hu—hu—huu« og lader desuden høre en sagte Kurren, medens Hunnens Svar er et skarpt »vik—vik—vik«; men adskillige andre Lyd høres ind imellem. Uglens Skrig har jo et daarligt Lov paa sig som uhyggeligt og varslende onde Ting; selv lytter jeg altid gerne til denne Aftenkoncert, et af de første Varsler om det kommende Foraar. Marts Maaned igennem høres Uglerne stadig; hen i April bliver de mere tavse, et Tegn paa, at de er begyndt at ruge. Saalænge de ruger, og Un-

[1] En nærmere Meddelelse herom findes i Tidsskriftets fjerde Aargang S. 104.

gerne er smaa, hører og ser man kun lidt til Uglerne rent lejlighedsvis; hvis man f. Eks. passer paa en maaneklar Aften, kan man se en af de Gamle komme med Føde til Ungerne; ellers kan man længe gaa i Uvished, om Uglen overhovedet ruger i Kassen. Skaller af Æggene, Ungernes Gylp, Rester af Maaltiderne o. lign. kaster den ikke ud, men bringer længere bort; under Kassen findes aldrig noget, der tyder paa Beboelse.

Ved Midten af Maj viser Ungerne sig; et Hoved stikker op af Kassen og viser sig i Indgangshullet som paa et Mester Jakel Theater; det kan hænde om Dagen, men ses sikrest om Aftenen; en anden Gang kommer en Unge ud og sidder oven paa Kassen. Har de nu et Par Dage kigget ud i Verden, forlader de Kassen, flagrer ud og sidder omkring paa Grene, ude af Stand til at flyve, og lette at tage. Et Aar bar de sig anderledes ad; en Aften saa jeg første Gang en Unge stikke Hovedet op af Kassen; pludselig fløj den ud og dalede ned et Stykke fra mig; straks efter foretog en anden den samme Luftrejse, ligesom den første tilsyneladende uden ydre Paavirkning. Man skal være varsom, hvis man gaar hen og tager en saadan udfløjen Unge, thi den Gamle flyver uforfærdet ned og planter sine Kløer i Fredsforstyrreren.

Unger har jeg ofte haft i Bur i nogen Tid; staar Buret ude, opholder de Gamle sig trofast i Nærheden, om Dagen er begge Parter tavse, men Aften og Nat underholder de uophørlig hinanden, og de Gamle bringer Ungerne Føde. Stor Glæde havde vi i 1916 af 2 Unger, som tjente Gerhard Heilmann til Modeller; han fik dem overordentlig tamme, og de var meget medgørlige, indtog villigt den Stilling, han anbragte dem i.

Naar Ungerne, en halv Snes Dage efter at de har forladt Reden, er bleven flyvefærdige, drager Familien bort fra min Nærhed ud i Skoven, hvor jeg da undertiden træffer dem. Her opholder de sig saa en Del af Sommeren; i August eller September vender de tilbage til min Bolig og høres saa jævnlig her Resten af Aaret. Jeg har Indtrykket af, at Fuglene meget holder til omkring Kasserne, men herfra strejfer omkring i Parken og Skoven.

———————

CARL FINNILÄ.

Det gjorde et ejendommeligt Indtryk paa mig i Foraaret at modtage nogle Særtryk, hvor udenpaa var skrevet med Carl Finniläs ejendommelige Haandskrift, umiddelbart efter at jeg havde læst Meddelelsen om hans sørgelige Død. Forklaringen var, at Hæfterne havde ligget paaskrevne, da Carl Finnilä begav sig paa sin sidste Rejse, og af en Ven senere blev sendt mig.

Carl Finnilä, af Fødsel svensk, naaede kun en Alder af 26 Aar; ved sin Død var han Assistent ved Universitetets zoologiske Museum i Helsingfors. Saa ung han var, havde han allerede en ikke ringe ornithologisk Forfattervirksomhed bag sig. Resultaterne af sine Rejser nordpaa havde han nedlagt i »Ornithologiske Iakttagelser under en Resa inom Sodankylä Lappmark, Sommaren 1913« og »Studier över Fågelfaunan i Salla Lappmark, Sommaren 1914«. Begge Afhandlinger, der udkom i »Acta soc. pro Fauna & Flora Fennica«, giver Vidnesbyrd om hans Ihærdighed og Evner som Ornitholog. Fra samme Tur stammer de mere populære Skildringer, der udkom kort før hans Død som et ret stateligt Værk »Bortom Polcirklen«, og adskillige mindre Artikler, hvori han har givet Bidrag til Kundskaben om Laplandsfuglenes Udbredelse og Biologi.

Under de sørgelige Tilstande i Finland ved Aarets Begyndelse var han sammen med en Kollega i Slæde taget fra Helsingfors for at slutte sig til de »Hvides« Tropper i Nordfinland; undervejs blev de to ubevæbnede Mænd overfaldet af de »Røde«, som skød dem.

Hvad Carl Finnilä i saa ung en Alder havde udrettet paa Ornithologiens Omraade, berettigede til store Forhaabninger for hans fremtidige, nu desværre saa brat afbrudte Løbebane.

O. H.

ANMELDELSER.

SVENSKA FÅGLAR EFTER NATUREN OCH PÅ STEN RITADE AF M. OCH W. VON WRIGHT. MED TEKST AF PROF. EINAR LÖNNBERG.

(Ivar Baarsen, Stockholm 1917).

I Tidsskriftets Aargang 11 S. 176 omtales det udsendte Prøvehæfte; der er nu kommet ialt 5 Hæfter, og man kan danne sig en Forestilling om Værket. Billederne af Fuglene i Farvelitografi paa Foliotavler fremtræder overordentlig klart og smukt, saaledes at Enkelthederne kommer frem, og den ypperlige Gengivelse af Fjerklædningen fuldt ud kommer til sin Ret; det er vel næsten saa godt, som den Slags Ting kan blive. Et Savn er det selvfølgeligt, at der kun er et enkelt Billede af hver Art, men herved er jo intet at gøre.

Professor Lönnbergs Tekst giver alt, hvad der med Rimelighed kan forlanges. Der lægges mindre Vægt paa Fuglenes Beskrivelse, medens deres Udbredelse og Livsforhold udførligt behandles. Fuglenes saavel svenske som systematiske Navne forklares indgaaende. Det er en Fornøjelse at læse, hvad Professor Lönnberg beretter om de svenske Fugle, og Teksten præges af, at den er skrevet af en Mand, der ikke blot kender Litteraturen, men ogsaa i Værket har nedlagt en stor Del af sine egne Erfaringer.

O. H.

OM STORKENS FÖREKOMST I SKÅNE. AV WALDEMAR BÜLOW.

(Ystad 1917).

I mit lille Arbejde »Storken *(Ciconia alba)* i Danmark« i »D. o. F. T.« 1917 har jeg i en Fodnote hentydet til, at »Skånes Naturskydsförening« havde indsamlet Oplysninger om den hvide Stork i Skaane. Dette Arbejde foreligger nu af Redaktør Wald. Bülow i Lund, dels i Foreningens Aarsskrift for 1917, dels som et selvstændigt lille Hæfte (pp. 1—32).

Det er en Fornøjelse at læse dette lille Arbejde, der meget indgaaende behandler de enkelte Reders Historie, saa vidt som det er lykkedes at faa denne oplyst. Forf. antager, at det er meget faa beboede Reder, som ikke er kommet med i Skriftet, og dette er ogsaa særdeles sandsynligt, idet der i 1917 kun fandtes 34 Reder med Storke (hvoraf kun 25 med Unger) i Malmøhuslen og Kristianstadslen, og Storken altsaa allerede er saa sjælden, at det vil være usandsynligt, at nogen beboet Rede bliver overset ved en saa omhyggelig Undersøgelse, som Redaktøren øjensynligt har anstillet. Jeg skal her gengive Forf.s Oversigt over det vundne Resultat: »Ovan lämnade uppgifter bestyrka den almänna uppfatningen att storken såsom häckfågel i Skåne med åren allt mera avtagit i antal. Av meddelandena fremgår att i provinsen funnos 1917 endast 34 av storkar bebodda bon, därav 29 i Malmöhus och 5 i Kristianstads län.

Ungar utkläcktes i 23 av bona i Malmöhus och i 2 av bona i Kristianstads län. Inalles utkläcktes i år 79 ungar, därav 74 i Malmöhus og 5 i Kristianstads län. Sammanlagde antallet storkbon i Skåne, vilka under alla, några eller något av de senaste 10 åren varit av storkar bebodda uppgår — såvitt jag därom lyckats inhämta uppgifter — till 67, därav 51 i Malmöhus og 16 i Kristianstads län.«

Som man vil se, stemmer dette ganske overens med det Resultat, meget sørgelige Resultat, hvortil jeg kom efter Undersøgelserne her i Landet i 1911—12 og 1915. Storken synes efter dette at være dødsdømt i Sverige-Danmark. Bülows Arbejde ledsages af fem Fotografier af Storkereder i Træer o. l. Steder; af disse viser et Par, hvor interesseret endnu nogle Ejere af Storke heldigvis er; jeg skal her anføre en af disse Storkereders Historie: »Sedan mera än 60 år tillbaka finnas storkbo vid Hyby gård. Till en början var det beläget i en gammal ask, men då detta träd höll på att förtorka, flyttades boet över till en i närheten stående större pil. Då även denna efter en del år höll på att skatta åt förgängelsen, lät gårdens dåvarande ägare överste kammarjunkaren frih. W. Wrangel von Brehmer för storkarnas räkning uppföra en grundmurad pelare, troligen för sitt ändamål enastående i vårt land. På denna pelare ha sedan dess storkar bott år för år och tyckas trivas där utmärkt.«

Den store Koloni af Storke i Orup, som omtales af Sv. Nilsson 1858 (nævnt i mit Arbejde p. 73) beskrives saaledes: »På Orups gamla gods har sedan mycket lång tid tillbaka bott storkar. Enligt flera uppgifter skulle för ett 40tal år sen »20—25« (!) storkbon ha funnits å gamla avsågade träd i den till gården hörande märkliga almskogen. Uppgiften beror naturligvis på förväxling med häger. Såvitt jag kunnet få tillförlitlig uppgift fanns det i almskogen för ett 30—40-tal av år sedan ett enda storkbo, uppe på en avsågad alm.« Da Sv. Nilsson omtaler Kolonien omstændeligt, vilde det være af Interesse at faa undersøgt, om der her har eller ikke har været en Skovkoloni af Storke.

Det anses vist oftest for givet, at Hanstorken kommer først om Foraaret, for som god Ægtemand at ordne Boet lidt til Madammens Ankomst; hvorvidt dette er Tilfældet trænger til nærmere Undersøgelse; følgende lille Iagttagelse er i hvert Tilfælde værd at lægge Mærke til i denne Forbindelse: »Lantbr. Per Persson, som följt sina storkar med ett märkligt intresse, anför att storkmamman oftast kommer några dagar före pappan. Under ett par år har han iakttagit att en halt stork kommit först av makarna. Och vid parningen har han lätt kunnat konstatera att den halta var honan.«

De elektriske Ledninger har i Skaane som her i Landet ofte forvoldt Storkes Død.

Om Efteraaret træffes endnu i Skaane ret store Flokke af Storke, umiddelbart før Bortrejsen finder Sted; oftest er dette Flokke paa 20—30 Stkr., meget sjældent nu over et halvt hundrede Stykker.

Nedenfor har jeg sammenstillet Antallet af store Unger[1] i de skaanske Reder i 1917 med Antallene fra danske Reder i 1915. Man ser, at der disse to Aar ikke synes at være nogen særlig stor Forskel mellem det gennemsnitlige Antal Unger pr. Rede i Skaane og her.

Antal Unger pr. Rede........	I	II	III	IV	V	Kvotient (Unger pr. Rede).
Antal Reder i Skaane 1917..		6	11	6	1	3.08
Antal Reder i Danmark 1915	1	24	51	36	4	3.16

Forf. angiver, at om den sorte Stork som Ynglefugl i Nutiden i Skaane, har han ikke kunnet faa nogle sikre Oplysninger.

Der kunde være Anledning til her at medtage adskilligt mere fra Hr. Bülows Arbejde, men da dette vilde føre altfor vidt i denne Anmeldelse, maa jeg henvise de interesserede Læsere til selve Aastedet; man vil ikke fortryde at anvende lidt Tid der.

Å. VEDEL TÅNING.

[1] Som altsaa maa formodes at være blevne flyvefærdige; Beretningen omtaler dog ikke dette nærmere.

INDEX.

FORENINGSMEDDELELSER.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS GENERALFORSAMLING.

Den 15. Oktober 1917 afholdtes Generalforsamling paa Formandens Bopæl.

Til Dirigent valgtes Hr. Kontorchef O. F. Jansen, der fastslog, at Generalforsamlingen var lovlig indvarslet og derefter gav Ordet til Formanden, der aflagde Beretning om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar.

Der var paa Grund af Foreningens vanskelige pekuniære Forhold ikke afholdt saa mange Møder som i tidligere Aar, hvorimod Ekskursionernes Antal havde været normalt. Der var fra »Dansk Jagtforening« og »Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i Danmark« sket Henvendelse til Foreningen om Medvirken i Forarbejder til en Revision af Danmarks Jagtlov. Bestyrelsen havde forhandlet med nævnte Foreninger om denne Sag, og for sit Vedkommende til Repræsentanter i et Fællesudvalg bestaaende af 9 (ni) Medlemmer — 3 fra hver Forening — valgt Docent R. H. Stamm, Konservator A. L. V. Manniche og Formanden. Ved de allerede stedfundne Forhandlinger havde man hos Jagtforeningens Repræsentanter fundet en saadan Forstaaelse af Nødvendigheden af at skaane forskellige Fuglearter — saaledes navnlig Rovfuglene, for hvilke Præmieudbetalingen jo alt for flere Aar siden er afskaffet, — at der var den bedste Udsigt til, at den foreslaaede Revision af Jagtloven vilde forbedre Livsvilkaarene for Fuglene her i Landet. Det var iøvrigt Talerens Overbevisning, at der allerede var nogen Fremgang at spore for flere af vore ynglende Rovfugle.

Formanden gav derefter Oplysninger om Forarbejderne til Udgivelsen af et Værk om Danmarks Fugle, og fremhævede bl. a., at det tidligere nærede Ønske om, at »Dansk ornithologisk Forening« skulde være Udgiver af Værket, af praktiske Grunde var opgivet, idet Ansvaret for Udgivelsen ikke kunde paalægges Foreningen. Dette vilde man derfor søge lagt andetsteds, men selvfølgelig var det at haabe, at Medlemmerne til sin Tid vilde give Tanken om Udsendelsen af et saadant Værk deres Støtte ved at subskribere paa det. Værket vilde antagelig udkomme i 1000 Ekspl. og komme til at indeholde ca. 220 farvetrykte Tavler, hvoraf en Del allerede forelaa og senere vilde blive forevist Forsamlingen. Det kunstneriske Arbejde udførtes af d'Hrr. Gerhard Heilmann, Johannes Larsen og Henning Scheel; ogsaa Arbejdet med Teksten var paabegyndt, men endelig Bestemmelse om Medarbejderne var endnu ikke truffen.

Man gik derefter over til næste Punkt paa Dagsordenen: Fremlæggelse af Foreningens reviderede Regnskab, der udviste et Overskud paa Kr. 305.23 Øre. Da forrige Aargangs Hefter imidlertid ikke var betalt, gik Foreningen i Virkeligheden ud af Aaret med et Underskud paa ca. Kr. 900. At Overskuddet var væsentlig mindre end ved

Udgangen af forrige Aar (ca. 1300 Kr.) skyldtes en Gave paa Kr. 500 fra Diretor Heilbuth, for hvilken Formanden paa Foreningens Vegne takkede, og meddelte, at to andre af Foreningens Medlemmer havde lovet at dække den øvrige Del af Underskuddet.

Foreningens Kasserer, Kontorchef A. Koefoed, fratraadte som saadan, og i hans Sted havde stud. med. S. M. Saxtorph paataget sig Hvervet. Formanden rettede en varm Tak til Hr. Koefoed for det store Arbejde, han i Aarenes Løb havde udført for Foreningen. Medlemmerne sluttede sig hertil ved at rejse sig. Til Bestyrelsen genvalgtes Docent R. H. Stamm, og det overlodes til Bestyrelsen selv at supplere sig med et Medlem i Stedet for mag. scient. P. Jespersen, der ikke ønskede Genvalg.

Fra tre forskellige Sider havde Formanden modtaget Forslag om en Forhøjelse af Foreningens Kontingent. Forslaget blev forelagt Generalforsamlingen og affødte en livlig Diskussion. Der syntes imellem de tilstedeværende Medlemmer at være overvejende Stemning for en Forhøjelse af Kontingentet, der maatte betegnes som særdeles lavt, naar Hensyn toges til det, der leveres Medlemmerne. Efter en længere Diskussion vedtoges det at overlade til Bestyrelsen at indvarsle til en ekstraordinær Generalforsamling med Dagsorden: Forhøjelse af Kontingentet til 5 Kr. — Under Diskussionen fremkom en Kritik af Foreningens Love. Læge Th. N. Krabbe foreslog en Udvidelse af Foreningens Love, der i den nuværende Form ikke forekom Forslagsstilleren tilstrækkelig udførlige. Andre Medlemmer fandt derimod netop Lovenes knappe Form særlig tiltalende. Det overlodes Bestyrelsen at tage Spørgsmaalet om Lovændringer under Overvejelse og eventuelt udarbejde Forslag til saadanne.

Foreningens Revisor, Forpagter A. Valentiner blev genvalgt, og Formanden rettede en Tak til Hr. Valentiner for det Arbejde, han som Revisor i Aarenes Løb havde udført for Foreningen.

Endelig aflagde Docent R. H. Stamm Regnskab for Foreningens Rejse- og Studiefond. Fondets Kapital udgjorde 771,80 Kr., hvortil kom 51 Kr., der var tegnet som aarlige Bidrag af forskellige Medlemmer. Med 5% Rente vilde der aarlig kunne udbetales 80—90 Kr. som Understøttelse til ornithologiske Undersøgelser. Fondets Bestyrelse havde imidlertid ikke i det forløbne Aar modtaget Ansøgninger om Understøttelse, Forstkandidat O. Fabricius, paa hvis Initiativ Fondet som bekendt blev oprettet, fremførte forskellige Bemærkninger vedrørende Fondets Virksomhed. Det var Hr. Fabricius' Mening, at Fondets Bestyrelse burde være mere aktiv ved at foreslaa Opgaver, der trængte til Undersøgelse og henvende sig til Medlemmer, der var kvalificerede til at paatage sig saadanne Undersøgelser. Endvidere burde ikke alene Kapitalens Renter anvendes i dette Øjemed, men ogsaa Dele af Kapitalen, naar Undersøgelserne krævede større Summer, end Renterne kunde dække. Fondets Bestyrelse lovede at tage disse Udtalelser under Overvejelse.

Derpaa hævedes Generalforsamlingen.

Efter at en stor Del Tavler til Værket om Danmarks Fugle var

forevist Medlemmerne, fremviste Formanden Sommerdragter hos Hunnerne af vore danske Svømmeænder og knyttede dertil forskellige interessante Bemærkninger; der er ikke tidligere herhjemme paavist særlige Sommerdragter hos Hunnerne af vore Ænder.

P. J.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS REJSE- OG STUDIEFOND.

I indeværende Aar kan der af Grundfondets Renter i Forbindelse med de aarlige Bidrag stilles en Sum til Raadighed i Overensstemmelse med Fondets Formaal.

De Medlemmer, der herved maatte ønske at komme i Betragtning, bedes indsende Ansøgning, ledsaget af nøjere Oplysninger om den Opgave, der søges løst, og de Bekostninger, dette maatte medføre, til undertegnede inden 15. April.

Det tilføjes, at Foreningen forbeholder sig Ret til i sit Tidsskrift at offentliggøre de Resultater, der maatte fremkomme ved Undersøgelsen, ligesom under alle Omstændigheder en foreløbig Beretning om denne inden Aarets Udgang maa afleveres til Indrykning i Tidsskriftet.

R. H. STAMM
Docent
Larslejstræde 9[3], Kbhvn. K.

NY KASSERER.

Opmærksomheden henledes paa at Hr. Kontorchef Koefoed er fratraadt som Kassserer og at Kassererposten er overtaget af Hr. stud. med. S. M. Saxtorph, Jens Juelsgade 6[2] Ø, til hvem alle Indbetalinger fremtidig sker.

TIL MEDLEMMERNE.

Breve og Henvendelser til Foreningen bedes sendte til Formanden, Vekselllerer E. Lehn Schiøler, Uraniavej 14—16 V.

Artikler og Meddelelser til Tidsskriftet bedes sendte til Redaktøren, Overlæge O. Helms, Nakkebøllefjord pr. Pejrup.

Avertissementer til Tidsskriftet og Regningskrav til Foreningen bedes sendte til Kassereren, Stud. med. S. M. Saxtorph, Jens Juelsgade 6[2] Ø.

Meddelelser om Flytning bedes tilstillet Kassereren.

Ekskursionsudvalget bestaar af Læge Th. N. Krabbe, Konservator A. L. V. Manniche og Docent R. H. Stamm. Forslag til Ekskursioner bedes sendte til Udvalgets Formand, Læge Th. N. Krabbe, Geysers Allé 2, S.

Forfattere af større Artikler kan, naar det ønskes, faa 25 Særtryk gratis.

Ny tiltrædende Medlemmer kan, naar det ønskes, faa Tidsskriftets 1. og 2. Aargang (forsaavidt de haves) for 10 Kr. hver, de øvrige Aargange for 5 Kr. hver.

Indmeldelse i Foreningen kan ske til et af Bestyrelsens Medlemmer, til Redaktøren eller Kassereren. Medlemsbidraget er 4 Kr. aarligt, heri indbefattet Betaling for Tidsskriftet, for udenlandske Medlemmer 5 Kr.

E. LEHN SCHIØLER, Formand, Uraniavej 14—16, V.
A. HAGERUP, Næstformand, Kolding.
A. KOEFOED, Smallegade 56³, F.
R. H. STAMM, Larslejsstræde 9³, K.

NYE MEDLEMMER.

Albrecktsen, Fritz, Forstelev, Emmedsbo Plantørbolig, Gjerrild.
Begtrup-Hansen, Th., Overlæge, Dr. med., Silkeborg Sanatorium. pr. Silkeborg.
Bornemann, C. von, stud. art., Birkerød Kostskole, Birkerød.
Heegaard, Anker, Inspektør, Frederiksværk.
Helms, Georg, Overretssagfører, Vestervoldgade 117, Kbhvn. K.
Helweg-Larsen, Frøken, Roskilde.
Kirschner, Fru Inspektør, Gentofte.
Klöcker, A., Laboratorieforst., Mynstersvej 19¹, København V.
Kristiansen, Joh., Forststuderende, Hersegade 7, Roskilde.
Larsen, Johs., Konservatormedhjælper, Herning.
Lehn, E. Lütchen, Ass. i Landmandsb., Colbjørnsensgade 14 M., Kjøbenhavn K.
Lindholm, Emil, Forstelev, Emmedsbo Plantørbolig, Gjerrild.
Lütken, Ove, stud. art., Engskiftevej 4, Kjøbenhavn Str.
Nielsen, Andreas, Forstelev, Emmedsbo Plantørbolig, Gjerrild.
Oldenburg, Th., Overlæge, Julemærkesanatoriet, Kolding.
Palsby, L., Vekselerer, Svanemøllevej 43, Kjøbenhavn Str.
Pirtzel, Karen, Frøken, Helsingør.
Poulsen, H., Prokurist, Dosseringen 24⁴, Kjøbenhavn Ø.
Rasmussen, C. A., Kommunelærer, Østre Fasanvej 246², Kbhvn. L.
Rendahl, Hjalmar, Fil. kand. Riksmuseum, Vetenskapsakademien, Stockholm.
Saxild, Erik, stud. polyt., Holbergsgade 17², Kjøbenhavn K.
Skjold, Carl, stud. mag., Læssøesgade 3², Kjøbenhavn N.
Teisen, Carl, Etatsraad, R. af Dbg., Amaliegade 27, Kjøbenhavn K.
Warnaa, P., Fotograf, Nykøbing F.

FORENINGSMEDDELELSER.

EKSTRAORDINÆR GENERALFORSAMLING 5 MARTS 1918.

Denne ekstraordinære Generalforsamling, der blev afholdt i Formandens Bopæl, var Følge af en Beslutning, vedtaget paa den ordinære Generalforsamling 15 Oktober 1917, og havde følgende Dagsorden: Forhøjelse af Aarskontingentet til 5 Kroner. Ca. 50 Medlemmer var mødt, da Formanden aabnede Mødet og foreslog at vælge Kontorchef Jansen til Dirigent, hvilket Forslag enstemmigt blev vedtaget.

Dirigenten konstaterede, at Generalforsamlingen var lovligt indvarslet, og gav derefter Ordet til Formanden, der i Korthed gjorde Rede for Foreningens Status og paaviste, hvor absolut nødvendigt det var at forhøje Kontingentet, hvis Foreningen skulde kunne fortsætte sin Virksomhed blot nogenlunde paa samme Maade som hidtil. Forslaget var jo ikke Medlemmerne ubekendt, idet Emnet var blevet debatteret paa den sidste Generalforsamling; man havde da ment det rigtigst at give Medlemmerne Lejlighed til at afgive deres Stemme for eller imod Forhøjelsen, og der var da ogsaa udsendt Stemmesedler til alle indenlandske Medlemmer. Der var til Sekretæren indkommet 67 Svar, hvoraf de 63 var for, kun 4 mod Forhøjelsen. Et Medlem havde indsendt en Skrivelse, hvori han udtalte, at Forhøjelsen var for ringe til at kunne dække de forøgede Udgifter, og Vedkommende foreslog, at Medlemmerne frivillig burde yde et større Aarsbidrag end de 5 Kroner. Over et saadant Forslag kunde Formanden selvfølgelig kun udtale sin Glæde, men da Spørgsmaalet ikke kunde diskuteres paa denne Generalforsamling, vilde det atter blive forelagt paa kommende ordinære Generalforsamling til Efteraaret. Dirigenten lod derpaa foretage Afstemning blandt de tilstedeværende Medlemmer, og af disse stemte 32 for Forhøjelse, ingen imod. Det var saaledes vedtaget, at Aarskontingentet fra 1 Oktober 1918 var forhøjet fra 4 til 5 Kroner. Da ingen Medlemmer havde noget yderligere at bemærke, hævedes Generalforsamlingen.

Derefter blev der afholdt Auktion over en Del af de Hæfter og Bøger, der ved Bytteforbindelse var kommet i Foreningens Besiddelse; som tidligere var Overlæge Helms den fornøjelige Auktionarius, og Salget indbragte Foreningen et Beløb af 36 Kr. 25 Øre.

S. M. S.

Endelig gav Formanden en Meddelelse om to for Danmarks Fauna nye Fugle og fremviste Eksemplarer af disse. Det drejede sig om Graasiskenens nordøstlige Race, *Cannabina linaria exilipes* og Svanegaasen *Anser cygnoides*. L.

Førstnævnte, en ung Han i Vinterdragt, var skudt paa Amager i de første Dage af Januar Maaned af Gaardejer Jørgensen, der velvilligst havde overladt Foredragsholderen Fuglen. Racen *exilipes* kendetegnes ved sine meget smaa Fødder, uplettet hvide Overgump og fremherskende lyse Farvetone; den er hjemmehørende i Lapland, Nord-Rusland, udbredt over den nordligste Del af Asien og Amerika, om Vintren dragende sydligere og saaledes skudt i Øst-Preussen; men her i Landet er den ikke tilforn truffet. Taleren gennemgik derefter kort Graasiskenens forskellige Racer, idet han henledede Opmærksomheden paa, at den i Grønland nordligst forekommende Form *Cannabina linaria hornemannii* (Holb.) af mange regnes for en Art, hvortil Formen *exilipes* skulde slutte sig som Race. De forskellige Former fremvistes.

Af Svanegaasen forelaa to Stykker, begge gamle Hunner, skudte af en Pramskytte i Kalvebodstrand 12 Januar 1918. Den heldige Jæger havde afhændet Fuglene til en Vildthandler paa Gammel Kongevej, hvor de fandtes og købtes af Konservator Manniche til Foredragsholderen. Den ene af Fuglene er skænket til Zoologisk Museum.

Svanegaasen er hjemmehørende i Siberien; Grænsen for dens Udbredelse mod Vest skulde dannes af Floderne Obj og Tobol, men Kundskaben herom synes ikke at være fuldstændig. Den holdes tam mange Steder, ogsaa her i Landet, saa det laa nær at tænke, at de to paagældende Fugle var forvildede og ikke virkelig vilde; der var intet i Fuglenes Ydre eller Indre, der kunde tjene til Støtte for en saadan Mistanke; de var i Muskulatur og Fjerdragt ganske som vilde Fugle, i ingen Henseende mærkede af Indespærring; ingen af dem havde Knold ved Næbroden, saaledes som det ses hos den tamme Form (ogsaa hos Hunner); begge havde brede, nedsunkne Ægledere, der viste, at Fuglene havde ynglet.

Fuglen er ikke tilforn truffen i Europa, men har altsaa nu som andre siberiske Gæster, Brunsvenske *(Ligurinus sinicus)*, Nordlig Graasisken *(Cannabina linaria exilipes)*, Nøddekrige *(Nucifraga caryocatactes macrorhynchus)* aflagt Besøg i Vesteuropa.

Naturligvis kunde man tvivle om, at Fuglene frivilligt var naaede hertil, og Taleren havde først besluttet at tilbageholde Meddelelsen om Fuglenes Forekomst, indtil han havde haft Lejlighed til nærmere at gøre sig bekendt med Forholdene, hvorunder Fuglene var skudte, om de havde været i Flok, eller kun to i Følge, om de havde været meget sky osv., men da det havde vist sig umuligt at opspørge den paagældende Jæger og faa ham i Tale, havde han bestemt sig til at fremsætte Sagen i det Haab, at yderligere Oplysninger derved maaske kunde fremkomme. E. L. S.

UDFLUGT TIL GANDLØSE EGET, KROGELUND HEGN OG UGGELØSE HEGN 2 JUNI 1918.

Fra Slangerupbanens Station paa Nørrebro afgik man om Morgenen Kl. ca. $8^3/_4$ med Tog til Lynge Station. Efter at have spist Frokost i Lynge Kro begav man sig til Badstrup Sø, langs denne og derpaa gennem Gandløse Eget, Krogelund Hegn og Uggeløse Hegn. Turen endte ved Lindholm Station, hvorfra man med Tog ved $3^1/_2$ Tiden vendte tilbage til København. Kunstmaler V. Kongsdal, som var lokalkendt, havde anvist Turen og ledede den. Deltagernes Antal var 22. Vejret var fint, det ornithologiske Udbytte tilfredsstillende, dog uden særlige Mærkeligheder.

Følgende 44 Arter iagttoges med Sikkerhed: Stor Lappedykker *(Podicipes cristatus)*, 2 Par sammen, Blishøne *(Fulica atra)* 1, Vibe *(Vanellus cristatus)* nogle, Hættemaage *(Larus ridibundus)* nogle, Stormmaage *(Larus canus)* 4 sammen, Hejre *(Ardea cinerea)* enkeltvis Par Gange, Taarnfalk *(Falco tinnunculus)* enkeltvis Par Gange samt et Par ved en Rede, Musevaage *(Buteo vulgaris)* nogle, Ringdue *(Columba palumbus)* en Del, Mursvale *(Cypselus apus)* en Del, Gøg *(Cuculus canorus)* Par Stk., Skade *(Pica caudata)* 1, Raage *(Corvus frugilegus)* Par Stk., Krage *(Corvus cornix)* nogle, Tornskade *(Lanius collyrio)* 1, Digesvale *(Hirundo riparia)* et Sted mange, Bysvale *(Hirundo urbica)* 1, Forstuesvale *(Hirundo rustica)* mange, Lærke *(Alauda arvensis)* mange, Stær *(Sturnus vulgaris)* en Del, Gærdesmutte *(Troglodytes parvulus)* 1, Musvit *(Parus major)* Par Stkr., Halemejse *(Acredula caudata)* nogle, Munk *(Sylvia atricapilla)* nogle, Havesanger *(Sylvia hortensis)* nogle, Gulbug *(Hypolais icterina)* nogle, Rørsanger *(Acrocephalus arundinaceus)* Par Stk., Sivsanger *(Acrocephalus phragmitis)* Par Stk., Løvsanger *(Phyllopseustes trochilus)* en Del, Grøn Løvsanger *(Phyllopseustes sibilatrix)* Par Stk., Fuglekonge *(Regulus cristatus)* nogle, Skovpiber *(Anthus arboreus)* Par Stk., Sangdrossel *(Turdus musicus)* 2, Solsort *(Turdus merula)* en Del, Stenpikker *(Saxicola oenanthe)* Par Stk., Bynkefugl *(Praticola rubetra)* nogle, Husspurv *(Passer domesticus)* en Del, Skovspurv *(Passer montanus)* en Del, Bogfinke *(Fringilla coelebs)* mange, Stillids *(Carduelis elegans)* 1, Svenske *(Ligurinus chloris)* Par Stk., Irisk *(Cannabina linota)* 2 sammen, Gulspurv *(Emberiza citrinella)* mange, Bomlærke *(Emberiza miliaria)* nogle.

Kl. ca. 5 om Eftermiddagen var man atter i Kjøbenhavn.

TH. N. KRABBE.

UDFLUGT TIL DAMHUSSØEN OG SØBORG (UTTERSLEV) MOSE 25 AUG. 1918.

Om Morgenen Kl. $8^1/_2$ mødtes de fleste af Deltagerne, hvis fulde Antal senere blev 19, paa Raadhuspladsen, hvorfra man pr. Sporvogn kørte til Vanløse. Man gjorde herfra først en Tur omkring Damhussøen og spadserede derpaa langs den fra Søen førende Kanal og

videre ad Vejene til Brønshøj. Her spistes Frokost i en Restaurationshave, hvorefter man begav sig ned til Søborg Mose. Man besaa noget af Mosens vestlige Del, hvorpaa man lejrede sig hyggeligt i en af Militærvæsenet indrettet Udgravning og paahørte her Konservator A. L. V. Manniches udmærket orienterende lille Foredrag om Mosens Fuglefauna. Derefter begav man sig tilbage til Brønshøj, hvorfra man pr. Sporvogn vendte tilbage til Kjøbenhavn. Vejret var fint; dog generedes man ikke lidt af den stærke vestlige Vind, som sikkert ogsaa ved at vanskeliggøre Observationer nedsatte det ornithologiske Udbytte kendeligt.

Følgende 40 Arter iagttoges med Sikkerhed: Stokand *(Anas boscas)* en Del, Taffeland *(Fuligula ferina)* 3 sammen i Damhussøen, Lille Lappedykker *(Tachybaptes minor)* 1 i Damhussøen, Graastrubet Lappedykker *(Podicipes griseigena)* 3 sammen i Søborg Mose, Stor Lappedykker *(Podicipes cristatus)* nogle i Damhussøen, Rørhøne *(Gallinula chloropus)* Par Stk. i Damhussøen, Blishøne *(Fulica atra)* ca. 200 spredte i Damhussøen, ca. 10 sammen i Søborg Mose, Hvidklire (*Totanus glottis*) 2 i Søborg Mose, Horsegøg *(Gallinago scolopacina)* 1 i Søborg Mose, Hættemaage *(Larus ridibundus)* en Del, Stormmaage *(Larus canus)* nogle, Stork *(Ciconia alba)* 2 sammen ved Søborg Mose, Huldue *(Columba oenas)* 13 sammen, Ringdue *(Columba palumbus)* 1, Mursvale *(Cypselus apus)* 1, Krage *(Corvus cornix)* nogle, Digesvale *(Hirundo riparia)* nogle, Bysvale *(Hirundo urbica)* nogle, Forstuesvale *(Hirundo rustica)* Mængde, Lærke *(Alauda arvensis)* en Del, Stær *(Sturnus vulgaris)* en Del, Musvit *(Parus major)* Par Stk., Tornsanger *(Sylvia cinerea)* 1, Gærdesanger *(Sylvia curruca)* 1, Rørsanger (*Acrocephalus arundinaceus*) 1, Sivsanger *(Acrocephalus phragmitis)* nogle, Løvsanger *(Phyllopseustes trochilus)* nogle, Gul Vipstjert *(Motacilla flava)* en Del, Hvid Vipstjert *(Motacilla alba)* Par Stk., Solsort *(Turdus merula)* Par Stk., Bynkefugl *(Praticola rubetra)* Par Stk., Husspurv *(Passer domesticus)* en Del, Skovspurv *(Passer montanus)* nogle, Bogfinke *(Fringilla coelebs)* 1, Stillids *(Carduelis elegans)* nogle Unge sammen, Svenske *(Ligurinus chloris)* Par Stk., Irisk *(Cannabina linota)* en Del, Rørspurv *(Emberiza schoeniclus)* 1, Gulspurv *(Emberiza citrinella)* nogle, Bomlærke *(Emberiza miliaria)* Par Stk.

Kl. ca. 3 om Eftermiddagen var man atter i Kjøbenhavn.

TH. N. KRABBE.

12. AARGANG HÆFTE I—II

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

REDIGERET AF

O. HELMS

Kjøbenhavn Februar 1918

Bemærk Kassererskiftet.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

AARGANG 12, HÆFTE I—II.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT. Saa langt Restoplaget rækker, kan 1. og 2. Aargang faas for 10 Kr., de øvrige Aargange for 5 Kr. pr. Stk. ved Henvendelse til Kassereren, S. M. SAXTORPH, Jens Juelsgade 6². Ø.

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KØBENHAVN

12. AARGANG HÆFTE III—IV

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

REDIGERET AF
O. HELMS

Kjøbenhavn Oktober 1918

Artiklen

»FUGLENE VED NAKKEBØLLEFJORD«

vil blive fortsat i næste Hæfte og afsluttet i et af de følgende Hæfter af Aargangen 1918—19; den vil blive illustreret med ca. 100 Billeder efter Fotografier, for den langt overvejende Del tagne hertil. Af Billederne i dette Hæfte er Fig. 29 taget af Frk. *Marie Helms,* Fig. 1, 2 og 5 af Sygeplejerske Frk. *Elisabeth Lange,* Fig. 11 af Hr. stud. med. *S. Teisen,* Fig. 12, 13 og 25 af Hr. Docent *R. H. Stamm,* de øvrige af Hr. *I. P. Caspersen.* Kort 2 er tegnet af Hr. Apotheker *Kn. Jørgensen.*

TIL MEDLEMMERNE.

Breve og Henvendelser til Foreningen bedes sendte til Formanden, Vekselerer E. Lehn Schiøler, Uraniavej 14—16 V.

Artikler og Meddelelser til Tidsskriftet bedes sendte til Redaktøren, Overlæge O. Helms, Nakkebøllefjord pr. Pejrup.

Avertissementer til Tidsskriftet og Regningskrav til Foreningen bedes sendte til Kassereren, Stud. med. S. M. Saxtorph, Jens Juelsgade 6² Ø.

Meddelelser om Flytning bedes tilstillet Kassereren.

Ekskursionsudvalget bestaar af Læge Th. N. Krabbe, Konservator A. L. V. Manniche og Docent R. H. Stamm. Forslag til Ekskursioner bedes sendte til Udvalgets Formand, Læge Th. N. Krabbe, Geysers Allé 2, S.

Forfattere af større Artikler kan, naar det ønskes, faa 25 Særtryk gratis.

Ny tiltrædende Medlemmer kan, naar det ønskes, faa Tidsskriftets 1. og 2. Aargang (forsaavidt de haves) for 10 Kr. hver, de øvrige Aargange for 5 Kr. hver.

Indmeldelse i Foreningen kan ske til et af Bestyrelsens Medlemmer, til Redaktøren eller Kassereren. Medlemsbidraget er 5 Kr. aarligt, heri indbefattet Betaling for Tidsskriftet, for udenlandske Medlemmer 6 Kr.

E. LEHN SCHIØLER,
Formand,
Uraniavej 14—16, V.

A. HAGERUP,
Næstformand,
Kolding.

A. KOEFOED,
Smallegade 56³, F.

R. H. STAMM,
Larslejstræde 9³, K.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

AARGANG 12, HÆFTE III—IV.

ORNITHOLOGISCHES JAHRBUCH.

ORGAN

FÜR DAS PALÄARKTISCHE FAUNENGEBIET.

„ORNITHOLOGISCHES JAHRBUCH", som udelukkende beskæftiger sig med den europæiske, henholdsvis palæarktiske Fuglefauna, begynder med 1918 sin 29. Aargang. Den udkommer (paa tysk) aarlig i 6 Hefter paa 2½—3 Ark. Prisen for en Aargang er ved direkte at indsende Beløbet 10 Rmk., i Boghandelen 12 Rmk.

Læreanstalter faar Aargangen til nedsat Pris af 6 Rmk. (kun ved direkte Henvendelse). Prøvenummer sendes gratis og franko.

Manuskripter, Tryksager, Annoncer og Indmeldelse af Abonnement bedes sendt direkte til Udgiveren, *Victor Ritter von Tschusi zu Schmidhoffen*, Villa Tännenhof bei Hallein, Østrig.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT. **Saa langt Restoplaget rækker, kan 1. og 2. Aargang faas for 10 Kr., de øvrige Aargange for 5 Kr. pr. Stk. ved Henvendelse til Kassereren, S. M. SAXTORPH, Jens Juelsgade 6². Ø.**

H. H. THIELES BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

AMNH LIBRARY
100105823